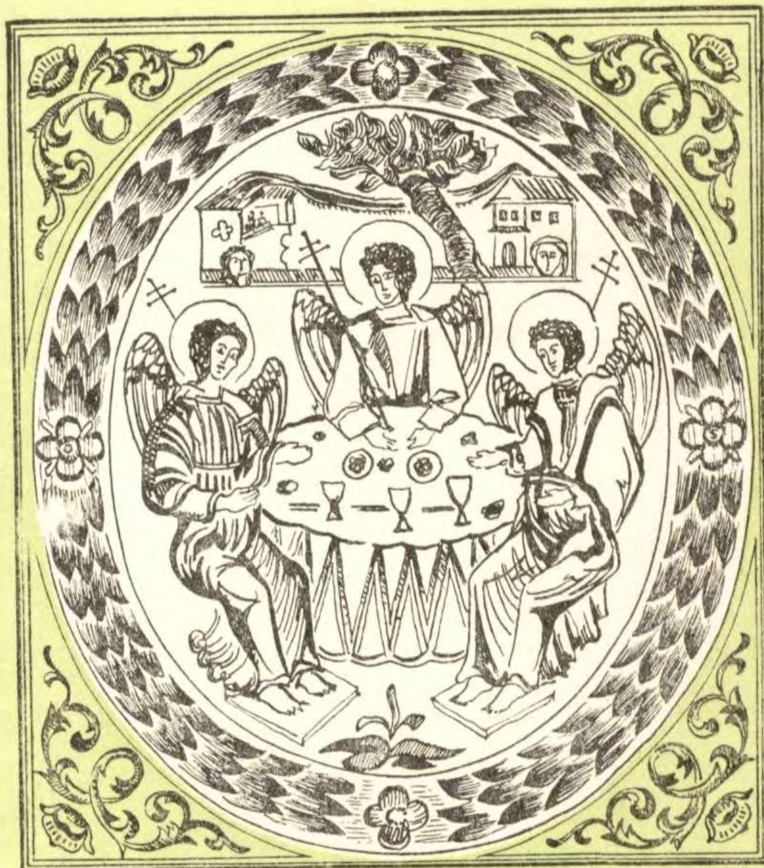

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI și EPISCOPIEI ORADIEI

3 ex. 2

MAI—IUNIE
1986
ANUL XXXI
SIBIU

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

PASTORALE ARHIEREŞTI

STUDII ŞI ARTICOLE

DIN SFINŢII PĂRINŢI

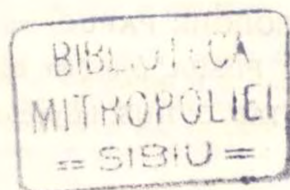
ÎNDRUMĂRI OMILETICE

VIAŢA BISERICEASCĂ

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ȘI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXI, Nr. 3 MAI—IUNIE 1986

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Pastorale arhiereşti

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ARDEALULUI

Cinului monahal, Prea Cucernicilor protopopi şi preoţi şi tuturor binecredincioşilor creştini din de Dumnezeu păzita noastră Arhiepiscopie, Har, ajutor şi pace de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvîntare

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Ne-a ajutat Dumnezeu şi în acest an să ajungem cu sănătate şi cu pace *Ziua Învierii.* Înainte de orice, să mulţumim cu recunoştinţă pentru toate cîte ne-a dat nouă Domnul şi să ne bucurăm şi să ne veselim în ziua aceasta. Încă o dată Biserica ne cheamă să ne aducem aminte de cele petrecute odinioară în Ierusalim şi să ne reînnoim credinţa în Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Totodată ea ne povăţuieşte să ne întărim convingerea că toate pentru noi s-au făcut, „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire", aşa cum şi mărturisim ori de cîte ori rostim Simbolul Credinţei.

Evenimentul Învierii Domnului s-a petrecut în timpul domniei la Roma a lui Tiberiu, guvernator al Palestinei — unde s-a născut şi a propovăduit Iisus — fiind Pilat din Pont. Evenimentul acesta a fost atît de neaşteptat, atît de copleşitor încît, aşa cum a fost atunci, aşa a rămas pînă azi şi aşa va rămîne pînă la marginea la care, cîndva, timpul se va opri şi lumea se va sfîrşi. Pentru creştini a fost cel mai mare eveniment al tuturor timpurilor.

Ştim cu toţii, de aceea, că vorbind despre Înviere, şi sărbătorind Învierea, nu vorbim despre ceva obişnuit şi nu sărbătorim o sărbătoare omenească, ci una dumnezeiască, un eveniment mai presus de fire, care nu s-ar fi putut petrece fără intervenţia directă a lui Dumnezeu. Ştim iarăşi cu toţii că, vorbind despre Înviere, nu vorbim despre ceva uşor de crezut şi de înţeles, de la distanţa de aproape două mii de ani, la care ne aflăm noi.

Dar, vorbind şi sărbătorind Învierea, noi sîntem conştienţi şi de faptul că vorbim de ceva prea serios, pentru a ne îngădui să vorbim cu uşurinţă, sau pentru a încerca să acredităm o credinţă nesusţinută de argumente temeinice şi solide, care să se impună ca atare minţii şi simţirii noastre. Să ne întrebăm drept aceea, pe ce ne întemeiem noi creştinii credinţa în *Înviere?* În această zi noi ne salutăm cu mărturisirea că: *„Hristos a Înviat"!* Şi răspundem cu mărturisirea categorică, personală, responsabilă, că: *„Adevărat a înviat".*

Cît e de responsabilă această mărturisire? Pe ce se întemeiază ea? Fără îndoială, înainte de orice ea se întemeiază pe credinţa moştenită de noi din moşi-

strămoși, pe acea credință care a dat sens destinelor lor, și care dă sens și destinelor noastre. Căci, așa cum prea înțelept grăiește marele Apostol Pavel, *Învierea* ne privește și pe noi. Nu este numai evenimentul al cărui subiect a fost Iisus Hristos în Ierusalim, pe vremea împăratului Tiberiu și a procuratorului Palestinei, Pilat din Pont. Dacă *Hristos a înviat*, scrie Sf. Pavel corintenilor, operînd cu un silogism din ordinea evidenței, *atunci există înviere*. Și dacă există înviere, și noi vom învia! Dacă există înviere, ultimul cuvînt nu este al morții, și nu se termină totul cu moartea. Moartea e doar un prag, o trecere dintr-o încăpere în alta.

Cîtă mîngîiere ne dă această credință! Ce echilibru dă ea sufletului și minții credinciosului! Cu cîtă liniște își conduce credinciosul morții cei dragi pînă la pragul peste care îi predă lumii de dincolo, celeilalte vieți! Plînge desigur, și e firesc să plîngă, pentru că moartea e o despărțire lungă și definitivă de lumea de aici, dar plînsul credinciosului nu e plînsul desperării și al dezastrului total. E plînsul împreună cu cel mort care părăsește lumea de aici, dar în acest plîns e nelipsită speranța întîlnirii dincolo, cînd va veni vremea fiecăruia. Oare nu această speranță stă în spatele rugăciunilor noastre pentru cei morți, pomenile și darurile pe care le facem pentru sufletele lor? Și cîtă liniște și mîngîiere nu aduc acestea celor rămași, dîndu-le mereu sentimentul că sînt în comuniune, în legătură strînsă cu cei plecați, ale căror suflete sînt vii acolo unde au plecat și au nevoie de cuvîntul, de gîndul și de iubirea noastră, la rîndul lor iubindu-ne și ei pe noi.

Învierea Domnului ne încredințează că nu este zadarnică și absurdă credința aceasta, și că obiceiurile noastre sînt îndreptățite și sfinte, și trebuie să le păstrăm și să le împlinim cu sfințenie și, într-o zi ca aceasta, mai mult ca oricînd, acum cînd ne amintim de Învierea Domnului, să ne amintim și de toți cei plecați de la noi, prefăcînd durerea despărțirii în bucurie și speranță.

Iubiți credincioși,

În scrisorile pastorale pe care vi le-am scris în anii trecuți, v-am trimis cuvînt de învățătură cu privire la argumentele pe care ne bazăm noi credința în Înviere. Am făcut pomenire și de *martorii învierii*. Înainte de orice sîntem încredințați de realitatea Învierii Domnului prin credința moștenită de la moși-strămoși. Noi românii o avem chiar de la formarea noastră ca popor, din daci și din romani, adusă la noi de Sfîntul Apostol Andrei și de cei creștinați de Sfîntul Pavel în trecerea lui prin Asia Mică și prin sudul Europei, aduși de romani în Dacia. În afară de aceasta însă avem și temeiuri profunde, argumente puternice, de la martori vrednici de crezare, să credem în Înviere îndreptățiți și de aceste temeiuri și argumente. Așa au crezut și ucenicii Domnului, Apostolii, și toți cei care au moștenit credința de la ei. Cine moștenește credința în Înviere, moștenește așadar și temeiurile și argumentele care i-au făcut pe cei dintîi creștini să creadă.

Știm chiar din cuprinsul Sfintelor Evanghelii, că la început toți s-au îndoit. Chiar ei, ei care fuseseră preveniți că vor asista la acest mare și unic eveniment, care va întoarce tristețea în bucurie și pierderea luptei în victorie. Cînd l-au văzut pe Iisus mort, n-au mai putut gîndi decît ca unii care știau că moartea e sfîrșitul în toate.

Anul trecut v-am vorbit despre *Saul din Tars ca martor al învierii*, acel Saul prigonitor care s-a transformat în Pavel Apostolul, marele apărător al Învierii Domnului. Cum s-a putut petrece o astfel de schimbare radicală? Pe ce temeiuri? Să-l ascultăm chiar pe el istorisind:

„Hristos a murit pentru păcatele noastre, a fost îngropat și a înviat a treia zi, după Scripturi; ... s-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece; în urmă s-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc pînă astăzi, iar unii au și adormit; după aceea s-a arătat lui Iacob, apoi tuturor apostolilor, iar în urma tuturor mi s-a arătat și mie" (I Cor. XXV, 3—8).

Cine ar putea spune că temeiurile lui n-ar fi fost destul de solide? Și, mai ales, acesta din urmă le întrece pe toate cele de dinainte: *„Mi s-a arătat și mie"*. Așadar, Sfîntul Pavel *L*-a văzut pe Iisus înviat. Nici n-ar mai fi avut nevoie de alte argumente. Asemenea argumente, ca cel al întîlnirii personale cu Cel înviat, nu mai au nevoie de nimic altceva și nu pot fi contrazise de nimic.

Argumentul Sfîntului Pavel a devenit şi argumentul nostru. Prin ochii lui L-am văzut şi pe noi pe Cel înviat. Am putea fi întrebaţi de ce îl credem. Dar de ce îi credem pe cei care ne spun că Cezar a murit asasinat? S-ar putea spune: pentru că acest lucru a fost văzut de mai mulţi şi există multe mărturii despre aceasta. Dar şi despre Iisus Cel înviat există mai multe mărturii. Acelaşi Sfînt Pavel le scria evreilor că exista *„un nor de martori"* (Evrei XII, 1), iar Apostolii Petru şi Ioan, predicînd mulţimilor, ofereau propria lor mărturie, care era dincolo de orice îndoială, avînd valoare absolută: *„Nu putem să nu grăim cele ce am văzut"* (F. Ap. IV, 20), adică pe Hristos înviat.

Drept măritori creştini,

De data aceasta aş vrea să mai adaug mărturiilor pe care vi le-am prezentat în anii trecuţi, mai în amănunt, încă una, cel puţin tot atît de puternică şi grăitoare, ca şi cele de dinainte: *mărturia Sfîntului Apostol Toma.* Cine nu cunoaşte şi nu foloseşte astăzi sintagma, vorba: *„Toma necredinciosul"?* Cine nu ştie de îndoiala lui? Toma s-a făcut cunoscut în istorie prin îndoială. A devenit simbolul îndoielii. Am spus mai înainte: toţi apostolii s-au îndoit, dar îndoiala lui Toma a fost mai puternică decît a celorlalţi. Dacă ceilalţi s-au mulţumit cu vederea, Toma nu s-a mulţumit numai cu atîta. Ceea ce aţi văzut voi, a fost o fantomă, va fi zis el. Învierea e imposibilă. Odată mort cineva, e mort pentru totdeauna, şi pe Iisus noi l-am văzut toţi mort şi îngropat. Voi toţi v-aţi înşelat cînd v-aţi lăsat convinşi. Eu nu eram cu voi, aşa că eu vreau probe mai consistente: *„Dacă nu voi vedea în mîinile Lui semnul cuielor, şi dacă nu voi pune mîna mea în coasta Lui, nu voi crede"* (Ioan XX, 25).

Cîţi dintre noi nu cerem adesea astfel de probe, înainte de a accepta ceva ce ni se pare imposibil? Să nu-l condamnăm pe Toma. Evenimentul învierii era atît de neobişnuit, atît de ieşit din comun şi din ceea ce era de domeniul evidenţei şi al bunului simţ comun tuturor oamenilor, încît Toma era mai înclinat să creadă în fantome, decît într-un Iisus înviat.

Opt zile a fost Toma bîntuit de chinurile îndoielii. Se întîlnea cu ceilalţi apostoli care îl văzuseră pe Iisus şi crezuseră în învierea Lui, aşteptîndu-L cu înfrigurare să li se mai arate, dar Toma se îndoia. Opt zile l-a lăsat Iisus în îndoiala lui. *„După opt zile* — scrie Sf. Apostol Ioan în Evanghelia sa — *ucenicii erau iarăşi înăuntru şi Toma era împreună cu ei. Şi a venit Iisus, uşile fiind încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă! Apoi i-a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace şi vezi mîinile Mele, şi adu mîna ta şi o pune în coasta Mea, şi nu fi necredincios, ci credincios"* (Ioan XX, 26—27).

Moment emoţionant! Moment de răscruce! Moment de trecere de la necredinţă la credinţă. Convertire. Schimbare totală a minţii şi a inimii, a gîndirii şi a simţirii. Copleşit de evidenţă, Toma va fi îngenunchiat şi n-a mai putut articula decît cuvintele de recunoaştere neîndoielnică a lui Iisus, a aceluiaşi Iisus care fusese răstignit pe cruce, mort şi îngropat: *„Domnul meu şi Dumnezeul meu".* Dîndu-şi seama că într-adevăr a înviat, Toma necredinciosul, zdrobit de evidenţa faptului pe care-l constata uluit, a mers chiar mai departe acum decît merseseră ceilalţi apostoli. Nu numai că a recunoscut învierea, dar a tras şi concluzia spontană, marea concluzie că, un astfel de om înviat, nu mai putea fi numai om, şi el îl mărturiseşte şi ca Dumnezeu. A fost cea mai firească dintre concluziile posibile, pe care, de altfel, o vor trage de îndată şi ceilalţi apostoli.

Prin înviere, Mîntuitorul s-a revelat ca Dumnezeu.

Atunci, în momentul învierii, s-a născut noua religie, creştinismul. El s-a clădit pe înviere. Ne-o spune Sfîntul Pavel, atunci cînd numeşte învierea *„început"* (I Cor. XV, 20). Acelui moment îi datorăm credinţa şi cunoştinţa noastră despre cele viitoare, pacea minţii şi a sufletelor noastre.

Toma s-a îndoit ca unul din noi. Toma s-a îndoit, parcă, pentru noi, parcă în locul nostru. Simţim în Toma pe aproapele nostru cel asemenea nouă. Şi iată că Iisus nu s-a supărat pe dînsul. Cu blîndeţe, i-a dat satisfacţie; şi-a arătat urmele cuielor din mîini, şi urma suliţei din coastă. S-a lăsat cercetat, parcă zicîndu-i: nu poţi crede fără cercetare? Iată, verifică amănunţit, cercetează prin acele mijloace pe care le socoteşti suficiente. Cine a zis să crezi fără să cercetezi? Cercetează.

Desigur, sînt mai fericiţi cei ce pot crede simplu, „cei ce n-au văzut", dar au auzit de la alţii care prezintă suficientă încredere, dar dacă tu nu poţi crede, cercetează. Nu e un păcat să cercetezi. La capătul cercetării profunde şi stăruitoare nu poate fi decît exclamaţia: *„Domnul meu şi Dumnezeul meu!"* (Ioan XX, 28).

Fraţi creştini,

Toma a cercetat pentru el şi pentru noi. Dar Toma a găsit şi răspunsul tot aşa: pentru el şi pentru noi. Prin îndoiala sa, prin verificarea pe care a făcut-o, Toma a devenit în acel moment un preţios martor al învierii. Şi mărturia lui, alături de ale celorlalţi apostoli, mironosiţe şi mulţimi cărora li s-a arătat Iisus, stă şi ea la temelia credinţei şi a convingerilor noastre.

Sîntem departe astăzi de evenimentul învierii. Cum am mai verifica-o prin propriile noastre mîini? Nu mai putem. A făcut-o, iată, Toma, pentru noi, adăugînd o nouă piatră la temelia credinţei noastre.

Să-i mulţumim Sfîntului acestuia care s-a îndoit, ajutîndu-ne să nu ne mai îndoim şi noi. Să-i fim recunoscători şi să ne însuşim mărturia lui, întărindu-ne şi noi credinţa, exclamînd odată cu dînsul: *„Domnul meu şi Dumnezeul meu!"*

Sfîntul Toma a devenit mare propovăduitor al învierii. Cînd apostolii şi-au împărţit lumea pentru evanghelizare, Toma şi-a ales India. L-a mărturisit acolo pe Iisus, cel înviat, sfidînd moartea şi primind-o cu recunoştinţă. El ştia că nu moare, ci trece, păşeşte la reîntîlnirea cu *„Domnul său"*. Biserica întemeiată de el în India există şi astăzi.

Binecredincioşi creştini,

Credinţa noastră se întăreşte cu adevărat, atunci cînd atîţia martori oculari depun mărturie în atestarea Învierii Domnului. Îndoindu-se Toma atunci, nici unul dintre noi nu se mai îndoieşte astăzi. Şi noi mărturisim cu entuziasm că *Hristos a înviat*. Şi simţim că dacă a înviat Hristos, totul e altfel. Nu ne mai temem de nimic. Cel care a înviat e cu noi. Ne-a scos din neştiinţa despre cele viitoare, din teama de moarte, din teama de absurd şi non-sens, dîndu-ne un sens pentru aici şi pentru eternitate. Ne-a plasat sub starea de răspundere pentru viaţa noastră, îndemnîndu-ne s-o trăim frumos, optimist, creator, în speranţa şi convingerea că totul are rost dumnezeiesc. Pe pămînt să fim oameni de bine, fraţi între noi, ajutîndu-ne între noi, pentru ca să fim fericiţi aici şi dincolo. Ştiind că dăm socoteală pentru viaţa noastră, să cultivăm binele şi iubirea, cinstea şi omenia. Să ne agonisim cele pentru trai prin muncă, şi să ne rînduim viaţa cu sentimentul că tot ceea ce facem are valoare atît pe pămînt, cît şi în veşnicie, dincolo. Pentru că, *dacă Hristos a înviat* — spune Sf. Pavel — *cine ar mai putea spune că nu există viaţă veşnică?* (I Cor. XV, 12).

Nu întîmplător Învierea s-a petrecut primăvara, tocmai în anotimpul în care toate renasc, reînvie, parcă anume ca să ne uşureze credinţa în înviere. Primăvara dulce e asociată în cîntarea bisericească pe care am cîntat-o la prohod, cu „Fiul meu cel dulce", cu Fiul care va învia, care a înviat.

Învierea e bucurie. Mîntuitorul n-a găsit un alt cuvînt de adresat mironosiţelor, în dimineaţa învierii, decît: *„Bucuraţi-vă!"* (Matei XXVIII, 9). Ce alt cuvînt mai frumos, mai expresiv şi mai adevărat decît acesta ar fi putut găsi? Iar apostolilor li s-a adreseat prin alt cuvînt la fel de frumos şi de adevărat: *„Pace vouă!"* (Luca XXIV, 36). Învierea aduce pace sufletului şi minţii omeneşti însetate de cunoaştere şi doritoare să se simtă apărată de vertigiul non-sensului şi al absurdului, în stare să întunece bucuria vieţii şi farmecul ei.

Mîntuitorul a dorit pace oamenilor şi lumii. Numai aşa viaţa îşi găseşte împlinirea, şi îşi desăvîrşeşte calea, între limitele unui început şi ale unui sfîrşit, ambele fireşti şi în pacea sufletului frumoase. Cum am putea noi creştinii să nu iubim pacea, şi să nu fim alături de toţi cei care o doresc şi o apără! E trist că lumea de azi, deşi în principiu îşi reclamă în cea mai mare parte credinţa în Hristos, în Înviere şi în pace, s-a lăsat în fapt atît de mult atrasă într-o cursă aproape nebunească a înarmării cu arme distrugătoare, ameninţînd viaţa şi bucuriile oamenilor şi cheltuindu-le inutil roadele ostenelilor şi ale muncii lor. Hristos a înviat, glorificînd viaţa, supunînd şi distrugînd moartea. Cum să-i înţelegem pe cei

care amenință cu distrugerea vieții? Viața ne-a fost dată s-o trăim frumos, să onorăm prin ea pe *„Domnul, Dătătorul de viață"*.

Să ne rugăm dar ca Domnul vieții și al Învierii să ocrotească viața, și să îndepărteze de la noi toată primejdia și amenințarea. Popoarele s-au trezit în cele din urmă, și par a înțelege primejdia în care unele din ele au alunecat. Anul acesta, 1986, a fost decretat de către Organizația Națiunilor Unite *„An Internațional al Păcii*, printre co-autorii propunerii fiind și România. Noi, credincioșii ortodocși români, nu putem fi decît de partea unei asemenea frumoase idei și acțiuni, de partea căreia este, cu toată hotărîrea, întregul popor românesc, în frunte cu conducătorii ei, așa cum s-a exprimat prin recentul *Apel* al F. D. U. S., și prin *Declarația* Marii Adunări Naționale. Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, Cel ce a înviat din morți, să vegheze asupra noastră și asupra lumii Sale.

Iubiți credincioși,

Bucurați-vă! Cu acest salut dumnezeiesc vă vestesc și în acest an Învierea Domnului. *Bucurați-vă* că există înviere! *Bucurați-vă* că deși într-o zi vom muri, fiindcă așa e legea pusă de Dumnezeu, și noi vom învia, și vom fi împreună cu toți cei dragi ai noștri. *Să iertăm toate pentru Înviere*, cîntăm în aceste zile. Cum să mai rămînem în vrăjmășie cu cineva, cînd există înviere! Să trăim ca frații între noi, și pacea Domnului să fie cu noi.

Mergînd, să ne vestim unii altora, în aceste zile, vestea cea mare, potrivit vechii tradiții românești și ortodoxe, că: *Hristos a înviat!*

Să fiți sănătoși!

Al vostru al tuturor, către Domnul pururea rugător pentru voi și pentru a voastră mîntuire,

† ANTONIE
Arhiepiscop al Sibiului
și
Mitropolit al Ardealului

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI
VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Prea cinstitului cler și tuturor dreptmăritorilor creștini din această eparhie: Har și Pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos

«Deșteaptă-te tu, care dormi, scoală-te din morți și Hristos te va lumina» (*Efes.* 5, 14).

Iubiți credincioși,

La prima auzire pare ciudată această strigare pentru deșteptare, pe care o face Pavel Apostolul către cititorii scrisorii sale, aflători în Efes. Vom vedea, însă, că această strigare are totuși înțelesul ei. Păcatele pot fi de mai multe feluri și de greutăți deosebite. În primul rînd deosebim păcatele ușoare de păcatele grele sau păcatele de moarte. Celor grele și mari li se spune păcate de moarte pentru că aduc cu sine moartea sufletului omenesc. Cu toate că ele nu pricinuiesc distrugerea sufletului nostru nemuritor, nu pricinuiesc desființarea sau stingerea lui, li se spune păcate de moarte, din cauză că răpesc sufletului harul cel ceresc, care duce la viața cea veșnic fericită a raiului.

Aceste păcate despoaie sufletul omenesc de veșmîntul nestricăciunii, de curățenia aleșilor, a slujitorilor lui Dumnezeu. Ele răpesc sufletului talanții înmulțiți întru răbdare, cu nădejdea răsplății de intrare în bucuria fără de sfîrșit a Împăratului Judecător. *«Bine, slugă bună și credincioasă... intră întru bucuria Domnului tău»* (Matei 25, 21, 23).

Creștinul bun rîvnește la această scumpă invitație și ocolește din răsputeri păcatul greu, păcatul de moarte. Mîntuitorul Hristos, pe cei ce săvîrșesc păcate de moarte i-a numit cu numirea de morți, cînd a zis către unul din ucenicii Săi: *«Lasă morții să-și îngroape morții și tu du-te de vestește Împărăția lui Dumnezeu»* (Luca 9, 59—60). Înțelesul este următorul: lasă pe seama păcătoșilor îngroparea tatălui tău, tu ai o chemare mai înaltă: vestește că a sosit pe pămînt împărăția lui Dumnezeu, în persoana Fiului Omului.

De altfel, pe primele pagini ale Sfintei Scripturi se scrie despre această moarte sufletească, pricinuită de păcatul neascultării strămoșilor noștri Adam și Eva. Lor li s-a poruncit să nu se atingă de pomul cunoștinței binelui și răului, *«căci în ziua în care vei mînca din el, vei muri negreșit»* (Facere 2, 17). Ispitiți de diavol, ei n-au ținut seamă de porunca Ziditorului, au mîncat și, negreșit, au murit sufletește în clipa în care au mîncat. Au devenit muritori și trupește prin același păcat după mulți ani. Adam a trăit 930 de ani (Facere 5, 5).

Că păcătoșii ce stăruiesc să rămînă în păcate mari sînt socotiți ca niște morți, se vădește și în aceste cuvinte rostite cu apăs de către Domnul Hristos: *«Adevărat, adevărat zic vouă că vine ceasul, și acum este, cînd morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia»* (Ioan 5, 25).

Cînd Domnul vestește că a și sosit ceasul învierii morților, noi trebuie să înțelegem că El s-a gîndit la vremea de trezire a păcătoșilor la pocăință și îndreptare a vieții către curățenie și către mîntuire, vreme sosită odată cu venirea și harul lui Hristos.

Pe temeiul acestei asigurări, toţi ucenicii adevăraţi ai lui Mesia pot spune ei înşişi, odată cu Sfîntul Apostol Ioan care a scris acestea: *«Noi ştim că am trecut din moarte la viaţă...»* (I Ioan 3, 14).

Cu nimic mai prejos decît Ioan apostolul, marele Pavel le face cunoscut celor din Efes unele ca acestea: *«Dar Dumnezeu, care este bogat în îndurare, pentru dragostea cea mare cu care ne-a iubit, măcar că eram morţi în greşelile noastre, ne-a adus la viaţă împreună cu Hristos — prin har sînteţi mîntuiţi — Dumnezeu ne-a înviat împreună cu Fiul Său şi ne-a pus să şedem împreună în locurile cereşti, în Hristos Iisus»* (Efes. 2, 4, 5, 6).

Cînd Apostolul scrie că *«eram morţi în greşelile noastre»*, el înţelege, cum am arătat în cele de mai înainte, că eram morţi duhovniceşte şi Dumnezeu ne-a adus la viaţă, tot duhovnicească, prin moartea şi învierea Fiului Său Iisus Hristos. Această înviere tainică a credinciosului cu Mîntuitorul sufletelor noastre, se întîmplă mai întîi în Taina sfîntului botez, după cum se vede din cîntarea biblică: *«Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat»* (Gal. 3, 27). Unit cu Hristos prin botez, creştinul este părtaş de pe acum, aievea, la viaţa Lui cerească, tainică şi duhovnicească. În aceasta stă măreţia lui, a creştinului. Se vorbeşte cu temei de măreţia dar şi de mizeria creştinului. Măreţia lui, o repet, este îmbrăcarea lui cu Hristos, este înfrăţirea cu Omul-Dumnezeu, este harul cel ceresc al Sfîntului Duh, prin care cel botezat devine templu-locaş al Celui necuprins. Mizeria creştinului este şi ea uşor de ajuns. Comoara vredniciei creştineşti noi o purtăm *«în nişte vase de lut»* (2 Cor. 4, 7) fragile şi mereu atacate de vrăjmaşii lui Dumnezeu şi ai omului. Îi cunoaştem bine pe aceşti vrăjmaşi, duşmani neodihniţi. Întîiul, e duşmanul nostru de casă, legea trupului, legea firii noastre stricate. Al doilea adversar, este îngerul întunericului. Al treilea este lumea sau vecinătatea cu oamenii pătimaşi, prizonieri ai păcatului şi partizani ai morţii.

Iubiţi credincioşi,

Lucrarea de înviere, săvîrşită în botez într-un mod grabnic şi absolut, pe planul mistic al îmbrăcării omului cu Hristos cel din ceruri, trebuie să se desăvîrşească şi să se statornicească în osteneala noastră, în mod treptat şi necontenit pe planul cel pămîntesc al lumii celei vechi, în care omul rămîne, totuşi, cufundat cu firea lui stricată în parte. Cu alte cuvinte, omul *înviat de drept*, avînd un început frumos de înviere, trebuie să *învieze de fapt* dînd morţii, zi de zi, pe omul cel vechi al stricăciunii, care stăruieşte să dăinuiască încă în fiinţa lui.

Aşa se explică povaţa stăruitoare a sfîntului apostol Pavel la înfrînare, la cumpătare, la dîrzenie în stăpînirea de sine, către toţi cei botezaţi, fără deosebire. Le cere cu străşnicie să se arate de fapt ceea ce sînt de drept, să fie fiinţe noi, demne, vrednice de laudă şi de imitare. În epistola către Coloseni şi epistola către Romani, îşi începe îndemnurile de înnoire, folosind cuvîntul crud de «omorîre». Astfel scrie: *«De aceea omorîţi mădularele voastre — ale omului pămîntesc: desfrînarea, necurăţia, patima, pofta rea şi zgîrcenia, care este o închinare la idoli. Pentru unele ca acestea se porneşte mînia lui Dumnezeu peste fiii neascultători. Din numărul lor eraţi şi voi odinioară, cînd trăiaţi în aceste păcate. Acum deci, lepădaţi şi voi toate acestea: mînia, iuţimea, răutatea, defăimarea, cuvîntul de ruşine din gura voastră. Nu vă minţiţi unul pe altul, fiindcă v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi dimpreună cu faptele lui, şi v-aţi îmbrăcat cu cel nou, care se înnoieşte spre deplină cunoştinţă, după chipul Celui ce l-a zidit»* (Colos. 3, 5—10).

Iubiţi credincioşi,

Din ziare, din reviste şi de la emisiunile televiziunii, sîntem informaţi despre preocupările şi frămîntările ce stăpînesc pe toţi iubitorii de pace şi fericire, pentru sine şi pentru toţi semenii lor. Îngrijorările din ce în ce mai supărătoare, pentru soarta apropiată a vieţuitorilor pămîntului, sînt întru totul întemeiate. Pacea generală: pe pămînt, în aer, în ape şi sub pămînt, este mult primejduită. Apelurile ţării noastre, iniţiativele preşedintelui Nicolae Ceauşescu întru apărarea vieţii pe planeta noastră sînt apreciate în întreaga lume. De asemenea, se fac tot mai auzite glasurile popoarelor care cheamă la pace şi bună înţelegere între oameni.

Puterea distrugătoare a noilor descoperiri nucleare, atomice, cu hidrogen şi de alte categorii, este peste tot cunoscută. Odată cu ele, a crescut şi tăria patimilor omeneşti la cei ce le stăpînesc şi le promovează. Mişcarea oamenilor luminaţi şi doritori de pace, creşte şi ea se vrea organizată. Iată pentru ce s-a născut ideea *Anului Internaţional al Păcii*, care trebuie să fie anul 1986.

Noi creştinii, de toate nuanţele şi alături de noi toate cultele religioase din lume, am îmbrăţişat cu căldură această hotărîre decretată de Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU).

Rîvna luptei pentru pace, pe noi, cultele religioase, ne-a însufleţit fără încetare. Vrem acum s-o intensificăm şi să-i dăm o temelie mai puternică. Odată cu înmulţirea rugăciunilor noastre, vom spori şi iubirea noastră faţă de Legea Domnului, faţă de perfecţiunea morală.

Vrem să atragem spre noi şi spre toţi semenii noştri, împlinirea asigurării profeţilor, care scriu astfel: *«Multă pace au cei ce iubesc Legea Ta şi nu li se întîmplă nici o nenorocire»* (Ps. 118, 165).

«Roada dreptăţii va fi pacea: dreptatea va naşte liniştea şi odihna în veci de veci» (Isaia 32, 17).

«Dacă ai fi umblat în calea Domnului, tu ai fi locuit în pace pentru totdeauna» (Baruh III, 13).

Iubiţi credincioşi,

Nimic mai firesc pentru noi, acum, decît hotărîrea neclintită de a ne ruga pentru pacea a toată lumea, pentru noi puteri de muncă în calea Domnului şi în ogorul Patriei noastre dragi, pentru ca România să devină o ţară tot mai înfloritoare.

In ce mă priveşte, eu îngenunchez smerit în faţa sfîntului altar şi mă rog din toată inima lui Hristos, biruitorul morţii şi al iadului, ca sfînta Înviere a Lui să vă aducă tuturor belşug de har şi de tărie sufletească, spor de sănătate şi de zile îndelungate.

Cu aceste simţăminte vă binecuvîntez cu părintească dragoste şi vă zic:

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru al tuturor, voitor de tot binele şi pururea către Domnul rugător,

† TEOFIL

Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului

† E M I L I A N

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL EPARHIEI ORTODOXE A ALBA IULIEI

Iubitului nostru cler, cinului monahal şi dreptmăritorilor creştini, Har, Milă şi Pace de la Iisus Hristos, Cel înviat din morţi, iar de la noi arhiereşti binecuvîntări.

„Precum Hristos a înviat din morţi prin slava Tatălui, aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii" (Rom. 6, 4).

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

Praznicul Învierii Domnului aduce cu sine an de an mireasma duhovnicească ce ne umple inimile de acea bucurie care depăşind timpul şi spaţiul se prelungeşte în veşnicie. Şi aceasta pe bună dreptate pentru că din eul nostru, din bucuria care ne inundă sufletele în aceste zile de praznic, pornesc ca nişte raze de lumină nevăzute gîndurile noastre, primenite prin baia lacrimilor pocăinţei şi poposesc pe meleaguri îndepărtate, în casa părintească, la toţi cei dragi ai noştri, care ştim că se bucură împreună cu noi la acest luminat Praznic.

Dar gîndurile noastre de creştini nu se opresc în pragul casei părinteşti, în care am văzut fiecare dintre noi lumina zilei, ci ele străbat istoria şi poposesc în Sfînta cetate a Ierusalimului, acolo unde, cu aproape 2000 de ani în urmă se petrecea cea mai mare minune, Învierea lui Iisus Hristos, care, a dat prin neobişnuita şi dumnezeiasca lucrare un nou sens vieţii noastre pămînteşti.

Praznicul Învierii, am putea spune, că-şi are începutul odată cu crearea protopărinţilor noştri şi căderea lor în păcatul neascultării, cînd Dumnezeu le-a făgăduit un Răscumpărător. Căzut din starea paradisiacă, omul s-a făcut purtător al slăbiciunilor firii, căci chipul lui Dumnezeu a slăbit în el, iar ultima consecinţă a acestei căderi este moartea. Însă Dumnezeu nu crease pe om spre moarte ci spre viaţă şi îndepărtat fiind de rosturile pentru care fusese creat, ca făptură a lui Dumnezeu, trebuia omul să se reîntoarcă spre Ziditorul său, şi să-şi redobîndească chipul cel dintîi sădit de Dumnezeu în el.

Iubiţii noştri fii duhovniceşti,

Dacă cugetăm adînc la timpul premergător postului şi în mod deosebit la Duminica numită a izgonirii lui Adam din rai, care punea începutul ostenelilor noastre pe calea postului şi a rugăciunii mai stăruitoare, a pocăinţei, am putea spune că întreaga perioadă a postului a însemnat pentru fiecare creştin o parcurgere din nou a drumului pe care l-au bătătorit generaţiile ce au urmat după Adam, pînă la venirea lui Mesia cel făgăduit şi astfel şi noi la sfîrşitul postului aflăm pe Iisus Hristos care luînd trupul nostru l-a sfinţit cu firea Sa luată din cereştile sînuri ale Tatălui şi prin jertfa Sa răscumpărătoare şi Învierea Sa din morţi ne-a înfăţişat lui Dumnezeu-Tatăl ca pe o făptură nouă (Efes. 2, 6).

Faptul că Învierea este reprezentată adesea prin coborîrea la iad a Mîntuitorului care întinde mîna spre ridicarea strămoșilor noștri Adam și Eva, exprimă în imagine vie, ridicarea omului, crearea din nou, înnoirea făpturii umane care este așezată sub zările de lumină ale Învierii. E adevărul exprimat de Sf. Ap. Pavel în Epistola către Corinteni, cînd spune: „Făcutu-s-a omul cel dintîi Adam cu suflet viu; iar Adam cel din urmă cu duh dătător de viață..., omul cel dintîi este din pămînt, pămîntesc; omul cel de-al doilea este din cer... și după cum am purtat chipul celui pămîntesc vom purta și chipul celui ceresc" (I Cor. 15, 45—48).

Dacă omul în urma creației dintîi a fost stăpîn al tuturor făpturilor, cu atît mai vîrtos împărtășindu-se de a doua creație, el a ajuns părtaș nemuririi și împreună cu el tot ceea ce-l înconjoară a dobîndit pecetea înnoirii. Așa se explică realitatea că în fapt de primăvară toate renasc la o viață nouă, de la bobul de grîu semănat toamna sub glie care putrezind răsare în primăvară dînd speranța binecuvîntatului rod pentru hrana noastră cea de toate zilele și pînă la firul de iarbă și cea mai mică vietate, toate fiind rînduite de Dumnezeu spre trebuința omului, stăpîn al întregii făpturi.

E greu de pătruns cu mintea noastră lucrarea aceasta, taina dumnezeiască a transformării omului și a tot ce-l înconjoară și cu toate acestea sîntem martori ai acestei permanente înnoiri care în fiecare primăvară, odată cu Învierea Domnului, ne sporește credința că Dumnezeu este Cel care proniază toate și ne întărește nădejdea retrăirii și în viitor a acestor minuni care se petrec sub ochii noștri.

Dacă minunea Învierii Domnului a străbătut toate timpurile și locurile, credința că din Jertfa răscumpărătoare a lui Iisus Hristos izvorăște noian de binefaceri, ne umple sufletele de buna mireasmă pe care o revarsă darurile Sf. Învieri și face ca viața noastră să devină mai lucrătoare prin faptele cele bune, de unde și bucuria mărturisită a Învierii pe care o simțim în viața noastră de creștini.

Dreptmăritori creștini,

Pentru realizarea chipului nou cel zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, a trebuit ca această făptură — omul, să fie purificată prin jertfa împreunată cu moartea, jertfă care stă la temelia biruinței asupra păcatului, a morții, cu care ne îmbrăcasem prin neascultare.

Această creație din nou nu putea să fie realizată prin trupul omenesc supus stricăciunii, ci era necesară o putere din afară. Și întrucît omul nu putea să se ridice cu propriile puteri la Dumnezeu Cel care-l crease, a trebuit ca Dumnezeu, din dragoste nemărginită față de om, să trimită pe Fiul Său, care întrupîndu-se la „plinirea vremii", să aducă prin patimi, moarte și Înviere, slobozire făpturii omenești din legăturile păcatului și s-o îmbrace în haina nemuririi: „Au nu știți că toți cîți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez pentru ca, *precum Hristos a înviat din morți prin Slava Tatălui așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții.* Căci dacă am crescut împreună cu El, prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui" (Rom. 6, 3—5).

De aceea Învierea lui Hristos este de o măreție inegalabilă, ea atingînd dimensiunile Jertfei și Iubirii de care omul s-a împărtășit prin marea Milostivire a lui Dumnezeu.

Ca „fii ai lui Dumnezeu prin credința în Hristos Iisus" (Gal. 3, 26) noi mărturisim că prin Învierea Lui, acest trup stricăcios al nostru are menirea de-a se îmbrăca în nemurire, moartea fiind doar o poartă de trecere spre Împărăția veșniciei, fapt mărturisit de Sf. Ap. Pavel: „Moartea a fost înghițită de lumină... să dăm mulțumire lui Dumnezeu care ne-a dat biruința prin Domnul nostru Iisus Hristos" (I Cor. 15, 54—57).

E bine să reținem însă că suferința și moartea lui Iisus Hristos nu poate fi asemănată cu suferința și moartea noastră, căci ele au fost îndurate de El nu numai ca om ci și ca Dumnezeu, ele fiind de o adîncime de taină pe care mintea noastră nu o poate ajunge.

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

Făcîndu-ne prătaşi binefacerilor revărsate prin Învierea Domnului din morţi se cuvine să cugetăm mai adînc asupra modului în care ne însuşim aceste daruri pentru viaţa noastră de creştini. Prin Jertfă şi Înviere s-a realizat împăcarea omului cu Dumnezeu, dar în acelaşi timp şi împăcarea cu noi înşine pentru că ne-a fost redată credinţa şi nădejdea că ne putem mîntui şi că trăirea credinţei noastre chiar dacă depăşeşte puterea de înţelegere a minţii omeneşti, ne dă tăria morală necesară în scurgerea acestei vieţi şi exclude posibilitatea risipirii fiinţei noastre în neant.

Această împăcare lăuntrică îşi are roade binecuvîntate şi în relaţiile cu semenii noştri căci credinţa lor în Înviere ne solidarizează întreolaltă spre aceeaşi mărturisire şi părtăşire la binefacerile Învierii care ne uneşte pe toţi cei ce credem şi mărturisim pe Iisus Hristos Cel Înviat.

Însuşi salutul creştinesc cu care ne întîmpinăm în aceste zile luminate de Praznic, „Hristos a înviat", e o mărturisire la care semenul nostru răspunde în aceeaşi convingere: „Adevărat a înviat".

Ca trăitori sub harurile luminoase ale Învierii, în Biserică ne unim sufletele în aceleaşi gînduri şi simţăminte şi mărturisim aceeaşi credinţă, călăuziţi de încredinţarea pe care Sf. Ap. Pavel ne-o dă tuturor cînd spune: „...de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om şi învierea morţilor, căci precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia" (I Cor. 15, 21—22).

Dar Jertfa şi Învierea Domnului ne-a adus nouă şi iertarea cu care sîntem şi noi datori faţă de semenii noştri aşa cum ne îndeamnă cîntarea bisericească: „Ziua Învierii, să ne luminăm cu prăznuirea şi unul pe altul să ne îmbrăţişăm, să zicem fraţilor şi celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate pentru Înviere" (Din stihirile Paştilor). Ce poate fi mai binefăcător la acest luminat Praznic, decît să ne încredinţăm că pacea adusă pe pămînt la întruparea lui Iisus Hristos, şi cea lăsată ca testament după Învierea Sa, pacea dată Apostolilor şi prin ei nouă tuturor, va cuprinde marginile lumii, mai ales azi cînd omenirea trăieşte coşmarul izbucnirii unui război nuclear nimicitor, ce ameninţă însăşi viaţa omului, coroana creaturii lui Dumnezeu? E datoria noastră de creştini să credem şi să mărturisim că Iisus Hristos „a venit ca lumea viaţă să aibă şi din belşug să aibă" (In. 10, 10) şi că ne-a făcut părtaşi iubirii supreme „Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, aşa v-am iubit şi Eu pe voi; rămîneţi în iubirea Mea" (In. 15, 9). E un testament pe care trebuie să-l împlinim cu atît mai mult cu cît omul este împreună lucrător cu Dumnezeu prin creaţie, ca urmare a poruncii primită în rai: „creşteţi şi vă înmulţiţi, umpleţi pămîntul şi-l stăpîniţi" (Facere 1, 28) de unde şi împlinirea rostului nostru de a da trăinicie neamului nostru românesc prin fii buni, vlăstare crescute în dragoste de credinţă şi glia strămoşească.

Trăind pe meleagurile Alba Iuliei unde avem la fiecare pas mărturii despre originea şi credinţa poporului nostru, despre continuitatea lui, precum şi despre prima unire înfăptuită de Mihai Viteazul, unire desăvîrşită la 1 Decembrie 1918, putem afirma că după cum credinţa în Învierea Domnului a dus la izbăvirea din moarte a omului, tot astfel credinţa noastră de învierea neamului nostru vitregit veacuri de-a rîndul, a întărit nădejdile de izbăvire în trecut, iar azi înaltă nădejdile noastre de mai bine pentru ca pacea să se sălăşluiască şi să se statornicească pe pămînt. Sîntem încredinţaţi că anul acesta, Anul Internaţional al Păcii, se află sub zările de har şi lumină ale Învierii Domnului care revarsă în inimi noi speranţe de pace pe pămînt.

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

Cu inimile pline de bucuria prilejuită de vestirea îngerească că Iisus Hristos s-a făcut prin Înviere, începătură a învierii celor adormiţi (I Cor. 15, 20) ne încredinţăm şi viaţa noastră purtării de grijă a lui Dumnezeu care voieşte ca „toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină", dorindu-ne fiecare să ajungem fii ai Împărăţiei lui Hristos, El fiind pentru toţi „calea, adevărul şi viaţa" (In. 14, 6).

Şi pentru a ne bucura de roadele binefăcătoare ale Învierii avem datoria să facem credinţa în Înviere, lucrătoare prin fapte bune, faţă de semneii noştri, fiind împreună călători pe marea acestei vieţi spre Împărăţia veşnică. Să sprijinim fiecare la locul nostru de muncă eforturile pe care ocîrmuirea ţării noastre în frunte cu mult stimatul nostru Preşedinte, Domnul Nicolae Ceauşescu, le depune pentru o viaţă mai bună şi pentru pace în lume.

Încredinţaţi că harurile Învierii se revarsă în sufletele noastre şi-n acest an, sporindu-ne credinţa, nădejdea şi dragostea, virtuţi care vor odrăsli roade binecuvîntate spre folosul nostru creştinesc, ne rugăm Mîntuitorului Iisus Hristos cel înviat, să vă rînduiască sănătate şi puteri sporite pentru a petrece Sf. Sărbători ale Învierii Domnului cu pace, bucurii şi împliniri duhovniceşti.

Întîmpinîndu-vă cu vestirea îngerească „Hristos a înviat" rămînem al vostru de tot binele voitor şi rugător către Iisus Hristos Cel înviat,

† E M I L I A N
Episcop al Alba Iuliei

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler şi dreptcredincioşilor creştini, har, milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Iisus Hristos, Domnul nostru, iar de la smerenia noastră arhiereşti binecuvîntări.

„Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9).

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul Născut, Iisus Hristos a venit în lume din slava dumnezeirii, a luat chip de om, asemenea nouă, în afară de păcat, a pătimit, a primit moarte pe cruce, a fost înmormîntat, iar a treia zi a înviat. Toate acestea le-a făcut pentru *„noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire"*.

Astăzi cu ajutorul lui Dumnezeu, prăznuim Învierea din morţi a Domnului nostru Iisus Hristos: „Praznic, luminos", „Sărbătoare a sărbătorilor", în care toate sînt pline de lumină, şi cerul şi pămîntul.

În această zi, Biserica ne cheamă să ne bucurăm şi să cîntăm: *„Să se bucure cerurile şi să se veselească pămîntul, întreagă lumea creată, omenească şi îngerească, să mărească această sărbătoare, căci bucuria noastră veşnică — Hristos — a înviat!"*

Pe bună dreptate ne bucurăm la Paşti, căci minunea Învierii Domnului este temelia credinţei şi nădejdii noastre în Dumnezeu. Hristos a murit şi a înviat ca noi să avem viaţă veşnică. El a înviat din mormînt ca să ne arate că mormîntul nu este ultimul lăcaş şi că moartea nu are ultimul cuvînt şi putere asupra vieţii. Sîntem făcuţi pentru viaţa veşnică. Sîntem nemuritori.

Pe adevărul învierii Domnului, vestit de îngeri femeilor mironosiţe şi dovedit prin atîta mulţime de martori, se reazemă credinţa creştină a nemuririi omului.

Între cei dintîi martori care s-au învrednicit să vadă pe Iisus înviat au fost femeile mironosiţe. Sfintele femei veneau la mormînt să împlinească rînduiala de a unge trupul Lui Iisus cu miresme şi să aprindă candelă la mormînt. Veneau prin grădina plină de rouă dis-de-dimineaţă şi se întrebau: *„Cine ne va prăvăli piatra de pe uşa mormîntului, căci era mare foarte"*. Dar au văzut că piatra era răsturnată şi mormîntul gol. Îngerul le-a spus: *„Nu vă spăimîntaţi! Căutaţi pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde a fost pus". „Mergeţi şi spuneţi ucenicilor Lui, că a înviat"* (Marcu 16, 6). Pe cînd se întorceau li s-a arătat Hristos, zicîndu-le *„Bucuraţi-vă!* (Matei 28, 9). În aceeaşi zi, seara, a venit Iisus la Apostoli, care se aflau încuiaţi într-o casă de frica iudeilor şi i-a întîmpinat cu cuvintele: *„Pace vouă!" „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi"*. Apoi a suflat asupra lor şi le-a zis: *„Luaţi Duh Sfînt. Cărora veţi ierta păcatele vor fi iertate şi cărora le veţi ţine vor fi ţinute"* (Ioan 20, 21—22).

Din aceste prime cuvinte rostite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos către femeile mironosiţe şi către apostoli, reţinem că Învierea Domnului a adus un îndoit mesaj: *al bucuriei şi al păcii.*

Iubiți credincioși,

Toate învățăturile și cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos sînt foarte folositoare și însemnate pentru viața noastră. Ele sînt ca niște mărgăritare strălucitoare la lumina soarelui. În împrejurările diferite ale vieții, în anumite momente de cumpănă, unele ne sînt de mai mare trebuință. Răsunetul lor în minte și inimă aduce multă lumină, bucurie și mîngîiere.

Minunea Învierii Domnului ne aduce, pe lîngă alte multe daruri, și darul păcii. Prin jertfa Sa de pe cruce, a adus împăcarea noastră cu Dumnezeu. El a surpat zidul despărțitor dintre om și Dumnezeu. El a nimicit moartea prin învierea Sa. El este „*Domn al vieții*" și „*Domn al păcii*" (Isaia 9, 6).

Pe Sfinții Apostoli i-a trimis în lume ca pe niște mesageri ai păcii. „*Intrînd în casă, urați-i zicînd: Pace casei acesteia. Și dacă casa aceea este vrednică, pacea ce i-ați urat va veni peste dînsa*" (Matei 10, 12; Luca 10, 5—6).

În viața și în activitatea apostolilor s-a împletit îndatorirea de vestitori și mărturisitori ai păcii cu aceea de slujitori ai mîntuirii oamenilor.

În Sfînta Scriptură, aflăm multe texte în care se vorbește despre pace și se arată roadele ei. Însuși Iisus a spus: „*Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă*" (Ioan 14, 27). „*Trăiți în pace unii cu alții*" (Marcu 9, 50).

Starea de pace nu este un ideal nerealizabil. Ea este o realitate legată de viață, este o condiție esențială pentru viața oamenilor. Ea nu este un bun al unora sau al altora, ci este al tuturor. Fără pace nu este bucurie în lume. Acesta este un adevăr așa de clar ca lumina soarelui.

În Predica de pe munte, Hristos arată căile care duc pe oameni la fericire. Între acestea este și calea păcii. Domnul a zis: „*Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema*" (Matei 5, 9).

Înțelegem din aceste cuvinte că pacea este o realitate care se cucerește, la care se ajunge prin stăruință, printr-o luptă nobilă împotriva păcatului, printr-o continuă încordare în săvîrșirea binelui, pentru apărarea dreptății, pentru înlocuirea urii cu dragostea, pentru buna înțelegere între oameni și popoare.

„*Pacea este lucrul dreptății*, zice proorocul Isaia, *roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci. Atunci poporul meu va locui într-un loc de pace, în sălașuri de nădejde și în adăposturi fără grijă*" (Isaia 32, 17—18).

Iisus Hristos numește pe cei ce se străduiesc să așeze și să apere pacea în lume „*fii ai lui Dumnezeu*".

Aceasta e o mare demnitate. Prin aceasta, ei împlinesc voia lui Dumnezeu, care vrea ca toți oamenii să fie fericiți și să domnească în lume pacea și bunavoire între oameni.

Fiul lui Dumnezeu ne cheamă să fim ziditori ai unei lumi noi, în care să domnească pacea și dreptatea, în care oamenii să fie scutiți de primejdia unui nou război.

Iubiți credincioși,

Dorința de pace, necesitatea existenței ei în lume este o problemă a tuturor oamenilor. Ea a ieșit din cadrul unei dorințe care privește un popor sau altul, nu e dorința numai a unor popoare sau țări. Ea privește toate popoarele, toate statele. Pacea este, așa precum s-a spus, o „problemă planetară". Apărarea ei înseamnă salvarea vieții.

Organizația Națiunilor Unite, forul reprezentativ și tutelar al popoarelor, a proclamat ca anul 1986 să fie numit „*Anul Internațional al Păcii*".

Mișcările pentru apărarea păcii au ieșit din faza unor mișcări cu revendicări locale care interesează numai pe anumiți oameni și au căpătat un caracter universal. Ele arată, din ce în ce mai mult, că pacea este o problemă indivizibilă, este cauza tuturor oamenilor.

Conștiința însemnătății păcii pentru salvarea vieții omenești în zilele noastre este unanim recunoscută. Nimeni nu poate rămîne străin sau indiferent în fața datoriei de a o apăra.

Cei ce încearcă să legitimeze războiul, într-un fel sau altul, se scot ei înșiși din rîndul oamenilor normali. Pacea este într-atît de trebuitoare vieții precum este aerul, apa, hrana, precum este soarele care luminează și încălzește făptura.

In proclamaţia Organizaţiei Naţiunilor Unite cu privire la „Anul Internaţional al Păcii" trebuie să vedem răspunderea şi îngrijorarea generală a întregii omeniri în faţa unui nou război ameninţător, a unui război atomic, care echivalează cu distrugerea vieţii de pe planeta noastră.

„Acumularea de noi stocuri de armament nuclear, alocarea unor sume tot mai mari în bugetele statelor pentru înarmare, sporirea efectivelor militare, amplasarea de noi rachete nucleare pe continentul european, militarizarea spaţiului cosmic", iată numai cîteva din faptele care arată marele pericol în care se află pacea şi viaţa oamenilor.

Primejdia este şi mai mare prin aceea că în spatele acestor mijloace de distrugere este însuşi omul, degradat, care manevrează aceste arme şi ameninţă cu ele distrugerea lumii.

Lipsa de dragoste şi respect faţă de om, călcarea celor mai elementare reguli de convieţuire, nesocotirea dreptului la viaţă, lipsa de omenie şi bună înţelegere între oameni şi popoare, spiritul de dictat fac şi mai întunecoasă şi apăsătoare viaţa celor mai mulţi dintre oameni.

S-a spus, pe bună dreptate, că războiul se naşte mai întîi în sufletul oamenilor. Nu armele, oricît de primejdioase ar fi, fac războiul, ci oamenii. Ei îl declanşează şi ei au puterea să-l oprească. Ei sînt cauza primă şi ultimă a declanşării şi opririi războaielor. Pentru aceea asigurarea păcii şi ferirea lumii de noi războaie trebuie să înceapă de la acest capitol: trezirea conştiinţei de răspundere pentru viitorul omenirii.

O pace adevărată nu se poate întemeia şi nu poate dăinui dacă nu se bazează pe dreptate şi echitate între popoare.

Popoarele nu pot trăi izolate, oricît de mari şi de puternice ar fi ele. Precum circulă sîngele de la un mădular la altul, asigurînd buna funcţionare a întregului organism, tot astfel în societate este lipsă de asemenea legături normale şi drepte. O societate în care lipseşte dreptatea este ca un munte vulcanic. În aparenţă, este liniştit, dar din cînd în cînd, pe neaşteptate, izbucneşte lava şi distruge tot. Astfel este şi starea de pace, atunci cînd nu este dreptate şi echitate între oameni şi popoare. Ea nu durează.

Este drept că sînt oameni care socotesc că pacea se asigură prin înarmare, prin fabricarea de bombe atomice. Ei socotesc că prin această înarmare intimidează pe adversar şi îl obligă să accepte o pace impusă. Dar aceasta este numai o iluzie. La rîndul lui. adversarul nu stă pe loc, se înarmează şi el şi astfel începe cursa funestă a înarmărilor, care duce inevitabil la declanşarea războiului.

Proclamarea Anului Internaţional al Păcii este o chemare către toate popoarele lumii de a lua măsurile pentru salvarea păcii, pentru salvarea însăşi a vieţii pe planeta noastră.

Poporul român este cunoscut în lume ca un popor iubitor de pace. Aşezat, de la naşterea lui, la poarta de răsărit a Europei, a preţuit în tot decursul dezvoltării lui istorice munca paşnică şi convieţuirea în bună înţelegere cu alte popoare.

„Vocaţia pentru pace" a poporului nostru este apreciată în toată lumea. Ea este exprimată cu stăruinţă neobosită de Preşedintele României, Domnul Nicolae Ceauşescu, cu diferite prilejuri şi în faţa diferitelor foruri internaţionale. România colaborează cu toate statele lumii pentru formarea unui climat de pace, de dreptate şi de echitate între toate popoarele.

Iubiţi fii sufleteşti,

Ne aflăm sub razele de lumină ale sărbătorii Învierii Domnului. Este „ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim întru ea" (Ps. 117, 24). Este ziua plină de nădejde că Dumnezeu va binecuvînta lumea cu pace şi va ajuta omenirii întregi să găsească drumul păcii şi al bunei voiri între oameni.

Ca fii ai Bisericii noastre străbune şi ca fii ai Patriei noastre dragi sîntem chemaţi să sprijinim măreţul ideal de pace şi bunăstare al întregului nostru popor.

În toate slujbele noastre bisericeşti întîlnim cuvîntul pace. El ne este cunoscut şi drag în toate semnificaţiile şi dimensiunile pe care le are. Ea este un dar dumnezeiesc, dar este şi rezultatul unui efort omenesc. Mîntuitorul Iisus Hristos, precum am văzut, fericeşte pe făcătorii de pace.

Ne rugăm „pentru pacea de sus", „pentru pacea a toată lumea", pentru „vremuri de pace", pentru „ferirea de sabie şi război", pentru că toate acestea aduc lipsuri, dureri şi moarte.

Biserica nu poate aproba, nici legitima războaiele, ea nu aprobă ura, asuprirea, nedreptatea şi toate acele păcate care duc la distrugerea vieţii.

Biserica Ortodoxă Română, credincioasă învăţăturii evanghelice, depune neîncetate străduinţe în vestirea şi apărarea păcii, condamnă vehement acţiunile războinice şi se străduieşte să facă din fiecare credincios un luptător convins pentru apărarea păcii.

Clerul şi credincioşii Bisericii noastre de pe aceste scumpe meleaguri nord-vestice ale ţării îşi dau totala adeziune la recenta Declaraţie-Apel a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste pentru dezarmare şi pace şi sînt, împreună cu întregul popor, sprijinitori ai idealurilor de pace şi progres ale lumii.

Iubiţi fii duhovniceşti,

Bucuriei duhovniceşti pe care ne-a adus-o sărbătoarea Învierii Domnului se adaugă bucuria pe care ne-a adus-o aceste zile de mai. Cîmpiile sînt pline de flori, codrii înverziţi, ogoarele, în care a răsărit sămînţa de sub brazdă, ca dintr-un mormînt şi se pregăteşte să aducă roadă, cerul luminos şi pămîntul, în care fiecare plantă se pregăteşte de rod, fiecare după felul şi rînduiala ei, toate acestea vestesc înnoirea făpturii şi chemarea ei la viaţă.

In toate acestea, simţim chemarea din adîncuri de istorie de a ne înfrăţi cu glia străbună în munca creatoare, în hărnicie plină de dragoste şi pricepere, pentru ca să facem îmbelşugat pămîntul patriei.

Ne îndeamnă la aceasta dragostea noastră de glia străbună, de vatra în care ne-am născut, pe care ne-au lăsat-o moşii şi strămoşii, de ogorul pe care ei l-au lucrat cu sudoarea frunţii şi pe care l-au apărat cu preţul vieţii.

Ne exprimăm dragostea şi preţuirea pentru toţi acei credincioşi care prin muncă, pricepere şi rîvnă se află în rîndurile celor dintîi muncitori pe ogoare, în fabrici şi întreprinderi.

După învăţătura Bisericii noastre, munca este sfîntă, este o rugăciune a mîinilor, iar rugăciunea este o muncă a sufletului. *„Cel ce munceşte ogorul său să se sature de pîine"*, spune înţeleptul în Legea Veche (Pilde, 12, 11).

Să trăiţi *„cu toată smerenia şi blîndeţea, cu îndelungă-răbdare, îngăduiţi-vă unii pe alţii, silindu-vă să păziţi unitatea Duhului întru legătura păcii"* (Efeseni 4, 2—3).

Împărtăşindu-vă acest cuvînt de învăţătură şi îndemnurile de viaţă creştinească, vă doresc şi rog pe Dumnezeu să vă ajute ca să petreceţi praznicul luminos al Paştilor cu sănătate, bucurie, pace şi spor în tot lucrul bun şi să-l ajungeţi la mulţi ani!

„Dragostea mea cu voi cu toţi în Hristos Iisus!" (I Cor. 16, 24).

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor şi pururea rugător către Hristos, Biruitorul morţii şi Domnul vieţii.

† VASILE
Episcopul Oradiei

DUHUL PIERDUT AL SCRIPTURII

de

G. Florovsky*

„aşa cum este Adevărul întru Iisus"
(Efes. 4, 21)

Se presupune că slujitorii bisericeşti nu trebuie să propovăduiască opiniile lor particulare, cel puţin de la amvon. Slujitorii bisericeşti sînt hirotoniţi şi încredinţaţi în Biserică tocmai cu sarcina de a predica Cuvîntul lui Dumnezeu. Li se dau cîţiva termeni stabiliţi de referinţă — şi anume Evanghelia lui Iisus Hristos — şi sînt obligaţi doar faţă de acest mesaj unic şi peren. Se aşteaptă deci ca ei să răspîndească şi susţină „credinţa predată odată pentru totdeauna sfinţilor" (Iuda 3). Desigur, Cuvîntul lui Dumnezeu trebuie propovăduit „în mod eficient". Adică, el trebuie totdeauna astfel prezentat încît să creeze convingeri şi să inspire ascultare faţă de el fiecărei noi generaţii şi fiecărui neam în parte. El poate fi chiar reformulat în categorii noi, dacă o cer împrejurările. Dar mai presus de orice trebuie păstrată identitatea mesajului.

Trebuie să fim siguri că se propovăduieşte aceeaşi Evanghelie predată odată pentru totdeauna şi nu se introduce în locul ei nici o „altă evanghelie străină", proprie. Cuvîntul lui Dumnezeu nu poate fi ajustat şi acomodat cu uşurinţă obiceiurilor şi atitudinilor fluctuante ale nici unei epoci particulare, inclusiv ale epocii noastre. Din nefericire sîntem adesea înclinaţi să măsurăm Cuvîntul lui Dumnezeu după propria noastră statură în loc de a ne verifica mintea noastră după statura lui Hristos. „Mintea modernă" stă deci şi ea sub judecata Cuvîntului lui Dumnezeu.

* Articol al reputatului teolog şi patrolog ortodox G. Florovsky (1893—1979) apărut iniţial în „The Christian Century" dec. 1951 sub titlul „*As the Truth Is in Jesus*" şi reluat sub titlul „*The Lost Scriptural Mind*" ca şi cap. I. din *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, Volume One in the *Collected Works* of George Florowsky, emeritus Professor of Eastern Church History, Harvard University, Nordland Publishing Company, Belmont, Massachusetts (U. S. A.), 1972, p. 9—16, după care s-a făcut traducerea.

Omul modern şi Scriptura

Dar tocmai în acest punct începe dificultatea noastră majoră. Cei mai mulţi dintre noi am pierdut integritatea duhului sau minţii Scripturii chiar dacă reţinem frînturi de frazeologie biblică. Omul modern se plînge adesea că adevărul lui Dumnezeu îi este oferit într-un „idiom arhaic" — adică în limbajul Bibliei — care nu mai este cel al lui propriu şi care nu mai poate fi întrebuinţat în mod spontan. Recent s-a sugerat că ar trebui să „demitologizăm" în mod radical Scriptura cu scopul de a înlocui categoriile învechite ale Sfintei Scripturi cu ceva mai modern. Cu toate acestea însă nu poate fi evitată întrebarea: este limbajul Scripturii într-adevăr nimic altceva decît un ambalaj accidental şi extern din care trebuie degajate şi dezghiocate cîteva „idei eterne", sau este mai degrabă un vehicul peren al mesajului divin predat odată pentru toate vremurile?

Sîntem deci în primejdie de a pierde unicitatea Cuvîntului lui Dumnezeu în procesul lui de „reinterpretare" continuă. Dar cum mai putem interpreta din capul locului dacă am uitat limbajul originar? N-ar fi mai sigur să ne concentrăm gîndul nostru asupra habitudinilor mentale ale limbajului biblic şi să reînvăţăm limbajul Bibliei? Nici un om nu poate primi Evanghelia pînă nu „se pocăieşte", adică pînă nu-şi „schimbă mintea". Căci în limbajul Evangheliei „pocăinţa" *(metanoia)* nu înseamnă pur şi simplu o recunoaştere a păcatului şi căinţa pentru el, ci în mod precis o „schimbare a minţii" — o profundă schimbare a atitudinii mentale şi emoţionale a omului, o reînnoire integrală a sinei omului, reînnoire ce începe cu renunţarea sa de sine şi se împlineşte şi este pecetluită de Duhul.

Trăim într-o epocă de confuzie spirituală. Omul modern nu s-a putut încă decide definitiv, iar diversitatea opiniilor este încă dincolo de orice speranţă de reconciliere. Probabil că singurul far luminos după care trebuie să ne călăuzim prin ceaţa mentală a epocii noastre lipsită de speranţă este tocmai „credinţa predată odată pentru totdeauna Sfinţilor", oricît de perimat sau arhaic ar părea limbajul Bisericii primare judecat după standardurile noastre fluctuante.

Predicaţi Crezul!

Ce vom propovădui atunci? Ce voi propovădui contemporanilor mei, „într-un timp ca acesta?" Nu e loc pentru nici o ezitare: voi propovădui pe Iisus şi pe El răstignit şi înviat. Îl voi propovădui şi recomanda tuturor celor către care voi putea fi chemat să le adresez mesajul mîntuirii aşa cum mi s-a predat de către Tradiţia neîntreruptă a Bisericii Soborniceşti. Nu mă voi izola pe mine însumi de aceasta, chiar şi în propria mea epocă. Cu alte cuvinte, voi propovădui „învăţăturile Crezului".

Sînt pe deplin conştient de aceea că Crezul este o piatră de sminteală pentru mulţi în generaţia mea. „Crezurile sînt simboluri

venerabile ca şi steagurile zdrenţuite deasupra zidurilor bisericilor naţionale; dar pentru bătălia prezentă a Bisericii în Asia, în Africa, în Europa şi America, Crezurile, atunci cînd sînt înţelese, sînt tot atît de utile ca securea de luptă şi archebuza în mîinile unui soldat modern". Aceste cuvinte au fost scrise cu cîţiva ani în urmă de un proeminent teolog britanic care e şi un slujitor devotat al bisericii sale. Poate că astăzi nu le-ar mai scrie. Dar mai sînt încă mulţi care şi-ar însuşi cu toată inima această viguroasă declaraţie. Să ne reamintim totuşi faptul că Crezurile timpurii erau în mod deliberat scripturistice şi tocmai frazeologia lor scripturistică le face astăzi dificile pentru omul modern.

Astfel ne aflăm iarăşi în faţa aceleiaşi probleme: Ce putem oferi în locul Sfintei Scripturi? În ce mă priveşte, prefer limbajul Tradiţiei nu din pricina unui „conservatorism" trîndav şi credul, ori din pricina unei „obedienţe" oarbe faţă de cîteva „autorităţi" exterioare, ci pur şi simplu fiindcă nu pot găsi nici o altă frazeologie mai bună. Sînt pregătit a mă expune cu aceasta inevitabilei acuzaţii de a fi „anticar" şi „fundamentalist". Dar voi protesta, dat fiind că acuzaţia aceasta este eronată şi gratuită, deoarece păstrez şi ţin „învăţăturile Crezului" în mod conştient şi din toată inima, întrucît sesizez prin credinţă adecvarea şi relevanţa lor perenă pentru toate epocile şi toate situaţiile inclusiv pentru „un timp ca acesta". Şi cred că tocmai „învăţăturile Crezului" pot face ca o generaţie lipsită de speranţă, ca a noastră, să recîştige curajul şi o viziune creştină.

Tradiţia e vie!

„Biserica nu este nici muzeu de depozite vechi, nici societate de cercetare". Depozitele ei sînt vii, sînt *„depositum juvenenscens"* după expresia Sf. Irineu. Crezul nu este o relicvă a trecutului, ci mai degrabă „sabia Duhului". Ceea ce trebuie să propovăduim noi astăzi este reconvertirea la creştinism. Aceasta este singura cale afară din impasul în care a fost adusă lumea prin eşecul creştinilor de a fi cu adevărat creştini. Evident, învăţătura creştină nu răspunde *în mod direct* la nici o chestiune practică din domeniul politicii sau economiei. La fel nici Evanghelia lui Hristos. Cu toate acestea, impactul asupra întregului curs al istoriei umane a fost enorm. Recunoaşterea demnităţii umane, a milei şi dreptăţii îşi are rădăcinile în Evanghelie. Lumea cea nouă poate fi edificată numai de un om nou.

Ce a vizat Chalcedonul?

„Şi s-a făcut om". Care este ultima conotaţie a acestei declaraţii din Crez? Sau cu alte cuvinte: *Cine* a fost Iisus, Hristosul şi Domnul? Ce înseamnă în limbajul Sinodului de la Chalcedon, că Acelaşi Iisus a fost „om desăvîrşit" şi „Dumnezeu adevărat", şi totuşi o singură şi unică persoană"? „Omul modern" este de regulă extrem de critic faţă de definiţia de la Chalcedon. Ea nu reuşeşte să aibă vreo semni-

ficație, pentru el. „Imagistica" Crezului nu este pentru el nimic mai mult decît o bucată de poezie, dacă nu chiar nimic. Întreaga abordare însă este, cred, eronată. „Definiția" de la Chalcedon nu este o declarație metafizică și niciodată n-a avut intenția de a fi tratată astfel. Nici misterul Întrupării n-a fost un „miracol metafizic". Formula de la Chalcedon este o declarație de credință și de aceea nu poate fi înțeleasă atunci cînd e scoasă din experiența totală a Bisericii. În fapt, ea este o „declarație existențială".

Formula de la Chalcedon este, așa cum a și fost, un cadru intelectual al misterului care e sesizat prin credință. Mîntuitorul nostru *nu* este un om, ci Dumnezeu *Însuși*. Aici zace accentul existențial al declarației. Mîntuitorului nostru este Cel ce „s-a pogorît" și „s-a întrupat", identificîndu-se cu oamenii în comuniunea unei vieți și naturi cu adevărat umane. Nu numai inițiativa a fost divină, ci și „Începătorul mîntuirii noastre" (Evr. 2, 10) a fost o Persoană divină. Deplinătatea naturii umane a lui Hristos înseamnă pur și simplu adecvarea și adevărul acestei identificări mîntuitoare. Dumnezeu intră în istoria umană și devine persoană istorică.

Lucrul sună paradoxal. Într-adevăr, aici e un mister: „Cu adevărat mare este taina creștinătății: Dumnezeu s-a arătat în trup" (I. Tim. 3, 16). Dar acest mister este în același timp și o revelație: adevăratul caracter al lui Dumnezeu s-a dezvăluit în Întrupare. Dumnezeu e într-atît de mult și de intim interesat de destinul omului (și mai precis, de destinul fiecăruia dintre „cei mici" ai Lui) încît intervine în *Persoană* în haosul și mizeria vieții căzute. Providența divină deci nu este pur și simplu o guvernare atotputernică a universului de către maiestatea divină de la o augustă distanță, ci o kenoză, o smerire sau golire de Sine a Dumnezeului slavei. Între Dumnezeu și om există o relație *personală*.

Tragedia umană într-o nouă lumină

Drept urmare, întreaga tragedie umană apare într-o nouă lumină. Misterul Întrupării este un mister al Iubirii divine, al identificării divine cu omul căzut. Iar punctul culminant al Întrupării a fost Crucea. Ea este punctul de cotitură al destinului uman. Dar misterul înfricoșat al Crucii se poate înțelege numai din perspectiva mai largă a unei hristologii integrale; adică numai dacă credem că Cel răstignit a fost cu adevărat „Fiul lui Dumnezeu celui viu" (Mt. 16, 16). Moartea lui Hristos a fost intrarea lui Dumnezeu (iarăși în *Persoană*) în mizeria morții umane, o pogorîre la Iad, și aceasta a însemnat sfîrșitul morții și inaugurarea pentru om a vieții veșnice.

Există o extraordinară coerență în corpul învățăturii Tradiției. Dar ea nu poate fi sesizată și înțeleasă decît în contextul viu al credinței, prin care înțeleg o comuniune personală cu Dumnezeul personal. Singură credința face formulele convingătoare; singură credința face formulele vii. „Poate părea paradoxal, totuși faptul este experiența tuturor observatorilor vieții spirituale: nimeni nu poate profita de

Evanghelie dacă nu iubeşte mai întîi pe Hristos". Căci Hristos nu este un text, ci o Persoană vie, şi El sălăşluieşte în Trupul Lui cel viu, care este Biserica.

Un nou nestorianism

Faptul de a sugera că într-un timp ca acesta trebuie propovăduită învăţătura Chalcedonului poate părea ridicol. Cu toate acestea, tocmai această învăţătură, sau mai exact acea realitate despre care depune mărturie această învăţătură, poate schimba întreaga înfăţişare spirituală a omului modern. Ea îi aduce adevărata libertate. Omul nu mai e singur în această lume şi Dumnezeu se interesează personal de evenimentele istoriei umane. Acest fapt este o implicaţie nemijlocită a unei concepţii integrale despre Întrupare. Este o iluzie că disputele hristologice din trecut sînt irelevante pentru situaţia contemporană. În realitate, ele se continuă şi repetă în controversele epocii noastre. Omul modern, în mod deliberat sau inconştient, este ispitit de extrema nestoriană. Adică nu ia Întruparea în serios. Nu îndrăzneşte să creadă că Hristos este o Persoană divină. El vrea să aibă un mîntuitor *uman*, asistat numai de Dumnezeu. El este interesat mai mult în psihologia umană a Mîntuitorului decît în misterul Iubirii divine. Aceasta întrucît în ultimă instanţă el crede în mod optimist în vrednicia omului.

Un nou monofizism

La cealaltă extremă, atunci cînd în zilele noastre omul e redus la o pasivitate completă şi i se îngăduie numai să asculte şi să spere, avem de a face cu o reînviere a tendinţelor monofizite în teologie şi religie. Tensiunea prezentă dintre „liberalism" şi „neoortodoxie" este în realitate o reluare a vechiului conflict hristologic la un nivel existenţial nou şi într-o cheie spirituală nouă. Conflictul din cîmpul teologiei nu se va potoli sau rezolva cîtă vreme nu se cîştigă o viziune mai largă.

O propovăduire teologică

În Biserica primară propovăduirea era accentuat teologică. Nu era speculaţie deşartă. Noul Testament însuşi este o carte teologică. Neglijarea teologiei în educaţia dată credincioşilor în vremurile moderne este responsabilă atît pentru declinul religiei personale, cît şi pentru acel sentiment de frustrare ce domină starea de spirit modernă. Lucrul de care avem nevoie în creştinism „într-un timp ca acesta" este tocmai o teologie sănătoasă şi existenţială. În realitate, atît clericii cît şi credincioşii însetează după teologie. Şi întrucît de regulă nu se propovăduieşte teologie, ei adoptă „ideologii străine" şi le combină cu fragmente din credinţele tradiţionale. Întreaga atracţie a „evangheliilor rivale" din zilele noastre stă în aceea că ele oferă un fel de pseudo-teologie, un sistem de pseudo-dogme. Ele sînt acceptate cu bucurie de cei care nu pot găsi defel teologie în creştinismul redus, de stil „modern". Alternativa existenţială ce stă în faţa multora în zilele noastre a fost reuşit formulată de un teolog englez: „dogmă sau...

moarte". Epoca adogmatismului şi pragmatismului s-a închis. Şi de aceea, slujitorii Bisericii trebuie să propovăduiască iarăşi învăţături şi dogme — Cuvîntul lui Dumnezeu.

Criza modernă şi redescoperirea Bisericii

Prima sarcină a predicatorului modern este „reconstrucţia Credinţei". Lucrul nu este nicidecum o strădanie pur intelectuală. Credinţa este doar harta lumii celei adevărate şi nu trebuie confundată cu realitatea ei. Omul modern s-a interesat prea mult numai de propriile lui idei şi convingeri, de propriile lui atitudini şi reacţii. Criza modernă, precipitată de umanism — fapt de netăgăduit — a fost provocată de redescoperirea lumii reale în care astăzi credem cu adevărat. Redescoperirea Bisericii este aspectul cel mai decisiv al acestui nou realism spiritual. Realitatea nu mai e ascunsă privirilor noastre de zidul propriilor noastre idei. Ea este iarăşi accesibilă. Se realizează din nou conştiinţa faptului că Biserica nu este doar o societate de credincioşi, ci Trupul lui Hristos. Faptul reprezintă redescoperirea unei noi dimensiuni, redescoperirea prezenţei continue a dumnezeiescului Mîntuitor în mijlocul turmei Sale credincioase. Această redescoperire aruncă o nouă rază de lumină asupra misterului existenţei noastre dezintegrate într-o lume radical secularizată. Se recunoaşte azi de mulţi, că adevărata soluţie a tuturor problemelor sociale stă într-un fel şi în reconstrucţia Bisericii. „Într-un timp ca acesta" trebuie propovăduit un „Hristos întreg", adică Hristos şi Biserica — *totus Christus, caput et corpus,* spre a folosi celebra expresie a Fer. Augustin. E posibil ca această propovăduire să fie încă neobişnuită, dar ea pare să fie unicul mod de a propovădui Cuvîntul lui Dumnezeu în mod eficient într-o perioadă de criză ca a noastră.

Relevanţa Părinţilor

Am adeseori un sentiment ciudat. Cînd citesc vechii „clasici" ai teologiei creştine, Părinţii Bisericii, îi găsesc adesea mai relevanţi pentru frămîntările şi problemele timpului meu, decît producţia teologilor moderni. Părinţii se luptau cu probleme existenţiale, cu acele revelaţii ale chestiunilor litigioase descrise şi relatate în Sf. Scriptură. Aş risca sugestia că Sf. Atanasie şi Fer. Augustin sînt mult mai actuali decît mulţi dintre teologii noştri contemporani. Motivul este foarte simplu: ei se ocupau cu realităţi nu doar de hărţile lor intelectuale, ei erau interesaţi nu atît de ceea ce poate crede omul cît de ceea ce Dumnezeu a făcut pentru om. „Într-un timp ca acesta" deci, trebuie să lărgim perspectiva noastră, să recunoaştem dascălii din vechime, şi să încercăm pentru epoca noastră o sinteză existenţială a experienţei creştine.

Trad. de Drd. *Ioan I. Ică*

CÎTEVA ŞTIRI MAI PUŢIN CUNOSCUTE DESPRE MARTIRI ŞI DESPRE MOAŞTE ÎN CORESPONDENŢA SF. VASILE CEL MARE

Se ştie din alte scrieri ale marelui ierarh din Cezareea Capadochiei şi ale fratelui său Grigorie precum şi din relatările prietenului lor Grigorie de Nazianz, că deşi cei doi fraţi văzuseră lumina zilei la aproape 20 de ani după încetarea marii persecuţii a lui Diocleţian şi la aproximativ 10 ani după cea dezlănţuită de împăratul Liciniu, care a dus, între altele, la omorîrea prin îngheţare (în lacul Sebastei din Armenia) a celor 40 de mucenici, totuşi atît unul, cît şi celălalt vorbesc adeseori despre martiri şi despre cultul sfintelor moaşte, despre care încă din anul 343 sinodul de la Gangra stabilea că ele trebuiesc cinstite cu toată evlavia.[1] Faptul nu trebuie să ne mire căci încă bunica lor, Macrina cea Bătrînă, care i-a crescut în copilăria lor, îi va fi deprins din destul cu astfel de fapte, după ce vreme de 7 ani gustase din plin, împreună cu soţul ei, din privaţiunile prigoanei.[2] Atunci s-au ferit de frica persecutorilor prin ascunzătorile codrilor din jurul Neocezareii Pontului, iar după ce evenimentele s-au liniştit chiar şi mama lor, Emilia, ridicase în apropiere, la Ibora, o capelă, în care a păstrat parte din cenuşa sfinţilor mucenici[3] de la Sebasta. În cuvîntările închinate acestor mucenici, Sfîntul Vasile ţine să precizeze că din cenuşa şi din moaştele celor 40 de mucenici aproape fiecare ţară şi fiecare ţinut şi-au luat cîte o părticică în locaşurile lor de cult[4] ajungîndu-se cu timpul ca, potrivit canonului 7 al sinodului VII ecumenic, în antimisele fiecărei biserici să fie cuprinse astfel de moaşte.[5] În omilia închinată sfîntului Gordie, arhiepiscopul Cezareii ţinea să sublinieze că „îl iubim şi mai mult pentru că el se trăgea de pe la noi, din aceste părţi",[6] iar fratele său, sfîntul Grigorie de Nyssa, care obişnuia să meargă de hramul Sfîntului Teodor Tiron în satul Euhaita — care cu timpul va ajunge scaun metropolitan tocmai datorită marilor pelerinaje închinate cultului acestui mare mucenic[7] — ne informează că acest sfînt avea acolo o biserică falnică şi o pictură bogată încă înainte de sinodul II ecumenic.[8]

1 Can. 20 Milaş: Canoanele, II, 2 pag.
2 Grigorie de Nazianz: Oratiô XLIII, 5—8 Migne P. G. 36, 500—504.
3 Grigorie de Nyssa, In XL Mart., Migne P. G. 46, 784—785.
4 Vasile cel Mare: In XL Mart., 8 Migne P. G., 3.
5 Milaş: Canoanele, I, 2 p.
6 Vasile cel Mare, In. Gord. 2, Migne P. G. 31, 49.
7 H. Beck: Kirche und theolog. Literatur im byz. Reich, München 1959 p. 167.
8 Grigorie de Nyssa, In. theod. 2, Migne P. G. 46, 736.

Desigur că din clipa în care treziţi „ca dintr-un somn adînc",[9] cei doi mari părinţi (şi alţii la fel cu ei) şi-au schimbat felul de viaţă, dar în fond neuitînd niciodată ceea ce spusese şi pentru ei Sfîntul Pavel atunci cînd declara că „poartă totdeauna în trup omorîrea lui Hristos",[10] ei şi-au tălmăcit crezul vieţii ca pe o jertfă continuă pe care socoteau că sînt datori s-o aducă lui Hristos. Cu atît mai mult, cu cît persecuţiile împotriva Bisericii au reînceput atît în scurta domnie a lui Iulian Apostatul,[11] cînd şi pe malurile Dunării, la Durostorum, va suferi moarte de martir soldatul Emilian, cît mai ales în cei 14 ani de domnie a fanaticului sprijinitor al arienilor, împăratul Valens (364—378). Aşa se explică de ce Sfîntul Vasile va declara într-o frumoasă epistolă că şi-a „dorit să păşească pe cît îi va sta în putinţă, pe urmele martirilor".[12] De altfel chipul năprasnic în care persecutorii s-au năpustit asupra lui (şi într-o măsură mai mică şi asupra fratelui său Grigorie, pe care-l vor scoate din scaun şi-l vor urmări vreme de aproape 3 ani) lasă să se vadă în unele din epistolele Sfîntului Vasile că „suferinţele care au căzut asupra noastră în aceşti din urmă 13 ani întrec tot ce-şi aduc aminte oamenii c-ar fi avut loc de cînd a început să se propovăduiască Evanghelia lui Hristos".[13] „De la graniţele Iliriei şi pînă în Tebaida Egiptului nelegiuirea eretică a prins rădăcini adînci şi acum îşi dă roadele ei nimicitoare",[14] se spune în altă epistolă.

Într-o astfel de atmosferă apăsătoare se încadrează şi momentele prin care Sfîntul Vasile descrie în cele patru epistole: 154, 155, 164 şi 165 stările de lucruri din viaţa creştinilor de la Dunăre, oferindu-ne o serie de completări de cea mai mare însemnătate în legătură cu martiriul Sfîntului Sava de la Buzău şi cu trimiterea moaştelor lui în Capadochia, aşa cum a cerut-o însuşi marele arhiepiscop al Cezareii Capadochiei. Despre toate aceste documente s-au scris la noi ample comentarii, ultimul datorat însuşi Î. P. S. Nestor,[15] încît nu mai simţim nevoie de a se insista în plus. Am socotit însă necesar să subliniem deocamdată din textul altor epistole ale Sfîntului Vasile cîteva pasaje mai puţin cunoscute, care ne vor ajuta să înţelegem mai bine şi semnificaţia celor patru epistole amintite precum şi valoarea acelei „perle a aghiografiei antice",[16] cum a fost numită scrisoarea cu care conducătorii Bisericii stră-române au însoţit descrierea pătimirii Sfîntului Sava atunci cînd au trimis în Capadochia moaştele acestui sfînt martir.

---

9 Expresie luată din epistola 223 a Sfîntului Vasile.

10 II Cor. 4, 10.

11 I. Pulpea (I. Rămureanu): Lupta împăratului Iulian Apostatul împotriva creştinismului, Bucureşti, 1942, passim.

12 Sf. Vasile cel Mare: Epistola 223, 2.

13 Idem, Epistola 242, 2.

14 Idem, Epistola 92, 2.

15 Dr. Nestor Vornicescu: Primele scrieri patristice în literatura noastră sec. IV—XVI, Craiova, 1984 p. 34—42.

16 H. Delehaye: Saints de Thrace et de Moesie, în „Analecta Bollandiana" XXXI (1912) p. 291.

Iată mai întîi cazul unei epistole trimise în anul 376 episcopilor din provincia Pontului.[17] O reproducem întreagă întrucît e scurtă şi semnificativă.

„Cinstea cuvenită martirilor trebuie să fie recunoscută cu rîvnă de către toţi cei care-şi pun nădejdea în Domnul, cu atît mai vîrtos de către unii ca voi care doriţi să urmaţi virtutea şi care arătaţi multă dragoste faţă de cei care şi-au închinat viaţa cu totul slujirii Stăpînului nostru al tuturor, de dragul Căruia s-au făcut ca nişte robi ai Lui.

Dar în chip deosebit această rîvnă izvorăşte şi din faptul că viaţa dusă în deplină ascultare creează şi o oarecare înrudire cu cei care s-au desăvîrşit în şcoala răbdării supreme. Întrucît dar prea vestiţii mucenici Eupsihios şi Damas şi ceilalţi împreună cu ei, vă vestesc cum că pomenirea lor se săvîrşeşte în fiecare an de către oraşul nostru şi de ţinutul nostru, prin glasul meu, Biserica îşi aduce aminte de aceste podoabe ale ei şi Vă roagă să ne faceţi plăcerea de a ne vizita ca şi altădată.

Convinşi că prin aceasta săvîrşim o mare şi ziditoare lucrare în sînul mulţimii şi că pentru cinstea cu care înconjurăm pe martiri ne aşteaptă mari răsplătiri, Vă rog să primiţi invitaţia pe care V-o fac împlinindu-mi această bucurie, bine ştiind că în urma unei mici oboseli, de mari binefaceri ne vom învrednici".

Nu se cunosc prea multe amănunte despre împrejurările în care au ajuns să sufere moarte de martiri Eupsihios, Damas şi cei împreună cu ei. Totuşi istoricul Sozomen ne-a păstrat[18] cîteva ştiri care ne ajută să înţelegem destul de bine cam cum s-au petrecut lucrurile. În drumul lui spre Antiohia, împăratul Iulian Apostatul a trecut la începutul anului 362 şi prin Cezareea Capadochiei, unde a rămas mirat cum de n-a aflat decît foarte puţini păgîni, căci majoritatea zdrobitoare a locuitorilor oraşului erau creştini. Urmînd pilda multor altor localităţi pe vremea împăratului Constantin cel Mare înşişi dregătorii oraşului ajunseseră să dărîme templele păgîne închinate lui Jupiter şi lui Apolo, iar ultimul rest de cult idolatru care mai rămăsese în oraş era statuia zeiţei norocului (Ψ'υῃ, cum îi spuneau grecii, Fortuna cum era cunoscută la romani). O astfel de statuie care simboliza „geniul public" al stăpînirii romane fusese instalată de însuşi împăratul Constantin cel Mare în piaţa centrală a capitalei Imperiului bizantin şi ea s-a menţinut acolo pînă după anii 1000. Dar se vede că în Cezareea lucrul n-a putut trece neobservat, aşa încît statuia respectivă şi capela în care era ea adăpostită a fost dărîmată nu cu mult timp înainte de a fi ajuns împăratul în Cezareea. Răzbunarea lui a fost cruntă. Oraşului însuşi i s-a retras numele de „oraş împărătesc", atribuindu-i-se tot numele vechi, Mazaca, pe care-l avusese pînă pe vremea împăratului Claudiu care încorporase regatul Capadochiei la imperiu, transformîndu-l în provincie romană. Locuitorilor li s-a retras calitatea de cetăţeni liberi, fiind declaraţi „ţărani", care au fost pedep-

---

17 Sf. Vasile, Epistola 252.

18 Sozomen: Istoria bisericească V, 3—4, 11; 12 Migne P. G. 67, 1221—1248.

siţi să plătească o amendă grea de 300 de livre de aur. Bisericilor li s-a confiscat tot avutul, preoţii fiind obligaţi ca şi mirenii să fie înrolaţi în cea mai „înjositoare" formaţie militară, cea a guvernatorului local. Desigur li s-a cerut să reclădească toate templele păgîne dărîmate. Mulţi dintre creştini au fost omorîţi, alţii surghiuniţi. Între cei osîndiţi la moarte notăm pe preotul Vasile din Ancira, iar din Cezareea cel mai cunoscut era Eupsihios, un tînăr coborîtor dintr-o familie de patricieni, socotit încă mire, căci abia de curînd se căsătorise. Pentru condiţia lui nobilă el a fost osîndit la moarte prin decapitare, după cum ne informează sursele aghiografice.[19] Despre „Damas şi ceilalţi împreună cu ei" nu se cunosc amănunte. Templele păgîne n-au mai ajuns să fie reclădite întrucît la 28 iunie 363 împăratul Iulian moare în războiul cu perşii. În loc de temple păgîne, creştinii au ridicat tocmai în cinstea mucenicilor „Eupsihios, Damas şi cei împreună cu ei" o frumoasă biserică creştină, în care Sfîntul Vasile chema an de an pe credincioşi la rugăciunile obişnuite de hram.

În acest scop marele ierarh a căutat să folosească toate mijloacele pentru a populariza cultul adus acestor martiri.

Aşa de pildă în anul 372 într-una din epistolele trimise Sfîntului Eusebiu de Samosata,[20] unul din cei mai apropiaţi confidenţi ai săi spunea: „dacă întîlnirea noastră va putea avea loc, aş avea dorinţa ca ea să se facă deodată cu serbarea hramului cînd ne adunăm în fiecare an să facem pomenirea Sfîntului Eupsihios, cu care ocazie vom putea rezolva şi alte probleme curente".

În anul următor, 373, adresîndu-se unui inspector financiar al provinciei Capadochia îi scrie: „Am convocat pe toţi fraţii horepiscopi pe ziua de pomenire a fericitului Eupsihios, ca să le fac cunoştinţă cu Domnia Ta. Întrucît ai lipsit de la întrunire, am să vă fac prezentările prin adresă scrisă".[21]

În anul 374, adresîndu-se celui mai apropiat colaborator al său, Sfîntul Amfilohiu de Iconium, îi scrie: „să nu rămînă neîmplinită nici făgăduinţa de a fi de faţă în oraşul nostru, ca să crească şi mai mult măreţia praznicului de hram, care se ţine în fiecare an în Biserica noastră în cinstea martirilor. Dar Tu să vii cu vreo 3 zile mai devreme pentru ca să facem şi aniversarea anuală a azilului pentru săraci".[22]

Într-o altă epistolă expediată în anul 375 aceluiaşi Amfilohiu citim: „să nu uiţi de pomenirea prea fericitului mucenic Eupsihios şi să nu aştepţi să-ţi mai aduc eu aminte ca să vii".[23]

E drept că în tendinţa de a generaliza cît mai mult cultul acestor mucenici Sfîntul Vasile a folosit uneori şi exprimarea plină de certare

---

19 În „Enciclopedia teologică greacă", vol. V, Atena 1964 pag. 1141. A se vedea şi „Aghiologia" lui Sofr. Eustratiadis, Atena, 1930, unde pomenirea Sf. Eupsihios e semnalată de codicii parisieni 1564, 1573, 1574, apoi la codicii Lavrei I, 70; D-45 şi în cod. Vatoped. no. 1140.

20 Sf. Vasile, Epistola 100.

21 Sf. Vasile, Epistola 142.

22 Epistola 176.

23 Epistola 200.

fină şi de ironie, desigur nerăutăcioasă. Aşa pare a fi fost cazul cu rudenia sa, unchiul Atarvios, episcop în Neocezareea, o persoană greoaie şi stăpînită poate de un curios complex de inferioritate faţă de nepotul său ajuns superiorul său administrativ. Iată cum i se adresează Sfîntul Vasile într-o scrisoare [24] în care desigur nu i se indică numele:

„Dacă nu eşti invitat, te plîngi; dacă eşti invitat, nu răspunzi. Ceea ce s-a întîmplat acum a doua oară dovedeşte că de prima dată te-ai servit doar de un pretext ireal. În realitate, n-ai fi venit nici dacă ai fi fost invitat atunci. Drept aceea răspunde măcar acum pe loc invitaţiei pe care ţi-o fac şi nu mai fii absurd, căci ştii că o acuză nouă, dă tărie dublă celei vechi, făcînd-o de atîtea ori mai gravă. Mereu îţi cer să mă îngădui şi pe mine! dacă pe mine nu mă poţi vedea, ar fi cu dreptate să nu treci cu vederea măcar pe sfinţii martiri, căci tocmai de aceea ai fost pus pe listă între cei care participăm la slujbele de comemorare a lor. Arată-ţi, dar, bunătatea atît faţă de unii, cît şi faţă de alţii; iar dacă nici acest lucru nu-ţi convine, atunci fii binevoitor măcar faţă de cei mai venerabili, adică faţă de martiri".

Cercetători mai recenţi cred că data prăznuirii hramului Sfîntului Eupsihios n-ar fi 7 septembrie, cum stă scris în unele variante manuscrise ale unora dintre epistolele Sfîntului Vasile, ci 9 aprilie. Confuzia se datoreşte probabil faptului că în 17 septembrie era pomenit un alt mucenic cu acelaşi nume, dar care va fi trăit în sec. II.[25]

Alte cercetări mai noi au socotit neautentică şi partea a doua a epistolei nr. 197 trimisă de Sfîntul Vasile Sfîntului Ambrozie al Milanului şi în care e vorba de aflarea şi trimiterea moaştelor fostului episcop de Milan, Dionisie, mort în Capadochia în anul 374 şi care fusese exilat acolo în urma intrigilor partidelor ariene.[26] Sfîntul Vasile felicită pe Sfîntul Ambrozie pentru alegerea lui extraordinară atunci cînd a fost anunţat printr-un glas de copil: „Ambrozie episcop!" Ştirea era înregistrată şi de istoricul Socrate.[27]

Chiar dacă ne abţinem de a cerceta mai amănunţit problema autenticităţii acestei epistole, credem că din cele spuse pînă aici reiese cu prisosinţă credinţa puternică a marelui ierarh capadochian că martirii şi moaştele lor sînt pentru creştini tot atîtea prezenţe harice vii şi lucrătoare în sînul Bisericii. Vor rămîne mereu netrecătoare cuvintele de îmbărbătare trimise „locuitorilor creştini din Alexandria Egiptului", unde, „nici n-a apucat să se aşeze ţărîna de pe mormîntul Sfîntului Atanasie, mort la 2 mai 373, că arienii lui Valens au şi căutat să spargă această ultimă citadelă a ortodoxiei pe care o apărase atît de eroic Sfîntul Atanasie prin cele 5 exiluri ale

24 Epistola 282.

25 A. Ehrhard: Überlieferung u. Bestand d. hagiogr. u. homiletischen Literatur der griech. Kirche., Leipzig 1937.

26 A. Cavallin: Die Legendenbildung um den Mailänder Bischof Dionysios în „Eranos" Göteborg 1945 p. 135—149.

27 Socrate, Istoria bisericească, IV, 30. Migne P. G. 67, 114. A se vedea şi prof. Gh. I. Coman în „Studii Teol." 1975 p. 360—361.

lui".[28] Sfîntul Vasile îi încurajează spunîndu-le: „vă așteaptă, fraților, cununi de mucenici și de mărturisitori, care vă întind mîinile să vă primească. Ferice de cel ce se arată vrednic să sufere pentru Hristos".[29]

„Sînteți fii de mărturisitori și de martiri, care s-au împotrivit păcatului pînă la sînge",[30] le spune el preoților din Nicopolea Armeniei, cărora li s-a răpit locașul de cult atunci cînd li s-a impus cu forța un episcop arian.

Cînd auzim astfel de cuvinte de îmbărbătare și de înălțare sufletească parcă altfel trăim noi, urmașii celor cărora se adresa Sfîntul Vasile prin epistola 155 rudei sale Iunius Soranus, guvernatorul Sciției dobrogene: „dacă, așa cum ne-ai scris, acolo peste Dunăre prigoana face și acum mucenici Domnului, bine vei face dacă vei trimite în patrie, adică în Capadochia, rămășițele pămîntești ale martirilor". Sau cu și mai multă căldură în epistola 165, atunci cînd se vizează direct trimiterea moaștelor sfîntului Sava: „Ai cinstit patria care te-a născut (Capadochia) cu un martir care a luptat recent în țara barbară". Se cade, așadar, să ne înălțăm sufletește cînd ne gîndim că în „liturghia lui cosmică", Sfîntul Vasile a cuprins în aceeași rugăciune și ținuturile noastre alături de atîtea altele.

Pr. Prof. *T. Bodogae*

---

28 Fliche-Martin: Histoire de l'Eglise vol. III p. 263.
29 Sf. Vasile, Epistola 139, 2.
30 Epistola 240, 2.

TEOLOGIA DECALOGULUI

I. *Încadrarea problemei în timp*

Vestitorii cuvîntului lui Dumnezeu n-au dat întotdeauna cuvenita atenţie Vechiului Testament. Aceasta, pentru că nu l-au cunoscut îndeajuns şi s-a săpat prea puţin la descoperirea comorilor ascunse în Legea Veche. Dar oricîte şi oricare ar fi motivele pentru care ideile din Vechiul Testament n-au constituit obiect de suficientă preocupare a păstorilor de suflete, aceste motive nu pot dispensa pe preot să tălmăcească *toată Biblia,* nu numai o parte a ei, căci ea întreagă este „Cartea de căpătîi" a preotului şi constituie opera aceluiaşi Duh Sfînt.

Peste tot, literatura noastră teologică a scos în evidenţă că în centrul Vechiului Testament se află ideea de mîntuire şi că aici găsim pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos trecînd prin cele patru acte ale activităţii Sale. El s-a simţit totdeauna fiu al tuturor neamurilor nu numai al unei seminţii (Gal. 3, 9; Lc. 2, 29—32), căci „dintr-un sînge este tot neamul omenesc" (Fapte 17, 26) şi nu există decît un singur Dumnezeu care vine în diferite feluri în ajutorul singurului neam omenesc.

Toţi care au neglijat comorile Vechiului Testament nu s-au întrebat: Oare care este poziţia Mîntuitorului nostru Iisus Hristos în problema aceasta? Ce zic Sfinţii Apostoli? Ce zic Sfinţii Părinţi? Căci Biserica şi slujitorii ei conştienţi nu pot trece nepăsători peste atitudinile lor faţă de Vechiul Testament. Şi atunci, ori cu Hristos şi cu Vechiul Testament, ori fără Vechiul Testament şi fără Hristos. Părintele Profesor Dr. Nicolae Neaga de la Sibiu constată că „Vechiul Testament este pentru Noul, ceea ce este rădăcina pentru o floare... Fără Vechiul n-ar exista Noul. Ne-ar lipsi însuşi Hristos".[1]

Propovăduitorii cuvîntului lui Dumnezeu, care la început n-au acordat destulă atenţie Legii Vechi, acum şi-au făurit un crez din înglobarea în toată lucrarea lor pastorală şi duhovnicească a Vechiului Aşezămînt. Fireşte nu este lucru uşor să tălmăceşti Vechiul Testament. Dar trebuie făcut şi acest lucru. Altfel nu ţi-ai împlinit deplin obligaţiile sacerdotale şi ai privat pe credincioşi de dreptul de a cunoaşte întreaga Scriptură.

---

1 În sprijinul acestei gîndiri să se vadă: *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga,* Hristos în Vechiul Testament, Sibiu 1944 p. 143. — *Idem,* ibidem, p. 5—6, unde citează pe: *Dr. A. Schultz,* Die messianischen Weissagungen des Alt. Test. Paderborn, 1908; acelaşi titlu este lucrat şi de *E. König,* Stuttgart 1925; apoi pe *Dr. I. Döller,* Die Messias Erwartung, Münster i. W. 1911; *L. Dannefeld,* Le mesianisme, Paris 1929.

Sînt atîtea probleme mari în care tezaurul pastoral al Vechiului Testament poate ajuta. Cum ar fi de pildă *munca și odihna, războiul și pacea, libertatea și sclavajul*. Acest tezaur trebuie căutat, săpat adînc după el și eșalonat pe probleme.

1. *Împrejurările istorice în care a fost dat Decalogul*

Înainte de a pomeni de apariția Decalogului, trebuie să subliniem că Legile cuprinse în Decalog sînt mai vechi [2] decît epoca lui Moise care a dat Decalogul. Dumnezeu i-a dat omului Legile treptat „pe măsură ce le putea înțelege".[3] Prin Moise, Dumnezeu a descoperit o Lege imprimată demult în inima omului. Sfîntul Apostol Pavel arată lămurit că există în firea omului o înclinare naturală. „Păgînii care nu au Lege *din fire* fac ale Legii avînd-o înscrisă în inimile lor". (Rom. 2, 14—15). Această Lege naturală „a fost întunecată" însă prin căderea omului în păcat. Cain și urmașii săi au ajuns să păcătuiască atît de mult, încît Ziditorul „s-a căit și i-a părut rău c-a făcut pe om" (Gen. 6, 6—7). De aceea Dumnezeu s-a hotărît să arate neamului omenesc ce e bine și ce e rău; ce trebuie să facă și ce nu trebuie să facă:

— S-a hotărît Dumnezeu să pedepsească omenirea cu revărsări de ape, cu potop, iar după îndreptare i-a pus Dumnezeu semn de legămînt Curcubeul, că nu va mai pedepsi omenirea cu ape. (Gen. 6, 9—11) [4]

— Apoi Dumnezeu a stat alături de Avraam, pe care l-a însoțit și i-a pus semn tăierea împrejur (Gen. 12, 1—4; 17, 5, 7, 10—11), spre sănătatea lui și a toată evreimea, căci Avraam a fost cel dintîi om care s-a numit Evreu.

— Iacov, nepotul lui Avraam și fiu al lui Isaac, este „omul care a văzut pe Dumnezeu" primind numele de ISRAEL = Iș-ra-El (ohim), (Gen. 32, 24—32). Lui Iacov îi sporește importanța și rolul soteriologic în istoria omenirii prin binecuvîntarea dată înainte de moarte, celui de al patrulea fiu al său, Iuda, din coapsele căruia a răsărit „Împăciuitorul (Șiloh) căruia i se vor închina toate popoarele" (Gen. 49, 1—10).

Avînd ca temelie făgăduințele date de Dumnezeu omului prin Avraam, Isaac și Iacov, apare Moise ca organ al lui Dumnezeu și dă Decalogul în folosul tuturor credincioșilor.

a) *Moise ales din pîntecele maicii sale*

Se știe că Moise nu s-a născut în scutece moi, ci leagănul lui a fost un coș de papură ascuns conspirativ în păpuriș la malul Nilului (Exod 2, 3). A fost alăptat de însăși mama sa. A supt piept din pieptul unei evreice punînd astfel temelie unei creșteri congenitale, putîn-

2 Cf. *Pr. Prof. Vl. Prelipceanu*, Decalogul Lege morală universală și permanentă, în rev. Mitr. Mold. și Suc. nr. 5/1956 p. 248.

3 Cf. *Prof. C. Pavel*, Esența învățăturii morale a Legii Vechi (Decalogul), în rev. Glasul Bisericii nr. 3—4/1964 p. 196.

4 Cf. *Karl Friedrich Keil*, Biblisches komentar über die Bücher Moses, I Band Genesis u. Exodus, Leipzig 1878 III Aufl. p. 131—141.

du-se recomanda Moise oricînd, ca Pavel Apostolul „Sînt din neamul lui Israel, evreu din evrei... israelit din sămînţa lui Avraam" (Filipeni 3, 5; II Cor. 11, 22). Calitatea de fiu al fiicei lui Faraon presupune, fără îndoială, că acesta a fost purtat la cele mai înalte şcoli ale timpului. A studiat toată cultura Egiptului (Fapte 7, 22) la universitatea din Heliopolis-On, care era una dintre cele mai de seamă universităţi din Egipt. Scriitorul Lopuhin spune că universitatea aceasta a fost „Oxfordul Egiptului".[5] Astfel nu e de mirare că Moise s-a priceput să alcătuiască Pentateuhul aşa cum l-a alcătuit. Chiar şi unii negativişti care privesc critic istoria biblică, găsesc în Pentateuh cele mai umanitare legi privind pe robi, pe săraci, văduve şi orfani. Cu un cuvînt pe toţi cei nedreptăţiţi din partea bogaţilor şi cămătarilor. (Lev. 19, 13—18).[6]

Dumnezeu l-a înzestrat pe Moise cu o înţelepciune deosebită şi cu un spirit ascuţit de pătrundere a lucrurilor făcîndu-l organ de transmisie a Revelaţiei divine între oameni. L-a înzestrat şi cu alese aptitudini organizatorice de a conduce poporul. A avut Moise greutăţi mari cu atîta popor care a început să cîrtească (Num. 14, 2), pe care Dumnezeu l-a hrănit şi l-a adăpat în chip miraculos. Dar pe lîngă misiunea aceasta de conducător de popor, Moise a avut încă o misiune de ordin psihologic. El trebuie să convingă pe toţi că acum nu mai sînt robi, ci slobozi şi că ei trebuie ca de acum înainte să-şi schimbe structura sufletească. Moise le-a arătat că mergerea lor prin pustie, pe ocolite, pînă la Sinai, e o ocazie de „călire" şi maturizare de a putea preţui Legea ce o vor primi de la Dumnezeu prin glasul său şi de a face faţă atîtor Faraoni ce li se vor mai ivi în cale. A avut de luptat atît cu greutăţi de ordin organizatoric cît şi cu greutăţi de ordin spiritual-religios,[7] căci în Egipt, Israel a trăit amestecat cu alţi robi şi cu oameni plini de credinţe idolatre. Aşa se face că poporul nemulţumit a cerut lui Aaron să-i facă un viţel de aur după modelul boului Apis din Egipt.[8]

Dar în mandatul divin de a conduce poporul, l-a ajutat pe Moise, socrul său Ietro, preot Madiamit (Exod cap. 18). Ietro a slujit multor zeităţi şi află acum din gura lui Moise explicaţia unor evenimente pe care el nu le înţelegea pentru că n-a auzit niciodată ca robii să-şi învingă asupritorii. Deşi Moise şi Ietro sînt reprezentanţi a două religii, de concepţii diferite, ei pornesc în dialogul lor de la un punct comun: ei theologhisesc, vorbesc despre acelaşi Dumnezeu şi despre aceiaşi oameni. Pînă la urmă Ietro exclamă: „Acum am cunoscut şi eu că Dumnezeu este mai mare decît toţi zeii" (Exod 18, 11).

5 Ştiinţele ce se studiau la universitatea din On erau multe. Mai cu seamă în medicină erau avansaţi căci ştiau înlocui unele mădulare ale omului cu proteze, iar la îmbălsămare erau neîntrecuţi. În cultură erau iarăşi înaintaţi. Biblioteca din Teba de peste 20.000 volume purta o inscripţie „Pentru vindecarea sufletului".

6 Cf. *Zenon Kosidowski*, Povestiri biblice, trad. Anda şi Nicolae Mareş Buc. 1970 p. 467.

7 Cf. *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Valoarea spirituală a Vechiului Testament, în rev. M. A. nr. 9—10/1966, passim.

8 Cf. *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Decalogul, în rev. M. B. nr. 1—3/1957 p. 41.

Înţelegînd Ietro poziţia lui Moise faţă de *unicul* Dumnezeu şi înţelegîndu-i şi necazurile pe care le are în zbuciumata istorie a călătoriei după ieşirea din robie, el îi dă sfaturi amănunţite despre felul cum trebuie să-şi plinească misiunea un conducător obştesc din toate punctele de vedere. (Exod 18, 20—27). S-ar putea spune că întîlnirea de sub Sinai e precursoarea coexistenţei paşnice între diferite confesiuni, temă care constituie de atîta vreme obiect al întîlnirilor ecumeniste.[9]

b) *Moise inspirat de Dumnezeu dă Decalogul*

Moise avea toate calităţile intelectuale şi morale de a fi organ divin în Revelaţia Sinaitică. Însuşirile intelectuale sînt concrescute în personalitatea sa formată în casa fiicei lui Faraon, Batia, ca şi la universitatea din On; iar pe cele morale i le-a subliniat Domnul cînd l-a caracterizat ca „cel mai smerit (după LXX = blînd), dintre toţi oamenii de pe pămînt şi cel mai credincios din toată casa Domnului" (Num. 12, 3). Ideologia sionistă îl numeşte pe Moise ctitor al iudaismului, după cum şi rezultă de altfel din proorocia celui de al patrulea copil al lui Iacov, IUDA. Acest ctitor al iudaismului a ştiut să-şi fixeze limitele blîndeţei sale în cadrul activităţii de învăţător, legislator, comandant de oşti, judecător şi gospodar. Ştia pînă unde se poate întinde şi opri blîndeţea sa. Iar cînd cereau împrejurările arăta „o sfîntă mînie" al cărei rezultat era totdeauna restabilirea unui echilibru de convieţuire dintre om şi Dumnezeu şi dintre oameni întreolaltă. Cu alte cuvinte, Moise era un „păstor" care a prefigurat pe „Păstorul cel Bun care şi-a pus sufletul pentru oi" (Ioan 10, 11), şi care era iubirea întruchipată. Iubirea lui Moise n-a fost deplină pentru că Moise nu şi-a jertfit viaţa pentru poporul său. „Pentru aceasta trebuia să aibă loc coborîrea lui Dumnezeu la om. Moise şi Legea lui erau umbra, prefiguraţia a ceea ce avea să vină".[10]

Apreciind Dumnezeu toate însuşirile lui Moise, i-a descoperit voia Sa pe care acesta a transmis-o poporului aşa cum a simţit el sub înrîurirea inspiraţiei divine. Prin urmare Decalogul este cuvîntul şi voia lui Dumnezeu exprimată prin om. Autorul Decalogului este Dumnezeu, dar la scrierea lui s-a folosit de om. Descoperirea i-a venit lui Moise de sus prin Duhul Sfînt care l-a ajutat să scrie ferindu-l de rătăciri. Dumnezeu îşi descoperă voia Sa şi astăzi prin oameni in-

---

9 L'Oservatore Romano, nr. 16/20 IV 1982 p. 2, a adus ştirea că în cursul lunii martie 1982 a avut loc la Roma un *dialog iudeo-creştin*, la care au participat, pe lîngă romano-catolici, invitaţi ai Bisericilor Ortodoxe, Anglicane, Lutherane şi CEB. Între referate era şi tema asupra „Legămintelor dintre Dumnezeu şi Israel prin patriarhii Avraam, Isaac şi Iacov", ca şi tema asupra „Respectului cuvenit iudaismului vechi şi nou".

10 Cf. *Prof. Dr. Dumitru Stăniloae*, Iisus Hristos sau Restaurarea omului, Sibiu, 1943 p. 91—92.

spiraţi de acelaşi Duh Sfînt, pentru a nu lăsa pe credincioşi să alunece din calea dreptei credinţe.[11]

Dacă Decalogul este cuvîntul şi voia lui Dumnezeu pentru oameni, atunci trebuie să existe şi o *TEOLOGIE A DECALOGULUI.*

2. *Teologie şi Decalog — Decalog şi Teologie*

Teologia este o prezentare a lui Dumnezeu înaintea oamenilor aşa cum L-a prezentat Iisus Hristos, Sfinţii Apostoli şi Sfinţii Părinţi. Şi aşa cum l-a prezentat Moise, căci „Moise grăia, Dumnezeu îi răspundea" (Exod 19, 19). „Acum du-te, îi zice Dumnezeu lui Moise, şi Eu voi deschide gura ta şi te voi învăţa ce trebuie să grăieşti" (Exod 4, 10). Deci Dumnezeu vorbeşte cu oamenii prin oameni. El îşi descoperă voia Sa prin oameni.

În primele patru porunci *vorbeşte Dumnezeu oamenilor,* iar în următoarele şase porunci *vorbesc omenii lui Dumnezeu.* Astfel întreg Decalogul este o perihoreză între: Teologie, Dumnezeu şi om începînd de la „eu" pînă la omenirea întreagă. Legile din Decalog depăşesc sfera neamului lui Israel, căci este al tuturor neamurilor.[12]

Decalogul, sub numirea aceasta nu se găseşte în Scriptură. El este amintit sub expresia „cele zece cuvinte (porunci) = ăşeret hadebarim (Exod 34, 28; Deut. 41, 3; 10, 4), iar LXX îl numeşte: „cele zece cuvinte" = οι δεκα λοΥοι sau τα δεκα δ'ηματα [13]

Cele zece cuvinte sînt expuse în Decalog, scurt, clar şi precis şi toate vorbesc oamenilor despre Dumnezeu spre folosul lor. Teologia vede în Decalog „cea mai importantă carte pe care a avut-o omenirea pînă la scrierea Sfintelor Evanghelii" şi „magna charta a Vechiului Legămînt".[14] Gînditorii mozaici spun că Decalogul este „magna charta a omeniei" şi „colecţia principiilor fundamentale a religiei Israelite".[15] Cartea aceasta a fost dată pentru folosul întregii lumi, aşa după cum am amintit şi la capitolul încadrării problemei în timp. Însuşi Mîntuitorul a trăit sentimentul apartenenţei Sale ca om, la neamul Său, dar a chemat la mîntuire toate neamurile pămîntului, binecuvîntîndu-le deopotrivă, realizînd mîntuirea obiectivă pentru toată suflarea omenească, în aşa fel ca să nu strice nimenea ceva din poruncile Decalogului (Mat. 5, 19).

---

11 Cartea *I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu,* Rugăciuni şi învăţături de credinţă Ortodoxă, Timişoara 1984, în 328 de pagini (ediţie de buzunar), se înscrie pe linia unui adevărat îndreptar de teologie Ortodoxă, axat pe virtuţi şi poruncile Bisericii.

12 Cf. *Dr. Toth Tihamér,* Zece porunci, vol. I trad. Tătaru, Diciosînmartin, 1936 p. 8.

13 Cf. *Diac. Mircea Chialda,* Îndatoriri moral-sociale după Decalog, în rev. S. T. nr. 9—10/1956 p. 603.

14 Cf. *H. J. Crelier,* L'Exode, în La Sainte Bible avec commentaire, III Paris, 1902 p. 110—112 şi *J. W. Rothstein,* Moses und das Gesetz, I Hälfte, Berlin 1911 p. 20—21.

15 Cf. *Johann Meinhald,* Einführung in das Alte Testament III Aufl. Giessen 1932 p. 7 şi Învăţături biblice vol. III f. an şi f. loc p. 65.

3. *Vechiul Testament cuprinde în sine interesul tuturor popoarelor*

Încă din prima pagină a Vechiului Testament vedem că acesta cuprinde atît ideea mesianică cît și temeiul unității umane, căci Vechiul Testament cuprinde în sine în chip virtual istoria tuturor popoarelor, fapt pentru care această istorie trebuie judecată în perspectivă universală. Israel a fost ales pentru că Dumnezeu l-a găsit mai potrivit scopului Său de a stabili relațiile dintre mai mulți, știind că un grup de oameni poate influența alt grup slujindu-se reciproc,[16] în așteptarea venirii lui Hristos (Gen. 12, 1—17). Din această desfășurare dialectică a istoriei poporului Israel, răsare Hristos care nu s-a contopit cu nici o naționalitate. Despre Iisus nu se poate spune că aparține unei rase. Creștinismul n-a trecut prin poporul lui Israel conceput ca rasă, ci ca religie, de aceea este universal.

*

Aici se cere subliniat adevărul biblic că *Mesia*, a cărui venire a fost pregătită de Vechiul Testament, *a venit*. Proorocii ne arată atît timpul (Daniel 9, 24—27), cît și locul Întrupării. Miheia precizează că în Betleemul Iudeii va avea loc nașterea din „aceea ce trebuie să nască" (Is. 7, 14), iar „obîrșia Lui este din zilele veșniciei" și „El însuși va fi pacea noastră" (Miheia 5, 1—4). Tabloul Întrupării cuprinde întregul cosmos descifrat de cei trei înțelepți astrologi din răsărit. Ei au venit fiecare din țara sa, după neamul său și după culoarea sa aducînd Pruncului, deodată cu darurile lor, și ecoul: „se vor binecuvînta întru Tine toate neamurile pămîntului". Ei au venit să se închine în numele tuturor neamurilor, cu sufletul lor, purtat în trupul lor de culoare. Au fost de față și păstorii îndrumați de înger, care s-au închinat în numele poporului de oieri și plugari. Au fost de față și necuvîntătoarele arătate în Geneză (1, 25), care, deși nu cad în raza mîntuirii adusă de Iisus, I-au dat Pruncului căldură din răsuflarea lor. Corul „lumii nevăzute" a intonat imnul păcii și al bunei înțelegeri între oameni, al cărui ecou se prelungește de atunci peste veacuri, dar din păcate, găsește omenirea mereu învrăjbită.

Din acest tablou măreț prezentat lumii de prooroci se desprind două idei fundamentale: mai întîi, Iisus Hristos a venit în trup să aducă pace, dreptate și bună înțelegere între oameni, doctrină pe care o precizează Simbolul Credinței prin articolul trei. În al doilea rînd, istoria ne este martoră, că oamenii nu L-au ajutat și nu-L ajută îndeajuns pe Mîntuitorul să-și poată duce la plinire programul păcii, al adevărului și al dreptății. Deși ne rugăm „fie voia Ta", noi nu facem voia lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este să clădești o viață fericită pentru toți oamenii, fără deosebire; să lupți pentru instaurarea

16 Cf. *Antonie Plămădeală*, Biserica slujitoare în Sf. Scriptură, Sf. Tradiție și în teologia contemporană, Ed. Inst. Bibl. București, 1972 p. 30—36; Cf. și *Pr. Prof. Nicolae Neaga*, „N-am venit să stric Legea", Sibiu, 1940 p. 19—33.

păcii şi să stai în slujba adevărului şi a dreptăţii. Numai la plinirea acestor deziderate umanitare vom putea aştepta „vremea aceea" cînd vor rugini săbiile în teacă şi nu vor mai fi războaie, cînd „adevărul şi dreptatea se vor îmbrăţişa" (Isaia 11, 1 squ; 65, 25).

*

Decalogul cuprinde un material bogat pentru formarea omului nou [17] şi are o importanţă deosebită şi în contemporaneitate.

Fiecare veac vede în Decalog problemele veacului respectiv. Căci fiecare veac vede vina omului tot altfel şi altfel. De pildă, în veacul nostru, citind Decalogul, ne înspăimîntăm de implicaţiile pe care le aduce porunca a şasea „SĂ NU UCIZI" (Gen. 20, 13; Deut. 5, 17). Aceste cuvinte sună azi ciudat pentru că ne aduc în lumina actualităţii gîndirea lui Hobbes „Homo homini lupus = omul e lup pentru om" ceea ce însemnează că omul este mereu gata să facă cît mai mult rău semenilor săi.

A ucide pe cineva însemnează a-i lua viaţa. A-i lua ceea ce nu i-ai dat. Viaţa este de ordin creatural şi numai Dumnezeu, care i-a dat-o omului, are dreptul să i-o ridice. Dreptul la viaţă i l-a dat Dumnezeu omului atunci cînd „a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie" (Gen. 2 ,7), dîndu-i stăpînire peste toate cîte a făcut pe pămînt (Gen. 1, 28).[18] „Fiecare viaţă este o chemare dată de Dumnezeu unui om, o temă de realizat. Şi acestea trebuie realizate pînă la capătul natural al vieţii rînduite de Dumnezeu, pentru că viaţa e o datorie la care Dumnezeu a chemat pe om. Cine ia viaţa unui om zădărniceşte această chemare, calcă suveranitatea lui Dumnezeu şi necinsteşte pe aproapele".[19]

Cel dintîi ucigaş a fost Cain, care, după ce a ucis pe fratele său, a fost blestemat de Dumnezeu ca să se chinuiască „ca fugar",[20] toată viaţa (Gen. 4, 15) pentru că a comis un păcat „strigător la cer" (Gen. 4, 10). De la Cain şi pînă azi nenumărate certuri dintre neamuri au tulburat pacea, în care a fost prins şi poporul ales ale cărui fapte războinice au fost scrise în „Cartea războaielor Domnului" (Num. 21, 14) sau cum se mai numeşte „Cartea Dreptului" (Iosua 10, 13; II Regi 1, 18) folosită de Moise la alcătuirea Decalogului.[21]

II. *Războiul văzut de Vechiul Testament.*

În general, Israel n-a fost un popor agresiv. El n-a purtat război decît cu aceia care i-au stat în cale de a ajunge în ţara făgăduinţei. Moise încadrează atitudinea lui Israel în complexul istoriei Testamen-

17 Cf. *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Decalogul, stud. cit. p. 50.

18 Cf. *Dr. Nicolae Corneanu*, Mitropolitul Banatului, Teologia în slujba vieţii, în rev. S. T. nr. 5—6/1968 passim.

19 Cf. *Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae*, „Să nu ucizi", în rev. BOR nr. 3—4/1964 p. 83.

20 Cf. *Gh. Bogdaproste*, Cinstirea aproapelui după Decalog, în rev. S. T. nr. 8—10/1969 p. 699—714.

21 Cf. *Dr. Alfons Schultz*, Die sittliche Wertung des Krieges im Alten Testament, Münster i. Westfalen 1915 p. 6.

tului Vechi, căci nu toate cărţile Legii Vechi au fost scrise deodată, în acelaşi loc şi cu acelaşi scop.[22] Fiecare carte îşi are poziţia sa faţă de război dictată de vremi. Israel a purtat felurite lupte în care s-a simţit protejat de Iahve potrivit spuselor psalmistului „De n-ar fi fost Domnul cu noi cînd s-au ridicat oamenii împotriva noastră, ne-ar fi înghiţit de vii" (Ps. 123, 2—3). Totdeauna Vechiul Testament *urmărea mai întîi pacea.* „Cînd te apropii de o cetate ca s-o cuprinzi, fă-i mai întîi chemare de pace" (Deut. 20, 10, 12; Lev. 19, 19). Pentru a ajunge în pămîntul făgăduinţei, Canaan, Iahve l-a ajutat pe Israel să lupte cu popoare mai mari la număr, *în scop de cucerire a ţintei făgăduite.* „Să nu te temi, căci ceea ce a făcut atunci Domnul Dumnezeul tău cu Faraon şi cu tot Egiptul... tot aşa va face şi acum cu toate popoarele de care te temi" (Deut. 7, 17—19). La fel a făcut Domnul şi în *războiul de apărare* împotriva duşmanului comun cotropitor (Jud. 3, 21; Judita 13, 10 etc); sau îi îngăduie un *război de pedepsire* a duşmanilor (Deut. 20, 4 ş. u.). Războaiele lui Israel sînt deci atît ofensive cît şi defensive, fiind considerate de Iahve necesare, pentru că prin ele se urmărea recuperarea unor bunuri întîrziate sau înlocuirea lor cu altele mai înalte.[23]

Temelia Decalogului nu este războiul ci pacea. De aceea chiar cînd mai izbucneşte uneori printre iudei cîte un sentiment naţionalist de răzbunare, care ar tulbura pacea, Decalogul înfierează ura şovină. „Să iubiţi şi voi pe străini, căci şi voi aţi fost străini în pămîntul Egiptului" (Deut. 10, 19). Se încearcă deci ca ura să fie înlocuită cu iubirea. Privind esenţa atitudinilor faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni înscrise în Decalog, ele se reduc la cele două mari porunci: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta" (Deut. 6, 5) şi „să nu îţi răzbuni cu mîna ta şi să n-ai ură asupra fiilor poporului tău, ci să iubeşti pe aproapele tău, ca pe tine însuţi" (Lev. 19, 18). În aceste două porunci mari vede Mîntuitorul, plinirea a „toată Legea şi proorocii" (Mat. 22, 37—40), iar cărturarul interlocutor recunoscînd, a exclamat că aceste două porunci „sînt mai mari decît toate arderile de tot şi decît toate jertfele" (Marcu 12, 33). Se vede că ideea de iubire este strîns legată în Decalog de ideea de pace şi stă în centrul propovăduirii proorocilor, fiind făgăduită de Dumnezeu prin gura lor, ca prin pace să se perpetueze legătura între Dumnezeu şi poporul ales. (Zaharia 10, 11; Miheia 5, 5).

1. *Decalogul leagă pacea de muncă şi odihnă*

Dacă porunca a şasea opreşte războiul, porunca a patra ne pune în faţă îndatorirea de a munci, ca şi dreptul la odihnă după muncă, ceea ce se poate realiza numai într-un climat de pace.

Majoritatea isagogilor clasează poruncile din Decalog în: datorii ale omului faţă de Dumnezeu (I—IV) şi datorii ale omului faţă de

22 Cf. *Pr. Dr. P. Deheleanu,* Războiul, o probl. de morală... Arad, 1939 p. 44.
23 Cf. *Dr. A. Schultz,* op. cit., p. 5—8 şi *Pr. Dr. P. Deheleanu,* op. cit., p. 100.

semenii săi (V—X). Dar unii împart poruncile potrivit realităţilor oferite de viaţă. Dar oricum ar fi împărţite poruncile, ele se întrepătrund căci prin punerea lor în practică, totul se îndreaptă spre Dumnezeu şi totul vine de la Dumnezeu.[24]

La începutul cărţii Genezei găsim că Dumnezeu a instituit munca, ca o obligaţie plăcută primului om. „Şi a luat Dumnezeu pe omul pe care îl făcuse, zice Geneza, şi l-a pus în raiul cel din Eden, ca *să-l lucreze* şi să-l păzească" (Gen. 2, 15). Aici găsim geneza muncii din care izvorăşte o concepţie optimistă despre muncă şi destinul major al omului. Munca aduce spor în casă şi în societate deopotrivă (Prov. 27, 23, 27; 31, 21, 28—29). Solomon, autorul Proverbelor, sintetizează importanţa muncii în maxima: „Cea mai preţioasă comoară pentru om, este munca" (Prov. 12, 27). Opiniile unora despre originea pesimistă a muncii (Gen. 3, 17—20) [25] nu pot fi împărtăşite. Aceasta, pentru că în starea paradisică munca nu era legată de trudă. Numai după cădere, omul singur şi-a făcut din muncă o trudă şi un chin. „Nu munca este un regim de pedeapsă pentru omul căzut în păcat, ci natura omenească stricată, e pusă sub regim de pedeapsă. Munca a rămas aceeaşi: o necesitate existenţială încadrată în ordinea naturală; e o orînduire divină".[26] Căci „orice muncă adevărată e sfîntă, are ceva dumnezeiesc. E vastă cît pămîntul şi are creştetul în cer", zice Carlyle, un mare apologet al muncii.[27]

Munca din rudimentară cum era la început, a luat avînt treptat. De la Adam primul agricultor în istoria omenirii, de la Abel primul păstor, Iabal primul crescător de vite, Iubal primul muzician, de la Tubalcain primul fierar (Gen. cap. 4), pînă la impresionanta dezvoltare a tehnicii moderne. Omul a organizat demult chiar şi şantiere de lucru, la început mai modeste „pînă la răsturnarea munţilor din temelii" (Iov, 28, 9). Munca a devenit cu timpul o datorie morală pentru toată lumea, căci cel ce nu munceşte, acela înseamnează că trăieşte din munca altora, lenevind. Dar leneşii n-au loc între oameni, ci sînt trimişi să ia pildă de hărnicie de la animale. „Du-te leneşule la furnică... sau mergi la albină şi vezi cît e de harnică" (Prov. 6, 6—11).

Vechiul Testament pomeneşte multe din meseriile oamenilor care îşi agonisesc existenţa prin muncă cinstită.[28] Toate aceste glasuri ale Legii Vechi sînt expresia voii lui Dumnezeu, care n-a zidit pe om ca unul să fie sătul şi îmbrăcat, iar altul să fie flămînd şi gol, cu palmele bătute de corn de plug şi sapă.

---

24 Cf. *Diac. Mircea Chialda*, stud. cit. p. 608—609.

25 Cf. *N. Berdiaeff*, De la destination de l'Homme, trad. I. P. et H. M. Paris, 1935 p. 275; *Hristu Andrutsos*, Sistem de morală, trad. Dr. Ion Lancrăjan şi Prof. E. Mudopoulos, Sibiu 1947 p. 214.

26 Cf. *L. G. Munteanu*, Sfîntul Apostol Pavel muncitor cu braţele, în rev. S. T. 1951 p. 430.

27 Cf. *Thomas Carlyle*, Muncă, sinceritate, tăcere, trad. C. Antoniade, Buc., 1919, p. 31, 36—37. — În cei 86 de ani cît a trăit (1795—1881), a scris o seamă de studii, care laolaltă alcătuiesc o adevărată evanghelie a muncii. Între acestea se remarcă „Arbeiten und nicht Verzweifeln" — Lucrează şi nu deznădăjdui, tradusă în mai multe limbi de largă circulaţie.

28 Cf. *Prot. Nicodim Belea*, Consideraţii asupra problemei muncii... în rev. M. A. nr. 7—8/1970 p. 484.

Dar orice datorie împlinită îţi aduce şi drepturi. Astfel, împlinirea datoriei de a munci, îţi aduce dreptul la odihnă. S-a odihnit Ziditorul după şase zile de activitate creaturală, şi se odihneşte întreg Israelul în sabatul care este legat de scoaterea sa din robia Egipteană, ca „să le rămînă ziua aceea de pomenire din neam în neam" (Exod 12, 14). Astfel sabatul a devenit o instituţie pur evreiască. E ziua naţională a lui Israel" (Deut. 5, 15).[29]

Are dreptul şi fiinţa umană la odihnă, căci alcătuirea fizică a omului nu se poate asemăna cu un robot care nu oboseşte. Eforturile fără pauză pun în primejdie organismul omului şi de aceea Decalogul limitează munca la şase zile, iar „în ziua cea dintîi a săptămînii cînd se lumina spre ziuă" e zi de repaus căci a Înviat Domnul. (Mat. 28, 1; Mc. 16, 1—2; Ioan 20, 19; Apoc. 1, 10). Dacă ieşirea din robia Egiptului marchează trecerea la viaţă liberă a unui singur popor, ziua Învierii Domnului marchează trecerea de la moarte la viaţă a tuturor neamurilor. Prin Învierea Sa, Mîntuitorul este „Domn şi al sîmbetei" (Matei 12, 1—13). În ziua Învierii credincioşii se îngrijesc de suflet prin rugăciune şi meditaţie. În acelaşi timp îşi odihnesc şi trupul pentru a-şi reface forţele fizice pentru o nouă perioadă de şase zile. „E pentru prima dată în istoria omenirii cînd se întîlneşte o legiferare a dreptului la odihnă. În celelalte legislaţii din antichitate nu se întîlneşte decît subjugarea claselor de sclavi".[30]

Decalogul, prin porunca a patra, se ocupă şi de problema sclavajului, ce se cheamă „muncă silită". Sclavajul a trecut prin diferite forme, în funcţie de epoca istorică şi situaţia geografică în care se găsea. Sclavii au dus o luptă de emancipare aspră şi de lungă durată, atingînd şi Dacia noastră în vremea stăpînirii romane şi au dispărut deodată cu retragerea trupelor de către Aurelian.

Cu toate încercările sale, Moise, şi profeţii n-au putut desfiinţa sclavajul în mare măsură, dar l-au îndulcit oarecum, deosebindu-se radical starea sclavilor din Israel de starea celor din popoarele păgîne (Deut. 23, 16; Exod 20, 12; Deut. 5, 5; Lev. cap. 25). S-ar putea pune întrebarea: De ce Dumnezeu prin Moise şi de ce creştinismul n-au făcut să înceteze deplin starea sclavajului şi de ce s-au mulţumit numai cu unele ameliorări aduse acestei stări? Mai întîi în Vechiul Testament „Dumnezeu a admis din raţiuni pedagogice, menţinerea unor instituţii în forma în care atrăgeau, prin exemplul lor, atenţia altor popoare, dar a schimbat fondul. Aşa s-a petrecut şi cu sclavajul. S-a tolerat în general ca existent în acele timpuri, dar s-a oprit tratarea inumană a sclavilor".[31] În al doilea rînd, în ce priveşte doctrina creştină, creştinismul n-a venit să aducă numai schimbări sociale; el a venit să aducă schimbări de ordin religios-moral şi etic-social. A schimbat raporturile dintre stăpîn şi slugă; a şters raporturile rigide dintre dînşii; îi priveşte ca fraţi şi copii ai aceluiaşi Părinte.[32] Cu alte

---

29 Cf. *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Decalogul, stud. cit. p. 45.
30 Cf. *Diac. Mircea Chialda*, stud. cit., p. 609.
31 Cf. Studiul V. T. Ed. Inst. Bibl. Buc., 1955, p. 87—88.
32 Cf. *Prof. Nicolae Colan*, Sf. Pavel către Filimon — creştinismul şi sclavia, Sibiu, 1925 passim.

cuvinte, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos n-a venit să strice rînduielile existente. A venit să făurească tiparul, forma, în care aveau să fie turnate aceste rînduieli spre mai binele omenirii. A venit să aşeze împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt, de aceea „poartă numele de Mîntuitor".[33] În parabolele Sale Mîntuitorul a vorbit despre agricultori, despre păstori, despre negustori, despre meseriaşi etc. De aici cunoaştem dorinţa Fiului lui Dumnezeu de a turna concepţia antică despre muncă în tipare divine. În doctrina Mîntuitorului nu vom găsi niciunde o teorie despre muncă sau vreun cod al muncii. El nu face teorii. Vine şi *munceşte Însuşi,* sfinţind munca manuală şi intelectuală [34] atît prin exemplul vieţii Sale, cît prin ceea ce spune El în parabola talanţilor, unde stăpînul laudă pe slujitorii credincioşi şi harnici, osîndind pe cei vicleni şi leneşi. Pe Sfinţii Apostoli îi alege dintre muncitori. Nici un leneş n-a fost chemat de Domnul în slujba Sa. Apostolii au organizat pe creştinii din Ierusalim în colectiv liber consimţit, adică cei bogaţi depuneau totul şi se împărţea tuturor după cum avea nevoie fiecare. (Fapte 4, 15; 2, 45).[35]

Există însă opinii care susţin că creştinismul fiind o religie transcendentă, îndreaptă atenţia omului mai mult spre cele de sus, în paguba vieţii reale, prezente. Ar îndepărta oarecum pe om de la muncă, îndrumîndu-l să se lase cu totul numai în grija lui Dumnezeu, în temeiul spuselor Mîntuitorului „Căutaţi mai întîi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate cele de pe pămînt se vor adăuga vouă" (Mat. 6, 33).[36] La astfel de premise şi concluzii greşite poate duce numai lipsa de privire în ansamblu a doctrinei creştine. Întreaga Evanghelie a lui Hristos se ridică împotriva celor care dau o astfel de interpretare locului de la Matei 6, 33. Pentru ca Mîntuitorul să poată fi înţeles, trebuie privit în toată viaţa Lui. Creştinismul n-a favorizat niciodată starea de lenevie şi inactivitate, ci a socotit totdeauna aceste stări ca ceva anormal în viaţa omului. Numai după ce cauţi „Dreptatea lui Dumnezeu" muncind în conformitate cu „Dreptatea" divină, „ţi se vor adăuga şi cele de pe pămînt".

2. *Între pace şi război, ieri şi azi*

Cînd ucizi pe cineva, eşti pe picior de război cu el. A nu ucide înseamnă pace. Au trecut aproape două mii de ani de cînd creştinismul îndrumă pe oameni să nu alerge după bunuri materiale pentru că acestea generează războaie. Şi tot de atîta vreme creştinismul arată consecinţele tragice ale neînţelegerilor dintre popoare. De la ciomagul lui Cain şi de la măciuca ciobanului din Mioriţa, pînă la tehnica modernă a războaielor, toate au la temelie acapararea de

33 Cf. *Nicolae* Mitropolitul Banatului, Învăţătura Ortodoxă despre mîntuire, Ed. M. B. Timişoara 1983 p. 5 squ.

34 Cf. Prot. Nicodim Belea, stud. cit. rev. M. A. nr. 7—8/1970 p. 485—486.

35 Cf. *Friedrich Hauch,* Die Stellung des Urchristentums zu Arbeit und Geld, Gütersloch C. Bertelmann Vlg. 1921 p. 102—111, despre punctul de vedere paulin.

36 Cf. *Mihai Moldovan,* Dinamica muncii, Bucureşti 1930, p. 16—17.

bunuri materiale peste trebuințe și dorința de dominație a celor tari asupra celor slabi. Pe măsură ce au trecut anii, războiul a înfricoșat omenirea tot mai mult pentru că armele au devenit tot mai perfecționate, iar oamenii tot mai lacomi. Este adevărat că au existat și intervale de pace, dar acestea au fost atît de scurte încît s-ar putea spune că războiul a constituit tot timpul o problemă de actualitate. Atît războiul cît și pacea au avut totdeauna apărători și detractori.[37] Poziția Bisericii Ortodoxe și a slujitorilor ei nu poate fi alta decît a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Mîntuitorul ca și Sfinții Apostoli n-au dat nici o poruncă privitoare la război. Vorbesc însă foarte mult despre pace. Imnul Betleemit al păcii vestește că Cel ce s-a Întrupat, a venit să aducă pace între cer și pămînt, între Dumnezeu și oameni, între toți oamenii întreolaltă. În timpul vieții Sale pămîntești, Mîntuitorul a spus: „Pacea Mea dau vouă, nu cum dă lumea o dau Eu" (Ioan 15, 13), iar în Ghetsimani i-a poruncit lui Petru să nu scoată sabia, căci toți care scot sabia, de sabie vor pieri (Ioan 18, 11; Mat. 26, 52). Dumnezeu binecuvîntează cu pace întreaga omenire, pentru că toți sînt fiii Lui. Pe cînd pacea pe care o dă lumea, de multe ori nu este altceva decît un interval în care se pregătește o nouă înarmare.

Mîntuitorul a lăsat în lume Biserica Sa, cu slujitorii care lucrează în numele și cu ajutorul Lui. În calitatea sa de organizație obștească, Biserica este alcătuită din indivizi comuni cu Statul. Ea trăiește totdeauna în cuprinsul unui Stat suveran pe care îl apără de pe pozițiile sale și cu mijloacele sale specifice, în scopul atingerii idealului păcii și al vieții. Statul se bazează pe: un *teritoriu*, cu o *populație* de Stat avînd o *organizație* sau un aparat de Stat care e expresia forțelor politice ale populației. Deci Biserica știe ce are de apărat. Cînd Statul acesta suveran este atacat, el trebuie să se apere. E în legitimă apărare, e în defensivă. Această legitimă apărare se înțelege și atunci cînd un Stat prieten este atacat pe nedrept și trebuie ajutat să se apere. „A apăra un alt Stat de nedreptăți — zice un sociolog francez — este o faptă Sfîntă, știind că patria legitimă a fiecăruia e tot atît de Sfîntă ca a ta".[38] De aceea Biserica nu este împotriva unui război just prin care Statul își apără ființa sa și pe cetățenii săi de încălcări nedrepte.[39]

Strigătul omenirii de azi după pace, e strigătul celui căzut între tîlhari pe calea Ierihonului chemînd pe samarineanul izbăvitor. Biserica trebuie să răspundă acestei chemări și să fie prezentă acolo unde se dă bătălia pentru cucerirea dreptății și libertății. Părinții Bisericii care au alcătuit sfintele Liturghii, au fost prezenți și au trăit lupta aprigă pentru pace în cuprinsul granițelor romano-bizantine. Au scris Liturghiile care cuprind rugăciuni la toate trebuințele și pentru pacea a toată lumea. Cărțile de căpătîi pentru sfintele slujbe — Liturghierul și

37 Cf. *Pr. Dr. P. Deheleanu*, op. cit., p. 4—6.

38 Cf. *Enée Bouloc*, La Croisade de l ésprit. Une nouvelle doctrine de la guerre et de la paix, Paris, 1927, p. 291 squ, citat la Pr. Dr. P. Deheleanu, op. cit., p. 33.

39 Cf. *Diac. Mircea Chialda*, stud. cit. p. 615.

Molitvelnicul — zic „Pace tuturor", nu numai unora. Ca Dumnezeu să-i unească pe toţi într-un gînd şi ascultare faţă de cîrmuitorii lor. Rugăciunile pentru autorităţile Statului fac parte din atitudinea permanentă a Bisericii faţă de cei ce conduc treburile obşteşti.[40] În rugăciunea diptіcelor, Sfîntul Vasile cel Mare zice: „Întăreşte Doamne braţul cîrmuitorilor patriei, supunîndu-le lor neamurile care voiesc războaie, ca în liniştea lor, viaţă paşnică şi netulburată să vieţuim". În timpul litiei din cuprinsul Vecerniei ne rugăm: „Să se păzească ţara aceasta de ciumă, de foamete, de cutremur, de potop, de foc, de sabie, de năvălirea altor neamuri asupra noastră şi de războiul cel dintre noi, dăruindu-ne pace şi linişte".[41]

Într-adevăr, a te ruga pentru pace e o *datorie sacerdotală*, dar a te lupta concret pentru ea este o *acţiune preventivă*. „Căci trebuie să ne îngrijim de cele bune nu numai înaintea Domnului, ci şi înaintea oamenilor" (II Cor. 8, 21) şi „Să nu caute nimeni numai ale sale, ci fiecare şi ale altuia" (Filipeni 2, 4). Pacea aduce linişte în toată fiinţa omului, dar îi aduce şi datoria de a o apăra cu toate mijloacele ce-i stau la îndemînă, împotriva celor ce vor să o distrugă.[42] Încît priveşte persoana preotului, ca factor spiritual, are multe ocazii de a sta de vorbă cu credincioşii. Dialogul de la om la om, apoi cuvîntările cu ocazia săvîrşirii sfintelor Taine şi ierurgii, sînt tot atîtea ocazii de a pune şi dezvolta teme care privesc cerinţele lumii contemporane. Nu este, deci, de ajuns ca în chip contemplativ să doreşti pacea, ci trebuie să te angajezi în mod hotărît şi cu toată tăria în lupta activă pentru apărarea păcii. Pacea nu vine de la sine, ci trebuie căutată în sufletul omului, căci omul nu s-a golit de tot ce este în el aşa cum ai goli un vas, să nu mai rămînă nimic într-însul. A mai rămas totuşi o picătură de energie morală care trebuie căutată şi sporită. Pentru aceasta trebuie săpat adînc ca să găseşti binele în om, căci cine vrea să vadă zile bune „să caute pacea şi să se ţină de ea", — zice Scriptura. (I Petru 3, 11). Preotul trebuie să dea dovadă că e fiu al veacului, că nu este anacronic. Statul caută pacea prin rînduielile sale politice pacifiste, pornind de la legi şi prin legi, din exterior spre interiorul omului. Biserica prin slujitorii săi caută pacea pornind de la interiorul omului, pe care îl prelucrează în scopul realizării păcii în exterior. Biserica dovedeşte prin aceasta forţa de umanizare a individului şi a societăţii prin cheagul iubirii. La marea Judecată nu va fi întrebat numai cîtă pîine a dat celui flămînd şi cu ce l-a îmbrăcat, ci cîtă iubire a turnat în acest ajutor.

Potrivit învăţăturii creştine, evenimentele le rînduieşte Dumnezeu, dar ele se înfăptuiesc de oameni, care sînt liberi să aleagă

---

40 Cf. *Friedrich Heiler*, „Das Gebet". Eine Religionsgeschichte und Religionpsyhologische Untersuchung, 5 Aufl., München, 1923, p. 451; vezi şi *Ludwig Biehl*, Das liturgische Gebet für Kaiser und Reich, Paderborn 1937 p. 26.

41 *Liturghier*, Ed. Inst. Bibl. Buc., 1974, p. 344 şi *Molitvelnic* Ed. Int. Bibl. Buc. 1974 p. 430.

42 Cf. *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Pentru pace şi înţelegere, în rev. M. A. nr. 9—10/1983 p. 632—638.

(Deut. 30, 15—16; Ierem. 21, 8). Se discută și se semnează azi hotărîri de valoare universală întru apărarea vieții. Toate religiile sînt chemate azi să intoneze, cu mai mare putere, imnul celest „Pe pămînt pace", și să o făurească în așteptarea plinirii marelui ideal isainic (Isaia 2, 4, 11; 65, 21—25), căci pacea e un bun atît de mare, încît Mîntuitorul numește fii ai lui Dumnezeu numai pe făcătorii de pace. Ceilalți rămînînd aliați duhului rău în mantie de șarpe, pe care l-a avut Eva sfătuitor.

În cît privește latura românească a problemei păcii, se știe că etnogeneza poporului românesc se întrepătrunde cu creștinismul. Certificatul de naștere al poporului Român poartă aceeași dată cu cel de botez. S-a născut în munți, muncind în frunte cu Schimnicii săi, apărîndu-se de cei ce încercau să-i tulbure liniștea și pacea. Schimnicii uneau rugăciunea cu lupta alături de popor împotriva celor ce încercau să-i răpească libertatea și să-i încalce pămîntul, solicitîndu-i la bună pace. Românul n-a încălcat niciodată pămîntul altuia, dar și-a „apărat sărăcia, nevoile și neamul", cu dîrzenia unui popor călit în suferințe.

Astăzi, același popor unit în convingerea că adevărul va birui și sprijinit de vestitorii Evangheliei păcii, pășește cu încredere spre un viitor plin de lumină, libertate și bună înțelegere pe întreg pămîntul. Dacă Dumnezeu a creat lumea singur, la guvernarea lumii, însă, și-a asociat „oameni luați dintre oameni" (Evr. 5, 1), care împreună cu credincioșii lor „fac voia lui Dumnezeu" (I Ioan 2, 17), în așteptarea binelui măreț văzut de Isaia proorocul.

Prot. *Nicodim Belea*

SFÎNTA TRADIȚIE ÎN VIAȚA BISERICII*

Învățătura creștină formulată de Biserică și propovăduită oamenilor în vederea mîntuirii se cuprinde în Revelația dumnezeiască. Revelația dumnezeiască e descoperirea de sine a lui Dumnezeu, a ființei și planurilor sale. Ea se dă ființelor raționale; este ieșirea liberă din „lumina cea neapropiată" în care locuiește El, spre a se face cunoscut oamenilor. (I Tim. 6, 16) [1]

Revelația dumnezeiască a ajuns la noi prin cele două căi, mijloace de transmitere și păstrare a ei: Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție.

Sfînta Tradiție este învățătura dată de Dumnezeu prin viu grai Bisericii și din care o parte s-a fixat mai tîrziu în scris. Ea e viața Bisericii în Duhul Sfînt, este curentul viu al vieții Bisericii.[1a] Tocmai acest aspect al Tradiției, ca viață a Bisericii, ca prezență a ei în viața Bisericii și mărturia Sfintei Scripturi despre existența ei, va fi și scopul lucrării de față.

Cîteva aspecte ale învățăturii Ortodoxe despre Sfînta Tradiție

1 *Noțiunea și ființa Tradiției*

Tradiția sau „predania", „datina" sau „rînduiala Bisericii", cum îi ziceau cei vechi, are mai multe înțelesuri indicate de verbul παραδίδωμι, din rădăcina căruia se trage παραδοσις — tradiție — și anume: a) acțiunea de a transmite, de a transmite mai departe, din mînă în mînă și din gură în gură, precum și aceea de predare.[2]

b) obiectul acestei acțiuni de transmitere și predare, care poate fi iarăși felurit: λογια του κυριου,[3] sau anumite datini și obiceiuri, ori învățături orale.[4]

Noțiunea de Tradiție poate fi luată în înțeles larg, cît și în înțeles restrîns. În înțeles larg, întreg cuprinsul Revelației este Tradiție (Tra-

* Lucrare de Seminar în cadrul cursurilor de doctorat, specialitatea principală Studiul Biblic al Noului Testament, alcătuită sub îndrumarea și supravegherea Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, care a și dat avizul pentru publicare.

1 *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele teologice, București, 1958 p. 170.

1a *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 28.

2 Vezi Bailly, *Dictionnaire grec-français*, cuvîntul παραδοσις,

3 Eusebiu al Cezareei, *Istoria bisericească*, IV, III, XXXIX, 11.

4. Sf. Irineu, *Adversus Haereses*, III, II, P. G. Col. 845.

ditio) sau Predanie (παραδοσις — II Tex. 2,15) sau Vestire (I Ioan 1, 2—3), întrucît s-a predat şi se predă, fie oral, fie în scris. În acest sens, Tradiţia este întregimea cuprinsului doctrinar şi de viaţă a Bisericii.[5] În cadrul acestei Tradiţii atotcuprinzătoare, identică în fond cu însăşi „viaţa Bisericii în Duhul Sfînt", ceea ce e tot una cu „viaţa Duhului în Biserică" sau cu „expresia vieţii Duhului"[6] în Biserică, apare, prin inspiraţie dumnezeiască, Sf. Scriptură, care, însă, nu-i toată bogăţia Bisericii, ci numai o parte din aceasta, cealaltă parte prin care Biserica se menţine şi se extinde constituie Tradiţia Apostolică în sens restrîns.

Tradiţia în sens restrîns reprezintă mai ales modalităţile concrete date de Apostoli pentru a aduce Biserica în viaţă, pentru a realiza comuniunea între credincioşi şi Hristos şi între credincioşii înşişi, modalităţi care sînt normative pentru menţinerea şi pentru extinderea ei (Crezurile, dispoziţiile relative la taine, la cult, la organizarea ierarhică, la viaţa credincioşilor)[7] şi întrucît acestea se repetau în practică, nu era nevoie să se fixeze în scris. Acestea sînt numite de Irineu şi Tertullian „regula fidei".[8]

În înţeles restrîns, Tradiţia sfîntă sau dumnezeiască este Revelaţia divină predată de Mîntuitorul, propovăduită de Sf. Apostoli, dar nescrisă de ei, ci transmisă aşa în Biserică, fără schimbare, din generaţie în generaţie.

Primirea de către Biserică a Sf. Tradiţii se încheie, deodată cu procesul inspiraţiei divine, la moartea ultimului Apostol; dar prezentarea şi fixarea Tradiţiei sfinte se face în cursul primelor opt veacuri ale ecumenicităţii creştine.[9]

Tradiţia în sens restrîns, după învăţătura Bisericii Ortodoxe, nu e nici o parte din adevărurile revelate şi anume cele necuprinse în Scriptură, nici numai conştiinţa de sine a Bisericii în decursul timpului şi cu atît mai puţin un produs al Bisericii postapostolice, ci ea e una din cele două forme ale Tradiţiei Apostolice în sens larg, sau ale Revelaţiei comunicate de Apostoli Bisericii începătoare, oral.

Forma dezvoltată în care Apostolii au expus cu deosebire iconomia mîntuirii noastre a fost istorisirea vieţii, cuvintelor şi faptelor mîntuitoare ale lui Iisus, apoi interpretarea acestor fapte în legătură cu diferite îndemnuri şi rînduieli date credincioşilor pentru a înainta în viaţa cea nouă, mîntuită. Aşa Sf. Ap. Pavel întemeiază îndemnul la smerenie dat filipenilor, cu pilda smereniei lui Hristos care a primit să se facă om şi să suporte pînă şi moartea pe cruce (Filip. 2, 6—8); îndemnul la folosirea darurilor personale în folosul obştesc, cu învăţă-

5 Pr. Prof. Isidor Todoran, *Sf. Tradiţie, şi tradiţie bisericească*, în „Mitropolia Ardealului", an VII, nr. 9—12/1962, p. 679.

6 *Teologia Dogmatică şi Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I, Bucureşti, 1958, p. 178—190.

7 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Caracterul permanent şi mobil al Tradiţiei*, în rev. „Studii Teologice", an XXV, nr. 3—4/1973, p. 150.

8 Tertullian dă ca regulă de credinţă pentru credincioşi ceea ce cred Bisericile apostolice, „quod ecclesia ab apostoli a Christo, Christus vero a Deo accepit" (*De prescriptione haereticorum*, cap. 21, P.L., t. II, col. 38).

9 Prof. Isidor Todoran, *art. cit.*, p. 679.

tura despre originea acestor daruri în acelaşi Duh şi cu asemănarea Bisericii cu un trup cu multe mădulare (I Cor. 12; Rom. 12) etc.

Forma scurtă însă era necesară nu numai pentru a fi mai uşor ţinută minte de credincioşi, ci şi pentru că reprezenta un pas înainte în angajarea oamenilor, dincolo de simplul apel al expunerilor mai largi; reprezenta, adică, o pătrundere a revelaţiei mîntuitoare în oameni. Cu acest rost au concentrat încă Apostolii în crezuri scurte, foarte atent alcătuite, toată iconomia mîntuirii, pentru ca să fie rostite de cei ce se botezau, declarînd că au acceptat tot ce li s-a spus despre mîntuirea în Hristos, pe larg.

Dar ca să fie asigurate generaţiilor viitoare nu numai formele scurte, ci şi cele dezvoltate, care nu puteau fi ţinute minte şi predate cu fidelitate oral, de la om la om şi de la generaţie la generaţie, curînd unii Apostoli şi ucenici ai lor au primit inspiraţie să le fixeze în scris. Aşa s-a născut Scriptura şi aşa au rămas ca Tradiţie nescrisă: crezurile rezumative ale credinţei pe care credincioşii le puteau ţine uşor minte şi care reprezentau o angajare a lor, un efect al Revelaţiei în suflete, un „ultim" moment al Revelaţiei.

De altfel, „Apostolii nu au descris numai modurile de sălăşluire a lui Hristos în oameni, ci au unit de fapt pe oamenii care au crezut, cu Hristos, prin acte poruncite de Hristos însuşi: i-au botezat, i-au uns cu Sf. Mir, i-au împărtăşit cu Trupul şi Sîngele Domnului.

Acestea sînt şi ele forme ale Revelaţiei şi expresii ale ei, dar forme şi expresii prin care nu se dădea numai o învăţătură despre mîntuire, ci se dădea mîntuirea însăşi, nu se vorbea numai despre Hristos, ci se puneau oamenii, de fapt, în legătură cu Hristos".[10] Fiind şi ele ţinute minte prin practicare necontenită, iarăşi nu a fost necesar să fie fixate în scris, în amănunte, ci au rămas în Tradiţie.

Toate acestea: Taine, organizaţie bisericească ierarhică, rugăciuni sau cultul divin, nefixate în Scriptură pe larg, ci transmise mai mult oral, prin repetare ca realităţi practicate, sînt şi ele revelaţie dumnezeiască, nu mai prejos decît Scriptura. Iar, dacă socotim că nu se transmit numai ele, ci prin ele se transmite harul dumnezeiesc, legătura cu Hristos prin Duhul Sfînt, ne dăm seama că „Tradiţia nu e decît vehicolul rîului de viaţă divină, sau teandrică, ce ne ţine la acelaşi nivel la care se aflau şi credincioşii din vremea Apostolilor".[11]

În ce priveşte fiinţa însăşi a Tradiţiei, ea e dată în teologia ortodoxă de mai multe formule: ea e „transmiterea orală a adevărului revelat" şi e „memoria vie a Bisericii".[12]

Cea dintîi accentuează temelia Tradiţiei — care e învăţătura Mîntuitorului şi a Sf. Apostoli, nescrisă de ei înşişi, cea de a doua pune accentul pe rolul activ al Bisericii în dezvoltarea şi transmiterea ei. O a treia formulă arată caracterul de unicitate al Tradiţiei şi anume:

---

10 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sf. Tradiţie. Definirea noţiunii şi întinderea ei*, în „Ortodoxia", an XVI, nr. 1/1964, p. 74.

11 *Ibidem*, p. 76.

12 S. Bulgakov, *L'Orthodoxie*, Paris, 1932, p. 13.

Tradiția e „viața Duhului în Biserică".[13] Aici se accentuează principiul activ determinant al Tradiției dumnezeiești și caracterul ei pnevmatologic.

2. *Extensiunea Tradiției și sensul ei istoric*

Se pune o întrebare: Cît se întinde, în timp, Tradiția dumnezeiască? Acel terminus „a quo" poate fi fixat înainte de era creștină, dacă cuprindem în Tradiție și Scriptura, adică pînă în timpurile imemoriale ale Tradiției premozaice, dar în sens strict el trebuie fixat în clipa în care iau naștere tradițiile creștine propriu-zise, în atmosfera generală a cărora se va înțelege și tîlcui Descoperirea dumnezeiască scrisă și care apoi se va transmite ca un corp separat de ea, din generație în generație, în Biserică.

Termenul „ad quem" al primei Tradiții s-a fixat la moartea ultimului Apostol, cînd s-a încheiat ciclul Revelației dumnezeiești. „Ceea ce a urmat a fost expunerea de către Biserică, precum și precizarea și formularea acestei Tradiții apostolice. Această lucrare nu s-a terminat pînă azi și ea nu se va termina pînă la sfîrșitul veacurilor".[14]

Formulele de autoritate normativă ale Tradiției ajung pînă la Sinodul 7 ecumenic, pînă cînd Biserica a rămas una și pînă cînd „dezvoltarea" s-a făcut strict în cadrul documentelor de la început. Și întrucît Biserica Ortodoxă nu și-a dezvoltat învățătura peste formulele sinoadelor ecumenice și ale Părinților din perioada lor, se poate spune că învățătura, cultul, organizarea ierarhică și viața spirituală a ei, coincide cu Tradiția Apostolică, iar dezvoltarea acestei Tradiții pînă la Sinodul 7 ecumenic reprezintă modelul dezvoltării viitoare.[15]

Tradiția după care se ghidează Biserica în formulările viitoare, e cea a primelor 8 secole, fixată în aspectul statornic al Tradiției dumnezeiești, cuprinsă în cele 8 izvoare cunoscute de dogmatiști. Simbolurile de credință, cele 85 canoane apostolice, definiții dogmatice și canoanele celor 7 sinoade ecumenice și ale celor 9 sinoade particulare, Liturghiile, Actele martirilor, Istoria bisericească, Scrierile Sf. Părinți, Mărturiile vechi ale ritualului creștin și arheologico-religioase.[16]

Aceasta nu înseamnă că Tradiția e statică, Ea e vie, căci în fiecare timp Biserica trăiește cu aceeași intensitate valorile moștenite

---

13 Vladimir Lossky, *La Théologie mystique de l'Eglise d'Orient*, p. 185.

14 *Teologia Dogmatică și Simbolică*. Manual pentru Institutele teologîce, vol. I, p. 178, București 1958.

15 „Dacă în Biserica Ortodoxă nu s-a dezvoltat o tradiție normativă peste cea a primelor 8 secole, cu atît mai puțin se poate recunoaște ca Tradiție normativă, dezvoltarea apărută după aceasta în catolicism și protestantism, chiar dacă ea a primit acolo caracter oficial prin concilii și papi la catolici, și prin cărți simbolice la protestanți, deoarece acea dezvoltare nu a crescut organic din Tradiția primelor 8 secole. În Biserica Ortodoxă nu avem pînă azi o Tradiție dezvoltată autentic peste sinoadele ecumenice și oficial consacrată printr-un sinod ecumenic, căci, „consensus ecclesiae dispersae" nu a formulat pînă azi definiții dogmatice precise. Că această dezvoltare e posibilă în viitor nu se poate contesta în principiu, dar pînă acum ea nu s-a produs". (Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sfînta Tradiție. Definirea noțiunii și întinderea ei*, în „Ortodoxia" nr. 1/1964, p. 101—102).

16 *Teologia Dogmatică și Simbolică*. București, 1958, vol. I, p. 186—188.

de la Apostoli. Şi în fiecare timp credincioşii îşi rezolvă problemele împrejurărilor în care trăiesc, după învăţăturile acelea. Adeseori Biserica a găsit şi termeni noi [17] pentru aplicarea vechilor învăţături la noile împrejurări. „Dar aceşti termeni încă n-au primit consacrarea oficială de dezvoltare a Tradiţiei Apostolice, deci autoritatea unor forme dezvoltate autentice ale acelei Tradiţii. Cînd astfel de termeni au primit în Biserica veche autoritatea de dezvoltare a Tradiţiei Apostolice, ei au luat forma unor mărturisiri de credinţă şi au intrat în cultul Bisericii. Căci de la Apostoli şi pînă la ultimul sinod ecumenic credinţa oficială a Bisericii a trecut în cult".[18]

Cînd termenii noi sînt consacraţi în deciziile sinoadelor ecumenice, devin explicitări autentice ale Tradiţiei apostolice sau *Tradiţie dogmatică.*

Pînă n-au ajuns la faza aceasta, termenii teologici constituie o *Tradiţie teologică,* care n-a fost însuşită oficial de Biserică şi de toată obştea credincioşilor. Aceasta e situaţia dezvoltărilor care au apărut în Biserica Ortodoxă după Sinodul 7 ecumenic.

Deci numai Tradiţia dogmatică a primelor 8 secole are caracter normativ, de ultimă autoritate, Tradiţia teologică mai nouă are numai o autoritate secundară.

Faptul că conţinutul Tradiţiei e dat în timp şi în mod succesiv pe măsura capacităţii umane de recepţie, faptul că a fost dată omului, fiinţă vie, care trăieşte în istorie, că ea străbate veacurile fără să-şi altereze esenţa, dezvoltîndu-se şi aducînd valoroase fructe în istorie, prin cooperarea omului cu Dumnezeu, că adevărurile de credinţă, experimentate în Tradiţie se definesc sau se formulează oficial în funcţie de anumite necesităţi ale uneia sau alteia dintre epocile istoriei, reliefează în mod pregnant caracterul istoric al Tradiţiei.

Istoria Tradiţiei prezintă 2 epoci: *epoca apostolică,* pînă la moartea ultimului Apostol şi care e aceea a predării Sf. Tradiţii şi *epoca postapostolică,* tradiţie care domină viaţa Bisericii de totdeauna, din care deosebim pe cea a Sf. Părinţi, epocă de formulare şi consolidare a Sf. Tradiţii şi pe care Biserica o păstrează cu sfinţenie.[19]

3. *Sf. Tradiţie şi tradiţie bisericească*

Întrucît Biserica e un organism viu, Trupul tainic al Domnului, Tradiţia ei nu e un depozit mort, ci viaţă, „o putere vie, inerentă unui

---

17 „Am putea spune că e chiar necesară o dezvoltare dogmatică, pentru că noi nu ne mai putem mulţumi cu o „teologie a repetiţiei" formulelor patristice, însă nu trebuie să fie o părăsire a spiritului lor. În sensul acesta Biserica trebuie să fie şi în gîndirea ei de azi patristică. Şi aceasta e posibil dacă ne gîndim că „toate formulele patristice ale Tradiţiei cuprind în compasul lor infinitul divin şi perspectiva infinitei desăvîrşiri umane în infinitul divin". (Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sfînta Tradiţie. Definirea noţiunii...,* p. 105).

18 *Ibidem,* p. 102.

19 Prof. Dr. Nicolae Chiţescu, *Scriptură, Tradiţie şi tradiţii,* în „Ortodoxia", an XV, nr. 3—4/1963, p. 391.

organism viu".[20] Viaţă fiind, Tradiţia se dezvoltă, dezvoltarea constituind o notă esenţială a vieţii.

Dezvoltîndu-se, dar rămînînd în fiinţa ei identică cu sine însăşi, după analogia dezvoltării organismului, cum propunea să se înţeleagă dezvoltarea Tradiţiei Vicenţiu de Lerini,[21] Tradiţia îşi pune tot mai mult în lumină, explicîndu-şi şi actualizîndu-şi, după necesităţi, din bogăţia ei interioară, uneori aspecte noi, asupra cărora o vreme atenţia nu s-a îndreptat îndeosebi. Dezvoltarea aceasta nu-i decît desfăşurarea aceluiaşi conţinut neschimbat al Revelaţiei şi rămîne în cadrul Tradiţiei Sfinte constituind aspectul dinamic al acesteia.[22]

Caracterul ortodox, dinamic şi creator al Tradiţiei vine nu numai din capacitatea şi necesitatea Bisericii de a interpreta în mod continuu Sf. Scriptură, ci mai ales din faptul că Duhul Sfînt descoperă în fiecare timp o rază a adevărului.

Fără să formuleze o teorie a dezvoltării doctrinei, care are la bază o concepţie organicistă despre Revelaţie, Ortodoxia a recunoscut că există o aprofundare şi o aplicare creatoare a Tradiţiei, de unde şi noi iluminări a dogmelor vechi: manifestarea Sf. Duh, energiile divine necreate, aspectul ontologic al mîntuirii, cultul Maicii Domnului, Cultul Sfinţilor, importanţa postului.[23]

În acelaşi timp pe lîngă cele ce s-ar putea numi explicitări şi actualizări propriu-zise şi tot datorită necesităţii vremii pe care o străbate viaţa Bisericii, Tradiţia îngăduie şi chiar favorizează ivirea de noi comentarii, prelucrări, explicaţii şi sistematizări ale tezaurului doctrinar, în vederea aprofundării şi înţelegerii lui tot mai depline şi, evident, a însuşirii lui. Aceasta în sfera teoretică.

Paralel, şi în sfera practicului, Tradiţia permite şi chiar favorizează, după împrejurări şi păstrînd acordul cu elementul tradiţional permanent, statornic, naşterea şi dezvoltarea unor forme de viaţă bisericească şi a unor instituţii bisericeşti noi, în vederea traducerii tot mai desăvîrşite în viaţa creştină a conţinutului revelat al credinţei şi pentru orientarea mai uşoară şi mai sigură a acestei vieţi spre ţelul ei, de Dumnezeu hotărît.[24]

Toate acestea din urmă constituie *„tradiţie bisericească,* dezvoltată din Tradiţia Sfîntă (dumnezeiască, apostolică) şi în acord principal cu ea".[25]

Tradiţia bisericească se manifestă şi este cu deosebire vizibilă pe planul cultului divin (planul liturgic) şi pe cel al rînduielilor privitoare la organizarea bisericească (planul canonic).

---

20 Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *Sfînta Tradiţie şi Tradiţie bisericească,* în „Mitropolia Ardealului", an VII, nr. 9—12/1962, p. 679.

21 Vicenţiu de Lerini, *Commonitorium primum XXIII,* Migne P. L., vol. 50, col. 668.

22 *Teologia Dogmatică şi Simbolică,* vol. I, Bucureşti, 1958, p. 190—195.

23 Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicţionar de Teologie Ortodoxă,* A—Z, Bucureşti, 1981, p. 382.

24 Prof. Isidor Todoran, *art. cit.,* p. 680.

25 *Ibidem.*

Aceasta însă nu înseamnă că planul liturgic şi cel canonic ar aparţine — prin ele însele şi în întregime — tradiţiei bisericeşti, deoarece esenţialul, principalul din acestea aparţine Sf. Tradiţii, ci se afirmă prin aceasta numai faptul că tradiţia bisericească în ceea ce ea are variabil apare acolo în plină lumină.

Deci nu se face confuzie între Sfînta Tradiţie „memoria vie a Bisericii" păstrătoarea şi propovăduitoarea infailibilă a învăţăturii autentic apostolice şi tradiţia bisericească, născută din prima, după cum nu se confundă nici tradiţia bisericească cu diferite obiceiuri sau practici locale, egale de multe ori cu superstiţia.[26]

Ideea aceasta a deosebirii dintre tradiţia bisericească şi Sf. Tradiţie, pe cît posibil chiar a delimitării lor mai precise, are o mare importanţă, şi nu numai teoretică, ci şi practică, pentru încercarea de apropiere a punctelor de vedere ale confesiunilor asupra Tradiţiei. În acest sens teologul rus A. Vedernicov spunea: „Trebuie să facem deosebire între tradiţia generală ecumenică şi tradiţia sau tradiţiile diferitelor Biserici particulare. În sfîrşit, trebuie să facem deosebire între tradiţia veche primită de Biserică, de la Apostoli sau tradiţia apostolească, de tradiţia de mai tîrziu, numită obişnuit, tradiţie bisericească sau, mai bine zis, tradiţie patristică şi care se referă la ritual şi la partea canonică a vieţii bisericeşti".[27]

Vizibilitatea deosebirii între cele două feluri de tradiţii, Sf. Tradiţie şi tradiţia bisericească, apare în raportarea lor la întregul Bisericii şi la vechimea lor, tradiţiei bisericeşti revenindu-i respect în măsura acordului şi a apropierii ei de Tradiţia cea Sfîntă.

Sf. Tradiţie în viaţa Bisericii — temeiuri biblice despre existenţa Sf. Tradiţii

1. *Sf. Tradiţie în viaţa Bisericii. Biserica organul de păstrare a Revelaţiei*

Tradiţia a avut un rol deosebit în viaţa Bisericii, dat fiind că în ea se cuprinde atît învăţătura Mîntuitorului Hristos, cît şi practicile care duceau la încorporarea oamenilor în Trupul Său tainic. De aceea, se poate afirma că există o strînsă interdependenţă între Biserică şi Tradiţie, că nu poate exista Biserică fără Sf. Tradiţie, pentru că nu e Biserică fără Hristos care continuă să fie încorporat în Biserică.[28]

26 Cu ocazia diferitelor sărbători sau evenimente mai mari din viaţa credincioşilor (Botezuri, nunţi, înmormîntări etc.), există tot felul de practici, de ex.: ursitoarele sau aruncarea de bani în groapa celui decedat, ori priveghiul obişnuit la casa mortului, care în unele părţi ale ţării dă faptului trist şi solemn în gravitatea sa, al morţii, un caracter comic, practici, deci, care însă nu fac parte din Tradiţia bisericească, ci acestea sînt cel mult obiceiuri locale, mai mult sau mai puţin păstrate şi venite prin filieră creştină.

27 A. Vedernicov, *Problema Tradiţiei în teologia ortodoxă*, în Revista Patriarhiei din Moscova, nr. 9/1961, p. 45. Întrucît scopul lucrării de faţă nu e de a analiza şi a face o determinare precisă între Sf. Tradiţie şi tradiţia bisericească care necesită în prealabil o amplă şi multilaterală cercetare, nu ne pronunţăm aici nici dacă e just sau nu să se identifice tradiţia bisericească cu cea patristică, cum se pare că face textul citat.

28 Prof. D. Stăniloae, *Caracterul permanent şi mobil...*, p. 150.

Astfel, precum Tradiția și Scriptura erau una la început, la fel ele continuă să fie una în tot timpul Bisericii. Amîndouă reprezintă continuarea propovăduirii și acțiunii de atracție a omenirii în Hristos și a vieții lor în El. „Biserica este concretizarea sau încorporarea continuă a Revelației sau a Tradiției în sens larg. Această continuare sau transmitere a Tradiției în sens larg, sau a Revelației încorporate în Biserică, este al doilea aspect al Tradiției. Este aspectul menținerii Tradiției apostolice sau a lui Hristos însuși, în timp, prin Biserică".[29] În Tradiție se află deci, de-o parte conținutul revelat original, sau Iisus Hristos, de altă parte actul transmiterii istorice a acestui conținut și amîndouă formează Biserica în continuarea ei.[30]

Dacă Hristos, așa cum afirmă unii teologi, ne-ar comunica rodul actelor sale mîntuitoare numai prin cuvîntul Său și prin cuvîntul despre El, Scriptura ar avea în ea tot ce ne este necesar pentru mîntuire. Dar Hristos ni se comunică și prin taine, prin credință și prin doxologia Bisericii și aceste moduri de comunicare, inaugurate în timpul Apostolilor, n-au putut fi descrise integral în Scriptură, ele au fost transmise prin practica Bisericii.

Toate aceste moduri de comunicare a lui Hristos și de trăire integrală a lui constituie Tradiția care trăiește în viața Bisericii.[31]

Se poate vedea că transmiterea lui Hristos în acest fel nu e numai un act de coborîre a lui Hristos odată revelat, apoi înălțat la cer; adică nu e numai un act al coborîrii Sale din cer pe pămînt, ci și un act de transmitere orizontală de la generație la generație, în cadrul Bisericii, care e comuniunea în care e încorporat Hristos. Pentru aceasta s-ar putea defini tradiția într-un fel mai complet spunînd: „Traditio est Christus semel ipsum de generatione ad generationem in Ecclesia traderi".[32]

Transmiterea Tradiției are loc, așadar, în comuniunea Bisericii și prin comuniunea Bisericii, în credincioși și prin credincioși, în frunte cu ierarhia sacramentală de succesiune apostolică, prelungind în același timp această comuniune.

Biserica păstrează Revelația cum păstrează trupul, sufletul din el; o păstrează ca factor de viață și de creștere, o păstrează ca să existe, o păstrează întrucît există.

Și întrucît o păstrează și o propagă de-a lungul timpurilor, ca forță de viață „Revelația îi devine Tradiție, iar Tradiția e viața ei, e condiția prin care se menține vie și identică cu sine însăși".[33]

Biserica trăiește Revelația de la început în fiecare zi, fiind hrana ei și aceasta înseamnă că o propovăduiește și o practică în fiecare zi în sine și în afară de sine.[34]

Sf. Tradiție nu există, deci, decît în viața Bisericii.

Vladimir Lossky spunea: „Tradiția are un caracter pnevmatologic:

29 *Ibidem*, p. 151.
30 *Ibidem*.
31 *Ibidem*, p. 152.
32 *Ibidem*.
33 *Ibidem*, p. 92.
34 *Ibidem*.

ea este viaţa Bisericii în Duhul Sfînt".[35] Aceasta este o definiţie ce rezumă întreg acest capitol. De aceea Biserica e subiectul Tradiţiei, subiectul care pune Revelaţia în aplicare. Biserica începe cu Tradiţia, Tradiţia începe cu Biserica.[36] Fără Biserică ca subiect al ei, Tradiţia n-ar fi început să existe şi ar înceta să mai fie practicată şi transmisă, ar înceta să mai existe. Dar la rîndul său şi Biserica n-ar fi început să existe şi n-ar exista fără Sf. Tradiţie.

Biserica apare odată cu Tradiţia pentru că Tradiţia este Revelaţia încorporată într-o comunitate de oameni credincioşi. Nu se poate încorpora Revelaţia decît concomitent cu formarea unei comunităţi de oameni credincioşi care să o accepte şi să o aplice în viaţa lor şi nu există comunitate de oameni care să accepte aplicarea Revelaţiei înainte de a începe aplicarea ei ca Tradiţie. Tradiţia e vie, deci, în interiorul Bisericii, în viaţa Bisericii.

2 *Mărturii biblice despre existenţa Sf. Tradiţii*

Un lucru stabilit şi netăgăduit de nimeni e faptul că Sf. Tradiţie a precedat Scriptura şi că Scriptura însăşi este punerea în scris a unei părţi din această Tradiţie sfîntă. De altfel, Scriptura nici nu poate cuprinde întreaga descoperire dumnezeiască pentru că:

1. Mîntuitorul a propovăduit învăţătura Sa mai bine de 3 ani, fără să fi scris ceva. Nici una din cele 27 cărţi ale Noului Testament nu e scrisă sau dictată de El.

2. Nu chiar toţi Apostolii, cei mai apropiaţi ucenici şi împreună lucrători ai Săi, care au avut misiunea să-i răspîndească învăţătura la toate popoarele (Mt. 28, 19—20; Mc. 16, 15), n-au scris toţi cărţi sfinte care să facă parte din canonul biblic al Noului Testament. Şi cei care au scris, (puţini) au consemnat numai o mică parte din învăţăturile Domnului, după împrejurări şi necesităţi urgente, unde nu puteau fi prezenţi în grabă pentru împlinirea lor.

Astfel, scrierile lor aveau să suplinească, în parte, prezenţa lor şi a lămuririlor lor pînă în momentul cînd ei vor fi prezenţi personal în mijlocul comunităţilor care prezentau probleme. Astfel, scrierile lor au un pronunţat caracter local şi ocazional. Iar restul de învăţături nescrise şi consemnate în Sf. Scriptură alcătuiesc la un loc un tezaur tot atît de preţios ca cel al Sf. Scripturi şi poartă numele de Sf. Tradiţie sau Predanie.[37]

Vom căuta în cele ce urmează să dovedim cu argumente biblice existenţa Sf. Tradiţii.

Din Noul Testament reiese limpede că Sf. Apostoli se considerau transmiţători ai unei bunevestiri, pe care o primiseră de la Descoperitorul — deci instrumente de transmitere a Revelaţiei (Gal. 2, 2); sau (I Cor. 15, 2), Revelaţie — care însă nu toată a ajuns fixată în scris.

35 Vladimir Lossky, *Essai sur la théologie mystique de l'Eglise de l'Orient*, 1944, p. 185.
36 Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 65.
37 Prof. Dr. P. Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948, p. 120.

a) *„Creştinismul s-a răspîndit prin viu grai, prin predică orală, iar nu prin scrieri"*.[38] Mîntuitorul i-a trimis pe Apostoli să propovăduiască Evanghelia prin viu grai: „Mergînd învăţaţi toate neamurile... învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă" (Mt. 28, 19—20). Tot prin viu grai aveau să le propovăduiască şi ei altora. De altfel, Mîntuitorul le-a spus: „Şi mergînd, propovăduiţi, *zicînd:* „S-a apropiat împărăţia cerurilor" (Mt. 10, 7; Mc. 16, 15; Lc. 9, 2; 10, 9). Şi toată această propovăduire s-a făcut şi se face prin Biserică.

Sf. Pavel ajunge direct la această concluzie: „Prin urmare, credinţa e din auzite, iar auzirea prin cuvîntul lui Hristos" (Rom. 10, 17). Ce rost ar fi avut trimiterea Apostolilor la propovăduire dacă s-ar fi avut în vedere numai învăţătura care avea să fie scrisă în cărţile Sf. Scripturi?

Biblia însăşi mărturiseşte că ea nu epuizează conţinutul Revelaţiei, împărtăşit de Dumnezeu oamenilor.

În acest sens Evanghelistul Ioan spune: „Şi Iisus a făcut şi alte multe minuni înaintea ucenicilor Săi, care nu sînt scrise în cartea aceasta" (In. 20, 30).

În capitolul final al Evangheliei sale, tot Sf. Ioan spunea: „Ci sînt şi alte lucruri pe care le-a făcut Iisus şi care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărţile ce s-ar fi scris" (In. 21, 25).

Iar în Epistolele sale scria: „Multe avînd a vă scrie n-am voit să le scriu pe hîrtie şi cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi şi să vorbesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină" (II I. 12). În alt loc spunea: „Multe lucruri aveam să-ţi scriu: totuşi nu voiesc să ţi le scriu cu cerneală şi condei, ci nădăjduiesc să te văd în curînd, şi atunci vom vorbi gură către gură" (III I. 13—14).

Sf. Luca concepe o Tradiţie, care cuprinde lucrarea şi învăţătura Domnului în trup, atestate de cei doisprezece (Lc. 1, 2; F. A. 1, 21—22). El leagă Tradiţia cu mărturia şi misiunea , arătînd că Biserica primeşte şi păstrează cele ce au transmis primii martori (Lc. 24, 44—49).

La fel vorbesc şi alţi autori ai Cărţilor Sfinte. Apostolul Petru zice: „V-am scris aceste puţine lucruri" (I P. 5, 12).

La fel, Sf. Apostol Pavel, care se ocupă mult de Tradiţie, scrie: „Prin descoperire mi s-a dat în cunoştinţă această taină, precum pe scurt v-am scris mai înainte" (Efes, 3, 3). Cei cărora le scrisese pe scurt erau vechii creştini din Efes. Acestora însă le predicase vreme îndelungată căci prezbiterilor din Efes, adunaţi la Milet le spune: „Drept aceea, privegheaţi, aducîndu-vă aminte că timp de 3 ani n-am contenit, noaptea şi ziua, să vă îndemn, cu lacrimi, pe fiecare dintre voi" (F. A. 20, 31).

La o singură concluzie logică ne duc aceste cuvinte: Propovăduirea în decurs de 3 ani n-a putut fi cuprinsă în întregime în numai 6 capitole, cît e întinderea Epistolei către Efeseni, celelalte urmînd a fi cuprinse, cum e firesc, în Sf. Tradiţie. De altfel, Sf. Apostol Pavel şi scria: „Celelalte pricini le voi rîndui cînd voi veni" (I Cor. 11, 34).

---

38 Ibidem.

În texte ca I Cor. 7, 10; 9, 14; 11, 23; 14, 37, în care se vorbeşte de „Cuvîntul Domnului", este probabil vorba tot despre Tradiţia orală, pe care o primise Apostolul neamurilor şi pe care o transmitea mai departe.[39]

Deci predaniile (αι παραδοσεις) sau tradiţiile pe care sînt îndatoraţi să le respecte, constau atît în dispoziţii orale (δια λογου) cît şi din îndrumări scrise (δι επιστολης).

Că una se transformă în cealaltă, că logos (λογος) devenea epistolă (επιστολη) — cînd necesităţi vitale cereau acest lucru, ne arată tot el: Înainte de a le-o fi aşternut în scris, salutara poruncă: „De nu vrea cineva să lucreze, nici să nu mănînce" (II Tes. 3, 10: ει ου θελει εργαζεσθαι μηδε εσθιετω) le-a fost împărtăşită aceloraşi credincioşi, cu luni înainte, oral, căci numai acesta poate fi înţelesul precizării: „Cînd eram la voi" (II Tes. 3, 10).

b) *„Însăşi Sf. Scriptură a Noului Testament e scrisă pe temeiul Sf. Tradiţii"*[40] (se înţelege aici şi o Tradiţie a Vechiului Testament). A fost o vreme cînd Sf. Scriptură a Noului Testament nu exista. Ultima carte a Noului Testament s-a scris abia în jurul anului 100. Au trebuit deci să treacă aproape 100 de ani pînă s-au scris cărţile Noului Testament. În acest răstimp, Apostolii predicau, lumea se încreştina, credinţa era tare. Unde era norma de credinţă? În Sf. Tradiţie, adică în învăţătura predicată verbal şi nescrisă, din care apoi o parte a fost scrisă după necesităţi şi împrejurări. Pe ce temei, dacă nu pe Sf. Tradiţie, au scris Sf. Marcu şi Sf. Luca Evangheliile lor?

Există şi locuri în care autorii sfinţi ai Scripturii întrebuinţează chiar citate care nu provin decît din Tradiţie.

Aşa de pildă, Apostolul Pavel se adresează prezbiterilor din Efes în felul următor: „Să vă aduceţi aminte de cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: „Mai fericit este a da, decît a lua" (F. A. 20, 35 μακαριον εστιν μαλλον διδοναι η λαμβανειν). Ori, nicăieri în Sf. Scriptură nu aflăm reproduse aceste cuvinte ale Domnului. Apostolul nu le-a putut lua decît din Tradiţia-verbală, păstrată prin viu grai. Obliga oare mai puţin ca putere autoritativă dacă nu s-ar fi transformat (prin rememorare şi utilizare paulină, iar aceasta prin înregistrare lucanică) în „scriere sfîntă" (γραφη αγια)? [41] Nicidecum!

Aceste cuvinte ale Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, nu mai încape îndoială — sînt tot atît de autoritative ca şi cînd ar fi consemnate în vreuna din Evangheliile canonice.[42]

---

39 În legătură cu aceasta a se vedea mai ales Prof. E. Antoniadis, *Die orthodoxen hermeneutischen Grundprinzipien und Methoden der Auslegung des Neuen Testaments und Ihre theologischen Voraussetzungen*, in „Procès Verbaux du premier Congrés de Théologie orthodoxe à Athènes, 29 novembre — 6 decembre, 1936, publiés par les soins du President, Prof. Hamilcar S. Alivisatos", Athènes, 1939, p. 143.

40 P. Deheleanu, *op. cit.*, p. 123.

41 Pr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, *Tradiţia în Biblie*, în „Mitropolia Ardealului", an XI, nr. 11—12/1966, p. 714.

42 Ibidem.

Lui Timotei îi scrie acelaşi Apostol despre Iannes şi Iambres, care s-au împotrivit lui Moise în Egipt (II Tim. 3, 8). Numele acestea însă nu pot fi găsite nicăieri în Sf. Scriptură a Vechiului Testament. Deci numai Tradiţia le-a putut păstra şi numai din ea le-a citat Apostolul.

În epistola lui Iuda întîlnim iarăşi 2 lucruri interesante, nemaiamintite nicăieri în Sf. Scriptură. Primul text este acesta: „Dar Mihail Arhanghelul cînd se împotrivea diavolului, certîndu-se cu el pentru trupul lui Moise, n-a îndrăznit să aducă judecată de hulă, ci a zis: „Ceartă-te pe tine Domnul!" (Iuda 9).

Iar al II-lea e acesta: „Dar şi Enoh, al VII-lea de la Adam, a proorocit despre aceştia, zicînd: „Iată a venit Domnul în zecile de mii de sfinţi ai Lui, ca să facă judecată împotriva tuturor şi să mustre pe toţi nelegiuiţii de toate faptele păgînătăţii lor, întru care au făcut fărădelege şi de toate cuvintele de ocară, pe care ei, păcătoşi, netemători de Dumnezeu, le-au rostit împotriva Lui" (Iuda 14—15). De unde a luat Iuda aceste date, dacă nu din Tradiţie? Căci în Sf. Scriptură nicăieri nu se face amintire de ele.

Iată, deci, cum Sf. Scriptură citează uneori direct din Sf. Tradiţie.

c) Trebuie să mai precizăm un lucru important:

„Învăţăturile sfinte nescrise ale Sf. Tradiţii au aceeaşi valoare ca şi cele scrise în Sf. Scriptură, ca unele care provin de la acelaşi Învăţător, Iisus Hristos".[43]

În sprijinul acestui adevăr sînt hotărîtoare cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Drept aceea, fraţilor, staţi neclintiţi şi ţineţi predaniile pe care le-aţi învăţat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră" (II Tes. 2, 15). Deci tot ceea ce Apostolul a vestit oral, are aceeaşi valoare ca şi cuvîntul scris. Tot ce le propovăduise Tesalonicenilor sîntem siguri că, a fost mult mai mult decît e cuprins în cele 2 epistole adresate lor.

Acelaşi lucru se vede şi din textul unde Sf. Pavel dă lui Timotei acea poruncă în legătură cu învăţăturile ce i le predase verbal înainte de a-i fi scris: „O, Timotei! păzeşte ceea ce ţi s-a încredinţat, depărtîndu-te de vorbirile deşarte..." (I Tim. 6, 20). „Şi cele ce ai auzit de la mine, cu mulţi martori de faţă, acelea le încredinţează la oameni credincioşi, care vor fi destoinici să înveţe şi pe alţii" (II Tim. 2, 2). Toate aceste învăţături nu sînt cuprinse decît sumar în epistolele adresate lui.

Socotim că la urma acestor mărturii biblice care dovedesc realitatea existenţei Sf. Tradiţii, să dăm şi una clasică, patristică.

Sf. Vasile cel Mare scria: „Unele din învăţăturile şi definiţiile păstrate de Biserică la avem prin învăţătura scrisă; pe altele însă, transmise în taină, le-am primit prin Tradiţia Apostolilor. Ambele aceste categorii de dogme şi propovăduiri au aceeaşi autoritate pentru evlavie...

Dacă am încerca să înlăturăm datinile nescrise, ca neavînd mare însemnătate, nu ne-am da seama că am păgubi Evanghelia în părţile

43 P. Deheleanu, *op. cit.*, p. 122.

ei principale... De pildă... cine ne-a învăţat prin scris ca să însemnăm cu semnul crucii pe cei care nădăjduiesc în Domnul nostru Iisus Hristos? Care Scriptură ne-a învăţat să ne întoarcem spre Răsărit cînd ne rugăm? Ce sfînt ne-a lăsat în scris cuvintele „epiclezei", în clipa consacrării pîinii euharistice şi a potirului binecuvîntării?

Nu ne mulţumim deci cu cuvintele lăsate de Apostol şi Evanghelie. Luăm aceste lucruri din învăţătura nescrisă. Binecuvîntăm, de asemenea, apa botezului, untdelemnul ungerii şi în afară de acestea şi pe cel ce se botează. În virtutea căror scrieri? Nu din Tradiţia tăcută şi tainică? Ba, încă, chiar ungerea cu untdelemn ce cuvînt scris a învăţat-o? Şi tot ce e în legătură cu botezul, lepădarea de satan şi de îngerii lui, din ce scriere sînt...?" [44]

3. *Tradiţia în actualitate — aspectul dinamic al conţinutului Tradiţiei*

Ca să ne fie mai limpede acest capitol să vedem mai exact care e conţinutul interior al Tradiţiei. Acest conţinut interior, al ei, este Hristos cel întrupat, răstignit, înviat şi înălţat la cer, sau Hristos care se comunică lumii în Sf. Duh şi prin care o conduce la mîntuire întrucît o unifică în El prin credinţă, conducînd-o spre desăvîrşirea sa în Dumnezeu. Prin aceasta, conţinutul Tradiţiei este plenitudinea vieţii divine în formă umană care ni se comunică şi pe care noi o trăim în Biserică.

Această plenitudine nu admite schimbare, decît cu preţul căderii din ea şi nu se poate concepe ceva mai plin decît ea. Rămînînd în această plenitudine, Biserica şi membrii ei nu se menţin într-o imobilitate, ci într-o mişcare continuă de desăvîrşire, pentru că niciodată creştinii nu vor termina să se facă mai conformi cu ea, mai conformi cu infinitatea divină în formă umană, prezentă în Hristos şi comunicată prin El.

În acest sens Tradiţia apostolică nu poate fi numită statică, sau conservatoare, chiar dacă nu se schimbă.

Acest conţinut poate fi numit permanent, dar nicidecum static sau conservator, pentru că el ţine lumea în aceeaşi stare spirituală. El este permanent pentru că satisface întotdeauna trebuinţa creştinului de înaintare, pentru că „mînă totdeauna mai departe, pentru că e izvorul căutării noastre nesfîrşite, pentru că e totdeauna nou, dinamic, infinit".[45] El devine static cînd nu mai e sesizat şi însuşit prin viaţă. Pentru a descoperi dinamismul său trebuie descoperită infinitatea lui vie, prin practică, prin evlavie, prin efortul de a-l asimila.

Se pune acum o întrebare: Această descoperire nu este ea împiedicată prin formele în care conţinutul infinit şi viu al Tradiţiei a fost exprimat pînă azi? În acest caz n-ar deveni necesară înnoirea formelor care au exprimat pînă azi acest conţinut? Răspunsul e cate-

44 Sf. Vasile Cel Mare, *Despre Sf. Duh*, XXVII, 66, Migne, P. G., XXXII, col. 188—189.

45 Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Caracterul permanent şi mobil...*, p. 156.

goric. NU! Pentru că aceleaşi forme ale Tradiţiei, care sînt declarate uneori inapte de-a produce roade, au produs altădată viaţa spirituală şi o produc şi astăzi în atîţia creştini.

Prin urmare, necesitatea care se simte nu e schimbarea formelor Tradiţiei, ci practicarea lor cu credinţă.

Aşa stînd lucrurile, problema înnoirii Tradiţiei constă în înnoirea vieţii noastre în spiritul Tradiţiei, prin credinţă şi nu în căutarea de noi forme exterioare ale Tradiţiei. Şi întrucît aceasta are loc în sînul Bisericii, numai în sînul ei se poate înnoi Tradiţia.

Reînnoirea Tradiţiei nu e deci altceva decît redescoperirea prin credinţă şi prin viaţă a conţinutului ei viu, care este Hristos răstignit, înviat şi înălţat la cer. Formele de origine apostolică ale exprimării şi transmiterii conţinutului infinit şi viu al Revelaţiei (sau al Tradiţiei ca transmitere a Revelaţiei) sînt atît de legate de conţinutul ei că ele nu pot fi schimbate prin altele.

Pot fi găsite cuvinte mai adecvate pentru primirea şi transmiterea Revelaţiei divine decît cele fixate în Scriptură? Nu pot! Atunci nu pot fi găsiţi nici termeni şi nici reguli mai adecvate decît termenii şi regulile apostolice pentru introducerea Revelaţiei în viaţa omenească şi menţinerea acestei vieţi în lumina şi sub puterea Revelaţiei. Căci termenii şi regulile Tradiţiei apostolice sînt îmbibate şi concrescute cu formele de exprimare ale Scripturii.[46]

Cînd se vorbeşte de aspectul dinamic al Tradiţiei, nu se face referire la îmbogăţirea cuprinsului Revelaţiei, la un progres obiectiv, ci la unul subiectiv, la îmbogăţirea conştiinţei religioase cu o pătrundere mai adîncă în cuprinsul Revelaţiei, la îmbogăţirea conştiinţei Bisericii din cuprinsul Revelaţiei, aprofundat, comentat, trăit, actualizat.[47]

Fericitul Augustin a definit în chip empiric Tradiţia dinamică prin aceste cuvinte de adînc tîlc teologic: „Ieri înţelegeai puţin, azi înţelegi mai mult, mîine vei înţelege cu mult mai mult. Creşte în tine însuţi lumina lui Dumnezeu, după cum creşte însuşi Dumnezeu, Cel ce de-a pururi rămîne desăvîrşit".[48]

Concluzii

1. Atît Tradiţia, cît şi Scriptura sînt cele două moduri sau căi prin care se transmite Revelaţia.

2. Tradiţia, după învăţătura Bisericii Ortodoxe, nu este nici o parte din adevărurile Revelaţiei, necuprinse în Scriptură, nici numai conştiinţa Bisericii, ca să se scoată din ea dogme nesprijinite pe Scriptură. Ea este o formă, sau un complex de forme ale aceleiaşi Revelaţii care e cuprinsă, ca într-o altă formă şi în Sf. Scriptură.

---

46 *Ibidem*, p. 160.

47 P. Svetlov, *Învăţătura creştină în expunere apologetică*, trad. de Prof. Serghie Bejan şi Constantin Tomescu, 1935, p. 303.

48 Fer. Augustin, *In Ioan Tract*, *XIV*, citat după *Teologia Dogmatică şi Simbolică*, Bucureşti, 1958, vol. I., p. 193.

3. Valoarea ei este egală cu a Scripturii, iar rolul ei special este de a dezvolta, explica sau preciza Scriptura, ca un mod complementar de a comunica aceste adevăruri scripturistice.

4. Tradiția apostolică în Biserica Ortodoxă nu a primit o dezvoltare oficială și obligatorie peste formulele din primele opt secole. Admiterea unei Tradiții normative, vecine în timp cu Scriptura, e un punct de vedere mediu între catolici — care o extind ca conștiință a Bisericii în toate timpurile, și protestanți, care resping, de fapt, Tradiția.

5. Biserica e subiectul Tradiției și fără ea Tradiția n-ar fi existat și ar înceta să mai fie practicată și transmisă, dar la rîndul său și Biserica n-ar fi început să existe și n-ar exista fără Tradiție, în care să nu fie transmisă învățătura Mîntuitorului și a Sfinților Apostoli. De aceea raportul dintre ele e unul de complementaritate.

Tradiția există și se transmite numai în viața Bisericii, iar mărturiile despre existența ei abundă în Noul Testament. De altfel, Sf. Scriptură nu e altceva decît o parte din Tradiție, Tradiția scrisă.

6. Izvorul care împinge spre o mișcare fără sfîrșit, conținutul inepuizabil care antrenează totdeauna mai departe, poate fi găsit de orice creștin în conținutul interior al Tradiției, Hristos, plenitudinea vieții divine, care a luat chip omenesc, dar nu va fi sesizat decît atunci cînd va fi căutat prin credință sporită, prin evlavie, prin efortul și dorința continuă de a-L asimila.

Pr. Drd. *Tofană Stelian*

ANDREI ŞAGUNA ŞI OPERA SA CULTURALĂ

Preocupările şcolare

Cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Transilvania, apare unei priviri retrospective, ca o perioadă de mari frămîntări, pe toate planurile: naţional, social şi cultural. Lupta pentru apărarea naţionalităţii şi pentru afirmarea ei este dusă mai departe de oameni care au ştiut să-şi adapteze metodele la posibilităţile pe care monarhia austro-ungară le oferea cu destulă zgîrcenie.

În ceea ce priveşte situaţia socială, ea putea avea dublu caracter. Îmbunătăţirea ei putea duce şi la întărirea şi consolidarea naţionalităţii. Intelectualitatea transilvăneană şi-a dat curînd seama aşadar că, pentru afirmarea naţionalităţii, era absolut necesară îmbunătăţirea situaţiei materiale şi ridicarea nivelului cultural al marilor mase de români, care, cu toate că erau cei mai numeroşi din Transilvania, continuau să aibă o situaţie care îi punea în inferioritate faţă de celelalte populaţii conlocuitoare.

Deşi zguduise puternic temeliile feudalismului, revoluţia de la 1848 n-a adus schimbări prea mari în situaţia românilor transilvăneni. Dimpotrivă, chingile s-au strîns mai mult. Orice afirmare de unitate naţională, orice relaţie cu fraţii de peste munţi era privită ca un atentat la integritatea monarhiei şi, prin urmare, reprimat în grabă.

Cu toate că se instituise legea drepturilor egale ale naţionalităţilor din Transilvania în faţa administraţiei şi guvernului, va mai dura încă mult timp pînă ce va fi aplicată. Românii trebuiau să plătească greu fiecare pas spre cultură şi civilizaţie. Maghiarii, saşii şi secuii îşi apărau din răsputeri bastioanele pe care şi le construiseră din bogăţiile româneşti. Nu permiteau cu nici un chip pătrunderea vreunui român în rîndul breslelor lor, iar dacă din întîmplare descopereau pe vreunul care s-ar fi strecurat cine ştie cum între ei, acesta era expulzat, ca şi cum primirea lui ar fi cauzat prin ea însăşi, o fisură periculoasă în edificiul supremaţiei lor.[1]

După repetate şi insistente memorii, apare în sfîrşit, în 1851, o reglementare a acestei probleme, validîndu-se principiul „liberei concurenţe", în aşa fel încît „breslei i se ia dreptul de a mai protesta, cînd vreunui cetăţean, care întruneşte condiţiile cerute de lege i se dă concesiunea pentru practicarea meseriei respective".[2]

---

1 Vezi Dr. I. Lupaş, *Mitropolitul Andrei baron de Şaguna*, tip. arhidiecezană Sibiu, 1909, p. 206.
2 *Idem*, p. 207.

Aşa stînd lucrurile, nu e de mirare de ce vom întîlni repetate îndemnuri adresate poporului de către minţile luminate ale epocii pentru orientarea lui spre meserii — etapă de neevitat în vederea unei reale propăşiri economice.

În pofida acestor reglementări, cu toate că în aparenţă situaţia românilor se îmbunătăţise, paradoxal, ea continuă să se agraveze în jurul celui de-al treilea pătrar de secol, odată cu tendinţele din ce în ce mai afişate de deznaţionalizare a românilor prin maghiarizare. Acest fapt devine public prin înfiinţarea unor aşa-zise „Societăţi de maghiarizare". Accesul la cultură şi chiar la unele mărunte posturi din administraţie era mult uşurat sub egida unui nume cu sonorităţi maghiare. Ispita era uneori nespus de mare, iar reversul zdrobitor. Situaţia elevilor şi a studenţilor români de la şcolile şi universităţile maghiare era cel mai adesea teribil de umilitoare. Dar poate tocmai de aceea şi poate alimentat tocmai de aceste umiliri nedrepte, spiritul naţional cuprindea şi înflăcăra inimile românilor, unindu-i pe toţi într-un suprem efort de eliberare şi de unire sub faldurile aceluiaşi drapel.

Din punct de vedere cultural, Sibiul are pe lîngă alte oraşe, un rol important în viaţa Transilvaniei. În ciuda tuturor restricţiilor, iau fiinţă aici cîteva importante asociaţii şi reuniuni, dintre care cele mai importante ar fi, în 1861, *Asociaţia transilvană pentru literatura şi cultura poporului român*, în 1867 *Asociaţiunea sodalilor români*, prima de acest fel din Transilvania, iar în 1870, după modelul Junimii de la Iaşi, *„Societatea de lectură"* a studenţilor teologi.

Vorbind despre această perioadă, nu putem ignora personalitatea care a avut o copleşitoare contribuţie pe teren cultural în Transilvania şi care este Mitropolitul Andrei Şaguna.

Om de o rară clarviziune, cu posibilităţi de acţiune extrem de labile, cu o perspicacitate rar întîlnită şi cu o dăruire pentru binele obştesc de-a dreptul emoţionantă, Şaguna a marcat în istoria Transilvaniei o adevărată epocă. Nu se poate vorbi despre situaţia culturală din Transilvania în perioada 1848—1873 fără pomenirea unuia dintre cei mai mari promotori ai ei. Ar fi o frustrare a dreptului pe care eforturile lui necruţate i l-au dăruit. Şi aceasta cu atît mai mult, cu cît aceste eforturi s-au materializat dăinuind peste veacuri.

Şaguna, reorganizator al învăţămîntului modern în Transilvania

Întrucît de numele lui se leagă apariţia publicaţiei de care ne ocupăm, în cele ce urmează vom încerca să schiţăm cîteva dintre coordonatele personalităţii şi activităţii sale.

În memoria transilvănenilor, Şaguna a rămas cu nume mare. Poate într-un fel, aşa cum a rămas un Dosoftei şi un Varlaam în Moldova. A rămas în povestirile bătrînilor, în legende şi a rămas încadrat de şervete, la loc de cinste pe pereţii caselor bătrîneşti de la ţară. A rămas şi el în sufletul ardelenilor ca un „luptător pentru neatîrnare". Şi dacă ne gîndim că Biserica — singura instituţie românească — fusese şi ea pusă sub jurisdicţia sîrbească — şi că Şaguna venea ca un „îndreptător de vremuri" să repună în drepturile lui un popor ce-şi cîştigase dreptul la istorie, nu ne mai mirăm de ce.

Desfiinţarea — în 1700, odată cu unirea cu Roma — a mitropoliei de la Alba Iulia, şi apoi întregul cortegiu de umilinţe ce a urmat, era şi el un mijloc de a ne umili, de a ne anihila ca naţiune. Şaguna şi-a dat seama că în primul rînd trebuia creat un for românesc de conducere, recunoscut de habsburgi. De aceea, îndată după venirea sa la Sibiu, avea să înceapă lupta pentru drepturile naţionale ale românilor tocmai cu revendicarea autonomiei Bisericii sale, cu scoaterea ei de sub tutela sîrbească. Dar nu era deloc un lucru uşor de realizat, pentru că cei în drept parcă presimţeau că odată cu recunoaşterea acestei autonomii a Bisericii românilor, se începea de fapt recunoaşterea lor ca naţiune. Lupta pentru autonomie se va prelungi pînă în 1864, cînd împăratul aprobă înfiinţarea mitropoliei.

Dar proiectele lui Şaguna nu se limitau la atît. Planul lui de acţiune era deosebit de amplu, de complex, de fapt pe măsura importanţei scopului urmărit de el în tot ce va întreprinde.

Pentru supravieţuirea şi întărirea naţiunii, Şaguna şi-a dat seama că trebuia să se acţioneze concomitent pe două planuri:

I. Trebuia ridicat *nivelul cultural al poporului* ţinut în umbra neştiinţei şi

II. Trebuia întărit *nivelul economic* al românilor.

În ceea ce priveşte situaţia culturală, Şaguna a întreprins o serie de măsuri, dintre care de importanţă covîrşitoare au fost următoarele:

1. În primul rînd şi-a dat seama de marea lipsă a cadrelor specializate. Pentru a elimina acest mare neajuns, a înfiinţat, în 1852, Institutul teologic-pedagogic din Sibiu (cu două secţiuni: teologică — de 2 ani şi apoi 3 ani — şi pedagogică — de asemenea mai întîi de 2 şi apoi de 3 ani). Aici s-au pregătit *viitorii învăţători ai şcolilor româneşti din Transilvania pînă în 1919.*

2. A înfiinţat apoi o largă reţea de şcoli generale la sate, de a căror bună funcţionare se interesa îndeaproape.

3. Cu sprijinul său au luat fiinţă 2 gimnazii: unul la Braşov (cu 8 clase), în 1852, care-i şi poartă numele, iar altul la Brad (cu 4 clase), în 1860, numit mai tîrziu A. Iancu.

4. Eforturile lui s-au îndreptat şi spre învăţămîntul superior. Încă din 1850 cerea împăratului vienez să înfiinţeze „pentru români şcoale reale, gimnaziale, academice şi o universitate". Chiar nerealizată atunci, propunerea înaintată curţii habsburgice se vădeşte preţioasă, dat fiind faptul că, abia 15 ani mai tîrziu, în 1865, la Bucureşti Al. Odobescu, membru în Consiliul general al învăţămîntului, prezenta un *„Raport asupra organizării învăţămîntului secundar din România"*, susţinînd ideea înfiinţării de gimnazii teoretice, şcoli reale şi profesionale. Cu toate că proiectul unei Academii române în Transilvania a eşuat, s-a reuşit, deşi pentru scurt timp, în 1864, înfiinţarea unei catedre de limbă română la Universitatea de ştiinţe economice dinSibiu.[3]

5. A trimis o serie de tineri pentru studii în străinătate, dintre care amintim pe: Ioan Popescu, Zaharia Boiu, Ioan Crişan, Nicolae Cristea,

---

3 Anca Sîrghie, *Iluminism în iniţiative culturale sibiene din veacul trecut*, în Societatea de Ştiinţe Filologice din R. S. R., Filiala Sibiu, *Cercetări de limbă şi literatură*, Sibiu, 1981, p. 352.

Daniil Popovici Barcianu şi mai tîrziu pe Petru Şpan, care întorşi de acolo vor forma o pleiadă strălucită de intelectuali pedagogi.[4]

6. A înfiinţat, în 1850, pe spese proprii, tipografia mitropoliei din Sibiu, care va avea o rodnică activitate şi care funcţionează neîntrerupt pînă astăzi.

7. A avut un rol hotărîtor la înfiinţarea societăţii ASTRA, al cărei prim director a fost.

II. Pe plan economic, pentru ridicarea nivelului material al românilor, a dat pe toate căile îndemnuri stăruitoare pentru îndrumarea tinerilor spre meserii şi negoţ, spre o cît mai bună cultivare a pomilor fructiferi şi a viermilor de mătase, spre îngrijirea grădinilor şcolare etc.

Odată cu înfiinţarea tipografiei, munca lui Şaguna se intensifică şi se diversifică. Se va îngriji de tipărirea aici a cărţilor de cult necesare Bisericii transilvănene, dar şi de o serie întreagă de manuale de primă necesitate.

În această atmosferă de intensă activitate, se făcea resimţită din ce în ce mai mult, lipsa unui organ propriu de publicitate al românilor. Aşa s-a născut ideea Telegrafului român. Tratativele pentru obţinerea aprobărilor necesare înfiinţării lui încep în octombrie 1852.

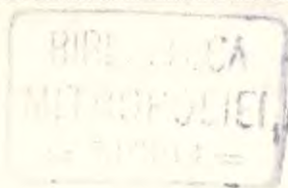
În petiţia sa către supremul for poliţienesc, din 30 octombrie 1852, Şaguna îşi motivează cererea precizînd că „tendinţa acestei întreprinderi nu este decît de a răspîndi în poporul român — a cărui înapoiere în cultură e a se datori vitregiei vremurilor trecute — idei moderne, în interesul înaltei cîrmuiri, a-l lumina în mod cuviincios asupra adevăratelor sale trebuinţe sufleteşti şi materiale şi a-l întări pentru vecie în nestrămutata sa credinţă către sfinţitul tron şi prea înalta dinastie".[5] Demnitatea cu care încheie această petiţie demonstrează prestanţa de care se bucura: „Deoarece întreagă conducerea acestei întreprinderi îndreptate spre înaintarea şi folosul poporului român — înapoiat culturaliceşte — şi spre binele statului, va rămînea totdeauna sub inspecţia mea, mă măgulesc cu plăcuta speranţă că cererea mea va fi încuviinţată".[6]

În 15 decembrie 1852 Şaguna primi răspunsul favorabil — de care de altfel era încredinţat, — dovadă că în 18 decembrie 1852 apărea întocmită de el, dar redactată de A. Florian, ca „redactor răspunzător" o *„Prenumeraţiune la Telegraful român"*, în care era prezentat un adevărat program al ziarului.

Avînd la dispoziţie de acum înainte un organ de publicitate, îndemnurile şi apelurile, atît ale lui cît şi ale intelectualilor ce vor colabora cu el, vor avea răsunet în cercuri tot mai largi.

După cum am arătat mai sus, în planul de acţiune al lui Şaguna, una dintre preocupările de mare anvergură ale lui a fost *crearea unei baze, în special primare, de învăţămînt.* Trebuie să amintim că situaţia învăţămîntului românesc dinaintea lui Şaguna ajunsese într-o stare deplorabilă. Românii de rit gr. răsăritean — cum se mai numeau neuniţii, adică majori-

4 *Idem*, p. 354.
5 I. Lupaş, *op. cit.*, p. 194.
6 *Idem*, p. 195.

tatea — nu mai aveau încă din 1837 nici măcar elementarul drept de a-şi supraveghea învăţămîntul, însărcinarea aceasta căzînd pe seama episcopului catolic de la Alba Iulia, şi nu a lui Vasile Moga, căruia i s-ar fi cuvenit.[7]

La sinodul care a avut loc în primăvara anului 1850, Şaguna a pus bazele organizării şcoalelor confesionale româneşti. În scopul reorganizării învăţămîntului, se iau următoarele hotărîri:

„Deşi comunităţile noastre parohiale au fost într-o stare materială foarte rea, totuşi multe dintre ele au ridicat şcoli pentru copiii săi, în care se învaţă cetirea, scrierea, învăţătura creştinească şi datoriile supuşilor către împăratul. Dar multe sînt încă în sfera aceasta care au lipsă de îndreptare şi covîrşire şi adecă: învăţători bine pregătiţi, cărţi scolastice bine întocmite, casă de şcoală, cuvenita înzestrare a învăţătorilor şi a şcoalelor şi aşezarea inspectorilor şcolari ş. c. l.".

Acest sinod a hotărît în continuare:

1. Că pînă la altă rînduială tot insul dintre protopopi să fie inspector de şcoale în districtul său şi, din timpu în timp, să raporteze Prea Sfinţiei Sale, iar Prea Sf. Sa înaltului minister de cult;

2. Ca şcoala clericală a diecezei acesteia să se prefacă într-un institut teologic-pedagogic; să se înzestreze întocmai după cum sînt întocmite alte seminarii şi tot clericul să fie dator înainte de s-ar preoţi, să fie învăţător după stările imprejur;

3. Pînă la altă rînduială mai înaltă, Soborul acesta prescrie pentru *şcoalele sătene* (s. a.) următoarele cărţi:

a) Catehismul tipărit la Braşov; b) Abecedarul tipărit la Braşov; c) Elementele Gramaticei române; d) Datorinţele supuşilor către Monarh; e) pentru mai bună înaintare a copiilor şi întemeierea fricei lui Dumnezeu în inimile lor, şi de aici izvorîtoarea religiozitate şi moralitate... f) Cîntare bisericească; g) Nahmenbüclein zum Gebrauche der Stadtschulen in den k. k. Staaten; h) Deutsche Sprachlehre für Schüler der Normal-Haupt- und Trivialschulen.

Totodată cutează Soborul acesta a ruga pe Majestatea Sa, ca cu prilejul organizării şcoalelor în Ardeal, să se îndure a avea părintească privire la numărul cel mare al populaţiunei române, şi a înfiinţa pentru români şcoale reale, gimnaziale, academice şi o universitate, în care privinţă pînă acum din partea guvernului celui vechi nu numai că nu s-a făcut nimic, ci încă şi rîvna poporului pentru ridicarea şcoalelor prin toate mijloacele o au împiedecat, ba încă şi moşiile comunităţilor noastre, din care se susţineau şcoalele au lăsat a ni se răpi de alte confesiuni religioase; din această cauză împuterniceşte Soborul pe P. S. părintele episcop diecezan de a purta grijă şi a stărui ca şcoalele noastre cele în acest chip despoiate să-şi redobîndească moşiile sale".[8]

În 24 aprilie, printr-o foarte importantă circulară, Şaguna statorniceşte principiul confesional ca bază a organizării şcolilor poporale şi dă următoarele îndrumări:

7 *Idem*, p. 46.
8 *Idem*, p. 152—153.

„1. Fiecare obște bisericească să-și facă școală; cele sărace să nu se întovărășească cu vreo obște de altă religie.

2. Dascălii să fie de religia noastră.

3. În toate școalele noastre poporale sînt admise numai „cărțile cele tipărite în tipografia diecezană".

4. Ca dascăli pot funcționa numai aceia, care au de la episcopul „atestat despre hărnicia lor".

5. Protopopii și administratorii protopopești să trimită toate rapoartele școlare „oblu" (adică direct, n. n.), episcopului, „sub președința și superinspecțiunea" căruia „se va pertracta treaba școalelor" și

6. Să i se facă, fără întîrziere, cunoscute toate școalele noastre „care s-ar afla sub inspecțiunea sau direcțiunea vreunui șef de altă religie".[9]

Cu circulara nr. 581 din 1854 stabilește chiar un plan amănunțit de învățămînt.[10]

Rolul dublu al clerului român — atît ca preoți, cît și ca învățători — ne clarifică punctele de vedere ale lui Șaguna, cu privire la relația strînsă dintre Biserică și școală. El n-o putea concepe pe una fără cealaltă,[11] deoarece înțelegea educația ca fiind nu numai o acumulare de cunoștințe sau pregătirea pentru o carieră, ci și o maturizare morală și spirituală.[12]

Această situație a învățămîntului românesc a creat însă și nemulțumiri în rîndul celor care doreau un învățămînt național, scos de sub egida Bisericii. Un exemplu în acest sens poate fi Gavriil Munteanu, primul director al Gimnaziului din Brașov, care se plîngea la un moment dat deputaților de la Viena că „s-a croit o ierarhie pronunțată hildebrandică, că școalele comunale s-au supus la inspecțiunea protopopilor și în ultimă instanță la episcop", după ce tot el îl lămurise pe A. T. Laurian în privința aceasta, arătînd că în „împrejurările prezente naționalitatea trebuie să caute scăpare în Biserică, din două rele cel mai mic; apoi decît să dirijeze școalele niște nemțoi — mai bine protopopii români. Exemplu să ne fie institutele pedagogice din Orlat și Năsăud. Ce dascăli români vor forma niște dascăli nemți care nici nu știu românește? — se întreba el în încheiere și, pe drept cuvînt".[13]

Probabil că Șaguna, spirit iluminist, avusese în vedere, într-o măsură oarecare problema laicizării învățămîntului, dat fiind faptul că, după cum am văzut, în circularele sale emise din Sinodul ținut în 1850, cu privire la învățămînt, folosește în repetate rînduri expresia: „*Pînă la altă rînduială*" sau „*Pînă la altă rînduială mai înaltă*".

Școala era în atenția permanentă a mitropolitului de la Sibiu. Se interesa îndeaproape de situațiile concrete, trimițînd uneori delegați care să-i raporteze exact ceea ce găseau pe teren,[14] cerea date statistice

9 *Idem*, p. 154—155.
10 *Idem*, p. 157.
11 Gh. Tulbure, *Mitropolitul Șaguna, Opera literară, Scrisori pastorale, Circulări școlare, Diverse*, Sibiu, 1938, p. 111, la K. Hitchins, *Studii privind istoria modernă a Transilvaniei*, ed. Dacia, Cluj, 1970, p. 29.
12 *Idem*, ibidem.
13 I. Lupaș, *op. cit.*, p. 159.
14 Vezi raportul Dr. P. Vasici în această privință.

cuprinzînd numărul elevilor, frecvenţa acestora şi rezultatele lor, ca şi date privind activitatea învăţătorilor. Cînd nu era mulţumit de activitatea acestora din urmă, le dădea avertisment şi dojeni. Nu era de acord cu înfiinţarea şcolilor mixte (cu elevi de mai multe confesiuni) — şi probabil ştia el de ce. Maghiarii se foloseau de orice pretext — şi acesta ar fi putut constitui unul foarte întemeiat — pentru a se amesteca în treburile românilor. Le îngăduia totuşi, cînd alte posibilităţi nu existau, dar le punea sub dublă jurisdicţie, proporţional cu numărul elevilor de o confesiune sau alta. De altfel, cerea să fie informat cu privire la fiecare caz de acest gen în prealabil, pentru a analiza toate posibilităţile. Se ocupa personal de elaborarea unor adevărate programe analitice şi urmărea respectarea lor. Controla materialul didactic, recomandînd sau nerecomandînd cărţile folosite drept manuale. Veghea deci cu grijă, prin toate acestea, la buna creştere şi cultivare a poporului român.

Dar, în afară de problema învăţămîntului şcolar, un merit deosebit îi revine lui Şaguna pentru faptul, se pare, că a fost *primul care a iniţiat organizarea unor cursuri de alfabetizare pentru adulţi* în perioada de iarnă. A fost deci iniţiatorul unei acţiuni de culturalizare a românilor în masă.

Activitatea sa pe tărîm şcolar a fost atît de intensă, încît, „în ciuda unor obstacole serioase, Şaguna a fost în măsură să-şi încunoştiinţeze clerul, în 1858, cu privire la existenţa a 600 de şcoli primare ortodoxe în plină funcţionare, în comparaţie cu cele 100 existente în decada precedentă".[15]

În afară de uriaşul rol pe care l-a avut în domeniul învăţămîntului confesional din Transilvania, numele lui Şaguna e legat şi de înfiinţarea *Asociaţiunei transilvane pentru literatura şi cultura poporului român,* al cărei prim preşedinte a fost. Sînt cunoscute împrejurările în care a luat naştere ASTRA. Merită să fie menţionat un episod care a dus la dezbateri serioase în paginile „Telegrafului român", şi anume apariţia la Arad a unui almanah intitulat „Muguri", almanah ce-şi aroga valori literare.

Purtător de cuvînt al intelectualilor sibieni, Zaharia Boiu îi face o recenzie severă, afirmînd că „tot ce e bun într-însa nu e propriu, şi tot ce e propriu nu e bun", cele trei poezii ale lui At. M. Marienescu fiind „ca trei fire de măgheran printre urzici". *Critica severă a lui Z. Boiu* — scrie I. Lupaş — *avu darul a provoca o discuţie serioasă şi folositoare, prin faptul că s-a accentuat iarăşi necesitatea societăţii literare, s-au indicat chiar căile şi mijloacele potrivite pentru împlinirea acestei vechi dorinţe.*[16] Z. Boiu se dovedeşte un spirit lucid, obiectiv şi cu gust literar. El avansează în această recenzie idei pe care abia cu şapte ani mai tîrziu le vom găsi publicate în studiile lui Maiorescu. Opinia lui e de fapt opinia unui cerc de intelectuali transilvăneni al căror simţ critic încerca să dea jaloane de discernere a valorilor de pseudo-valorile literare. E un semnal de alarmă, poate chiar primul de acest fel în presa transilvană, şi nu numai în ea, tras împotriva mediocrităţilor.

15 K. Hitchins, *op. cit.*, p. 48.
16 I. Lupaş, *op. cit.*, p. 292.

Problemele legate de limba română literară n-au rămas nici ele în afara preocupărilor marelui mitropolit. Polemica cu I. H. Rădulescu o dovedeşte cu prisosinţă. Mobilul acestei polemici îl constituia de fapt tocmai problema limbii. Şaguna, ca bun cunoscător al realităţilor, şi-a dat seama că o limbă ca cea pe care o folosea la vremea respectivă Heliade în traducerea Bibliei nu putea fi acceptată. Abuzul de italienisme ar fi făcut-o pentru mulţi de neînţeles. De aceea s-a ridicat cu atîta vehemenţă împotriva ei. Implicit deci, el era pentru o limbă literară bazată pe limbajul popular şi pentru folosirea cu prudenţă a neologismelor.

Prestigiul marelui mitropolit trecuse încă din timpul vieţii sale dincolo de Carpaţi. Dacă românii din Transilvania l-au ales în 1861 preşedinte al principalei lor societăţi culturale — ASTRA —, românii din Bucovina l-au proclamat în 1865 membru de onoare al *Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina*, iar cei de la Bucureşti l-au declarat, în 1867 preşedinte al *Societăţii „Transilvania"*, din anul 1870 alegîndu-l *membru de onoare al Academiei Române*.

Din statisticile existente se poate afirma că perioada păstoririi lui Şaguna se caracterizează şi prin întărirea legăturilor cu fraţii de peste munţi. Un argument în favoarea acestui fapt este şi acela că ea coincide de altfel cu perioada acordării, sub domnia lui Cuza Vodă a celor mai largi subvenţii pentru şcolile de la Braşov şi îndeosebi pentru noul liceu românesc, de către guvernele Moldovei şi ale Ţării Româneşti şi apoi ale României — subvenţii care se vor acorda, sub o formă sau alta, necontenit pînă la 1918.[17]

Chiar adversarii habsburgi erau obligaţi să-i recunoască lui Şaguna meritele şi i le şi recunoşteau. Dar mai cu seamă cei care, într-un fel sau altul, direct sau indirect avuseseră de-a face cu el, îl elogiau fără rezerve. Iată, de pildă, o caracterizare a unui mare contemporan, colaborator şi el la „Telegraful român" înainte de a fi iniţiatorul „Tribunei", I. Slavici:

„Om de o inteligenţă în adevăr superioară, foarte iscusit şi stăpîn pe formele sociale, el mai era şi de statură înaltă şi avea o înfăţişare cu deosebire simpatică, ar fi făcut deci „carieră strălucită", orişicare ar fi fost activitatea lui; pentru români însă, numai ca preot putea să se jertfească".[18] Interesantă e ultima afirmaţie. Ea vizează nişte realităţi sociale mai adînci, care astăzi pot fi tratate cu superficialitate. Singura instituţie rămasă în mîinile românilor şi care putea lucra spre propăşirea lor materială şi spirituală rămăsese Biserica. Şaguna n-a şovăit să-şi aleagă cîmpul de luptă cu cele mai largi perspective.

„În viaţa literară — afirmă în continuare I. Slavici — a românilor ortodocşi din Ardeal, mitropolitul Andrei e *începător a toate*. El însuşi a lucrat foarte mult, căci n-a găsit nimic, dar încă mai însemnat e prin îndemnul pe care l-a dat altora spre lucrare şi prin silinţele lui de a

---

17 Andrei Bîrseanu, *Istoria şcoalelor centrale române din Braşov*, Braşov, 1902, p. 138—145; V. A. Urechia, *Istoria şcoalelor III*, p. 264—265; la V. Netea, *Legături între Arhiepiscopia Sibiului şi românii de peste Carpaţi*, în *Arhiepiscopia Sibiului, Pagini de istorie*, Sibiu, 1981, p. 159—160.

18 I. Slavici, *Mitropolitul Andrei Şaguna*, Opere, X, ed. Minerva, Bucureşti, 1981, p. 777.

ridica nivelul cultural al Bisericii sale, înfiinţînd şcoli, trimiţînd tineri la universităţi din ţările apusene şi încurajînd orişice lucrare literară".[19]

Eminescu, cu intuiţia lui deosebită a sesizat pregnanţa personalităţii lui Şaguna, scriind, la numai patru ani după moartea lui în „Curierul de Iaşi" [20] că posteritatea vedea în mitropolitul de la Sibiu un „om politic de la creştet pînă-n tălpi",[21] aşa cum odinioară un ministru spusese plastic şi concis că „are minte cît o jumătate de ţară".

Interesul faţă de personalitatea şi opera lui Şaguna n-a apus odată cu moartea lui. Dimpotrivă,cu toate că a existat o perioadă în care — după expresia lui Slavici — cei care, neputînd să se ridice la înălţimea lui l-au ponegrit. Dar posteritatea n-a putut trece indiferentă peste filele de istorie ale culturii româneşti, pe frontispiciul cărora numele lui e tipărit cu slove de lumină.

„Contribuţiile aduse de el — scrie istoricul american Keith Hitchins — la dezvoltarea culturală şi politică a românilor în anii 50 şi 60 sînt suficiente dovezi pentru sentimentele sale naţionale. El a estimat la justa sa valoare vitalitatea şi atracţia ideii naţionale şi a apreciat rolul important pe care l-a jucat Biserica în istoria poporului român, cu toate că a refuzat transformarea Bisericii sale într-un simplu instrument în mîinile laicilor pentru cauza naţionalităţii".[22]

Aşa stînd deci lucrurile, ne putem da cu uşurinţă seama că o atare personalitate şi-a pus amprenta pe coloanele publicaţiei ce apărea sub egida sa. Din acest punct de vedere, cei dintîi 21 de ani ai „Telegrafului român" prezintă pentru orice om doritor de a cunoaşte, în toate înfăţişările şi amănuntele sale, epoca lui Şaguna — un interes istoric deosebit.[23]

Deviza cu care venise în scaunul de la Sibiu: „De a-i trezi pe românii din Transilvania din somnul lor adînc şi de a-i conduce către tot ce e adevărat şi bun" a fost pe deplin împlinită.

*

Dincolo de personalitatea marcantă a marelui mitropolit, care şi-a pus amprenta pe o anumită perioadă, trebuie avut în vedere faptul că *avem de-a face şi cu o epocă de mari frămîntări pe tărîmul limbii şi al ortografiei române.* „Telegraful român" va înregistra cu fidelitate situaţia acestor dezbateri, poziţia lui în multe privinţe fiind dintre cele mai înaintate ale timpului.

Se continuă acum, cu exponenţii curentului latinist, direcţia corifeilor Şcolii ardelene, care vor să argumenteze latinitatea poporului şi a limbii române, de data aceasta nu numai cu dovezi istorice sau arheologice, ci şi lingvistice.

---

19 *Idem*, p. 778.
20 La 6 februarie 1877.
21 Vezi *idem*, p. 958.
22 K. Hitchins, *Cultură şi naţionalitate în Transilvania*, ed. Dacia, Cluj, 1972, p. 59.
23 I. Lupaş, *op. cit.*, p. 195.

Limba română, în evoluţia ei, a suferit numeroase influenţe, care n-au izbutit însă să-i altereze caracterul romanic. Pentru latinişti nu mai era suficient că structura gramaticală era păstrată nealterată. Limba română trebuia ca în forme nominale sau verbale să-şi reproducă limbamamă, latina. De aici, marea confuzie. Ceea ce era de fapt evoluţie a limbii, specificitatea ei era privită de latinişti — în special de T. Cipariu — ca o alterare a caracterului romanic şi, prin urmare, se impunea de urgenţă o revenire la matricea iniţială, ignorîndu-se faptul că ea nu ar mai putea corespunde, în felul acesta, stadiului respectiv de dezvoltare. În tendinţa lor de latinizare a limbii române, aceşti ordonatori de limbă au uitat cu totul că limba nu se fabrică de grămătici, că ea nu poate fi comandată, ci, dimpotrivă, că limba poporului va fi cea care se va impune, în pofida oricăror producţii artificiale academice.

Aceşti savanţi uitau, în zelul lor de a dovedi latinitatea cu orice preţ că, în loc să aducă un serviciu poporului, ei îl dezmoşteneau, îi negau limba în care îşi exprimase bucuriile şi durerile de veacuri, şi îi baricadau astfel drumul spre cultură, izolîndu-l sau, mai degrabă, izolîndu-se ei de el. Utopia aceasta lingvistică nu avea să dureze prea mult. Întrucît ea afecta nu numai limba, ci şi cultura, alături de lingvişti competenţi şi-au spus cuvîntul la vremea potrivită şi o seamă de oameni de cultură.

Confruntările de pe teren lingvistic din a doua jumătate a secolului al XIX-lea vizează mai multe aspecte. *Năzuinţa spre o normă unică supradialectală* îi va preocupa pe filologii din toate ţinuturile locuite de români. Spre această ţintă converg — chiar dacă pe drumuri diferite, chiar şi direcţiile latiniste, pumniste, italieniste ale vremii. Din confruntarea lor, limba română literară nu va avea decît de cîştigat. Exagerările vor fi înlăturate de la sine, iar ea va ieşi îmbogăţită.

În ceea ce priveşte *ortografia*, este şi ea în perioada marilor dezbateri. Trecerea de la folosirea alfabetului cirilic, la cel latin reclama, cu necesitate, fixarea unor norme unice de ortografie. Controversa iscată cu acest prilej între etimologişti şi fonetişti se va prelungi, pierzînd însă din ce în ce mai mult teren în favoarea fonetiştilor.

„Telegraful român" va adopta o poziţie înaintată în aceste probleme, pentru împrejurările în care apărea. Minţile luminate care-l redactau luau poziţie împotriva curentului latinist, ca şi împotriva ortografiei etimologice, direct sau indirect, prin articolele publicate, şi se alăturau vocilor de peste munţi, care vizau modernizarea limbii prin mijloace proprii şi împrumuturi ponderate. Găsim reproduse în „Telegraful român" serii întregi de articole din publicaţiile de peste munţi şi, în special, din „Convorbiri literare" — din care reproduce în întregime studiul lui T. Maiorescu, „O cercetare critică" şi din „România literară", din care reproduce „Cugetările" lui Alecu Russo.

„Telegraful român" oferă cercetătorilor un teren bogat în date privind problemele cu care se confrunta limba română în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În legătură cu unele din acestea vom reveni.

M. Boghian

Din Sfinţii Părinţi

OMILII PASCALE DIN SEC. V—VI

Prezentăm mai jos un grupaj de 5 omilii pascale, remarcabile prin valoarea lor dogmatică ca şi stilistică, recent editate şi aparţinînd a trei scriitori bisericeşti mai puţin cunoscuţi din sec. V—VI: Isihie, preot în Ierusalim (prima jumătate a sec. V), Vasile, episcop de Seleucia (431—468) şi Leontie, preot în Constantinopol (prima jumătate a sec. VI).

Traducerea s-a făcut după exemplara ediţie critică a lor, prevăzută cu ample şi exhaustive introduceri şi vaste şi valoroase comentarii, îngrijită de M. Aubineau în prestigioasa colecţie „Sources Chretiènnes": Hesychius de Jerusalem, Basile de Seleucie, Jean de Beryte, Pseudo-Chrysostome Leonce de Constantinopole, *Hòmelies Pascales*, introduction, traduction, commentaire, et index de M. Aubineau, Sources Chretiènnes 187, Paris, 1972.

Primele două omilii din grupajul nostru aparţin preotului Isihie din Ierusalim, care a activat în Oraşul Sfînt în prima jumătate a sec. V (cc. 410—451), autor al cîtorva valoroase comentarii biblice vetero-testamentare (publicate parţial în P. G. 93) şi al unei opere omiletice inedite încă. Cele două omilii pascale pronunţate între 410—415 — prima la utrenia din noaptea de Paşti, iar a doua din liturghia din dimineaţa Paştilor — în Biserica Învierii din Ierusalim, s-au păstrat într-un singur manuscris, *Codex Sinaiticus graecus*, sec. IX, f. 64 v—69 v, 70 r—73 r, de unde sînt editate pentru prima oară de M. Aubineau, *op. cit.*, p. 62—68, 122—126 (introduceri şi comentarii la p. 37—61, 70—102, respectiv p. 105—120, 128—166).

Cea de-a treia omilie din grupajul de faţă, transmisă şi atribuită de manuscrise lui Ioan Hrisostom, este restituită de M. Aubineau episcopului Vasile al Seleuciei (431—468), autor a încă 41 de omilii şi a unei relatări a Vieţii şi a Minunilor Sf. Tecla, publicate în P. G. 85. Este o omilie adresată în special „neofiţilor", noilor creştini botezaţi în liturghia baptismală din noaptea Paştilor. Secţiunea centrală (§ 2), conţinînd un inspirat comentariu al prologului ioaneic, Evanghelia Liturghiei din dimineaţa Învierii, nu aparţine lui Vasile al Seleuciei, ci este preluat aproape literal din *or. 15 in S. Pascha* a patr. Proclos al Constantinopolei (434—446), cf. P. G. 65, 800—805; ediţie critică la Aubineau, *op. cit.* p. 206—214, introducere şi comentarii, p. 169—204, 216—277.

Ultimele două omilii din prezentul grupaj pascal aparţin unui scriitor din prima jumătate a sec. VI, preotul Leontie din Constantinopol (a *nu* se confunda cu mai celebrii şi iluştrii lui contemporani şi omonimi: Leontie din Bizanţ şi Leontie din Ierusalim, P. G. 86), din a cărui operă omiletică inedită (cc. 12 piese în manuscrise) au fost editate doar două piese în P. G. 86, 1976—1993 *(in mediam Pentecostem)*, 1993—2004 *(in sanctam Parasceven)*. Cele două omilii pascale de faţă sînt conservate de un singur manuscris: *Codex Vaticanus graecus* 455 (sec. X), 45 r—48 r, 48 r—49 r, de unde sînt editate „princeps" de M. Aubineau, op. cit. p. 368—384, 340—440; introduceri şi comentarii, p. 341—366, 386—405 respectiv 419—428, 442—468. Cîteva observaţii:

— § 1—2 din prima omilie leontienă preiau aproape literal, cu excepţia finalului, textul unei omilii pascale pseudo-hrisostomice din sec. V editate critic

de Aubineau în acelaşi volum, *op. cit.* p. 318—324; introducere şi comentarii, p. 307—315, 326—337.

— în ce priveşte aluziile ereziologice: *Maratonie* din § 8 al primei omilii leontiene, este unul din adepţii partidei ariene moderate (homoiousiane) devenit unul din şefii ereziei pnevmatomahe, şi episcop de Nicomedia după 360; pentru detalii vezi referatele „Istoriilor bisericeşti" ale lui Socrate, II, 38.45 (P. G. 67, 324 B.357 C) şi Sozomenos IV, 20—27 (P. G. 67, 1173 A.1200 AD). *Sabatienii* din § 2 al celei de-a doua omilii pascale leontiene reprezintă o schismă din mica biserică rigoristă novatiană din Constantinopol, iscată în 406 de preotul Sabatios, iudeu convertit la creştinism, şi care era adeptul celebrării Paştelui creştin deodată cu cel iudaic, fiind numiţi şi *„protopaschites"*; practic, sabatienii serbau Paştele de două ori: o dată cu iudeii şi o dată cu Biserica unde veneau să se împărtăşească. Secta sabatiană a fost interzisă, alături de dizidenţa novatiană din care provenea, prin edictele imperiale din 413 şi 428 (Codex Theodosiani XVI, 5.65; 6.6) cf. şi relatările lui Socrates V, 21; VII, 5.12.25 (P. G. 67, 624 BC.748 A.760 AC, 796 A) şi Sozomenos VII, 18; VIII, 1 (P. G. 67, 1468 D.1473 A.1521 A). Leontie din Constantinopol vizează în polemica lui antisabatiană atît calendarul lor pascal iudaizant cît mai ales practica lor rigoristă de a purta veşminte cernite, de doliu, şi în zilele de sărbătoare, pe care o pune în contrast cu hainele albe, luminoase, ale creştinilor şi noilor botezaţi. De altfel doctrina omiliilor pascale leontiene este marcată de o vădită tendinţă polemică atît antiiudaică cît şi antiiudaizantă, vizibilă în spaţiul mare acordat comentării profeţiilor resurecţionale vetero-testamentare (Sof. 3, 8; Ps. 15, 10; Is. 33, 10 şi Fac. 49, 9);

— de notat şi două referinţe clare la celebrul tratat medieval de „zoologie" moral-spirituală al „Fiziologului", care a avut o largă răspîndire ca şi „carte populară" şi în Evul Mediu românesc: tema de inspiraţie net baptismală (cf. şi Ps. 102, 5) a vulturului care renaşte scufundîndu-se în apele de deasupra tăriei din § 8 al primei omilii (cf. *Physiologus* 6, P. G. 43, 524 AB), şi tema hristologic-resurecţională a leului care adoarme cu ochii deschişi în § 9 al primei omilii şi § 6 al celei de-a doua omilii leontiene (cf. *Physiologus* 2, P. G. 43, 520 AC).

*

A fericitului Isihie, preot în Ierusalim (cuvînt) la Sfintele Paşti

1. Strălucitor este cerul luminat de al astrelor cor, şi mai strălucitoare încă sînt toate atunci cînd răsare luceafărul dimineţii, dar alcătuirea nopţii de acum nu e atît scînteiată de astre cît plină de veselie întru biruinţa Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru. Căci zice: „Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea" (In. 16, 33). Iar întrucît Dumnezeu a biruit pe vrăjmaşul cel nevăzut, pe bună dreptate şi noi vom putea cîştiga biruinţa cea împotriva demonilor. Să rămînem deci, lîngă mîntuitoarea Cruce ca să aducem întîia pîrgă a darurilor lui Iisus. Să prăznuim această sfîntă noapte cu sfinte făclii, înălţînd melodie dumnezeiască şi cîntînd un imn ceresc: „Soarele dreptăţii" (Mal. 3, 20), Iisus Hristos Domnul nostru a luminat această zi de acum pentru tot cercul lumii locuite! A răsărit înălţîndu-se prin Cruce! A mîntuit pe cei credincioşi!

2. Nimeni să nu se arate lipsit de credinţă în simboalele Crucii, ci să închine atît fericitului, ba chiar de trei ori fericitului, lemn al Crucii, cît şi simboalelor ei — ale Crucii ce ne-a deschis nouă poarta cerului. Căci „nu aprind făclie şi o pun sub obroc" (Mt. 5, 15) — iar „obroc" numesc aici Legea —, „ci în sfeşnic" (ibid) — iar „sfeşnic" numesc aici Cuvîntul (lui Dumnezeu). Fiindcă sub Lege Cuvîntul măcar că era prezent, era ascuns necredincioşilor ca sub obroc, dar cînd a venit pe Cruce, fiind pus ca într-un sfeşnic, a luminat pentru tot cercul lumii locuite.

3. Priveşte, iubitul meu, cetatea Romei împărăţind prin simboale ale Crucii, înălţate la mare cinste în mijlocul forului. Priveşte pe Pavel, care, scriind epistole nemuritoare şi înscriindu-se pe sine însuşi în ele ca un rob al Crucii, nu s-a ruşinat de Cruce, şi-a luat „sminteala Iudeilor şi înţelepciunea Elinilor" ca pază (filacterion) a „înţelepciunii" (I Cor. 1, 23—24), şi întru lemnul Crucii a sculat la

viață Bisericile întregii lumi locuite. Toiagul lui Moise, singur, a îndepărtat (odinioară) biciurile Egiptenilor, dar un toiag în înrudire cu lemnul Crucii face să înceteze (acum) păcatele oamenilor. Acolo Faraon urmărind pe Israel, a fost prăvălit în fundul mării, aici diavolul este nimicit iar închinătorii Crucii sînt mîntuiți. Acolo Adam „întinzîndu-și mîinile" sale (cf. Gen. 3, 6, 23) ne-a atras nouă moarte, iar aici Stăpînul nostru prin întinderea mîinilor Lui a mîntuit toate.

4. Ci, o lemn mai vrednic de măreție decît cerul și mai presus decît bolțile cele cerești! O, de trei ori fericite lemn, care treci sufletele noastre în cer! O, lemn care ai cîștigat lumii mîntuirea și ai pus pe fugă oștile diavolești! O, lemn care ai azvîrlit un tîlhar în cer, și l-ai făcut să dănțuiască împreună cu Hristos; căci s-a zis lui: „Amin, amin, zic ție, astăzi vei fi cu mine în rai" (Lc. 23, 43). Să imităm deci dispoziția cea bună a voinței celui omorîtor de oameni sau mai degrabă purtător de duh pentru credința lui de după aceea. Căci ce zice? „Pomenește-mă Doamne, întru Împărăția Ta" (Lc. 23, 42)! Și printr-un singur consimțămînt al credinței locuiește acum în rai și se preumblă în cer. Căci i s-a zis lui: „amin, amin zic ție, astăzi vei fi în rai". Să rămînem deci și noi lîngă Crucea Mîntuitorului zicînd aceleași cuvinte: „Pomenește-mă Doamne întru Împărăția Ta", ca să ne facem și noi părtași raiului și să ne desfătăm de Împărăția Cerurilor.

5. De biruință este acest praznic, fraților, de biruință a Împăratului a toate, Fiul lui Dumnezeu. Căci astăzi diavolul a fost întristat pentru Cel răstignit, iar neamul nostru (omenesc) se bucură pentru Cel înviat. Căci iată, ziua de azi strigă Învierii mele și zice: „În alergarea mea am văzut priveliște nouă, un mormînt deschis și un om înviat, „oase bucurîndu-se" (cf. Ps. 50, 10) și suflete veselindu-se, oameni plămădindu-se, ceruri desfăcîndu-se și puteri strigînd: „Ridicați, căpetenii, porțile voastre" și celelalte (Ps. 23, 7)!. Astăzi am văzut pe Împăratul ceresc, încins cu lumina, urcînd mai presus de fulger și de raze, mai presus de soare și de izvoarele apelor, mai presus de nori, de duhul puterii și de viața veșnică. Căci Acesta a fost ascuns mai întîi în pîntece de trup, iar mai apoi în pîntecele pămîntului, sfințind în acela pe cei născuți prin zămislire, iar în acesta dăruind viață celor morți prin înviere. Căci „a fugit durerea, întristarea și suspinarea" (Is. 35, 10). Căci „cine a cunoscut mintea lui Dumnezeu sau cine a fost sfetnicul Lui" (Is. 40, 13, Rom. 11, 43) decît numai Cuvîntul Cel ce s-a întrupat, „a fost pironit" (Col. 2, 14) pe lemn, „a înviat din morți" (cf. Mc. 9, 9—10; F. A. 10, 41) și s-a înălțat la ceruri?

6. Această zi aduce bunele vestiri de bucurie, căci în această zi a înviat Domnul împreună-înviind cu El turma lui Adam, căci s-a născut pentru om și a înviat întru om. Astăzi pentru Cel Înviat, se deschide raiul, Adam primește viață, Eva mîngîiere, chemarea se întinde, Împărăția s-a pregătit, omul este mîntuit și Hristos este închinat! Căci călcînd în picioare moartea, robind pe tiranul și prădînd iadul, s-a suit la ceruri, biruitor ca un Împărat, slăvit ca un cîrmuitor, neluat din urmă ca un conducător de care, „zicînd Tatălui: „Iată Eu și pruncii pe care mi i-a dat mie Dumnezeu" și celelalte (Is. 8, 18; Evr. 2, 13). Și aude de la Tatăl: „Șezi de-a dreapta Mea pînă ce voi pune pe vrăjmașii tăi așternut picioarelor Tale" (Ps. 109, 1; F. A. 2, 34). Lui fie slava acum și în vecii vecilor. Amin.

A fericitului Isihie, preot în Ierusalim, (cuvînt) la Paști.

A aceluiași (Cuvînt) la Sfintele Paști

1. Trîmbiță sfîntă și împărătească a întrunit acest teatru duhovnicesc (al praznicului de acum), trîmbiță al cărei metal l-a turnat Betleemul și l-a forjat Sionul, căreia ciocan i-a fost Crucea și nicovală Învierea. Căreia nu știu cum să-i exprim frumusețea, cum să-i rostesc lumina, cum să-i arăt bucuria ce vine prin Cruce, și cum să-i explic Împărăția ce vine prin Înviere. Căci cu ce fel de mînă o voi atinge?

2. Cu ce cuvinte voi saluta o groapă ce naște viață, un mormînt liber de stricăciune și patron al nestricăciunii, un pat de nuntă ce vreme de trei zile a odihnit mirele adormit, o cămară de nuntă ce scoală după nuntă mireasa nestricată. Un mort! vestește mormîntul păzit, un Dumnezeu! vestește pămîntul zgu-

duit de cutremur. Căci trupul strigă că El este un mort, dar minunea că acelaşi e Dumnezeu. Un mort! vesteşte înmormîntarea, un Dumnezeu! vesteşte Învierea. Un mort! vestesc lacrimile femeilor, un Dumnezeu! vestesc cuvintele Îngerilor. Ca pe un mort l-a îngropat Iosif, dar cel îngropat ca om, Acelaşi ca Dumnezeu a prădat moartea. Şi iarăşi: ca pe un mort l-au străjuit ostaşii, şi ca pe un Dumnezeu văzîndu-l „portarii Iadului s-au înfricoşat" (Iov 38, 17).

3. Vei putea zice astfel că Acelaşi este şi acesta şi acela, nu un altul şi un altul, nici un altul în altul, nici un altul prin un altul, căci, Unul fiind Cuvîntul întrupat (cf. In. 1, 14), a unit într-una, printr-o raţiune negrăită, precum Însuşi a voit şi pe acestea şi pe acelea. Trupul l-a dat să slujească patimilor iar de dumnezeire s-a folosit la semne şi minuni, dar aşa precum nu e legiuit a separa pe Cuvîntul de trupul Lui, tot aşa este necesar ca patimile să fie legate cu minunile. Căci cel ce a pogorît la iad ca un mort, Acesta a eliberat pe cei morţi ca un Dumnezeu, pentru că acolo îngeri slujesc unei înmormîntări, iar aici se arată femeilor înveşmîntaţi în alb, ca pentru a însoţi un Mire şi le-au zis: „Căutaţi pe Iisus Nazarineanul cel răstignit? Nu este aici, căci a înviat precum a zis (Mt. 28, 5—6; Mc. 16, 16). Adică cerul este locul Lui, acolo trimiteţi mirurile. Căci a înviat, nu noi l-am înviat pe El. Pentru voi am prăvălit (noi) piatra, căci mai înainte ca noi să pogorîm, mormîntul era gol. A înviat, precum Însuşi a zis"!

4. Ceea ce îngerul a zis nu este cu putinţă nici unui profet să tîlcuiască. Osea spune clipa Învierii. Isaia a cunoscut-o, dar n-a ştiut modul ei. Căci acestea sînt cuvintele profeţiei lui Osea: „Veniţi să ne întoarcem către Domnul Dumnezeul nostru căci El ne-a lovit şi El ne va tămădui pe noi, El ne va bate şi după zile va lega rănile noastre, iar în ziua a treia ne va scula din nou (învia) şi vom fi vii înaintea Lui" (Os. 6, 1—2). Ascultă încă iarăşi şi ce a trîmbiţat Isaia: „Libanul este ruşinat, Şaraonul a ajuns pustie. Arătate vor fi Galileea şi Carmelul. Acum mă voi scula (voi învia) zice Domnul, acum mă voi preamări, acum mă voi înălţa. Acum veţi vedea, acum veţi fi ruşinaţi" (Is. 33, 9—11). Căci către iudei a adresat acest cuvînt: „acum mă voi scula", adică atunci cînd voi scula pe Adam pe care l-a prăvălit călcarea (poruncii), „acum mă voi preamări", cînd voi pune laolaltă neamurilor dimpreună cu Patimile şi nepătimirea Mea, „acum mă voi înălţa", înălţînd la ceruri „pîrga" voastră şi urcînd pe scaunul Heruvimilor „chipul cel de rob" (Fil. 2, 6) pe care l-am luat din voi, „acum veţi vedea" încetînd tipurile şi înflorind adevărul (însuşi), „acum veţi fi ruşinaţi", căci defăimînd prin cuvinte, sînt învinşi prin fapte. Lui Dumnezeu fie slava, Tatălui, Fiului şi Sf. Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

A celui întru Sfinţi Părintele nostru Vasile, episcopul Seleuciei
Cuvînt la Sfintele Paşti

1. Negrăită este iubirea de oameni a lui Hristos faţă de noi şi cu multe daruri a îmbogăţit El Biserica Lui. „Cel mare în sfat şi puternic în lucruri" (Ier. 39, 19), „a răscumpărat din blestemul Legii" (Gal. 3, 13) firea noastră şi a liberat-o de zapisul (cf. Col. 2, 14) cel vechi. „A biruit" (cf. Col. 2, 14) pe lemn asupra celui ce a făcut poticneala prin lemn. A smuls „acul morţii" (cf. I Cor. 15, 55—56) celei înfricoşătoare. Pe cei învechiţi sub păcat i-a înnoit nu prin foc ci prin apă. Mormîntul cel de trei zile s-a arătat poartă a Învierii. „Pe cei osebiţi de cetăţenia lui Israel" i-a arătat „împreună cetăţeni cu sfinţii şi casnici" (Ef. 2, 12, 19). „Celor străini de făgăduinţa aşezămintelor" (Ef. 2, 12) le-a adăugat tainele cele cereşti. „Celor ce nu aveau nădejde" (ibid) le-a dăruit pe „Duhul" ca „arvună a mîntuirii" (2. Cor. 1, 22). „Pe cei lipsiţi de Dumnezeu în lume" (Ef. 2, 12) i-a făcut temple ale Treimii. „Pe cei ce erau odinioară departe" (Ef. 2, 13) nu prin loc ci prin modul (lor de vieţuire), nu printr-o distanţă spaţială ci prin dispoziţia voinţei, nu printr-un ţinut ci printr-o închinare (religie), i-a făcut „aproape" (ibid) îmbrăţişînd pe cei îndărătnici prin mîntuitoarea Cruce. Cu adevărat precum zice profetul: „Cine a auzit unele ca acestea şi cine a văzut aşa ceva" (Is. 66, 8)? Toţi îngerii sînt uimiţi în faţa tainei. Toate puterile cereşti tremură înaintea minunii. Tronul nu s-a golit şi cosmosul s-a mîntuit. De ceruri nu s-a depărtat şi pămîntul a eliberat. „Sînurile

părintești" (cf. In. 1, 18) nu le-a golit și iadul l-a prădat. Neschimbat a rămas și pe Sine Însuși s-a făcut veșmînt ce îmbracă (cf. Gal. 3, 27) pe noii-luminați (prin Botez).

2. Căci Cuvîntul există și pescarilor le-a dat aripi pentru grăirea de Dumnezeu (teologie). Pentru acesta Ioan strigă: „La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul" (In. 1, 1). Vezi exactitatea Evanghelistului! Nu zice: „La început a fost născut Cuvîntul". Nu nașterea (Lui) o vestește (aici) ci existența. Întrucît nașterea sugerează un început al existenței, vrînd deci Evanghelistul să arate că Fiul este fără-de-început, trece sub tăcere nașterea Lui și vestește existența Lui: „La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul". Aceste trei propoziții sînt deajuns spre a fi zid Bisericii. Cine te-a învățat acestea, o, Ioane? Lacul? dar el nu dogmatizează. Mreaja? dar ea nu teologhisește. Zevedei? dar el este un om simplu. Patria ta? dar satul tău era umil. Cetățenii lui? dar ei erau neînvățați și de la țară. Iudeii? dar ei erau necredincioși. Legea? dar ea nu „avea" decît o „umbră" (Evr. 10, 1). Moise? dar el era „cu anevoie la vorbire și bîlbîit" (Ex. 4, 10). Avraam? dar el era „pămînt și țărînă" (Gen 18, 27). David? dar el era „vierme și nu om" (Ps. 21, 7) Profeții? dar „vălul" Legii îi „acoperea" (cf. 2. Cor. 3, 13—16) și pe ei. Cum zici deci atunci: „La început era Cuvîntul"? Cine te-a ridicat la o asemenea înălțime? Cine ți-a dăruit asemenea aripi? Căci ți-ai uitat firea, ai părăsit pămîntul, ai pășit dincolo de văzduh, ai trecut de eter, ai lăsat în urmă cerurile, ai pășit mai presus de îngeri, ai trecut pe lîngă Serafimi, ai întrecut pe Heruvimi, ai stat lîngă tronul împărătesc, ți-ai plecat capul pe sînul Împăratului. Ți-ai făcut aripi din credință, ai trîmbițat o credință nepătrunsă cu mintea, ai tunat o naștere neînțeleasă, ai vestit o existență fără-de-început, ai zis: „La început era Cuvîntul", (înțelegînd) un „început" ce nu admite un început. „La început era Cuvîntul", căci Cuvîntul „era" înaintea oricărui început. „Era",nu s-a făcut Cuvîntul, căci s-a născut fără de patimă, neînțeles, necompus, neajuns, necercetat, veșnic, neîmpărțit, neschimbat, necreat, fiind toate cîte este și Cel ce L-a născut pe El. (A zis deci:) „La început era Cuvîntul" arătînd că ipostasul Lui n-are început, „și Cuvîntul era la Dumnezeu", arătînd neîmpărțirea ființei (dumnezeiești), „și Dumnezeu era Cuvîntul", arătînd identitatea firii (dumnezeiești), „acesta era dintru început la Dumnezeu" arătînd împreună-veșnicia Lui cu Tatăl, și „toate printr-însul s-au făcut" (In. 1, 3) arătînd libertatea (și suveranitatea) Lui asupra creației: „Toate s-au făcut", adică în vechime s-au creat iar acum s-au înnoit.

3. Vezi așadar, o noule-luminat (botezat) de ce taine te-ai învrednicit. Ai cunoscut puterea din experiență. „Ai fost răscumpărat" (cf. 1. Cor. 6, 20; 7, 23)! să nu te înrobești din nou. Te-ai lepădat! să nu te alipești iarăși lăsîndu-te înșelat. Ți-ai pus semnătura! poartă de grijă de dobîndă. Ți s-a încredințat talantul (cf. Mt. 25, 15)! chibzuiește la punerea lui în lucrare. Ai avut experiența nunții să nu o blasfemiezi desfrînînd. Ai fost adus la libertate! să nu jignești pe eliberatorul tău (tratîndu-l) ca pe un rob. Te-ai îmbrăcat în acest veșmînt strălucitor! luminează-l cu conștiința ta. Ai lepădat chipul (cel vechi)! „să nu întristezi Duhul" (Ef. 4, 30); căci vestind de sus taina Botezului și harul nemăsurat al Celui răstignit, profetul a strigat că „este un voitor al milei" (Mih. 7, 18). Cine, o profetule? Hristos, Cel ce s-a înomenit pentru mila Sa. Cel ce n-a deschis întru nașterea Sa porțile fecioriei, „Însuși se va întoarce și se va milostivi de noi" (Mih. 7, 19). „S-a întors", căci te-a izbăvit de rătăcire. „S-a milostivit de tine", căci a biruit pe Cruce asupra păcatului obștesc, și „a călcat în picioare fărădelegile noastre" (ibid.), întrucît apele tainice ale Botezului au azvîrlit „păcatele noastre în adîncurile mării" (ibid). Cugetă la existență și vestește harul, căci Botezul este un rezumat al tuturor celor bune: curățire a lumii, reînnoire a firii, răscumpărare concentrată, leac ușor de luat, umeziciune ce arde păcatele, burete ce curăță conștiința, veșmînt ce nu învechește cu timpul, pîntece ce zămislește fără de patimă, mormînt ce renaște pe cei îngropați în el, adînc ce îneacă păcatele, element ce devine mormînt al diavolului, pecete a celui ce ia un meterez, apărător tare la Judecată, izvor ce stinge gheena, har ce patronează Cina Domnului, taină veche și nouă schițată în umbră și lui Moise. Lui Hristos Dumnezeului nostru fie slava în vecii vecilor. Amin.

A celui întru Sfinţi Părintele nostru Leontie, preot în Constantinopol, (Cuvînt) la Sfintele Paşti

1. Toate simboalele Învierii Stăpînului sînt spre ospătarea trupului şi mîntuirea sufletului: înşelăciunea a încetat, invidia a fost surghiunită, lupta a fost îndepărtată, vrăjmăşia a fost călcată în picioare, războiul a fost nimicit, pacea este cinstită, afecţiunea se înmulţeşte, iubirea se cunoaşte, dispoziţiile sufleteşti se unesc, se împlineşte cuvîntul care zice: „Iată, ce este bun sau ce este frumos decît numai fraţii a locui împreună" (Ps. 132, 1) şi de a fi prin dispoziţia voinţei ceea ce pătimesc prin fire simboalele cele de faţă ale Învierii Stăpînului. Pentru ce? Pentru că nu mai plîngem pe Adam, ci slăvim pe Hristos, nu mai învinuim pe Eva, ci fericim pe fecioara Maria, nu ne mai întoarcem de la lemn, ci „purtăm Crucea" (Lc. 14, 27), nu ne mai înfricoşăm de şarpe ci ne temem de Duhul Sfînt, nu ne mai întoarcem în pămînt, ci ne întoarcem în ceruri, nu ne mai aflăm afară din rai ci trăim în sînurile lui Avraam, nu mai auzim ca iudeii: „Nopţii asemănatu-s-a maica ta: poporul Meu s-a făcut ca unul ce nu are cunoştinţă" (Os. 4, 5—6), ci cîntăm duhovniceşte în psalmi: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim întru-însa" (Ps. 117, 24)! Pentru ce? Pentru că soarele nu se mai „întunecă" (cf. Mt. 27, 45) ci toate se luminează, nu se mai rupe „catapeteasma" (cf. Mt. 27, 51) ci se întăreşte Biserica, nu mai înălţăm „ramuri de finici" (cf. In. 12, 13), ci aducem în jur pe noii luminaţi (prin Botez).

2. „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa" (Ps. 117, 24), aceasta şi nu altele, căci există doar o singură împărăteasă şi nu multe principese. „Acesta este ziua", ziua în sens propriu, ziua biruinţei, ziua-leagăn a Învierii, ziua ce are harul drept podoabă, ziua ce ospătează pe cei credincioşi, ziua ce împarte mielul duhovnicesc, ziua ce dă laptele celor renăscuţi (prin Botez), ziua ce odihneşte pe cei osteniţi. „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi veselim într-însa", nu alergînd în cîrciumi ci zorind spre bisericile mucenicilor, nu cinstind beţia ci iubind măsura, nu săltînd cu iudeii, ci desfătîndu-ne ca Apostolii, nu jucîndu-ne ca şi copiii în pieţe, ci cîntînd în casele noastre psalmi. Căci ziua de faţă este a Învierii şi nu a necumpătării, şi nimeni nu urcă la ceruri dansînd, nimeni nu se înfăţişează la Împărat băut. Nici unul dintre voi deci, să nu întristeze această zi, ci să cînte psalmi în chip dumnezeiesc căci în această zi Adam a fost eliberat, Eva a scăpat de întristare, omenirea s-a izbăvit de durere.

3. Căci astăzi Stăpînul nostru Hristos înviind din morţi în miezul nopţii, s-a arătat mai întîi Mariei Magdalena şi celeilalte Marii şi le-a zis: „Bucuraţi-vă" (cf. Mt. 28, 9), şi prin voi tot neamul (omenesc)! „Bucuraţi-vă" zice Domnul către femei. Desigur unii vor zice: „Pentru ce Domnul, înviind din morţi, nu s-a arătat mai întîi Apostolilor, ci femeilor, şi acestora le-a zis: „Bucuraţi-vă"! Pentru că prin femeie a înflorit tristeţea şi de aceea Domnul a făcut să înmugurească iarăşi bucuria prin femeie, ca să plinească cuvîntul zis: „Acolo unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit şi harul" (Rom. 5, 20). Dar şi pentru că atunci cînd Domnul a fost răstignit şi a zăcut în mormînt pentru noi, nu pentru Sine, toţi Apostolii căutînd mîntuirea prin fugă „s-au împrăştiat ca nişte oi fără păstor" (Mt. 9, 36; 26, 31), dar aceste femei ţinute treze de frică şi priveghind toată noaptea, au primit pe Mîntuitorul — încît pînă azi neamul femeilor este iubitor de priveghere. Deci întrucît acestea au rămas la mormînt, cu necesitate Domnul le-a întîmpinat mai întîi pe ele zicîndu-le: „Bucuraţi-vă", întrucît aţi plîns şi v-aţi tînguit, căci „cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera" (Ps. 125, 5). „Bucuraţi-vă", recunoaşteţi glasul Meu, căci mi-am schimbat înfăţişarea nu în ce priveşte raţiunea existenţei, ci doar în ce priveşte înveşmîntarea ei. „Bucuraţi-vă" deci, voi femei!

4. Căci acolo straja ostăşească nemaivăzînd pe cel din mormînt, se loveşte în piept pentru un mormînt, ţine „pecetea" (cf. Mt. 27, 66) pierzînd comoara, seamănă „arginţi" (cf. Mt. 28, 12) ca să secere minciuna. Se părea că copiii iudeilor au omorît pe Cel ce scoală morţii. Să învăţăm puterea unui mort. Căci voi toţi, adevăraţii „fii ai Învierii" (cf. Lc. 20, 36), „luminătorii" cei însufleţiţi „ai lumii, cei alipiţi de cuvîntul vieţii" (cf. Fil. 2, 16), cetăţenii „Ierusalimului cel de sus" (cf. Gal. 4, 26) ştiţi că după înmormîntarea de bunăvoie a Domnului „arhiereii şi

fariseii" venind la Pilat i-au zis lui: „Domnule, ne-am adus aminte că înşelătorul acela a zis încă viu fiind: după trei zile mă voi scula. Porunceşte deci să se întărească mormîntul pînă a treia zi" (Mt. 27, 63—64). Iar Pilat le-a zis: „Aveţi strajă ostăşească, mergeţi şi întăriţi cum ştiţi" (Mt. 27, 65). Iar iudeii plecînd — zice — „au întărit mormîntul cu strajă pecetluind piatra" (Mt. 27, 66). O, frică de un mort! o, cutremur de un mormînt! Cei vii se tem de cel mort, iudeii care s-au întors de la Domnul se aşează acum în jurul gropii, rînduiesc ostaşi în jurul mormîntului, mărturisind fără voie că Împărat era cel ce zace în el, căci ostaşii sînt strajă unui împărat. Dar, o, fariseilor, dacă Stăpînul Hristos era „un înşelător", pentru ce vă temeţi, de un „înşelător"? Pentru ce tocmiţi ostaşi în ajutor? Cine luptă vreodată împotriva unui mort? Cine îşi rînduieşte vreodată oastea împotriva unei gropi? Dacă s-ar fi temut o, iudeilor, Stăpînul Hristos, Cel ce zace cu trupul aici jos dar nicidecum nu e părăsit de dumnezeire, de pecete, de piatră şi de straja ostăşească şi n-ar fi înviat din morţi, pe bună dreptate l-aţi putea numi „înşelător". Iar dacă a înviat, precum a zis, pentru ce mai faceţi apel la Pilat?

5. *Pentru ce nu vă gîndiţi mai degrabă la Scripturi? Căci oare numai în vremea Inomenirii Sale a zis Domnul că „după trei zile mă voi scula" (Mt. 27, 63)? Auziţi-L pe El, o iudeilor, că cu multă vreme înainte, a făcut cunoscut şi a grăit mai înainte prin profetul Sofonie Învierea Sa viitoare ca să cunoaşteţi că lucrul nu e nou, ci hotărîrea lui e veche. Auziţi-l grăind către adunarea neamurilor prin Sofonie profetul — căci lucru bun este pentru Înviere să se înfăţişeze mai dinainte cele ale învierii. Pentru ce deci, Domnul, a dat faţă de adunarea neamurilor carte de despărţenie adunării iudeilor iar celei a neamurilor i-a vestit un dar gratuit al harului? „Aşteptaţi-mă, zice Domnul, în ziua sculării (învierii) Mele ca mărturie, căci lumina mea e spre adunare a neamurilor" (Sof. 3, 8). Ce zici la acestea, o iudeule, cel ce ţii litera şi respingi duhul? Cine zice „Aşteptaţi-mă pe Mine în ziua sculării (învierii) mele"? Oare David? Sau lucrul acesta s-a zis pentru David? falsă este zicerea, căci (cuvintele) acestea s-au zis după David, iar pe de altă parte David era împărat al Iudeilor şi nu învăţător al neamurilor. Iar dacă copiii iudeilor iubesc sfada — căci neamul lor este un neam polemic — şi zic că acestea sau zis pentru David, să audă nu numai că acestea nu s-au profeţit pentru David, dar însuşi David a zis cu multă vreme înainte despre Învierea Domnului că: „n-a fost lăsat în iad sufletul Lui, nici trupul Lui n-a văzut stricăciune" (Ps. 15, 10; F. A. 2, 31). Iar dacă aceste (cuvinte) s-au zis cu adevărat, o iudeilor, pentru ce tocmiţi ostaşi să furaţi Învierea? Cine închide soarele într-un mormînt? Auziţi-L pe El, o copii ai iudeilor, învinovăţindu-vă pe voi şi pe „tatăl vostru diavolul" (cf. In. 8, 44) prin Isaia profetul, ce nădăjduieşte mai dinainte această Înviere şi zice aşa: „Acum mă voi scula (voi învia), zice Domnul, acum mă voi preamări, acum mă voi înălţa" (Is. 33, 10).*

6. *Înfricoşaţi-vă acum. „Deşartă" este „tăria" tatălui „vostru" (cf. Is. 33, 11). Şi cine e tatăl iudeilor? Diavolul. Cine mărturiseşte aceasta? Însuşi Domnul zicînd către ei deschis: „voi de la diavolul sînteţi" (In. 8, 44) şi tatăl vostru este Satana. „Deşartă" este „tăria" tatălui vostru şi adevărat cuvîntul acesta. Căci acela a înfipt un lemn al blestemului, Eu îl întocmesc Cruce a binecuvîntării, acela a săpat un mormînt, Eu îl fac jertfelnic, acela m-a lăsat iudeilor spre moarte, Eu mai repede îl sugrum pe el. Cu adevărat „deşartă tăria" tatălui vostru diavolul, căci şi astăzi poate vedea deja de cîţi copii ai lui aici de faţă — vreau să zic de noii luminaţi (prin Botez) — a fost păgubit, căci strălucirea acestora, ospăţul acestora sînt scîrbă aceluia: acela în singurătate, aceştia cu îngerii, acela cu porcii, aceştia au fost ridicaţi în locul de unde a căzut acela şi au prins rădăcini acolo, cei ce odinioară au fost robi acum sînt liberi, iar cel ce cîndva era arhanghel acum este diavol, cei ce cîndva erau vrăjmaşi acum sînt prieteni, iar cel ce cîndva era prieten acum este osîndit, cei ce odinioară au sărăcit acum sînt bogaţi, iar cel ce cîndva era bogat acum e acoperit de zdrenţe, cei ce cîndva erau lipsiţi de slavă, acum sînt plini de slavă, iar cel ce cîndva era plin de slavă acum este „în cătuşe de fier" (cf. Ps. 149, 8), cei ce cîndva erau înrobiţi acum sînt izbăviţi, iar cel ce cîndva înrobea acum nu mai ţine pe nimeni, căci noii-luminaţi au fost scoşi acum sub conducerea Împăratului Hristos ca dintr-o robie.*

7. *Auzi-L pe Sfîntul Duh grăind de multă vreme, prin profetul David, despre aceşti noi-luminaţi (prin Botez): „Să spună cei izbăviţi de Domnul şi scăpaţi din*

mîna vrăjmașilor; din țări i-a adunat pe ei, de la răsărit și de la apus, de la miazănoapte și de la miazăzi“ (Ps. 106, 2—3). Nemincinoase sînt cele zise, căci năvodul cristelniței a prins prin pescarii Apostoli acești pești raționali din tot neamul, din toată seminția și din toată țara. Căci acesta este meșteșugul pescarilor lui Hristos: ei nu pun năvoade, ci prind prin credință. „Să spună cei izbăviți de Domnul din mîna vrăjmașului“, a sămănătorului de neghina diavol care seamănă dar nu seceră, căci pustia a devenit rai nemaiodrăslind urzicile vrăjmașilor, ci înflorind drept crini pe noii-luminați (prin Botez). Căci pe aceștia văzîndu-i și Isaia cu multă vreme înainte a zis: „Să se veselească pustia Iordanului și să înflorească ca și crinul“ (Is. 35, 1—2). Pentru ce însă noii-luminați sînt numiți crini? Pentru albeața dinafară a veșmîntului strălucind înlăuntru ca aurul prin credință. „Să spună cei izbăviți de Domnul“. Ce „să spună“? „Fericiți cei cărora s-au iertat fărădelegile și cărora s-au acoperit păcatele“ (Ps. 31, 1). „Cursa s-a sfărîmat și noi ne-am izbăvit“ (Ps. 123, 7). „Să zică cei izbăviți de Domnul“: „Haina mi-am dezbrăcat, cum s-o îmbrac iar?“ (Cînt. cînt., 5, 3) „Bucura-se-va sufletul meu întru Domnul, căci m-a îmbrăcat cu haina mîntuirii și cu veșmîntul veseliei m-a acoperit“ (Is. 61, 10). Cu ce fel de haină? Cu haina credinței și cu veșmîntul veseliei. În ce fel? „Cîți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați și îmbrăcat“ (Gal. 3, 27), adică în mărturisirea nedespărțitei Treimi. „Să spună cei izbăviți de Domnul“. Să spună și să nu tacă, să nu uite binefacerea adusă lor. „Să spună cei izbăviți de Domnul“: „Un Domn, o credință, un Botez, un Dumnezeu Cel peste toate și prin toate și în toate“ (Efes. 4, 5—6). Să nu spună unele jos în cristelniță, și sus să flecărească altele.

8. O noule-luminat, închină-te precum ai fost învățat, slăvește precum ai fost botezat, crede și sporește precum ai fost renăscut, păzește ce ai crezut, nu deșira lucrul în care te-ai îmbrăcat, nu vinde ceea ce ai cîștigat; ca un vultur ai fost renăscut, caută cele de sus (cf. Col. 3, 1); din Sodoma ai ieșit, să nu te întorci înapoi ca să nu devii stîlp de sare (cf. Fac. 19, 26) ca femeia lui Lot; ai fost chemat fiu, să nu imiți pe Absalom; ai ajuns ucenic, să nu întîlnești pe Iuda; ai intrat în arcă, să nu te apropii de corb (cf. Fac. 8, 7); ai fost eliberat din Egipt, să nu-ți faci dumnezeu capul de bou; ai fost izbăvit de demoni, să nu socoți că stelele sînt sfinte; te-ai învrednicit de libertate, să nu te mai faci rob plăcerilor (cf. Tit. 3, 3); „te-ai dezbrăcat de omul cel vechi și te-ai îmbrăcat în omul cel nou“ (Col. 3, 9—10), care este Hristos, păzește în siguranță sufletul tău și trupul departe de întinăciuni; ai fost scos dintre neamuri, să nu te mai închini soarelui, căci soarele este pentru tine și nu tu pentru soare. „Să spună cei izbăviți de Domnul“. Ce „să spună“? Că „la început era Cuvîntul, și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul“ (In. 1, 1). Aceste cuvinte ni le-a spus înainte acum o clipă doar, Ioan Evanghelistul, cel ce calcă pe urmele lucrurilor mai presus de ceruri, prova invulnerabilă a Duhului Sfînt, singurul care a îndrăznit să cerceteze sînurile Tatălui, cel ce a nimicit elenismul (păgînismul), cel ce a desființat iudaismul, cel ce a destrămat toată erezia ca pe o pînză de păianjen, cel ce a înălțat cu limbă de țărînă o înălțime atît de mare, cel ce „s-a plecat la pieptul Domnului“ (In. 21, 20) ca la un izvor nesecat și de acolo a scos curgerea cunoașterii de Dumnezeu cu vasul credinței: „La început era Cuvîntul, și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul“. Ascultă cu pricepere, peste tot apare cuvîntul „era“, nicidecum „a fost făcut“ sau „a fost creat“, peste tot apare cuvîntul „Dumnezeu“, peste tot „creator“, nicidecum, „supus cuiva“. Pe cine să credem deci? Pe Ioan de Dumnezeu cuvîntătorul sau pe Arie blasfemiatorul? Nimic să nu-mi aibă cuvîntul cu Arie, cîntăritorul dumnezeirii. „Să spună cei izbăviți de Domnul“. Ce „să spună“? Că n-avem comuniune nici cu Maratonie cel ce taie pe Duhul (de dumnezeire). Dar într-o zi bună nu se fac amintire de cele rele.

9. De aceea izgonind și astăzi orice lucru eretic ca pe un cîine cu mușcătura vicleană afară din curțile cele sfinte, să credem protopărintelui Iacob care aduce și el mărturie despre Învierea Domnului zicînd așa: „plecîndu-se a adormit ca un leu și ca o leoaică. Cine-l va scula pe El“? (Fac. 49, 9). Acestea le-a profețit Iacob pentru Domnul nostru Hristos. Dar pentru ce (zice că) Hristos „a adormit ca un leu“? Pe de o parte pentru (a arăta) vrednicia Sa împărătească, iar pe de alta, pentru (a arăta) putința Învierii Lui: căci așa precum nimeni nu poate scula din

somn un leu adormit dacă nu se scoală el pe sine însuşi din somn, tot aşa şi pe Stăpînul Hristos nimeni nu l-a sculat din morţi, ci El Însuşi s-a sculat pe Sine Însuşi după cum poţi să-l auzi zicînd: „putere am să pun sufletul Meu şi putere am iarăşi să-l iau pe el" (In. 10, 18), şi iarăşi: „Dărîmaţi templul acesta şi în trei zile îl voi ridica" (In. 2 19). „Plecîndu-se, zice, a adormit ca un leu", fiindcă Hristos este numit leu. Pentru ce? Pentru că aşa precum leul trupesc dormind îşi ţine ochii deschişi — căci acest lucru aparţine leului prin firea sa — tot aşa şi Stăpînul nostru Hristos adormind trei zile în virtutea Inomenirii Sale, n-a închis ochiul dumnezeirii. Lui i se cuvine cinste şi putere, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

A celui întru Sfinţi Părintele nostru Leontie, preot în Constantinopol, (Cuvînt) la Învierea Domnului

1. Binevenit, preaarmonios şi cuvenit lucru pentru prilejul de faţă este ca noi, crezînd sfîntul psalt David, să grăim cuvintele pe care le-am psalmodiat acum o clipă: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa" (Ps. 117, 24). Cu adevărat, „să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa" căci am văzut ceea ce am dorit, am atins ceea ce-am căutat, am înţeles ceea ce am aşteptat; pentru că primăvara creştinilor a răsărit, florile cuvioşilor au răsărit, crinii noilor-luminaţi (prin botez) s-au înălţat şi fiii cristelniţei strălucesc.

O zi, care eşti zi pentru oricare zi! O, zi, care ai făcut să înceteze întunericul şi ai făcut cunoscută lumina cunoştinţei! O, zi, care ai făcut nefolositoare noaptea sinagogii şi ai arătat zorii Învierii! O, zi care ai desfiinţat (nimicit) bezna necredincioşilor şi ai liniştit (domolit) raţiunea credincioşilor! O, zi, care ai făcut cunoscut şi pe împărat şi pe cel simplu a fi deopotrivă! O, zi, ce ai jefuit pe diavolul şi nu i-ai lăsat nici un datornic! O, zi, care pe cei mai înainte robi i-ai arătat preoţi ai stăpînilor lor! O, zi, care-ai adus la jertfelnic atîţia porumbei duhovniceşti!

2. Unde se hrănesc acum corbii Sabatienilor? Unde sînt deşartele probleme ale celor ce jefuiesc Paştile? Cînd a pierdut diavolul mulţime de copii ai lui, atunci sau acum? Cînd a prins laţul învăţăturii Stăpînului atîtea păsărele duhovniceşti, atunci sau acum? Cînd a arătat Cerul Învierii atîtea stele duhovniceşti pe pămînt, atunci sau acum? Cînd au întrecut luminile hrănite cu ulei şi ceară razele soarelui, atunci sau acum? Cînd au purtat ferestrele, porţile şi vestibulele caselor asemenea ghirlande de lumini, atunci sau acum? Nu te conving aceste cuvinte şi pe tine, furule de Paşte? Certitudinea să ţi-o dea aceste indicaţii: nu vezi astăzi toate cele de sub cer împodobite în haine strălucitoare? Tu însă, nici în ziua pretinsului tău Paşte n-ai purtat, de frică, haina curată, şi nici acum în ziua praznicului celei de obşte nu te-ai acoperit, de ruşine, cu veşmînt strălucitor. Cum ai prăznuit deci, neîmbrăcîndu-te nicicînd cu haine curate? Se poate însă ca unul dintre ei să zică: „Cu ce mîntuieşte o haină curată pe om? Dacă cineva prăznuind nu îmbracă haina (de praznic), nu prăznuieşte oare sărbătoarea?" Ascultă, tu, cel ce zici acestea! Nu o haină curată mîntuie propriu-zis pe om, ci un suflet luminat şi o viaţă virtuoasă, dar se cade orişicum ca cel ce prăznuieşte Învierea să poarte haina potrivită sărbătorii, pe măsura la cîtă avere are, şi nu la cîtă nu are, căci astăzi la noi şi cei săraci se împodobesc pentru aducerea jertfei (liturgice) cu haine împărăteşti.

3. De aceea se cade ca „fiii Învierii" (cf. Lc. 20, 36) să fie strălucind şi curaţi şi prin veşmîntul lor sufletesc ca şi prin cel trupesc ca nu cumva să fim găsiţi nepotriviţi. Să auzim pe Mirele Hristos zicînd: „Prietene, cum ai intrat aici neavînd haină de nuntă" (cf. Mt. 22, 12). Căci însuşi biruitorul Învierii, Hristos, prefigurînd Învierea în muntele Schimbării la Faţă, n-a arătat numai faţa sa luminată ci a făcut să strălucească şi veşmîntul Lui, după cum menţionează unul din Evanghelişti zicînd: „Şi veşmintele Lui s-au făcut strălucitoare, albe ca zăpada, cum nu poate înălbi aşa pe pămînt înălbitorul" (Mc. 9, 3). De aceea şi „fiii Învierii", precum vedeţi, poartă nu numai haină strălucitoare ci şi încălţăminte asemănătoare, cu unii ce s-au „dezbrăcat" de „vechimea" lui Adam şi s-au înveşmîntat în „noutatea" Stăpînului Hristos (cf. Efes. 4, 22—24; Col. 3, 9—10) potrivit fericitului Pavel care zice: „Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat" (Gal. 3, 27), dar

şi pentru că la Înviere se cade ca tot ceea ce noi avem, nu numai pe pămînt ci şi în ceruri, să fie albe şi strălucitoare.

4. Ai auzit pe Matei zicînd: „După ce a trecut Sîmbăta, cînd se lumina de ziua „de duminică" a venit Maria Magdalena şi cealaltă Marie să vadă mormîntul. Şi iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborînd din cer şi venind, a prăvălit piatra şi şedea deasupra ei. Şi în înfăţişarea lui era ca fulgerul şi veşmîntul lui alb ca zăpada" (Mt. 28, 1—3). Cu adevărat „aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa" (Ps. 177, 24) pentru că nu mai apasă jugul Legii ci cheamă uşurătatea harului: „Să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa", că nu mai mîntuieşte arca numai pe Noe, ci Cel născut din Fecioară mîntuieşte întreaga lume. „Să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa", că nu se mai răstoarnă o casă de uriaşi (turnul Babel) ci se înalţă o casă de rugăciune, că nu mai plouă foc asupra Sodomei (Fac. 19, 24) ci „ploaia ce pogoară" peste Fecioară „roureazǎ" (cf. Jud. 6, 38—40), că nu se mai preface femeia lui Lot stîlp de sare (Fac. 19, 26) ci, într-o zi a luminii, Mireasa Domnului este slăvită. „Aceasta e ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi veselim într-însa".

5. Să ne veselim noi. Căci iudeii plîng pentru că n-au crezut lui David profetul care cu multă vreme înainte, vorbeşte limpede despre Învierea cea nestricăcioasă a Domnului zicînd: „n-a fost lăsat la iad sufletul Lui, nici trupul Lui n-a văzut stricăciune" (Ps. 15, 10; F. A. 2, 31). Ce zici, iudeule? Dacă un altul a înviat nestricăcios din morţi, zi numai, şi credem. Dacă însă nu este nimeni altul decît Stăpînul Hristos, carele a strigat cu multă vreme înainte prin profetul poporului neamurilor: „Aşteptaţi-mă în ziua sculării (învierii) mele, zice Domnul, pentru că hotărîrea Mea este spre adunarea neamurilor" (Sof. 3, 8), de ce nu alergi într-acolo ci fugi? Căci este cu mult mai bine ca tu să alergi acum la El din alegere proprie şi să fii mîntuit, decît să „vezi" odată fără „voie" pe Cel pe care l-au împuns" (cf. In 19, 37; Zah. 12, 10) şi să fii osîndit. Aceasta este ziua mîntuirii, cea care vine, a judecăţii. „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi veselim într-însa".

6. Să ne veselim noi. Căci copiii fariseilor plîng. Pentru ce? Pentru că n-au crezut patriarhului Iacob, care cu multă vreme înainte a strigat deja împărăteasca Înviere a Domnului, zicînd aşa: „Plecîndu-se a adormit ca un leu şi ca o leoaică. Cine îl va scula pe el?" (Fac. 49, 9). Ce zici, iudeule? Dă-ne un altul care învie în chip împărătesc după asemănarea leului, şi credem celor ce le zici. Dacă însă nimeni altul decît singur Stăpînul Hristos n-a adormit ca un leu vreme de trei zile şi a înviat apoi ca o leoaică — cum poţi să-l auzi pe Domnul zicînd cu multă vreme încă înainte de Înomenirea Sa, zicînd: „Căci Eu sînt ca o panteră faţă de Efraim şi ca un leu faţă de Iuda" (Os. 5, 14) — pentru ce nu te închini Celui ce a înviat? Căci într-adevăr, ceea ce a făcut Domnul în mormînt şi de ce anume, poate fi rostit folosind asemănarea cu leul. Pentru ce? Din pricina deprinderii naturale a leului: căci dormind leul în peştera în care se culcă ţine ochii deschişi, şi în acelaşi fel şi Stăpînul Hristos adormind în moarte vreme de trei zile nu a închis ochii dumnezeirii. Lui fie slava şi tăria în vecii vecilor. Amin.

Trad. de Drd. *Ioan I. Ică*

Îndrumări omiletice

PORUNCI DUMNEZEIEȘTI

I

Premisa de la care pornește învățătura Mîntuitorului e că ascultătorii nu sînt nici pe departe ceea ce trebuie să fie. În activitatea Sa misionară Domnul a avut prilejul să întîlnească felurite firi de oameni. Unii mai sensibili, alții mai puțin sensibili față de realitățile duhovnicești spre care El îi îndrumă. Unii cu conștiință mai trează, alții cu un cuget mai puțin treaz. Unii mai plini de ei înșiși, alții mai smeriți. Unii închistați în deprinderi vechi, alții mai deschiși chemărilor spre orizonturi noi.

Toți însă prezentau o trăsătură comună, anume că nu erau cu totul nici cum trebuie să fie, nici cum nu trebuie să fie. Contactul cu oamenii i-a arătat Domnului că ei nu sînt nici în acord total cu legile morale și nici în total dezacord cu ele.

Nu sînt în total dezacord cu normele morale întrucît o licărire de sensibilitate morală mai e prezentă chiar și în cel mai păcătos dintre credincioși. Nu sînt nici cu totul la nivelul cerut de normele morale întrucît chiar și în credincioșii cei mai înaintați din punct de vedere spiritual-moral își fac simțită prezența fisuri ale atîtor lipsuri și alunecări. Vameșul, de pildă, era arătat cu degetul ca un înșelător, dar Domnul vede în inima acestuia și o puternică înclinare spre căință și îndreptare. Fariseul era un bun împlinitor extern al Legii, dar în același timp sufletește era subminat de un bolnăvicios orgoliu. Femeia care a venit la Domnul în casa lui Simion leprosul (Mc. 14, 3) era o păcătoasă notorie, dar în sufletul ei mocnea și o adîncă dorință după îndreptare, după o viață curată (Lc. 7, 47).

Apostolii erau oameni cu alese calități dar aveau și slăbiciuni. Cînd n-au putut vindeca pe un lunatic, Domnul le atrage atenția că ei n-au izbutit aceasta din pricina puținei lor credințe (Mt. 17, 20). Tot din pricina slabei lor credințe s-au înspăimîntat cînd l-au văzut pe Domnul venind spre ei umblînd pe valuri (Mc. 6, 52). Cînd Iacov și Ioan îi cer Domnului să le asigure locuri de frunte în Împărăția Sa, pe care ei o înțelegeau în sens politic, Domnul îi ceartă reproșîndu-le că nu știu ce cer (Mc. 10, 38). În apropierea Patimilor, Petru a mărturisit că nici nu-l cunoaște pe Domnul (Ma. 26, 72), dar mai înainte spusese că, chiar de ar fi să moară el, tot nu se va lepăda de Iisus (Mt. 26, 35).

Dar chiar și în Evanghelia de azi avem un exemplu din care se vede că, în același suflet, pe lîngă însușiri bune sînt și slăbiciuni. E vorba de tînărul care dorea o viață mai înaltă, dar fără să renunțe la bogățiile sale (Lc. 18, 23).

Așa este firea noastră a credincioșilor: un complex de predispoziții atît negative cît și pozitive.

Mișcat de iubire Domnul se pleacă asupra noastră cu ajutorul Său pe care ni-l poate da și prin mijlocirea poruncilor. Prin poruncă Domnul urmărește pe de o parte să ne oprească de la alunecări, iar pe de alta să ne ajute a înainta spre plenitudine spirituală. Dar să zăbovim puțin asupra rostului poruncilor dumnezeiești în viața noastră a credincioșilor.

II

Poruncile sînt prescripții prin care Dumnezeu ne cheamă spre niveluri de viață altele decît cele în care ne aflăm la un moment dat. Poruncile sînt voința lui Dumnezeu exprimată prin formule imperative și îndreptate către voința conștientă a credincioșilor în scopul incitării și sprijinirii acesteia de a înainta în direcția plenitudinii.

Într-un anume înțeles, poruncile sînt un mod de întrupare a lui Dumnezeu și de apropiere a Lui de om. Prin cuvintele poruncilor Dumnezeu se face perceptibil auditiv înfățișînd credincioșilor însușiri pe care le voiește realizate și de către aceștia.

Poruncile constituie un fel de Kenoză, o anumită pogorîre a lui Dumnezeu la om și o prezentare în forme limitate a însușirilor Sale nelimitate. „Domnul e ascuns în poruncile Sale, spune Marcu Ascetul (Filoc. I, trad. D. Stăniloae, Sibiu 1946, p. 249). De aici din porunci pornește chemarea Lui spre noi, cerîndu-ne să nu ne abatem ci să înaintăm mereu spre El, spre asemănarea cu umanitatea sa plenitudinară.

Nu întîmplător chemarea îndreptată spre noi prin poruncă, are caracter imperativ. Imperativitatea e necesară deoarece în comportamentul practic nu ne călăuzim în mod necesar numai după motive legitimate de conștiință, dar și de motive izvorînd din zona intereselor egoiste, a împătimirii de bunuri, de plăceri reprobabile.

Accentul imperativ are darul de a ne atrage puternic atenția pe de o parte asupra seriozității cu care Domnul privește asupra vieții noastre, iar pe de alta, asupra importanței pe care o are pentru noi urmarea poruncilor. Accentul imperativ al normelor morale trezește și menține viu în noi sentimentul responsabilității pentru destinul nostru veșnic.

Imperativitatea poruncilor ne ajută să rămînem în acord cu eul nostru central, cu adîncul ființei noastre. Prin presiunea cu care ne determină inițiativele și ne îndiguiesc manifestările, poruncile ne ajută să ne rămînem credincioși nouă înșine, aspirațiilor noastre celor mai bune. Căci poruncile nu ne cer ceva împotriva firii. Ele se adresează întregului complex de predispoziții proprii, dar exercitînd înrîuriri diferențiate și anume: inhibitorii asupra predispozițiilor negative, și promovatoare asupra celor pozitive. Lucrarea poruncilor merge chiar în direcția în care natura umană năzuie să meargă prin ceea ce are ea mai specific.

Constatarea ne îngăduie și o altă încheiere, anume că realizarea practică a tendințelor noastre pozitive nu poate fi efectuată fără ajutorul poruncilor.

Poruncile ne ajută prin seriozitatea constantă cu care-și prezintă revendicările asupra noastră și ne ajută mai ales prin căldura și dragostea față de noi a celui ce ne vorbește din adîncul lor, prin căldura și dragostea lui Dumnezeu.

Domnul ne ajută din afară prin mijlocirea poruncilor, dar ne ajută și dinăuntru, căci de la Botez El s-a sălășluit în adîncul inimilor noastre.

Ajutorul ce ni se conferă constă în puterea de a ne dezvolta în direcția indicată atît de dimensiunea pozitivă a firii noastre, cît și de porunci. Folosirea puterii însă intră în sfera obligațiilor proprii. Domnul ne dă puterea spre fapte bune, săvîrșirea faptelor bune însă ne revine nouă.

Printre poruncile dumnezeiești Decalogul ocupă un loc important. El se impune atît prin cuprins cît și prin ordinea în care sînt formulate poruncile.

Din punctul de vedere al cuprinsului, Decalogul reprezintă chintesența legii morale universale, a legii morale, așezate de Dumnezeu prin creație la temelia vieții omenești.

Necesitatea formulării ei în poruncile Decalogului a fost dată prin slăbirea conștiinței morale în urma păcatului. Prin Decalog s-a urmărit înviorarea și sensibilizarea inimii față de conținutul legii morale naturale și formularea unui mai presant apel la voința credincioșilor în sensul de a le pune în practică.

Porunca privind Sabatul ca zi de cinstire a lui Dumnezeu, deși are și un caracter ceremonial, a fost trecută și printre prescripțiile morale cu motivarea că nu poate fi vorba de cinstirea sărbătorii fără efortul moral de a reduce la tăcere înclinările, dorințele, interesele egoiste pe de o parte, iar pe de alta, fără concentrarea și înălțarea spirituală.

O altă caracteristică a Decalogului sub raportul cuprinsului e că poruncile lui se încadrează mai mult în sfera dreptății, ele referindu-se mai ales la persoana altora.

Întru totul vrednică de prețuire e și ordinea în care sînt ierarhizate poruncile Decalogului.

În frunte sînt puse datoriile față de Dumnezeu.

Dumnezeu este unul singur și față de El sîntem datori cu credință, cu dragoste, cu cinstire, cu slujire din inimă curată.

Întrucît Dumnezeul adevărat e unul singur avem datoria de a nu absolutiza nimic din ceea ce intră în ordinea creaturilor. Sîntem datori să ne ferim de idolatrie. Avem de asemenea obligaţia de a nu lua în deşert numele lui Dumnezeu. Adică de a nu-l folosi în cuvinte de blestem, de ocară, în jurăminte strîmbe; de a nu ne comporta necuviincios la slujbele sfinte, de a nu-l necinsti prin modul nostru de viaţă.

În concret, cinstirea lui Dumnezeu, slujirea Lui, ne-o manifestăm prin slujirea semenilor.

De aceea în strînsă legătură cu datoriile faţă de Dumnezeu, Decalogul ne vorbeşte despre datoriile faţă de semeni. În primul rînd sînt formulate datoriile faţă de părinţi pentru că după Dumnezeu, ei sînt cei mai apropiaţi de noi. Sau pentru că Dumnezeu îngrijeşte de noi în primul rînd, prin părinţi. Prin părinţi cunoaştem măreţia, bunătatea şi dragostea lui Dumnezeu faţă de noi.

Alături de părinţi sînt ceilalţi oameni în comunitatea cărora sîntem încorporaţi în chip firesc noi şi familiile noastre.

Lipsa de grijă şi cinstire faţă de părinţi marchează o gravă deteriorare a propriei noastre umanităţi, dar exprimă în acelaşi timp un păcat greu şi contra lui Dumnezeu care El însuşi a rînduit familia încă de la creaţia lumii.

Prin interzicerea uciderii fizice şi morale se exprimă inviolabilitatea omului atît ca entitate singulară, cît şi comunitară. Fără existenţa fizică şi morală nu se poate dezvolta nimic din ceea ce cunoaştem ca viaţă spirituală, culturală, socială, economică, politică, estetică.

Uciderea constituie păcat greu nu numai contra fiinţei proprii — cine ucide pe altul ucide mai întîi ceva în el însuşi — dar şi contra comunităţii — pe care prin uciderea unui membru al ei, o lipseşte de un izvor de energie —, ci şi împotriva lui Dumnezeu, principiul oricărei vieţi şi, deci, singurul în drept să dispună de viaţa noastră.

Prin interzicerea necurăţiei se exprimă pe de o parte adevărul că starea normală, sănătoasă a omului este curăţia, iar pe de alta se urmăreşte împiedicarea alunecării în patimi şi ocrotirea familiei.

Prin interzicerea furtului se dă expresie cerinţei ca orice om să-şi axeze existenţa pe munca proprie, nu pe munca altuia.

Prin oprirea minciunii sîntem făcuţi atenţi asupra învăţăturii că rostirea adevărului e parte a vieţii specific umane. Minciuna fisurează nu numai caracterul omului, dar desfiinţează şi bazele vieţii comunitare prin nimicirea încrederii mutuale între oameni.

În sfîrşit, Decalogul ne interzice a ne lăsa inima deschisă năvalei într-însa a poftelor urîte, egoiste din care izvorăsc atîtea păcate.

O inimă curată înseamnă intenţie curată şi intenţie curată înseamnă izvor curat de gînduri, cuvinte şi fapte virtuoase.

Se cuvine să relevăm că Decalogul interzice păcatele în ordinea gravităţii lor. În primul rînd sînt oprite păcatele săvîrşite cu fapta, ca fiind cele prin care semenii sînt loviţi mai greu. Aici intră uciderea, desfrîul, furtul. În al doilea rînd sînt interzise păcatele cu cuvîntul. Aici intră mărturisirea strîmbă împotriva aproapelui. La urmă e oprit şi păcatul săvîrşit doar în gînd. Grav şi acesta, dar e mai grav cînd din gînd păcatul trece în cuvînt, şi şi mai grav cînd din gînd şi cuvînt se concretizează în faptă. E grav să-ţi pui în gînd să ucizi. E şi mai grav să creezi atmosfera de teroare prin viu grai şi, fireşte, e foarte grav să treci la făptuirea uciderii.

III

Să deschidem Catehismul sau dacă nu-l avem, să deschidem Scriptura la Eşire (cap. 20, 2—17); sau dacă nici pe aceasta n-o avem, să fim cu băgare de seamă la prezentarea din Amvon a poruncilor Decalogului.

Să le primim şi să le păstrăm în inima noastră.

În vremuri vechi corăbierii, în timpul călătoriei lor pe întinsul mărilor, se călăuzeau după steaua polară. Decalogul pentru noi e ca o stea polară după care, călăuzindu-ne în viaţă, vom putea evita multe alunecări şi primejdii şi ne vom menţine viaţa pe făgaşul dezvoltării sănătoase.

Poruncile Decalogului sînt chemări ale lui Dumnezeu de a ne mişca în direcţia realizării unei vieţi pline, sănătoase. Nici o chemare a lui Dumnezeu nu e împotriva noastră. Noi sîntem fiii Lui şi nici un tată nu lucrează împotriva propriilor copii.

Dacă poruncile sînt împotriva a ceva, apoi ele sînt împotriva răului din noi. Ele sînt împotriva idolatriei, a neglijenţei faţă de părinţi, a uciderii, a desfrîului, a furtului, a minciunii, a faptelor murdare. Adică sînt împotriva unor păcate care ne desfigurează şi ne înjosesc ca oameni.

În acelaşi timp poruncile urmăresc realizarea în sufletele noastre a acelei stări care să ne pună în condiţia de a ne manifesta plenitudinar personalitatea noastră de oameni harnici şi de nădejde pentru familiile noastre şi pentru întreaga comunitate a semenilor.

Poruncile Decalogului reprezintă un înalt nivel de viaţă spre care Dumnezeu ne cheamă cu perseverenţă şi fermitate. E de datoria noastră să nu zăbovim întru a-i da ascultare cu atît mai mult, cu cît El nu ne dă numai porunci, dar ne pune la-ndemînă şi puterea de care avem nevoie spre a le aplica în viaţa noastră individuală şi socială.

| Preot *D. Belu* |

DATORIILE NOASTRE FAŢĂ DE APROAPELE

După firea sa, omul este făcut să trăiască împreună cu semenii săi. Omul are adică în sine o pornire care-l atrage către semenii săi, de ajutorul cărora are nevoie pentru împlinirea trebuinţelor sale de viaţă.

Însuşi graiul cu care este înzestrat omul, pentru împărtăşirea gîndurilor şi dorinţelor sale, este un semn că el are nevoie să trăiască împreună cu semenii (Gh. Petrov — „Pe urmele lui Hristos", traducere de Patriarh. Nicodim). Şi totuşi, omul, această fiinţă necunoscută, cum o numea Alexis Carrel († 1944) şi curioasă, cum îndrăznim să-i zicem noi, n-a respectat menirea sa şi n-a urmat calea lăsată lui, de Dumnezeu, şi încuibărindu-se diavolul în fiinţa sa, s-a pervertit, s-a schimbat în rău; în loc să păstreze legătura cu semenii, ţine doar la sine, aşteaptă de multe ori ajutorul celor din jur fără să dea în schimb nimic, îşi vede de interesele sale şi închide ochii la necazurile şi suferinţele, la lipsurile şi durerile altora.

Nu mai vorbim de cazul cînd omul din pricina slăbiciunii şi neputinţei lui nu mai poate — deşi ar vrea — să ajute pe altul.

În asemenea cazuri prezentate pînă acum, ce avem de făcut? Apelăm la ajutorul cuiva ori cădem în deznădejde? La cine apelăm? La Dumnezeu, la Mîntuitorul Iisus Hristos, mîngîietorul sufletelor, vindecătorul bolilor, sprijinitorul oropsiţilor; apelăm la Maica Domnului, la Sfinţii preaiubiţi ai lui Dumnezeu, ca ei să mijlocească pentru noi. Şi aşa, primim ajutor, ne întărim, ne încurajăm, căpătăm putere de viaţă, şi spunem: Tu Doamne, sprijinitorul meu eşti şi slava mea şi cel ce înalţi fruntea mea!

În predica de azi vom vorbi despre datoria de a ajuta pe aproapele nostru.

Cele semnalate pînă aci se oglindesc limpede în cuprinsul Sf. Evanghelii de la Ioan (Cap. V, 1—15) evanghelia vindecării slăbănogului de la Vitezda care se citeşte în duminica a IV-a după Învierea Domnului.

Cu ocazia unei sărbători religioase a poporului iudeu, Mîntuitorul s-a dus în Ierusalim. La una din porţile Ierusalimului, poarta oilor, se afla o scăldătoare, un fel de bazin — care pe vremea stăpînirii romane era un rezervor de apă strînsă din ploile de toamnă şi primăvară, necesar populaţiei cetăţii. Se numea Vitezda.

În jurul lacului erau făcute multe bănci din piatră şi din lemn. Pe ele zăceau mulţime de oropsiţi ai soartei: orbi, schilozi, uscaţi, — care aşteptau tulburarea apei şi vindecarea.

Puterea şi bunătatea lui Dumnezeu s-a arătat mai cu osebire aci. Un înger al Domnului, din cînd în cînd se cobora din cer, tulbura apa, şi cel ce intra mai întîi în scăldătoare, după tulburarea apei, se făcea sănătos, de orice boală ar fi suferit.

Aci se afla şi un slăbănog ce zăcea pe marginea lacului de 38 de ani. Nu avea pe nimeni! La vremea cînd îngerul Domnului tulbura apa, unul sau altul mai zdravăn ori care avea pe cineva să-l ajute, se băga în scăldătoare, şi se făcea sănătos.

Iată că după 38 de ani de răbdare, de suferință, de așteptare, de părăsire din partea oamenilor — căci poate rudele ori prietenii lui nu mai știau de soarta lui — vine Iisus Hristos Domnul pe acolo și văzîndu-l zăcînd și cunoscîndu-l că zace de multă vreme i-a zis: „Voiești să te faci sănătos?" El i-a zis: Da Doamne! dar nu am om care să mă ducă în scăldătoare. Eu nu mă pot duce. Altul se bagă înaintea mea, se vindecă și pleacă, iar eu rămîn aci și-mi duc mai departe povara neputințelor.

Acum se arată nu numai bunătatea, sprijinul Domnului față de cel nenorocit, dar și puterea lui dumnezeiască! Nu așteaptă tulburarea apei, ca apoi să-l ia în spate și să-l bage în scăldătoare, ci-i spune: „Ia-ți patul tău și mergi" și „slăbănogul și-a luat patul și s-a dus".

Mare mirare i-a cuprins pe toți. De ce? Vindecarea s-a făcut numai printr-un cuvînt și ea a fost făcută nu cu ajutorul unei rude ori prieten ci din partea unui Necunoscut ce venise, se pare, întîmplător acolo. Era Domnul nostru Iisus Hristos.

Să analizăm puțin situația slăbănogului, acum vindecat.

„Doamne, nu am om care să mă ajute să intru în scăldătoare!". Ce cuvinte duioase și impresionante! Doamne au trecut pe lîngă mine mulți, dar m-au privit cu nepăsare. Doamne nu am rude, nu am prieteni, nu i-a fost nimănui milă de mine. Numai Tu ți-ai îndreptat privirea spre mine. Tu te-ai oprit lîngă patul meu. Tu, doar Tu Doamne, m-ai întrebat, dacă vreau să mă fac sănătos. Și nu numai atît! Dar m-ai și vindecat. Iată, merg pe picioarele mele, îmi port și patul pe care am suferit 38 de ani, îl duc în spate. E de necrezut! Cum îți voi putea mulțumi Ție Binefăcătorule? Tu ești adevăratul meu prieten, care m-ai ajutat la nevoie.

Iată fraților, ce dezastru a însemnat pentru slăbănogul nostru, faptul că aproapele nu l-a ajutat, că nu i-a păsat nimănui de neputința lui. A stat 38 de ani acolo și nu s-a putut vindeca. Iată marea binefacere adusă de Mîntuitorul Hristos. La fel se întîmplă și în viața de toate zilele. Nici nu ne dăm seama, cîtă nenorocire, cît necaz aducem noi în lume, tocmai prin nepăsarea noastră, prin egoismul nostru, prin răutatea noastră. Ce bine am putea trăi, dacă fratele ar fi frate, dacă prietenul ar fi prieten, dacă omul ar fi om și nu ar fi lup pentru om!

Ajutorul și iubirea față de aproapele este o lege scrisă de Dumnezeu în cele 10 porunci date lui Moise, dar mai cu osebire Mîntuitorul ne învață să iubim pe aproapele nostru ca pe noi înșine (Mt. 19, 19).

Învățătura Bisericii Ortodoxe enumeră trei îndatoriri ale creștinului față de aproapele:

— cinstirea sau respectarea aproapelui;
— dragostea către aproapele;
— dreptatea față de aproapele.

Sînt nenumărate locuri din Sf. Evanghelii și din epistole, în care Mîntuitorul și Sf. Apostoli ne învață cum să ne comportăm față de semenii noștri.

„Să vă iubiți unul pe altul precum și Eu v-am iubit pe voi" (Ioan 13, 34) sau „cu dragoste frățească unul pe altul iubind, cu cinstea unul pe altul mai mare făcînd" (Rom. XII, 10).

„Cinstiți pe toți oamenii, iubiți pe frați, căci cine iubește pe fratele său rămîne în lumină" (I Ioan 2, 10).

Dacă coborîm din nou în realitatea vieții noastre de azi, și mai cu osebire în viața de la orașele mari, se ridică două întrebări care ne frămîntă:

1. Mai sînt astăzi oameni în necaz, oameni care au nevoie de ajutorul nostru? Statul are instituții de binefacere și asistență socială capabile să asigure fiecărui om sprijinul necesar. Acesta e un lucru adevărat! Dar Statul nu poate asigura mîngîierea, alinarea sufletească, căldura sufletului — de care are nevoie fiecare om. Acestea trebuie să plece de la sufletul omului spre pămîntul însetat al celuilalt suflet.

Sînt încă destui bătrîni în aziluri ori cămine, care nu mor de foame, nici de frig, dar mor cu dorul de copiii lor care i-au uitat acolo sau care au murit fără vreme; mor de dorul unei vorbe bune, cu dorul după o inimă caldă. Fac foarte bine acei creștini care vizitează sau duc o mică atenție acestor necăjiți. Fac foarte bine cei ce adresează la această categorie de oameni oropsiți de soartă, un cuvînt bun, ori un dar pe care-l dau ei de pomană pentru morții lor din familie.

Sînt destui copii bolnavi sau infirmi, în orfelinate, sanatorii sau creșe, uitați de 2—3 ani sau pentru totdeauna de cei ce i-au adus pe lume. Oare aceștia nu au nevoie ca și copiii noștri, de căldura mamei, nu întreabă adeseori: eu nu am tată? De ce nu vine la mine?

Sînt destui beţivi, decăzuţi, care trăiesc în mizerie, nu pentru că n-au avut ce mînca sau ce îmbrăca, ci pentru că o împrejurare vitregă şi firea lor mai slabă i-a dus în prăpastia morală.

Să ştiţi iubiţi creştini, că cei mai mulţi oameni care au ajuns beţivi, sînt din pricina unei neînţelegeri din familie sau a lipsei de bună educaţie din familie.

Să ştiţi că cei mai mulţi decăzuţi: hoţi, leneşi, îşi datorează starea, pildei rele văzute la cei mai apropiaţi ai lor, ori tovărăşiilor slabe în care au intrat.

Însă, au şi ei o datorie: să asculte de sfatul bun, de dorinţa de a-i îndruma — pe care o arată unii oameni de bine din jurul lor.

2. A doua întrebare care se ridică este: care sînt căile sau mijloacele de ajutorare a acestora?

a) să ne rugăm pentru ei. Sf. Pavel ne spune: „Vă îndemn deci înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumiri pentru toţi oamenii" (I Tim. 2, 1);

b) să nu fim nepăsători faţă de neputinţele aproapelui nostru, de frămîntările sufletului său, de necazurile lui.

Încurajîndu-l cu o vorbă bună, îndemnîndu-l cu bune intenţii vom pune balsam pe rana sufletului său.

„Mîngîiaţi pe cei slabi de inimă, sprijiniţi pe cei neputincioşi, fiţi îndelung răbdători spre toţi" (I. Tes. 5, 15);

c) să venim în sprijinul lor şi cu ajutorul material — chiar cînd nu avem prea mari posibilităţi materiale, să nu ne strîngem mîna. Am observat şi aţi observat că atunci cînd ajuţi pe altul, Dumnezeu îţi completează îndoit golul, cîştigi pe negîndite. „Cine pe sărac ajută, pe Dumnezeu împrumută".

Avem datoria sfîntă, creştină, frăţească, să îndreptăm pe cel rătăcit. Să nu-l lăsăm să persiste în greşeala lui. Să-i deschidem ochii minţii.

La Patriarhul Avraam venea mereu un beţiv să fie găzduit şi să capete de mîncare. Odată beţivul beat, începe să se certe cu Avraam. Acesta se supără, alungă pe beţiv şi nu-l mai primeşte niciodată. Peste noapte, Dumnezeu îl întreabă pe Avraam: „Unde este omul pe care ţi l-am trimis Eu?" „Care Doamne? cel ce venind beat m-a certat şi m-a insultat?" „Da, acela". „L-am alungat, că este un nevrednic". „Avraame! spune Dumnezeu — oare Eu nu ţi-am îngăduit şi nu ţi-am iertat atîtea greşeli şi nu te-am alungat, iar tu nu ai avut răbdare cu acest trimis al meu?"

Este bine să procedăm ca samarineanul milostiv. Nu e bine să trecem cu nepăsare pe lîngă cel ce are nevoie de noi asemenea slujitorilor legii vechi şi de ce să nu recunoaştem aşa cum mai facem şi noi uneori din nepăsare ori din slăbiciunea firii noastre omeneşti.

Slăbănogul n-ar fi stat 38 de ani pe patul lui de chin dacă se găsea cineva, un om al lui Dumnezeu ca să-l ajute. Iată că a sosit la Vitezda un om, un binefăcător. Este Mîntuitorul Hristos care n-a vindecat numai pe slăbănog ci a vindecat întreaga rană a omenirii prin puterea Sa, prin patimile Sale mîntuitoare, dar mai cu osebire prin Învierea Sa. El şi astăzi lucrează în lume. Şi astăzi ne îndeamnă să iubim pe aproapele ca pe noi înşine.

Poruncile Lui au fost, sînt şi vor rămîne vii, aplicabile în toate vremurile. „Cerul şi pămîntul vor trece, dar cuvintele şi învăţăturile Mele nu vor trece" (Mt. 24, 35). Rămîne ca noi să le auzim, să le ascultăm şi să le trăim. Într-o rugăciune scumpă sufletului nostru spunem: „Doamne învaţă-mă să cunosc mărirea şi bunătatea Ta; dă-mi inimă curată şi lesne iertătoare şi căinţă pentru răutăţile mele, dă-mi ochi să văd nevoile aproapelui meu, dă-mi mîini să-l ajut pe el, dă-mi înţelepciune să-l îndrum spre bine pe acela.

Doamne, eu nu sînt decît un om neputincios şi fără Tine toate faptele nu vor folosi la nimic. Primeşte dar cu bunătatea Ta, mărturisirea simţămintelor mele. Aşa Doamne dăruieşte-mi ca să-mi văd greşelile mele, să nu osîndesc pe fratele meu ci după putinţa mea mărginită să-l ajut pe el, ca tot ceea ce fac să fie spre mărirea Ta şi spre mîntuirea sufletului meu".

Învăţăturile Sf. Evanghelii rămîn mereu vii şi deplin folositoare. Să facem cum ne învaţă ea. Să observăm cum s-a purtat Mîntuitorul cu noi şi cum ne purtăm noi cu oamenii. Atunci va fi cu neputinţă să rămînem tot cum am fost cu inima împietrită şi să credem că iubirea de oameni şi slujirea aproapelui ar fi un lucru întîmplător şi rar. Dimpotrivă, vom pricepe şi simţi că împietrirea noastră şi lipsa de dragoste dintre oameni sînt lucruri nefireşti, iar ajutorarea semenului face parte din fiinţa noastră, din conduita noastră creştină. (Nicodim — Pe urmele lui Hristos).

Un proverb spune că „un singur tăciune şi-n cuptor se stinge, iar doi tăciuni şi-n cîmp ard".

Focul de la foc se aprinde, şi pentru a încălzi inimile altora, trebuie să ai tu mai întîi în inimă scînteia divină a iubirii de ceilalţi oameni, scînteie care să le încălzească inima.

Doamne dă-ne o fărîmă din iubirea Ta cea mare, ca atît cît ne va ţine în viaţă, mila Ta, să fim samarineni milostivi şi nu nişte călători nepăsători. Amin.

Preot *Viorel Chiţu*

ROAGĂ-TE ŞI MUNCEŞTE

Sfîntul Antonie cel Mare, care este începătorul vieţii pustniceşti, după multe şi grele frămîntări trupeşti şi sufleteşti, luptîndu-se cu duhurile răutăţilor, a ajuns la un moment dat într-o stare de disperare. Atunci s-a rugat lui Dumnezeu să-l lumineze şi să-l ajute ca să poată ieşi biruitor din aceste lupte. Dumnezeu i-a trimis un înger să-l înveţe cum să se lupte împotriva tuturor relelor şi să-şi petreacă viaţa. Vedea pe înger cum împletea o funie, după aceea se ruga, apoi împletea din nou, iar aceasta a făcut-o de mai multe ori. Îngerul a zis: „Antonie, înţelegi ce fac?" Antonie i-a răspuns că nu înţelege. Îngerul i-a zis: „Aşa trebuie să-ţi petreci viaţa, împletind rugăciunea cu munca. Deci: Roagă-te şi munceşte".

După învăţătura şi exemplul Mîntuitorului Hristos, a Sfinţilor Apostoli şi a Sfinţilor Părinţi, fiecare creştin are datoria de a-şi împleti în viaţă rugăciunea cu munca, căci rugăciunea este o necesitate pentru suflet, iar munca o trebuinţă atît pentru trup, cît şi pentru suflet.

I. *Rugăciunea*

Rugăciunea este o condiţie esenţială a vieţii sufleteşti. Precum trupul nu poate vieţui fără aer, hrană, apă, îmbrăcăminte, nici sufletul nu poate vieţui fără rugăciune. Căci rugăciunea e respiraţia sufletului nostru spre Dumnezeu.

În viaţa noastră, rugăciunea reprezintă un impresionant moment: în timpul ei, mintea, inima şi simţămintele noastre se ridică spre Dumnezeu, căci rugăciunea este convorbirea noastră cu Dumnezeu, cu Maica Domnului, cu puterile cereşti, cu sfinţii. Rugăciunea este mijloc de sfinţire, de exprimare a simţămintelor noastre de laudă, de mulţumire, de cerere în faţa Celui Atotputernic, Atotştiutor, Atotbun. Deci rugăciunea este ridicarea sufletului nostru spre Dumnezeu.

Rugăciunea este mereu prezentă şi în viaţa Mîntuitorului. El s-a rugat pentru Sine, pentru ucenici, pentru lume; s-a rugat în casă, în templu, în munte, în pustie; s-a rugat dimineaţa, în timpul zilei şi mai ales noaptea; s-a rugat în clipe de bucurie şi în momente de suferinţă. Pilda Sa i-a îndemnat pe Apostoli să se roage, iar ca model de rugăciune ne-a dat Rugăciunea Domnească „Tatăl nostru". El ne-a învăţat să ne rugăm cu credinţă, ca hananeeanca, cu stăruinţă, ca văduva asuprită de judecătorul nedrept, cu umilinţă, ca vameşul, cu încredere, ca fiul cel rătăcit şi mai presus de toate, s-a rugat pentru iertarea aproapelui.

Locul cel mai potrivit pentru rugăciune este Sfînta Biserică, care, prin sunetul clopotelor, ne cheamă la Sfînta Liturghie în duminici şi sărbători. Dar creştinul adevărat ştie că în fiecare dimineaţă, în timpul zilei, seara, pretutindeni şi în orice loc ar fi, trebuie să se roage.

Mănăstirile s-au zidit în special ca lăcaşuri pentru rugăciune. Vieţuitorii mănăstirilor s-au retras din lume, motivul fiind însăşi dorinţa de a se putea ruga cît mai mult şi mai stăruitor, departe de zgomotul lumii şi a putea purta grijă de suflet.

E surprinzător pentru unii cînd află că la mănăstire nu există dimineaţă sau seară în care să nu se facă rugăciune. Mănăstirile sînt vetre de rugăciune pentru toată obştea creştină şi în mod deosebit pentru cei apăsaţi şi împovăraţi de greutăţile vieţii. Unde îşi poate afla creştinul o mai mare mîngîiere şi speranţă ca în rugăciunile făcute la mănăstire?

II. *Munca*

Cel ce voiește să fie omul rugăciunii, cu aceeași dragoste și dorință trebuie să fie și omul muncii. După cum omul prin rugăciune își asigură hrana necesară sufletului, prin muncă își cîștigă cele necesare trupului pentru sine și pentru familia sa.

Dumnezeu este Domnul creației. Mîntuitorul zice: „Tatăl meu lucrează pînă acuma și eu lucrez" (Ioan 5, 17), iar cu altă ocazie: „Mie mi se cade să lucrez lucrurile celui ce m-a trimis..." (Ioan 9, 4). Indiferent sub ce formă este realizată, munca are origine divină, ea avînd aceeași vechime ca și omul, căci Dumnezeu a așezat pe Adam în grădina Edenului „ca să o lucreze și să o păzească" (Gen. 2, 15). De aceea, istoria vieții omului este și istoria muncii lui, căci fără muncă, el ar fi rămas asemenea viețuitoarelor necuvîntătoare ale pămîntului.

Însuși raiul nu a fost un loc de trîndăvie și lenevire. Sfîntul Ioan Damaschin vorbește așa de frumos despre importanța așezării omului în rai: „Raiul este o grădină potrivită stării omului care este format din trup și suflet. Cu sufletul omul era în lumea cea de sus, cu îngerii, lăudînd pe Dumnezeu; cu trupul înfrumuseța raiul, fiind coroana creaturilor".

Mîntuitorul Hristos ne-a învățat, prin pilda vieții sale, să muncim. Dreptul Iosif, tatăl lui Iisus după lege, este teslar și a fost ajutat în muncă de fiul său, cunoscut de concetățeni ca „fiul teslarului". Maica Domnului de asemenea îndeplinea toate cerințele gospodărești. După o tradiție, ea a țesut cămașa lui Iisus, care apoi a fost trasă la sorți de soldații romani care au asistat la răstignirea Mîntuitorului. O altă tradiție spune că după ce Iisus Hristos l-a înviat pe Lazăr, acesta a devenit preot și episcop, iar Maica Domnului i-a făcut veșminte cu mîinile ei.

După ce a ieșit la propovăduire, Mîntuitorul a dus o muncă intelectuală mai obositoare decît munca manuală. În parabolele și învățăturile Sale, El laudă pe omul harnic, muncitor, pe cel care își zidește casa pe temelie de piatră, pe cei ce înmulțesc talanții, pe cei ce lucrează pămîntul și condamă aspru pe cei leneși.

Sfîntul Apostol Pavel n-a fost numai un harnic muncitor intelectual, ci și un muncitor manual, care s-a întreținut prin munca mîinilor sale, fiind împletitor de corturi (rogojini). El se dă pe sine pildă cum și-a cîștigat pîinea prin lucrul mîinilor sale și îi mustră pe credincioșii din Tesalonic, care ziceau că vine sfîrșitul lumii și își pierdeau vremea în vorbe deșarte. El le scrie acestora: „Dacă cineva nu vrea să muncească, acela nici să nu mănînce" (II Tes. 3, 10). La fel și Sfinții Părinți au scris mult despre vrednicia muncii, considerînd munca o datorie de căpetenie a omului.

Între rugăciune și muncă este o strînsă legătură, o adevărată simbioză. Ele se completează și se întrepătrund, căci rugăciunea face munca mai ușoară și mai rodnică, iar munca dispune sufletul omenesc spre rugăciune. Atît rugăciunea cît și munca nu le facem numai pentru noi personal, căci după cum ne rugăm pentru noi, pentru familie, pentru patrie, pentru toți cei ce sînt în suferință și în nevoi, la fel muncim pentru noi, pentru familie, pentru societate, căci numai prin muncă contribuim la progresul societății.

Ar fi o nesocotință din partea noastră să credem că numai rugăciunea sau numai munca este folositoare și obligatorie pentru noi. Amîndouă sînt la fel de necesare și folositoare, pe amîndouă trebuie să le cinstim și să le practicăm, prețuindu-le deopotrivă, deoarece amîndouă au originea la Dumnezeu. De aceea, cuvintele renumitului monah apusean, Benedict de Nursia, au devenit lozinca ce rezumă întreaga viață a creștinului: „Roagă-te și muncește". Amin.

Arhim. *Serafim Man*

MLĂDIȚE DE MĂSLIN

„Dumnezeu i-a binecuvîntat" (Fac. 1, 28).

Sfînta Scriptură, în cartea Facerii, ni-L arată pe Dumnezeu ca întemeietorul și sfințitorul familiei, atunci cînd asupra primei perechi de oameni, revarsă, din iubire, binecuvîntarea Sa, zicîndu-le: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți" (Fac. 1, 28).

Așadar, potrivit învățăturii creștine, familia este un așezămînt dumnezeiesc, este unica formă de conviețuire dintre un bărbat și o femeie, care, potrivit naturii lor nu pot trăi izolat, ci numai în comuniunea familiei: „Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup" (Fac. 2, 24).

În Noul Testament, căsătoria creștină a fost binecuvîntată de Mîntuitorul și sfințită prin prezența Sa divină la Nunta din Cana Galileii, căsătoria fiind înălțată astfel la rangul de Taină, iar legătura dintre bărbat și femeie închipuind legătura dintre Hristos și Biserică, așa cum ne arată Sf. Apostol Pavel: „Taina aceasta este mare, iar eu zic în Hristos și în Biserică" (Efes. 5, 32).

După cum ne dezvăluie cartea Facerii, scopul căsătoriei este întreit. Cel dintîi scop este nașterea de copii, deci înmulțirea neamului omenesc (Fac. 1, 28). Al doilea scop al căsătoriei este ajutorarea reciprocă a soților (cf. Fac. 2, 18), după cum ne îndeamnă și Pavel Apostolul: „Bărbaților, iubiți-vă femeile voastre cum și Hristos și-a iubit Biserica Sa și S-a dat pe Sine pentru ea... Cine-și iubește femeia, pe sine se iubește, căci niciodată nu și-a urît cineva trupul său, ci îl îngrijește și îl hrănește ca și Hristos Biserica" (Efes. 5, 25—29). Iar despre soții spunea: „Femeilor, fiți supuse bărbaților voștri cum se cuvine în Domnul" (Colos. 3, 18).

Al treilea scop al căsătoriei este educația copiilor. Referindu-se la aceasta, Mîntuitorul zice: „Cine este omul acela dintre voi, de la care, de va cere fiul său pîine, el să-i dea piatră, sau de va cere pește, să-i dea șarpe?" (Mt. 7, 9—10).

Deci părinții sînt datori să se îngrijească de binele copiilor, de sănătatea lor fizică și morală, de educația lor, bine știind că prima școală, școala celor „șapte ani de acasă" este cea din poala mamei, în care un rol deosebit îl are exemplul părinților, după cum arată Sf. Ap. Pavel: „Părinți, creșteți pe fiii voștri întru învățătura și cercetarea Domnului" (Efes. 6, 4).

„Fericit este omul care-și va umple casa de copii" (Ps. 126, 5).

Din porunca dată celei dintîi familii prin cuvintele dumnezeiești „Creșteți și vă înmulțiți", reiese că cel dintîi scop al căsătoriei este nașterea de copii sau procrearea. Viața fiind un dar divin, Dumnezeu a voit ca din unirea celor doi soți prin taina căsătoriei să se perpetueze viața, să răsară tinerele vlăstare, după cum foarte frumos ne spune Psalmistul David: „Iată, fiii sînt moștenirea Domnului, răsplata rodului pîntecelui. Precum sînt săgețile în mîna celui viteaz așa sînt copiii părinților tineri... fiii tăi ca niște mlădițe de măslin, împrejurul mesei tale" (Ps. 126, 3—4; 127, 3).

După Sf. Scriptură și potrivit învățăturii creștine, soții au datoria de a zămisli copii, nerodirea fiind socotită în Vechiul Testament, blestem și ocară, iar împiedicarea zămislirii copiilor este considerată de morala creștină ca un păcat strigător la cer.

„Lăsați copiii să vină la Mine" (Mt. 19, 14).

Cartea Noului Testament ne arată că Mîntuitorul a iubit copiii, i-a luat în brațe, binecuvîntîndu-i și zicînd „...că a unora ca aceștia este împărăția cerurilor", iar în alt loc a spus că cine primește un copil în numele Lui, pe El însuși Îl primește (Mt. 18, 5), deci aducerea pe lume a unui copil este o împărtășire și o împreună-lucrare cu Dumnezeu, izvorul vieții.

Copiii au datoria să asculte de sfaturile și învățăturile primite de la părinți, precum îndeamnă Sf. Scriptură: „Fiule, păzește povețele tatălui tău și nu lepăda învățăturile maicii tale" (Prov. 6, 20), iar în alt loc: „Copii, ascultați de părinții voștri întru Domnul, că aceasta este cu dreptate" (Efes. 6, 1).

Așadar, copiii sînt moștenirea și averea cea mai de preț a neamului, ei sînt primăvara vieții noastre, florile cele mai alese ale pămîntului, vestitorii păcii și bunei-învoiri între oameni. Copiii sînt contraforții acestei milenare țări, tinerețea și viitorul ei, de aceea pe lîngă datoria firească a părinților de a naște cît mai mulți copii putem vorbi și despre datoria de a avea copii, ca datorie patriotică.

În sensul acesta, putem arăta că în țara noastră se pune un accent deosebit pe întărirea și ocrotirea familiei, ca cea mai de preț celulă a societății, prin stimularea și sprijinul acordat familiilor cu mai mulți copii, prin creșterea necontenită a condițiilor de educație și învățămînt, bine știind că aceste tinere mlădițe de măslin sînt viitorii cetățeni ai Patriei dragi și credincioșii de mîine ai altarelor străbune — copiii fiind „tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte" a neamului nostru.

Preot *Dumitru Mihali*

PREDICĂ LA ÎNMORMÎNTARE

Noi, cei care luăm parte la dumnezeieştile slujbe ale sfintei noastre Biserici, avem prilejul să auzim adeseori şi să spunem noi înşine cuvintele: „Că la Tine este izvorul vieţii; întru lumina Ta vom vedea lumină". Aceste cuvinte, pe care le adresăm Domnului nostru Iisus Hristos, cuprind o mărturisire a sfintei noastre Biserici, care este şi propria noastră mărturisire, anume că Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este izvor de viaţă şi izvor de lumină.

Noi, ca dreptmăritori creştini, avem încredinţarea că am venit pe lume, pentru că aşa a binevoit Dumnezeu. „Cela ce cu mîna, dintru nefiinţă m-ai zidit şi cu chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit", se spune în una din alcătuirile de la slujba înmormîntării. A binevoit Dumnezeu să fim şi iată, sîntem. A binevoit Dumnezeu să trăim şi iată, avem viaţă. Şi conştienţi fiind că viaţa o avem de la Dumnezeu-Tatăl, prin Fiul cel unul-născut al lui Dumnezeu, la vreme potrivită, spunem cuvintele: „Că la Tine este izvorul vieţii; întru lumina Ta, vom vedea lumină". Şi pentru că avem de la Dumnezeu şi viaţă şi lumină, luminaţi de lumina cunoştinţei de Dumnezeu, de lumina credinţei, Îl mărturisim şi pe Duhul Sfînt, că este Făcător de viaţă, căci mărturisim, în Simbolul credinţei, că credem „şi întru Duhul Sfînt, Domnul de viaţă Făcătorul" şi Îl mărim pe Duhul Sfînt, ca Făcător de viaţă, cînd zicem, la Sfînta Liturghie: „Cu harul, cu îndurările şi cu iubirea de oameni ale unuia născut Fiului Tău, cu Care împreună eşti binecuvîntat, cu Preasfîntul şi Bunul şi de viaţă Făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Aşadar, învăţătura sfintei noastre Biserici este că viaţa o avem de la Dumnezeu-Tatăl, care ne-o dă prin Fiul, întru Duhul Sfînt. Noi credem şi mărturisim că viaţa fizică, viaţa firească o avem de la Dumnezeu, prin părinţii noştri, pe care i-a ales Dumnezeu, ca prin ei să ne dea viaţă. Dar cînd zicem viaţă, noi nu ne gîndim numai la viaţa fizică, care şi ea este de la Dumnezeu, ci ne gîndim şi la viaţa cea mai presus de fire, la viaţa duhovnicească, la vieţuirea împreună cu Dumnezeu, în fericire. Domnul nostru Iisus Hristos a spus despre Sine: „Eu sînt calea, adevărul şi viaţa" (In. 14, 6) şi: „Eu sînt învierea şi viaţa. Cel ce crede în Mine viu va fi, chiar dacă va muri" (In. 11, 25).

Din sfînta Evanghelie ştim că la Domnul Hristos, — Cel ce este învierea şi viaţa, — s-a înfăţişat cîndva un tînăr bogat, cu întrebarea: „Învăţătorule, ce lucru bun să fac, ca să am viaţa veşnică?" (Mt. 19, 16). Drept răspuns, Domnul Hristos i-a zis: „De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile" (Mt. 19, 17). Şi pentru că tînărul acela dorea să ştie mai în amănunt, care dintre porunci trebuie mai cu seamă să fie împlinite, Fiul lui Dumnezeu i-a numit cîteva dintre porunci, căci a zis: „Să nu ucizi, să nu desfrînezi, să nu furi, să nu mărturiseşti strîmb, să cinsteşti pe tatăl tău şi pe mama ta şi să iubeşti pe aproapele tău ca însuţi pe tine" (Mt. 19, 18—19). Noi nu ştim la ce s-a gîndit tînărul cel bogat, cînd şi-a arătat dorinţa de a avea viaţă veşnică. Ştim însă că la viaţa veşnică, la viaţa fericită, împreună cu Domnul Hristos, se poate ajunge numai dacă împlinim poruncile lui Dumnezeu. Iar poruncile lui Dumnezeu le împlineşte numai acela care crede în Domnul Hristos, ca izvor al vieţii, şi în Duhul Sfînt, ca Făcător de viaţă. Cel ce crede în Domnul Hristos doreşte să primească viaţă din viaţa Lui, şi de aceea primeşte cuvîntul Lui cel dătător de viaţă şi se împărtăşeşte cu „pîinea cea vie, care s-a pogorît din cer, şi dă viaţă lumii" (In. 6, 33), cu Trupul şi Sîngele Domnului nostru Iisus Hristos. Ori, noi ştim că ne împărtăşim „cu cinstitul şi preasfîntul Trup şi Sînge al Domnului, Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci". Ştim şi aceea că primim „dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereştile şi de viaţă făcătoarele lui Hristos Taine" şi întru acestea avem viaţa mai presus de fire, avem viaţă veşnică.

Gînduri ca acestea le socotim potrivite acum, cînd în faţa noastră stă trupul fără viaţă al unui frate al nostru, care, pînă de curînd, fiind cu viaţă, era o mărturie, — aşa cum sîntem şi noi, cei care trăim încă, — mărturie despre puterea şi înţelep-

ciunea lui Dumnezeu. Căci fiecare dintre noi, chiar şi numai prin alcătuirea trupului nostru, cel atît de minunat întocmit, este o mărturie despre puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu. Psalmistul, privind alcătuirea minunată a trupului său, zicea, în rugăciune către Dumnezeu: „Slăvescu-Te, că sînt minunat întocmit" (Ps. 138, 14). De altfel, omul este o minune între minuni; minunea cea mai presus decît toate minunile, făptura cea mai înaltă dintre făpturile lui Dumnezeu.

Dar omul nu este numai trup, — oricît de minunat este trupul lui, — el nu este numai făptură văzută, făptură ce cade sub simţuri, ci are şi o parte nevăzută, o parte veşnică. Partea cea nevăzută, partea veşnică din om, partea care nu moare niciodată, pentru că nici nu poate muri, este sufletul. Dacă făpturile lui Dumnezeu, între care îşi desfăşoară existenţa omul, sînt atît de minunate, încît Psalmistul zice cu uimire, în faţa lui Dumnezeu: „Cît de minunate-s lucrurile Tale, Doamne! Toate cu înţelepciune le-ai făcut!" (Ps. 103, 24). Dacă trupul omenesc este atît de minunat încît Psalmistul zice, întru uimire: „Slăvescu-Te, Doamne, că sînt minunat întocmite", sufletul, care este mai presus de toate acestea, desigur este încă şi mai minunat.

Privind trupul fără viaţă al fratelui nostru, pe care îl avem de faţă şi pe care îl ducem la loc de odihnă, ştim cum este trupul din care lipseşte sufletul. Şi gîndindu-ne la ceea ce a fost fratele nostru acesta înainte de a muri, înţelegem ceva din sufletul său, cel mai minunat decît trupul, care şi el a fost minunat.

Noi ştim că trupul este trecător şi pieritor şi că el nu are viaţă prin sine, nici nu poate să se menţină în viaţă prin propria lui putere. Viaţa îi vine trupului, prin suflet, de la Dumnezeu. Cînd se retrage sufletul, trupul rămîne fără viaţă, aşa cum îl vedem acum, şi îl punem în mormînt, unde se va descompune. Dar iarăşi se va alcătui, la ziua învierii, ca omul întreg să aibă parte de răsplata cea veşnică, pentru cele ce a făcut în viaţă. Aceasta o mărturisim, cînd zicem: „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului, ce va să fie".

O astfel de credinţă avînd, ne rugăm lui Dumnezeu, pentru iertarea păcatelor acestui frate al nostru; ca Domnul Dumnezeu să aşeze sufletul lui, unde cei drepţi se odihnesc; să-i facă parte de odihnă cu sfinţii, să-l învrednicească de Împărăţia Cerurilor, în loc luminat, în loc de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit. Amin.

Ieromonah *Teofil Părăian*

Î. P. S. Dr. Dr. h. c. NICOLAE MLADIN, FOST ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT AL ARDEALULUI, A ADORMIT ÎN DOMNUL

Duminică, 1 iunie 1986, cînd ziua se lăsa spre seară, pe la ora vecerniei, Î. P. S. Dr. Dr. h. c. Nicolae Mladin, fost arhiepiscop și mitropolit al Ardealului, a adormit în Domnul la Mănăstirea Brîncoveanu de sub sprînceana Munților Făgăraș, unde se retrăsese după ce-și ceruse, din motive de boală, ieșirea la pensie, în anul 1981.

*

Î. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin, fiu de miner, categorie socială cu care se mîndrea, s-a născut în 18 decembrie 1914 în localitatea Abrud, din părinții Gheorghe și Letiția. În anul 1918, familia muncitorului miner Gheorghe Mladin se mută la Petroșani, unde a continuat să-și practice meseria, grea mai ales în perioada aceea cînd în măruntaiele pămîntului se lucra aproape numai manual. De aceea, ca și a altora ca el, viața lui Gheorghe Mladin a fost scurtă, încît cînd era elev în clasa VI-a liceală tînărul Nicolae a rămas orfan de tată, grija casei, cu toate poverile ei, preluînd-o mama sa Letiția, femeie vrednică, pe care mulți am cunoscut-o, de-o mare religiozitate și tărie de caracter.

Cu toate că a crescut strîmtorat materialicește, tînărul Nicolae Mladin a dovedit permanent o puternică înclinație spre învățătură și dragoste de carte, urmînd școala primară și liceul la Petroșani, considerat ca cel mai bun elev al școlii. În 1932 își ia diploma de bacalaureat la Deva, cu calificativul „foarte bine".

Studiile teologice le-a început la Academia teologică din Oradea, continuîndu-și-le apoi la Chișinău și terminîndu-le la fosta Facultate de Teologie a Universității din București, fiind mereu fruntaș la învățătură și conduită, din care pricină a beneficiat tot timpul de bursă integrală. Totuși pentru acoperirea cheltuielilor strict necesare a fost nevoit să mediteze pe alții, să editeze cursuri universitare etc.

În toamna anului 1938 a obținut diploma de licență în Teologie cu calificativul „magna cum laude" (nota 10), subiectul fiind intitulat: „Influența lui Dionisie Areopagitul asupra lui Joan de la Cruz". Dorind să-și continue studiile, s-a înscris la doctorat, Centrul mitropolitan din Sibiu oferindu-i o bursă în Germania, urmînd cursuri de Teologie și filozofie la Viena, Tübingen și Marburg.

Întors în țară, a fost numit profesor suplinitor la catedra de Teologie morală de la Academia teologică „Andreiană" din Sibiu, începînd cu 1 octombrie 1943, atît ca student teolog, cît și ca doctorand afirmîndu-se și ca un bun condeier.

În toamna anului 1946 și-a susținut doctoratul la fosta Facultate de Teologie din București, cu teza: „Hristos — viața noastră" (Asceza paulină), obținînd din nou calificativul maxim: „magna cum laude". Caracterizînd viața Sf. Apostol Pavel ca „cel mai magnific imn al iubirii de Hristos și al iubirii de aproapele dintre toate întrupările umane ale istoriei", calificînd pe Apostolul neamurilor drept „un munte al istoriei din care izvorăsc fluvii de viață și înțelepciune ce fructifică veacurile pînă la limitele veșniciei", „un focar care primește lumina și puterea din Hristos", teza amintită reprezintă o substanțială contribuție la pătrunderea și înțelegerea marii bogății lăuntrice a Sf. Apostol Pavel, cît și a proceselor sufletești pe care le implică marile viețuiri duhovnicești creștine de totdeauna.

Aşa se face că la 1 mai 1947 a fost numit profesor titular definitiv la catedra de Morală creştină de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, unde a funcţionat fără întrerupere pînă în iunie 1967.

La catedră, s-a impus ca unul dintre cei mai valoroşi profesori de Teologie morală ai Bisericii noastre, prin bogăţia şi varietatea cunoştinţelor pe care le poseda, prin temeinicia şi claritatea cursurilor pe care le susţinea şi pe care le împrospăta an de an, cursurile sale fiind urmărite cu mult interes de studenţii teologi, pentru cei frămîntaţi de incertitudini reprezentînd adevărate oaze, prin conferinţele şi predicile pe care le rostea. A fost totodată şi unul din cei mai iubiţi profesori, prin firea sa senină, prin casa care era deschisă tuturor, prin modul prin care căuta să-şi apropie pe fiecare student, încît multe generaţii de preoţi, la zidirea cărora a contribuit, îi păstrează o luminoasă şi neştearsă amintire.

Ca profesor a participat de asemenea la întîlniri interconfesionale, a vizitat o seamă de parohii ortodoxe române din S. U. A., ca şi Muntele Athos din Grecia etc. Tot ca profesor a redactat vreme de aproape două decenii „Telegraful Român", căruia i-a imprimat orientările spre vremurile noi care se revărsau pe meleagurile noastre şi la care a antrenat o seamă de condeie tinere, pe care le urmărea cu neobosită perseverenţă, şi tot ca profesor s-a afirmat şi ca un prodigios şi îndrăzneţ — în ceea ce priveşte abordarea unor aspecte noi care se iveau în viaţa bisericească şi a societăţii în general — publicist, cele peste 700 de studii, articole, note şi reportaje ale sale aflîndu-le nu numai în publicaţiile sibiene, ci şi în celelalte publicaţii bisericeşti din ţară şi unele de peste hotare. Din aceste materiale încrestăm titluri ca: Renaşterea agnosticismului; Dacă ar trăi Inochentie Micu; Familia creştină; Creştinismul şi forţele sociale; Problema muncii în creştinism; Combaterea falselor revelaţii; Iisus Hristos în viaţa morală a credincioşilor; Rolul preoţimii la întregirea bisericească; Despre unele caracteristici ale moralei catolice; Sfinţii în viaţa morală ortodoxă; Mărturii ale unităţii bisericeşti; Despre Teologia lui Samuil Micu Clain; Despre caracterele fundamentale ale moralei ortodoxe; Sfîntul Ioan Gură de Aur despre desăvîrşirea creştină; Simion Bărnuţiu apărător al sinodalităţii bisericeşti; Asceza creştină; Morala creştină şi morala iezuită; Morala creştină şi progresul social; Catolicismul şi colonialismul; Muncă liberă şi creatoare; Freudismul sau dominaţia inconştientului; Despre cibernetică; Problema omului; Adevărata cale spre refacerea unităţii Bisericii lui Hristos; Principii morale anticolonialiste; Pe calea unităţii Bisericii lui Hristos; Creştinii pe calea păcii; Morala creştină şi patriotismul; Valoarea morală a Sf. Taine; Personalitatea morală creştină; O lume denuclearizată; Colaborarea între popoare; Moarte şi viaţă; Viaţă înfrăţită; A învăţa şi a face; În slujba vieţii; Caracterul de unitate în viaţa Bisericii Ortodoxe Române; F. M. Dostoievski despre confesiunile creştine; Iubirea; Munca şi rugăciunea; Biserica şi lumea în rapidă transformare; Creştinismul ortodox în faţa vieţii; Despre virtuţile religioase; Dragostea de patrie; Folosirea spaţiului cosmic ş. a. m. d.

Ca profesor a publicat şi o seamă de cărţi şi broşuri, dintre care amintim: Bucură-te mireasă pururea Fecioară, Sibiu, 1945; Prin zbuciumul vremii, Sibiu, 1947; Cînd fraţii sînt împreună, Sibiu, 1956; Samuil Micu Clain, Teologul, Sibiu, 1957 ş. a.

Prin scris, prin predici şi cuvîntări, prin slujiri la parohii şi participarea la conferinţe preoţeşti, pr. prof. Nicolae Mladin a contribuit negrăit de mult la întărirea unităţii noastre de credinţă şi la adîncirea spiritului ecumenist instaurat la noi în ţară după actul de la 23 August 1944, în 31 decembrie 1939 fiind hirotonit ierodiacon, în 15 august 1949 ieromonah, în 21 octombrie 1958 hirotesit protosinghel, iar în 8 mai 1963 a fost ridicat la rangul de arhimandrit.

Pentru activitatea sa pe tărîm obştesc, în 30 decembrie 1957 — la a X-a aniversare a Republicii — a fost distins cu Ordinul „Steaua Republicii Populare Române", clasa III-a.

După trecerea la cele veşnice a pururea pomenitului mitropolit Nicolae Colan, în scaunul rămas vacant organele bisericeşti în drept au ales, în 4 iunie 1967, ca arhiepiscop de Alba Iulia şi Sibiu, cum era atunci, şi mitropolit al Ardealului pe arhim. prof. Dr. Nicolae Mladin, în 8 iunie 1967, de Înălţarea Domnului, fiind hirotonit arhiereu în catedrala patriarhală din Bucureşti, iar Duminică, 11 iunie 1967, instalat ca mitropolit în catedrala mitropolitană din Sibiu de către neuitatul patriarh Justinian.

Zestrea sufletească cu care pornea la drum Î. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin era „tot ce am moștenit de la străbuni și părinți, tot ce mi-au dăruit plaiurile țării, graiul poporului și dumnezeieștile haruri ale Bisericii", precum însuși mărturisea la alegerea din 4 iunie 1967, frumoasă și cinstitoare zestre, pe care, ca arhiereu, s-a străduit s-o valorifice cît mai deplin, ceea ce se va scoate desigur în lumină de cei ce se vor ocupa mai amănunțit de viața și activitatea sa.

Cu un astfel de prilej apreciem că este necesar a se arăta că, pe plan învățătoresc de pildă, al propovăduirii Evangheliei Mîntuitorului Iisus Hristos, adormitul întru Domnul arhiepiscopul și mitropolitul Nicolae Mladin a desfășurat o activitate extrem de bogată și cît se poate de meritorie pentru un ierarh al Bisericii noastre. În predicile și cuvîntările ocazionale rostite în catedrala mitropolitană și la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, în foarte multe biserici din Arhiepiscopia Sibiului, din Mitropolia Ardealului și din afara ei, ani în șir s-a resimțit verva, flacăra și seva spirituală a profesorului de altădată, multe din aceste predici și cuvîntări reprezentînd adesea adevărate prelegeri, atît în privința conținutului cît și în privința extensiunii lor.

Învățătura dogmatică și morală a Bisericii noastre, cu deosebire aspectele ei sociale, cît și unitatea poporului nostru erau teme permanente ale propovăduirii sale, ceea ce rezultă și din cele peste 250 de studii și articole diverse apărute în perioada cît a fost mitropolit în presa Centrului mitropolitan de la Sibiu, dintre care încrestăm titluri ca acestea: Viața înfrățită; Cuvîntul lui Dumnezeu — cuvînt sfînt; Sfînta Scriptură — Cartea Bisericii; Gînduri despre Ortodoxie; Slujitor al Bisericii — slujitor al poporului; Comunitatea iubirii și a dreptei rînduieli; Pe calea binelui; Bărbăția și cumpătarea; Hristos vrea să fim una; Din înțelesurile și valoarea muncii; Puterea încrederii; La înălțimea vremii ș. a. În Telegraful Român, în peste 60 de articole avînd ca supratitlu: Credința noastră, adormitul în Domnul mitropolit Nicolae Mladin a expus pe scurt și într-o formă accesibilă, învățătura de credință a Bisericii noastre.

De la el ne-au rămas totodată și următoarele lucrări:

— Biserica Ortodoxă Română, una și aceeași în toate timpurile, Sibiu, 1968, 331 p.

— Studii de Teologie morală, Sibiu, 1969, 408 p.

— Iisus Hristos, viața noastră, Sibiu, 1973, 491 p.

— Continuitate și unitate, Sibiu, 1977, 72 p., extras din revista Mitropolia Ardealului, nr. 1—3/1977.

A publicat totodată versuri în Gazeta literară, nr. 37/1967, și rev. Steaua, nr. 3/1971, colaborînd cu materiale teologice și la unele reviste de peste hotare din R. D. G., R. F. G. etc.

Adormitul în Domnul mitropolitul Nicolae Mladin a desfășurat în același timp și o susținută activitate misionar-pastorală, mărturie stînd în acest sens zecile de parohii pe care le-a cercetat personal, cele peste 80 sfințiri și binecuvîntări de biserici, cele peste 100 hirotoniri pe care le-a săvîrșit, cele aproape 100 de întîlniri cu preoții la conferințele preoțești — neuitînd că pînă la refacerea Episcopiei Alba Iuliei (1976), Arhiepiscopia pe care o conducea se întindea pe raza de 6 județe, cu 13 protopopiate —, la cursurile de scurtă durată organizate și în acel timp la Sibiu, în activitatea de cercetare a parohiilor, de slujire și predică antrenînd și pe consilieri și pe profesorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu. Ținînd mult la disciplina clerului, pe care o urmărea cu rigurozitate, avea față de obștea mare a credincioșilor o dragoste și stimă deosebită, mărturisind adesea cu prilejul descinderii la parohii, încărcatele de înțeles cuvinte: „Eu urc la popor", cuvîntul de „stăpîn" repugnîndu-i cu desăvîrșire, motivînd că Dumnezeu este Stăpînul nostru al tuturor. În timpul arhipăstoririi sale s-au completat foarte multe parohii vacante, s-a reparat și pictat un mare număr de biserici etc. În anii 1970 și 1975 a cercetat toate parohiile afectate de inundații, mîngîind, încurajînd și ajutînd pe cei ce au avut de suferit pe Văile Mureșului, Tîrnavelor și Oltului, emițînd și o circulară cu îndrumări la întrajutorare, așa după cum a cercetat marele număr de biserici care, în județul Covasna mai ales, au fost afectate de cutremurul din 4 martie 1977, luînd măsurile care se impuneau în acel moment.

Tot pe planul activității practice amintim faptul că în timpul arhipăstoririi sale s-a ridicat la Centrul mitropolitan din Sibiu o nouă clădire, cu patru nivele, destinată

bibliotecii, cu depozite, cu o modernă sală de lectură etc., s-au făcut lucrări de reparaţie capitală la catedrala din Blaj, s-au reluat lucrările de terminare a monumentalei catedrale din Sf. Gheorghe, au început lucrările de modernizare la tipografia eparhială din Sibiu etc.

A desfăşurat totodată, şi ca ierarh, o foarte susţinută activitate ecumenistă, avînd legături de caldă prietenie cu conducătorii celorlalte Biserici din Transilvania: Romano-Catolică, Evanghelică, Reformată, cu care organiza vizite reciproce, consfătuiri, întîlniri cu credincioşii etc.

Aşa se face că Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca a acordat în anul 1969, mitropolitului Nicolae Mladin, titlul academic de Doctor honoris causa.

În august 1974, la a XXX-a aniversare a eliberării Patriei, i s-a înmînat Ordinul „Tudor Vladimirescu" şi Medalia „30 de ani de la eliberarea României de sub dominaţia fascistă".

Pe neaşteptate însă şi de timpuriu o boală necruţătoare i-a afectat sănătatea, fiind nevoit ca, începînd cu 1 iulie 1980, să-şi ceară concediu de boală, iar începînd cu 1 august 1981 pensionarea, retrăgîndu-se la Mănăstirea Brîncoveanu, aşezămîntul său de închinoviere, unde s-a bucurat de stima, grija şi dragostea obştii mănăstireşti, avînd permanent în preajmă pe tînărul şi vrednicul ieromonah Irineu Duvlea, care l-a slujit cu o dăruire şi jertfelnicie exemplară pînă în clipa în care firul vieţii sale pămînteşti a luat sfîrşit.

*

Îndată ce vestea morţii s-a comunicat la Sibiu, Conducerea Arhiepiscopiei a întocmit şi difuzat următorul necrolog oficial:

„Noi, Dr. Antonie Plămădeală, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române a Sibiului şi Mitropolit al Ardealului, dimpreună cu Consiliul arhiepiscopesc al Arhiepiscopiei Sibiului

Cu adîncă durere aducem la cunoştinţa clerului şi credincioşilor din această Arhiepiscopie, precum şi rudeniilor şi cunoscuţilor că vrednicul Ierarh

Dr. Dr. h. c. NICOLAE MLADIN

fost Arhiepiscop şi Mitropolit al Ardealului a adormit în Domnul Duminică, 1 iunie 1986, ora 16, în vîrstă de 71 de ani.

Prohodirea se va săvîrşi joi, 5 iunie 1986, ora 12, la Sf. Mănăstire Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, unde rămăşiţele sale pămînteşti vor fi depuse spre veşnică odihnă.

Binecuvîntată şi veşnică să-i fie pomenirea!"

Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului aflîndu-se în Italia pentru a participa la lucrările celei de a 4-a conferinţe a Comisiei mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică, P. F. Părinte Patriarh Iustin a încredinţat cu pregătirea funeraliilor pe Î. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei, de amănunte ocupîndu-se cu deosebire P. Cuv. arhim. V. Tohăneanu, stareţul Mănăstirii Brîncoveanu, şi P. C. pr. D. Dan, vicarul ad-tiv.

Sicriul cu trupul neînsufleţit al Înaltului Ierarh a fost depus în sala mare din noua clădire de la menţionata mănăstire.

Îndată ce această tristă veste i s-a adus la cunoştinţă, P. F. Părinte Patriarh Iustin a adresat Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului următoarea telegramă de condoleanţe:

„Am luat la cunoştinţă cu durere în suflet de trecerea la cele veşnice a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Mladin, om de aleasă cultură şi adevărat părinte sufletesc, care ani îndelungaţi a slujit Biserica Ortodoxă Română, în calitate de profesor universitar de Teologie şi distins ierarh.

Rugînd fierbinte pe bunul Dumnezeu să aşeze sufletul său bun în ceata drepţilor, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi al nostru personal, transmitem clerului şi credincioşilor Arhiepiscopiei Sibiului, pe care i-a păstorit,

sentimente de compasiune, iar familiei sale îndoliate îi adresăm sincere condoleanţe. Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească în pace".

Astfel de telegrame de condoleanţe s-au mai primit din partea: Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Timotei al Aradului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, Em. Sa Laszlo Papp Episcopul Eparhiei reformate Oradea, Em. Sa Kovacs Lajos Episcopul Eparhiei unitariene din Cluj-Napoca, Î. P. S. Arhiepiscop Mardichian al Eparhiei armene din România şi din partea altor ierarhi şi instituţii bisericeşti.

Între timp, la catafalcul adormitului întru Domnul mitropolit Nicolae Mladin priveghierea n-a contenit nici o clipă.

Miercuri seara, 4 iunie, după ce s-a săvîrşit o rugăciune de pomenire, sicriul cu trupul neînsufleţit al adormitului ierarh a fost depus în biserica Mănăstirii Brîncoveanu, în cortegiu aflîndu-se Î. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei, P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, membrii permanenţei Consiliului arhiepiscopesc şi conducerea Institutului Teologic Universitar din Sibiu, membrii familiei celui decedat, obştea mănăstirească, preoţi şi credincioşi.

Tîrziu în noaptea de miercuri spre joi, a sosit la sf. mănăstire, venind direct de la aeroportul Otopeni din Bucureşti, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Joi dimineaţa la catafalcul din biserica mănăstirească s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească de către P. S. Episcop Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului şi P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, înconjuraţi de un sobor de preoţi şi diaconi, răspunsurile fiind date de corul studenţilor teologi de la Sibiu, condus de P. C. prof. I. Popescu. După Sf. Liturghie, sicriul a fost ridicat pe umeri de un grup de preoţi, s-a înconjurat biserica şi pe urmă a fost aşezat la altarul din pădure unde, la ora 12, a început slujba înmormîntării, săvîrşită de un sobor de Ierarhi format din:

Î. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului, P. S. Episcop Emilian de Alba Iulia, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul al Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos şi P. S. Arhiereu-vicar Calinic Argeşanul al Episcopiei Rîmnicului şi Argeşului.

Soborul arhieresc a fost încadrat de un număr de preoţi şi diaconi alcătuit din: arhimandriţi — stareţi de mănăstiri, profesori de Teologie, vicari administrativi şi consilieri eparhiali, preoţi din Arhiepiscopia Sibiului şi din alte eparhii.

Erau de faţă reprezentanţi ai Departamentului Cultelor.

Au participat de asemenea la funeralii: Em. Sa Domnul Episcop Albert Klein al Episcopiei Evanghelice-lut. C. A. cu sediul la Sibiu, însoţit de d-l Christoph Klein, prorectorul Institutului Teologic Universitar Protestant Unic, ramura Sibiu, şi d-l Wolfgang Rehner, prim-preot din Sibiu, şi Em. Sa Domnul Episcop Nagy Gyula al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca, însoţit de d-l Pentek Arpad, rectorul Institutului Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca.

Pe ultimul său drum pămîntesc, adormitul întru Domnul Mitropolit Nicolae Mladin a fost condus şi de un mare număr de preoţi şi credincioşi din Arhiepiscopia Sibiului.

La sfîrşitul sf. slujbe au vorbit:

Î. P. S. Mitropolit *Teoctist* al Moldovei şi Sucevei în numele Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, al P. F. Părinte Patriarh Iustin, care a spus:

„Şi Iisus a zis:
Eu sînt învierea şi viaţa; cel ce crede în Mine, de va şi muri, viu va fi" (Ioan 11, 25).

Iată cuvînt din nemuritorul tezaur de învăţătură lăsat nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos, prin rostul Sfîntului Apostol şi Evanghelist Ioan. În împrejurări ca cea în faţa căreia ne aflăm, cînd conducem pe ultimul său drum către lăcaşul de veci pe adormitul întru Domnul, Mitropolitul şi Arhiepiscopul Dr. Nicolae Mladin, cuvîntul de mai sus dobîndeşte valoare de încredinţare veşnică în moştenirea vieţii la care sîntem chemaţi. Acesta i-a fost crezul regretatului răposat, sensul şi ţelul vieţuirii sale. Acest adevăr răsună biruitor din minunatele cîntări liturgice, cu care

Biserica îl însoțește pe cel chemat la Domnul, ca într-un alai triumfător asupra păcatului și morții.

Cu inimile cernite ne despărțim acum de cel ce a fost eminentul profesor de teologie și Mitropolit al Ardealului, Dr. Nicolae Mladin, membru de frunte al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ierarh a cărui strădanie cărturărească și pastorală rămîne vie în istoria Bisericii noastre dreptmăritoare, rămîne înscrisă în amintirea și prețuirea tuturor: ierarhi, preoți, colaboratori, studenți.

Chipul său de arhiereu al zilelor noastre, de membru al Sfîntului Sinod, ne îndreaptă luarea aminte, mai ales în aceste dureroase clipe de despărțire, la zestrea sa sufletească, la personalitatea sa cutezătoare și înzestrată de fiu al Bisericii, al Patriei și al poporului nostru. Personalitate definită grăitor prin înseși cuvintele rostite cu prilejul alegerii în jilțul marelui Mitropolit Andrei Șaguna, cînd spunea: „Care este zestrea cu care pot veni în întîmpinarea chemării ce mi se face? Este tot ceea ce am moștenit de la strămoși și părinți, tot ceea ce mi-au dăruit plaiurile țării, graiurile poporului și ale istoriei, dumnezeieștile haruri ale Bisericii". Și ca arhipăstor s-a simțit, totdeauna, „încadrat în marea unitate românească și ortodoxă de pe toate plaiurile țării", iar iubirea sa părintească s-a revărsat asupra păstoriților de-a lungul și de-a latul Mitropoliei, înrourînd cu rîvna propovăduirii sufletele credincioșilor și clerului încredințat spre păstorie. Cu o bogată pregătire teologică, plămădită temeinic în țară și peste hotare, slujitor prin vocație al cuvîntului lui Dumnezeu, la catedra universitară și la Sfîntul Altar, Vlădica Nicolae Mladin a împărtășit din agonisita sa spirituală preoților, credincioșilor și învățăceilor de la catedră, nu numai de la amvon și de la înălțimea prelegerilor, ci și cu alte momente festive și ocazionale. Cuvîntul său înaripat a fost deseori purtătorul mesajului Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în forurile interconfesionale de apărare a păcii, la intronizarea ierarhilor din Mitropolie, precum și în adunări intercreștine mondiale.

Prea Fericitul Patriarh Iustin, în grija sa de Arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Române și Președinte al Sfîntului Sinod, ne-a dat încredințarea de a-l reprezenta, cu prilejul acestui trist moment, spre a da glas mîhnirii Sale și a membrilor Sfîntului Sinod, care au prețuit mult strădaniile vrednicului Ierarh teolog și a împărtăși condoleanțe sincere Î. P. S. Sale Antonie, Mitropolitul Ardealului, veneratului consiliu arhiepiscopesc, rudelor îndurerate și tuturor fiilor duhovnicești din această de Dumnezeu păzită Eparhie.

În acest binecuvîntat ogor duhovnicesc, Mitropolia Ardealului, cuvîntul, scrisul și strădaniile sale au rodit în sufletele bunilor credincioși de pe plaiurile transilvane dragostea față de credința străbună, față de munca pentru înălțarea scumpei noastre patrii, promovînd cu timp și fără timp, în duhul iubirii evanghelice ecumenismul practic local. Conștiința slujirii sale arhierești a fost totdeauna trează adeverind ceea ce a mărturisit în ziua primirii hirotoniei la luminatul praznic al Înălțării Domnului: „... Nu voi uita niciodată că Dumnezeu m-a învrednicit să fiu sfințit arhiereu la marele praznic al Înălțării. În aceasta văd un simbol și un îndemn, ca precum Mîntuitorul prin înălțarea Sa nu S-a despărțit de noi, ci e mereu prezent în Biserica Sa, așa și eu consider înălțarea mea pe scaun de cinste nu ca o distanțare de cler și credincioși, ci ca o identificare și mai deplină cu Biserica Sa, cu toate mlădițele ei, cu poporul".

Cu multă dăruire și concentrare oficia la Sfîntul Altar, predica de la amvon și îndruma clerul întru slujirea apostolatului social și a dreptei credințe. În acest sens Teologia morală pe care o cunoștea profund și o trăia, i-a fost un îndreptar de chivernisire a Tainelor lui Dumnezeu, în calitate de arhiereu și membru al Sfîntului Sinod, odrăslind gînduri și îndemnuri de actualitate pentru activitatea pastorală, la înălțimea cerințelor Bisericii noastre strămoșești.

Ca o prezență continuă, pe care dorea să o facă viabilă a rămas și ceea ce spunea despre învățătura și cultura teologică: „Teologia m-a învățat demult și definitiv că pentru creștinismul autentic, omul izolat e nefericit. Adevărata fericire zace în a te simți încadrat firesc și sincer într-o comunitate. Acest adevăr autentic și vechi creștin îl văd eu întruchipat azi, aici, în această comunitate a dragostei, care este oglinda întregii Ortodoxii și a întregului nostru popor. Nu sînt singur, nu sînt izolat cînd pășesc pe drumul misiunii mele de arhipăstor — și constatarea aceasta mă umple de curaj și îmi dă încredere că strădaniile mele ulterioare vor ajunge la biruință". Pregătirea sa teologică, însușirile sufletești și intelectuale deosebite au fost calități care au înrîurit binefăcător lucrarea sa arhierească.

Înalți Ierarhi la funeraliile Î. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin

Șefi și reprezentanți de culte la funeraliile Î. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin

Aspect de la funeraliile I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin

A fost, cum bine se ştie, părinte şi păstor bun al păstoriţilor săi din Transilvania, a urmat pilda vrednicilor înaintaşi, ierarhi de excepţie ai Bisericii noastre, ca Andrei Şaguna, Prea Fericitul Patriarh Iustin şi Nicolae Colan; s-a arătat coleg şi foarte iubitor la lucrările Sfîntului Sinod; a stăruit pentru cristalizarea unităţii sufleteşti a credincioşilor ortodocşi de pe străvechile plaiuri româneşti ale Transilvaniei; s-a străduit cu rîvnă şi statornicie în promovarea ecumenismului. I-a fost cu deosebire scumpă ideea comuniunii de credinţă şi aspiraţii a tuturor fiilor poporului nostru de pretutindeni şi a vibrat puternic în cuvîntul său pentru ca duhul păcii şi al frăţietăţii între popoare să se sălăşluiască pe pămînt. Astfel de împliniri au împodobit slujirea arhierească a mitropolitului Nicolae Mladin şi, acestea, fără îndoială, vor rămîne înscrise în paginile de istorie ale Bisericii Ortodoxe Române.

În aceste momente de întristare, în numele Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române şi al Sfîntului Sinod, aduc cuvînt de aleasă preţuire chipului şi operei vrednicului, adormit întru Domnul, Nicolae Mladin, fost mitropolit al Ardealului.

Binecunoscut de către clerul şi credincioşii din Mitropolia Moldovei şi Sucevei, adăugăm şi din partea acestora şi a noastră personal gînd de aleasă preţuire şi vrednică cinstire a iubitului nostru frate în Sfînta Arhierie, Nicolae, Arhiepiscop şi Mitropolit.

Îndreptăm rugăciuni fierbinţi către întru tot Milostivul Dumnezeu, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt, ca sufletul său să fie primit în ceata drepţilor, acolo unde străluceşte pururea lumina lui Hristos, spre veşnica şi fericita sa pomenire. Amin.

Prea Sfinţitul Episcop *Vasile* al Oradiei în numele Ierarhilor din eparhiile Mitropoliei Ardealului, care a spus:

„Din nou la mănăstirea de la Sîmbăta este sobor mare de arhierei şi preoţi şi mulţime de credincioşi. De data aceasta am venit să-l însoţim pe cel ce se mută de la rînduiala omenească la rînduiala cerească, pe drumul fără de întoarcere, pe Mitropolitul Nicolae Mladin. Ziua de astăzi este o sărbătoare duhovnicească pentru că nu poate fi pentru un creştin ceva mai însemnat decît momentul întoarcerii „acasă", la Tatăl cel Ceresc. La slujbele de înmormîntare, rugăciunile noastre se îndreaptă spre Iisus Hristos, Domnul vieţii, pentru ca să ne învrednicească şi pe noi de viaţa veşnică. Sf. Părinţi spun că în sufletul omului există în general trei dorinţe: dorinţa de a trăi, dorinţa de a fi desăvîrşit, dorinţa de a fi nemuritor. Arhiepiscopul şi Mitropolitul Nicolae Mladin astăzi a ajuns pe treapta din urmă a dorinţelor sufletului omenesc, revenirea „acasă" la Tatăl cel ceresc pe care l-a mărturisit, cu care a voit să fie una şi lîngă care se aşează sufletul lui prin lucrarea mîntuitoare a Sf. Duh pe care l-am chemat azi în rugăciunile noastre. Faptul că Î. P. S. Mitropolit Nicolae pleacă dintre noi în timpul luminat dintre Învierea Domnului nostru şi Înălţarea Sa, în care timp Cerul este deschis, cum spune tradiţia noastră creştină, ne dă încredere că sufletul său credincios se întoarce spre veşnica odihnă. Nu poate fi sărbătoare mai mare ca atunci cînd, părăsind lumea aceasta a greutăţilor, a luptei, a păcatului, ne întoarcem spre lumea pe care trebuie s-o moştenim.

Moartea este o virgulă ce desparte fraza vieţii în două; viaţa de dincolo de mormînt, viaţa veşnică şi viaţa de dincoace de mormînt, trăită aici în permanenta perspectivă a celeilalte. De aceea slujba noastră de azi nu este o slujbă de întristare — fără doar o întristare trupească, obişnuită pentru pierderea trupului, ci este mai ales o slujbă de nădejde că Dumnezeu primeşte sufletul arhiereului Său drag şi-l învredniceşte de odihna veşnică şi de plata cuvenită.

„Vremea despărţirii noastre a sosit", îi zice Sf. Ap. Pavel lui Timotei. Cu acest cuvînt ne adresăm şi noi Mitropolitului Nicolae. Dar despărţirea aceasta nu este totală. El rămîne în sufletele noastre, în sufletele generaţiilor de preoţi pe care i-a crescut cu bunătatea, înţelegerea şi priceperea lui. Azi aceste generaţii de preoţi din tot Ardealul simt că dascălul lor este prezent în viaţa lor, căci dacă ei realizează ceva în viaţa lor, aceasta se datoreşte şi dascălului care le-a semănat în suflete darurile cu care el însuşi a fost înzestrat de Dumnezeu.

Traiectoria vieţii sale este plină de lumină.

Părinţii i-au fost mineri, a avut o copilărie aspră, dar care a rodit din plin în primăvara vieţii sale petrecută la Sibiu în anii de profesorat. Vara vieţii a fost

în timpul cînd a cunoscut îndeaproape întreaga Mitropolie a Ardealului, vizitînd toate orașele de pe cuprinsul acesteia, semănînd în sufletele credincioșilor săi sămînța credinței în Dumnezeu și a dragostei și îndemnînd la trăire creștinească și românească, la unitate creștină și națională. Momentele cele mai însemnate ale acestor vizite erau cuvîntările sale. Cine nu a auzit — sau cine poate uita dacă a auzit — de aceste vorbiri înflăcărate pe care Mitropolitul le ținea ori de cîte ori avea prilejul? Entuziasmul său era molipsitor stimulînd o actualizare a îndemnului în faptă. Toamna vieții sale a fost grea. Mintea lui a început să se stingă încet. Cercul cunoașterii s-a îngustat din ce în ce mai mult. S-a depărtat de lumea sa, dar cu ochii credinței zărea poate o lume de dincolo de veac pe care n-o putea tălmăci în cuvinte.

Mitropolitul Nicolae nu pleacă cu totul. Numele lui se înscrie în istoria Transilvaniei. El rămîne ca un meteor ridicat la mari înălțimi cu efecte binefăcătoare pentru cler și credincioși. De acum înainte în șirul ierarhilor pomeniți la Sfînta Sfintelor se va pomeni și numele celui de-al treilea ierarh al Ardealului cu numele Nicolae.

Îmi revine acum greaua îndatorire de a aduce aici un cuvînt de despărțire din partea Episcopiei Oradiei. Mitropolitul Nicolae a fost din copilărie legat de meleagurile din vestul țării, de plaiurile bihorene. Studiile teologice și le-a început la Academia Teologică din Oradea, unde a făcut primul an. Mai tîrziu, în fiecare an revenea pentru tratament cînd lua parte la binecuvîntări și sfințiri de biserici, transmițînd credincioșilor cuvinte de întărire în credință și încredere în forțele spirituale ale poporului nostru. Era o sărbătoare de fiecare dată cînd Mitropolitul Nicolae venea în părțile noastre. Prin mine, clerul și credincioșii din Episcopia Oradiei aduc un pios omagiu și făgăduiesc că nu-l vor uita pe cel pe care l-au prețuit și iubit atît de mult.

Închei cuvîntul de despărțire de azi, avînd în minte gîndurile adormitului întru Domnul care și-a luat rămas bun de la lumea aceasta cu inima legată de Altarul dumnezeiesc pe care l-a slujit zicînd: „Rămîi în pace scump și dumnezeiesc Altar. Roagă pe Domnul să mă învrednicească a te vedea în Biserica cerească a celor nou născuți. Rămîi în pace Altar sfînt și iertător. Trupul sfînt și sîngele scurs al Domnului pe care le-am primit de la Tine mi-au dat iertare păcatelor, și încredere în fața tronului neînvins al Domnului și Dumnezeului nostru. Rămîi în pace sf. Altar și masă a vieții, roagă pentru mine pe Domnul nostru Iisus Hristos să nu încetez niciodată a păstra amintirea Ta și să mă învrednicească a sluji marelui Arhiereu lîngă Altarul cel ceresc."

Și acum Doamne Dumnezeul nostru slobozește în pace pe robul Tău, Arhiereul Nicolae, care în viață a vestit numele și puterea Ta, a săvîrșit lucrul ce i l-ai dat și a preamărit dumnezeirea Ta. Primește sufletul lui în locașurile drepților și îl învrednicește să se bucure neîncetat de vederea cea negrăită a slavei Tale, iar trupul să se dea firii zidite de Tine din care este alcătuit și în ziua cea mare a dreptei judecăți să dea răspuns bun înaintea Dreptului Judecător. Amin!"

Em. Sa Domnul Episcop *Albert Klein* în numele Bisericii Evanghelice-lut. C. A. din România, care a spus:

„Ne-am întrunit să însoțim cu gîndurile și cu rugăciunile noastre pe răposatul dr. Nicolae Mladin pe ultimul său drum în fața tronului ceresc.

Orice ființă umană are nevoie de cortegiul de dragoste al acelora care doresc să mărturisească în fața judecății lui Dumnezeu că îi sînt datori răposatului, pentru semnele și faptele de dragoste cu care i-a mîngîiat și i-a ajutat.

Astfel să-mi fie îngăduit să-mi amintesc de dragostea frățească, cu care Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Ardealului de pe atunci m-a salutat cu prilejul investiturii și al înscăunării mele ca episcop și mi-a oferit frățietatea aceea sinceră, care nu a fost stingherită niciodată.

Nu vom uita aceea seară din ianuarie 1970, cînd Înalt Prea Sfinția Sa, cu prilejul încheierii săptămînii de rugăciune pentru unitatea creștină, într-o impresionantă predică, ne-a propovăduit Evanghelia de pe amvonul catedralei evanghelice din Sibiu, cu o adîncă înțelegere pentru problemele specifice ale comunității luterane.

Ne amintim de numeroasele convorbiri, care, indiferent de punctul de plecare, s-au transformat într-un dialog al credinței și al dragostei.

Dar îi mulțumim și pentru mărturia sa creștină, a cărei idee centrală a fost măreția și frumusețea vieții în Hristos. Ne-a invitat să avem parte la această viață care este veșnică, fiindu-ne oferită de însăși Domnul cel înviat din morți.

Vă rugăm să primiți sincere condoleanțe din partea Bisericii Evanghelice, a clerului și a credincioșilor ei.

Dumnezeu să-l ierte, să-l primească în împărăția Sa și să-l așeze între cei drepți, ca să vadă Slava Sa, a Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh, Unul și același în vecii vecilor".

Em. Sa Domnul Episcop *Nagy Gyula* în numele Eparhiilor reformate din România, care a spus:

„În numele credincioșilor, preoților, intîistătătorilor Biserici Reformate din România și al meu personal mă opresc lîngă sicriul fratelui nostru Nicolae Mladin, fost mitropolit ortodox român al Ardealului, cu inimă compătimitoare pentru pierderea imensă a Bisericii Ortodoxe soră și pentru durerea profundă a rudelor mai apropiate sau mai îndepărtate și a prietenilor.

El și-a redat sufletul său nemuritor Domnului său creator!

În inima mea răsună cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „M-am luptat lupta cea bună, mi-am isprăvit alergarea, am păzit credința" (II Tim. 4, 7). Aceste cuvinte sînt scrise de către Sfîntul Apostol Pavel în timpul robiei sale la Roma, iubitului său ucenic Timotei, cu gîndul la moartea sa apropiată, spunînd: „Căci eu sînt gata să fiu turnat ca o jertfă de băutură și clipa plecării mele este aproape" (II Tim. 4, 6).

Acest cuvînt este o dare de seamă și o confesiune! Nu numai pentru Timotei, nu numai pentru comunitatea din Efes, nu numai pentru cei care l-au urmat pe Hristos, locuitori în Asia Mică, și nu numai lîngă sicriu sînt aceste cuvinte o măsură valabilă a vieții. Ele sînt ordinea, porunca și obligația oricărei vieți!

Mesajul predicii este cuprins în trei cuvinte: m-am luptat, mi-am isprăvit, am păzit. Fără îndoială, orice viață este o luptă permanentă! Pentru viață, pentru existență! Pentru realizarea planurilor noastre individuale, pentru atingerea scopurilor noastre propuse. Dar este totodată și o luptă pentru acele comunități în care trăim, de care aparținem: familia, comunitățile de muncă, Biserica, poporul, societatea, patria. Și apărarea acestora, bunăstarea lor, fericirea lor constituie totodată și destinul bun sau mai puțin bun al vieții noastre.

Pentru această luptă trebuie să ne pregătim și în această luptă trebuie să rezistăm! Această luptă permanentă, această alergare fără oprire nu poate fi abandonată. Nu se poate încetini! Această alergare are bucuria sa, povara, recunoștința și umilința sa, dar are și răsplata sa frumoasă!

Potrivit frumosei și cunoscutei comparații a Sfîntului Apostol Pavel, această luptă este ca o cursă de competiție. Mulți pornesc, sînt mulți alergători, dar numai acela va cîștiga premiul, care „se stăpînește", care „se poartă aspru cu trupul său" (I Cor. 9, 24—27).

Această alergare nu este pentru o cunună „care se poate veșteji" ci pentru una care „nu se poate veșteji". Această luptă este lupta frumoasă a credinței, acea luptă nobilă, acea alergare pentru cununa vieții veșnice.

Sfîntul Apostol Pavel mărturisește cu conștiința curată în fața lui Dumnezeu și a oamenilor: M-am luptat... mi-am isprăvit... am păzit. AM PĂZIT CREDINȚA!

L-am cunoscut pe fratele meu, mitropolitul Nicolae Mladin, de amintire binecuvîntată, încă din tinerețea sa, din orașul său natal Petroșani, unde trăia împreună cu familia sa, în valea luptelor supraomenești, a necazurilor de odinioară, din valea „diamantelor negre" de astăzi.

I-am urmărit calea vieții sale, ca și a unui prieten iubit timp de aproape două decenii, în timpul cînd era profesor de etică la Teologia din Sibiu. Am fost prezent și la instalarea sa ca mitropolit în calitate de episcop reformat, bucurîndu-mă cu recunoștință pentru însărcinările sale responsabile, pentru chemarea sa care însemna o frumoasă cinstire. Împreună cu Sfîntul Sinod și cu poporul ortodox credincios am simțit și am rostit: „VREDNIC ESTE!"

Multiplele sale daruri primite de la Domnul, harismele sale, marea sa știință, lupta întregii sale vieți, viața sa în care s-a purtat mereu aspru cu trupul său, iubirea sa nestrămutată față de Biserica sa, față de poporul său, l-au chemat la multe servicii și i-au încredințat multe sarcini. El și-a asumat totul, pînă cînd a rezistat

trupul său... Viața sa de mare valoare s-a frînt și în boala sa și-a găsit îngrijire credincioasă precum și pace întru Domnul pentru sufletul său credincios, aici la Sîmbăta de Sus.

Îi mulțumesc că m-a primit ca prietenul său, ca împreună slujitorul și ca fratele său!

Amintirea sa binecuvîntată va rămîne în inima mea, în inimile noastre, ca exemplul acelei personalități de excepție, care prin întreaga sa viață, prin tinerețea sa, prin învățăturile sale ca profesor, prin înțelepciunea sa de cîrmuitor bisericesc, cu clarviziunea sa, prin slujirile sale, cu inima deschisă, omenia și iubirea sa, și-a sfîrșit luptele, și-a isprăvit alergarea, a păzit credința!

Nu! El nu a murit! El a plecat doar, numai trupul său e închis în sicriu, dar el trăiește. El s-a răsfirat ca petalele florilor și este prezent peste tot: în inima Bisericii sale, a poporului său, în inimile celor care l-au iubit, ale prietenilor săi.

Ne înclinăm cu pietate, cinstire și cu rugăciune în fața sicriului său, dar nu pentru veșnicie, ci ne luăm rămas bun spunînd: Dumnezeu cu tine, Dumnezeu cu noi, la revedere!"

P. S. Episcop-vicar *Iustinian Maramureșanul* în numele foștilor studenți ai adormitului în Domnul ierarh, a spus:

„Pentru noi toți cei ce am audiat cursurile și citit cu venerație cărțile celui pe care îl conducem pe ultimul drum, Mitropolitul Nicolae Mladin va rămîne un stîlp de lumină pe drumul vieții noastre. Luceafărul este luceafăr și după trecerea printr-o eclipsă, ba chiar apare mai luminos după aceea. Aceasta nu știrbește întru nimic din caracteristicile pe care le are.

Mitropolitul Nicolae face parte din galeria marilor mitropoliți ai Ardealului. Gîndirea lui originală, dragostea de țară și popor, grija pentru Biserica lui Hristos și pentru tradițiile noastre strămoșești sînt numai cîteva din diamantele ce împodobesc cununa de aur a marelui dispărut. Încununat astfel, intră în istoria neamului românesc, în istoria Bisericii noastre și în eternitate. Parcă auzim glasul Domnului zicîndu-i slujitorului Său, Mitropolitul Nicolae: „Bine slugă bună și credincioasă, intră întru bucuria Domnului Tău".

Aduc aici prinosul de recunoștință și mulțumire din partea preoților și credincioșilor Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, din partea Î. P. S. Arhiepiscop Teofil personal.

Azi în fața tuturor altarelor din această Arhiepiscopie, sînt convins că toți preoții care au auzit de decesul Mitropolitului Nicolae au înălțat rugăciuni pentru odihna sufletului său.

Țin să aduc un cuvînt de recunoștință și mulțumire și părinților din Mănăstirea „Brîncoveanu", în special fratelui Irineu, care l-au înconjurat pe marele dispărut, în ultima parte a vieții lui, cu dragoste și grijă.

Dumnezeu să-l odihnească în pace. Amin!"

P. C. pr. prof. onor. *Nicolae Neaga* în numele colegilor de profesorat de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, care a spus:

„După frumusețea atîtor cuvinte mi se pare că ar fi de prisos orice întregire dar prestigiul Mitropolitului Nicolae Mladin ne permite să vorbim iară și iară. În calitate de coleg de catedră, îmi îngăduí să vorbesc în numele celorlalți colegi pe care i-a avut în perioada de profesorat. Acum cînd vijelia morții a răsturnat un stejar adînc înrădăcinat în învățămîntul nostru teologic, parcă nici nu putem crede că a murit. Nu e timp îndelungat de cînd l-am văzut ultima oară și iată, acum el își încheie socotelile vieții. Într-adevăr nimeni nu știe ceasul sfîrșitului. Așa cum spune o veche zicere românească, am venit pe rînd și plecăm pe sărite.

S-a înfățișat aici figura marelui dascăl și profesor Nicolae Mladin. Îmi îngădui și eu a da expresie sentimentelor mele. Parcă-l văd cu privirea blîndă și pătrunzătoare, fața amicală, constituția fizică bine organizată, calculat în mers ca metrica poeziei grecești, măsurat în vorbă ca sentențiosul Cezar. Cărțile sale vor vorbi peste veacuri de dascălul de odinioară, de talentul, de mintea lui ordonată, de calitățile sale alese. Lucrurile pe care profesorul Nicolae Mladin le-a împărtășit studenților săi sînt la superlativ; el le-a exprimat cu toată convingerea ființei sale. Om

modest, sobru, de muncă și caracter și-a găsit idealul în credință și plata în muncă. Pentru toate acestea la simpozionul cîntăririi faptelor bune și rele ar putea răspunde cu poetul: „Doamne-n lume cît am stat / Pe Tine te-am reprezentat".

Te vom păstra în suflet ca pe o icoană curată din atelierele Mănăstirii Sîmbăta. Primește-l cu drag pămînt iubit și culcă-l în pace la sînul tău. Amin!"

P. C. protopop al Sibiului pr. *Dănilă Luca* în numele protopopilor și preoților din Arhiepiscopia Sibiului, a spus:

„Nu cu puțină emoție încerc să aduc un cuvînt care să constituie un frumos omagiu pentru cel ce mi-a fost profesor și păstor, Î. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae Mladin.

Arhiepiscopul și Mitropolitul Nicolae Mladin, cu ziua de azi se mută acolo unde nu mai este „durere, întristare, suspin", ci viață și loc ce de atîtea ori ne-a fost arătat, descris, învățat de către ilustrul profesor și mitropolit în așa fel încît să înțelegem că nu există misiune mai înaltă decît aceea de a-l sluji pe Dumnezeu. Pleacă la Hristos, Împăratul cel fără de moarte în care credem cu adevărat. Iar ceea ce credem știm că ne va da și nouă: Învierea și viața veșnică. Pleacă la Cel pe care l-a mărturisit și predicat cu scrisul, cu cuvîntul, cu slujirea sa la Sf. Altar. Dragostea sa față de cele sfinte ne-a făcut să înțelegem că misiunea preoțească este de mare răspundere, atît în fața oamenilor cît și în fața lui Dumnezeu. Am învățat de la el că orice lucru din lumea aceasta dacă se strică poate fi înlocuit dar sufletul omului dacă se strică, în locul lui cu putem pune nimic. N-a pierdut nici un prilej de a ne îndemna la pace, frățietate, la a da tot ce este mai bun în noi, la a sluji Biserica și Patria, de a ne consacra slujirii la altarul Patriei și al Bisericii noastre strămoșești.

Nu uit, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Antonie, că după instalarea Î. P. S. Voastre, Î. P. S. Mitropolit Nicolae a cerut mulțimii să meargă pe același drum de cinste și prețuire pentru Î. P. S. Voastră, cum a simțit că preoțimea avea pentru dînsul. Și colaboratorii Înalt Prea Sfinției Voastre au pus aceste cuvinte la inima lor pentru a nu le știrbi întru nimic.

Nu-l vom putea uita niciodată, inimile noastre azi sînt pline de durere. Peste chipul lui pămîntesc se așterne țărîna dar chipul lui sufletesc rămîne viu în sufletele noastre. În rugăciunile noastre, de azi înainte, vom zice: „Pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscopul și Mitropolitul nostru Nicolae, pomenește-l Doamne întru Împărăția Ta. Amin!"

P. C. arhid. prof. *Constantin Voicu*, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, în numele profesorilor, studenților și tuturor ostenitorilor de la acest Institut, care a spus:

Profesorii, studenții și ostenitorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu aduc, prin prezența lor și prin cuvîntul meu, prinos de înaltă cinstire, dragoste și recunoștință, distinsului dascăl de Teologie și arhipăstor al Mitropoliei Ardealului, Î. P. S. Dr. Dr. h. c. Nicolae Mladin la popasul ultim cînd trece de la viața aceasta spre „cea neîmbătrînitoare și veșnică".

Cu ce cuvinte s-ar putea evoca, cum se cuvine, profilul personalității celui ce a fost Mitropolitul Nicolae Mladin?

Voi încerca să-mi mărginesc cuvîntul la un singur aspect din viața Înalt Prea Sfinției Sale, acela de eminent dascăl de Teologie, care l-a impus, de mult, ca mare personalitate a gîndirii teologice românești contemporane.

Cînd fac această afirmație dau glas celor 25 de ani de neobosite strădanii și autentice vrednicii ale defunctului ca profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Sînt, apoi, în asentimentul și pe linia convingerilor Mitropolitului Nicolae Mladin însuși, care, chiar în ziua ruperii de Institut și trecerii în Ierarhia superioară mărturisea: „Votul acesta mărturisește încrederea și prețuirea clerului și credincioșilor ai căror reprezentanți sînteți, față de un dascăl, care socotea ca misiune a vieții sale altarul și catedra, amvonul și condeiul. Așa-mi făurisem gîndul: să-mi zidesc ființa în sufletele studenților teologi, în inimile celor ce-mi citeau slova și celor ce ascultau graiul predicatorului".

Cu adevărat cuvinte pline de sens și împlinite în viața profesorului de Morală de la Sibiu, Dr. Nicolae Mladin. Așa s-a întîmplat! Și-a zidit ființa și și-a dăltuit numele în sufletele ucenicilor, care l-au dus cu ei pe întinsele meleaguri ale patriei, unde slujesc lui Dumnezeu și oamenilor.

Slujirea lui Dumnezeu, prin slujirea oamenilor, l-a preocupat pe profesorul Nicolae Mladin, prin tot ceea ce a făcut la amvon, la catedră și cu pana măiastră așternînd pe mii de pagini învățătura ortodoxă, gîndită pentru credincioșii zilelor noastre.

Ca pedagog a știut să folosească metoda cea mai potrivită care să-l apropie de sufletul uman însetat de cunoaștere, de frumos, de adevăr și mai ales de desăvîrșire morală. Acestea l-au impus repede ca un profesor ascultat, prețuit și iubit.

Ca teolog, profesorul Nicolae Mladin a intuit de timpuriu marile teme ale contemporaneității, cărora Biserica trebuie să le dea o justă orientare în lumina învățăturii sale.

Teza sa de licență: „Influența lui Dionisie Areopagitul asupra lui Ioan al Crucii", demonstrează dorul teologului după căutarea unității creștine, iar teza de doctorat „Iisus Hristos — viața noastră" (asceza paulină) îl recomandă ca teolog profund, orientat în specificul spiritualității ortodoxe. Hristos este modelul vieții creștinului în toate aspectele ei:duhovnicesc-spiritual, bisericesc și social.

Aceste laturi ale vieții l-au preocupat deopotrivă, în cursurile de la catedră, în predicile de la amvon și-n operele teologice scrise.

Ca ardelean l-a preocupat și i-a fost scumpă Ortodoxia, ca aluat al unității bisericești și naționale, pentru care a militat în scrierile: „Cînd frații sînt împreună"; „Rolul preoțimii în întregirea bisericească"; „Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române"; „Samuil Micu Clain Teologul"; „Dacă ar trăi Inochentie Micu Clain".

Ca profesor de morală creștină a abordat teme de actualitate înainte ca Biserica să se exprime oficial asupra lor. Morala creștină a fost gîndită pentru credincioșii zilelor noastre responsabil de toate aspectele cu care contemporaneitatea este confruntată. Putem aprecia, în acest sens, orientarea sa, ca a unui teolog profund umanist, cum reiese din studiile: „Creștinismul și forțele sociale"; „Problema omului"; „Problema muncii în creștinism"; „Morala creștină și progresul social"; „Munca liberă și creatoare"; „Principii morale anticolonialiste"; „Despre cibernetică"; „Morala creștină și patriotismul"; „Creștinii pe calea păcii" etc.

A încurajat ucenicii de la catedră, și pe credincioși de la amvon și pe toți cu condeiul, să urce fără sfială treptele desăvîrșirii morale, după pilda Mîntuitorului „Iisus Hristos — viața noastră", care ne sfințește viața în „Biserica Ortodoxă Română — una și aceeași în toate timpurile". Pe lîngă activitatea de la catedră, a fost redactor responsabil al publicației șaguniene „Telegraful Român" între anii 1948—1967 cînd are loc alegerea sa ca Mitropolit.

Pentru toate acestea sîntem îndreptățiți să afirmăm, că trecerea la cele veșnice a Înalt Prea Sfințitului Dr. Nicolae Mladin lasă în sufletele noastre, ale tuturor, dar mai cu seamă ale celor ce ostenesc în Institutul Teologic Universitar din Sibiu, unde Înalt Prea Sfinția Sa și-a petrecut primăvara vieții, adîncă durere și un gol de neînlocuit.

Odată cu prinosul recunoștinței pentru profesorul și ierarhul ce ne părăsește fizic și cu rugăciunea fierbinte, ce-l însoțește pe calea veșniciei, îi făgăduim profesorii, studenții și ostenitorii Institutului nostru că îi vom păstra vie pilda lui dăruirii lui Dumnezeu și oamenilor și că, așa cum a dorit, — s-a zidit în sufletele noastre prin toată moștenirea lăsată.

Dumnezeu să-l odihnească cu drepții!"

P. C. pr. *Dumitru Dan*, vicar ad-tiv, în numele Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului și al Consiliului arhiepiscopesc, a spus:

„Eu te-am proslăvit Părinte pe pămînt,
lucrul ce mi-ai dat să fac, l-am făcut".
„Eu vin la Tine Părinte Sfinte, pe cei
ce mi i-ai dat, păzește-i în numele Tău".

Cam prin al III-lea deceniu al veacului acestuia, Providența s-a oprit o clipă la o casă de mineri de pe frumoasa vale a Jiului, locuită de o femeie în văduvie cu

numele Letiţia, îndemnînd-o pe ea şi pe fiul ei Nicolae să păşească pe calea slujirii preoţeşti.

Acest tînăr împodobit de Dumnezeu, din naştere, cu însuşiri alese, cu o voinţă de neclintit, cu o minte ascuţită şi vrere peste poate, a trecut încet, dar statornic, consecvent şi continuu, toate etapele, nevoile, lipsurile şi încercările nu de puţine ori aspre, ale tînărului hotărît să acumuleze atîtea cunoştinţe, taine şi mistere ale învăţăturii lui Hristos-Domnul nostru, încît să poată să ajungă aproape la desăvîrşire şi să fie ales între aleşii Domnului.

Socotit încă de atunci ca un copil minune, prin rezultatele excepţionale la învăţătură şi continuîndu-şi tinereţea ca un tînăr cu vaste perspective şi măreţ viitor, are fericirea, pe care doar cei aleşi o au, de a-l întîlni pe marele mitropolit Nicolae Bălan (acest mare ctitor de oameni), care cu ascuţimea minţii sale intuieşte la tînărul teolog Nicolae Mladin acea sclipire de inteligenţă care ar putea să strălucească măreţ pe ogorul Bisericii noastre.

Trimis la studii peste hotare şi apoi tuns în monahism aici la poalele munţilor Carpaţi, în ctitoria marelui voievod Brîncoveanu, tînărul teolog şi monah urcă pînă la demnitatea de profesor universitar la Institutul Teologic din Sibiu şi de aici la înalta treaptă şi marele rang de Arhiepiscop şi Mitropolit al Ardealului, pe scaunul nemuritorilor, ilustrat cu măreţie de A. Şaguna, I. Meţianu, N. Bălan, Iustin Moisescu, Prea Fericitul Părinte Patriarh actual.

Prin puterea sa de pătrundere, prin dragostea sa fierbinte faţă de Dumnezeu şi oameni, faţă de Biserica lui Hristos şi neamul nostru românesc, prin acele străfulgerări şi sclipiri de gîndire, prin blîndeţe şi mai ales prin avîntul cu care cuvînta de la catedră sau amvon — făcînd din amvon catedră şi din catedră amvon — cu ochii de culoarea cerului deschis, cu chip de ascet captînd ca nimeni altul masele, vlădica Nicolae s-a ridicat la nivelul celor mai mari şi distinşi conducători ai vieţii noastre bisericeşti de aici din potcoava Carpaţilor transilvăneni, cît şi de pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române.

Ce a făcut şi cît a reuşit să facă vlădica Nicolae va arăta istoria Bisericii noastre, în care a intrat cu demnitate şi o ştiu toţi aceia care l-au ascultat vibrînd de la catedră sau din amvonul catedralei Ardealului sau i-au citit şi răscitit, i-au studiat miile de pagini ale articolelor, studiilor şi cărţilor publicate sub semnătura Î. P. S. Sale.

Nopţile de studiu, nopţile de muncă intensă, de-ar fi să amintim şi numai acelea în care, ca redactor, concepea aproape singur „Telegraful Român" şi nu puţine au fost dimineţile în care maica Letiţia mergea plîngînd la P. C. rector Sofronie Vlad, spunînd cu lacrimi în ochi că „Niculiţă al meu n-a dormit nici noaptea asta", apoi grijile şi dăruirea totală pentru bunul mers al Arhiepiscopiei, i-au vlăguit şi şubrezit sănătatea.

O vorbă românească spune că: „Pămîntul este rotund şi vrerea Domnului rămîne neschimbată"; şi vrut-a Domnul ca Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae să se întoarcă la izvoare, aici la mănăstirea de metanie, aici unde depusese jurămîntul să fie al Domnului, aici între ai săi, şi aici să-şi primească cununa neveştejită a celor aleşi.

S-a stins încet ca o făclie dascălul şi Mitropolitul nostru, iar acum întins în coşciugul cu care călătoresc din această viaţă toţi muritorii, stă întors din nou cu faţa spre fereastra mare a Carpaţilor, aşteptînd venirea Domnului, învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie.

Confirmă acum cuvintele marelui Nicolae Iorga, care spunea: „Pentru a ieşi din viaţă, din îndatoririle vieţii, nu e decît o singură poartă: a morţii. Dar pînă atunci, să fii cu orice risc al celorlalţi. Va veni o vreme cînd vei trăi numai printr-înşii, prin cei pentru care te-ai jertfit". Şi pentru vlădica Nicolae a sosit acum vremea. Şi totuşi, putem spune că el n-a murit, trăieşte în veci, e numai dus. Ori de cîte ori dorim să dialogăm sau să-i cerem sfaturile o putem face, deschizînd cărţile de învăţături rămase de la dînsul.

În numele Adunării Eparhiale, al Consiliului Eparhial, al administraţiei Centrului eparhial al Mitropoliei Sibiului, al muncitorilor de la ateliere şi tipografie şi al tuturor slujitorilor din Centrul mitropolitan, aducem un pios omagiu celui care ne-a fost dascăl, învăţător, îndrumător şi conducător, Părintele nostru Mitropolit Nicolae zicînd: „Dumnezeu să-l primească şi să-l odihnească în locaşurile drepţilor Săi, strălucind peste el în veci lumina feţei Sale. Amin!"

La sfîrşit a luat cuvîntul Î. P. S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, care a spus:

„Aş vrea în primul rînd să mulţumesc tuturor celor care, prin cuvîntul lor, au adus un ultim omagiu adormitului arhiepiscop şi mitropolit Nicolae Mladin, care pleacă acum dintre noi, acolo unde nu mai este durere, nici întristare, nici suspin. Pentru că, mai ales în ultimii ani, a avut parte de întristare, de durere şi suspin. S-a amintit de către toţi vorbitorii, activitatea sa de profesor şi activitatea sa de ierarh dar parcă, oricîte s-ar spune despre o viaţă de om, nu se poate niciodată spune totul. Mai rămîne încă loc pentru altele şi altele, mai ales cînd cel despre care se vorbeşte a fost un om care s-a dăruit, care din bogăţia inimii şi a minţii a dăruit totul Bisericii, Patriei, prietenilor şi acestei mănăstiri.

Aşa cum s-a spus, a ieşit din activitate mai devreme decît s-ar fi cuvenit, mai devreme decît trebuia. O boală nimicitoare l-a obligat să-şi întrerupă gîndurile, planurile, masa de scris, pastoraţia ierarhică, întreaga activitate cu care s-a făcut cunoscut ca profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi ca mitropolit al Ardealului. În ultimii ani s-a întors aici la Sîmbăta, în chinovia sa. El a dorit să se întoarcă aici, între munţii aceştia cu care sufletul şi structura sa intelectuală avea ceva comun; făcea corp comun cu piatra şi cu pădurea din jurul său. Zicea adesea: „Sînt din piatră tare, ca moţii din care mă trag şi ca Apusenii". Şi aşa a fost, atît cît a fost în activitate.

Vestea morţii mitropolitului Nicolae Mladin m-a prins la Bari, în sudul Italiei, unde eram la o importantă conferinţă creştină internaţională; Bari este oraşul în care se află din secolul al XI-lea moaştele Sf. Nicolae, aşa încît acolo, la mormîntul Sf. Nicolae, am făcut prima rugăciune pentru mitropolitul nostru Nicolae. Am venit cu primele şi cele mai rapide mijloace de călătorie pe care ni le pune la dispoziţie civilizaţia modernă, pentru că am simţit că trebuie neapărat să onorez un înaintaş şi un om deosebit, aşa cum facem toţi în aceste momente de despărţire şi bilanţ. Mulţumesc Î. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei care a vorbit în numele P. F. Patriarh Iustin şi al Sf. Sinod. Vă rog Înalt Prea Sfinţite să transmiteţi mulţumirile noastre ale tuturor celor din Mitropolia Ardealului pentru că v-a delegat să-l reprezentaţi şi să luaţi parte astăzi la durerea noastră. Mulţumesc tuturor celorlalţi vorbitori, cu deosebire Domnului Episcop Albert Klein al Bisericii Evanghelice C. A. din R. S. România şi Domnului Episcop Gyula Nagy al Eparhiei reformate din Cluj-Napoca.

Aşa s-a întîmplat, că pe mitropolitul Nicolae l-am cunoscut foarte devreme, încă de pe cînd eram student teolog la Bucureşti. Îmi petreceam adesea vacanţele aici, la M-rea Sîmbăta. Într-una din veri am luat parte la ceremonia tunderii în monahism a unui important vieţuitor al mănăstirii, de către mitropolitul de fericită amintire Nicolae Bălan, în anul 1946. Vieţuitorul era tînărul pe atunci Nicolae Mladin, profesor la Institutul Teologic din Sibiu. Ceremonia s-a petrecut chiar aici, pe acest loc în care acum zace gata de plecare pe drumul cel din urmă. De altfel nu era pentru prima oară cînd auzisem de dînsul. Am fost bucuros atunci că l-am cunoscut, dar vestea despre el ajunsese de mult la noi, cei care studiam în Bucureşti. Ştiam toţi că la Sibiu preda un profesor de mare valoare, un orator extraordinar, un orator care ţine auditoriul cu sufletul la gură, un orator care strîngea în jurul lui tineretul, un orator al cărui cuvînt era puternic şi adevărat. În toamna lui 1947 am asistat, la Facultatea de Teologie din Bucureşti, la o altă festivitate, căci festivitate a fost: momentul în care Nicolae Mladin îşi susţinea teza de doctorat. Îmi aduc aminte comentariul pe care l-am făcut noi studenţii, observînd modul cum şi-a susţinut teza de doctorat, şi nu mă refer la răspunsurile pe care le dădea la întrebările profesorilor, sau la felul cum şi-a apărat teza de doctorat. Ceea ce ne-a impresionat foarte mult a fost faptul că masa de dinaintea sa, masa pe care orice candidat la doctorat ar fi avut dreptul să aibă cărţi, notiţe, fişe, pentru că aşa e la susţinerea unei teze de doctorat: poţi să te inspiri din materiale dinainte pregătite, poţi să citezi din cărţi pe care le ai în faţă; ei bine, masa lui era goală. N-a avut nevoie de notiţe, de cărţi, de fişe, fiindcă avea totul în cap. Avea totul în minte, fiindcă avea o minte bună, o minte scăpărătoare, o memorie extraordinară. Mintea lui era creme care scăpăra repede. Conversaţia cu el era o delectare. Cîţi şi cît de mulţi dintre cei care l-am cunoscut nu ne aducem aminte de asocierile neaşteptate şi spontane pe care le făcea între idei şi cuvinte, surprinzîndu-şi întotdeauna interlocutorul.

Trei mari mitropoliți ai Ardealului l-au avut aproape, l-au avut în atenție deosebită pe încă tînărul Nicolae Mladin, pentru că îi prețuiau inteligența deosebită și marea lui știință de carte. Mitropolitul Nicolae Bălan, mitropolitul pe atunci — azi Prea Fericitul Iustin și mitropolitul Nicolae Colan. Nu a dezmințit atenția și prețuirea care i-a fost acordată de acești trei mari mitropoliți ai Ardealului, și a dovedit că nu s-au înșelat atunci cînd i-au acordat credit și sprijin. Într-o săptămînă ca aceasta, acum 19 ani, exact între 4—11 iunie, în două Duminici, într-una a fost ales mitropolit al Ardealului și în a doua a fost instalat la Sibiu. Așa s-a întîmplat că și la acest eveniment crucial din viața lui, la evenimentul alegerii ca mitropolit al Ardealului, mă aflam în sala Sf. Sinod, ca ieromonah, printre invitați. A fost fără îndoială cea mai fericită alegere de mitropolit al Ardealului în momentul acela. Succesul său în această alegere a fost considerat absolut de către toată lumea prezentă, ca și de ceilalți care au auzit după aceea de ea, ca fiind foarte firesc. A fost socotit succesorul firesc al mitropolitului Nicolae Colan.

A făcut atunci, așa cum se obișnuiește în astfel de ocazii, o seamă de promisiuni și și-a luat o seamă de angajamente. A promis atunci, evocîndu-și înaintașii, — avea o predilecție deosebită în a-și evoca înaintașii, de la Șaguna încoace, spre a-și mărturisi prețuirea față de ei și dorința de a le urma pilda, — a promis atunci că va fi ca și ei, că va fi un bun patriot. Și a fost. Zicea că toți trebuie să cultivăm în noi și în alții un „patriotism constructiv". Este expresia lui. Se gîndea desigur la cei care fac patriotism de paradă, patriotism de vorbe. El cerea un patriotism constructiv, arătat prin fapte, dovedit prin fapte. Să arătăm prin fapte cît de mult iubim acest pămînt al nostru românesc, cît de mult iubim neamul nostru, cît de mult sîntem gata să ne jertfim pentru el. Patriotism constructiv!

A promis atunci că va fi un om al vremii, că va fi un om, cum zicea de altfel și Șaguna la vremea sa, care va înțelege vremurile și va răspunde exigențelor vremii sale. Și așa a fost.

A promis atunci că va fi un păstor bun după chipul lui Hristos și după învățătura și tradiția Bisericii. Și a fost așa! Cîți dintre preoții care sînt aici și dintre cei care se întîmplă să nu fie astăzi aici, cîți n-au fost ucenicii lui la Institutul Teologic și cîți n-au fost hirotoniți apoi de el în calitatea sa de mitropolit! A păstorit în Transilvania, cu prestigiu, vreme de 13 ani (1967—1980), și a reprezentat-o cu mare cinste în Sf. Sinod. Mitropolitul Nicolae Mladin nu era un oarecare în Sinodul Bisericii Române. Era o autoritate, o autoritate intelectuală, morală și patriotică. Avea aceea autoritate care se sprijină pe o conștiință superioară, pe demnitate și pe știința de carte. La dînsul se sprijinea și pe rădăcinile adînc înfipte în pămîntul și în istoria Transilvaniei. Transilvania a avut în el un fiu devotat. Biserica Transilvaniei a avut în el un slujitor luminat. Preoțimea și credincioșii au avut în el un păstor iscusit.

La un moment dat și-a sintetizat idealul vieții sale, prin alăturarea a patru cuvinte: altarul și amvonul, catedra și condeiul. Într-adevăr, pe toate acestea a știut să le îmbine în mod cu totul fericit. Cum s-a arătat aici de către mulți vorbitori, de către colegii și ucenicii lui, a fost un păstor și un rugător. Ca dascăl de Teologie și hirotonisitor a asigurat succesiunea clericilor în toate bisericile Arhiepiscopiei Sibiului, și ca profesor pentru întreaga Transilvanie. Pe amvon cine nu știe cîtă vigoare, cîtă forță emana dintr-însul în momentul în care predica. Transmitea tuturor un fel de fior prin care toți intrau în legătură directă cu el, cu sufletul lui, cu ideile lui, și toți participau la ceea ce spunea. În expunere făcea dovada unei logici desăvîrșite. Peste tot făcea dovada că este în posesia unor gînduri ordonate și a unor idei precise. Nu vorbea degeaba. Nu vorbea la întîmplare. Întotdeauna cuvîntul lui era motivat de idei bine alese și bine organizate. Era mobilizator în tot ceea ce spunea. Aceasta mi s-a părut întotdeauna extraordinar la dînsul. Se înfierbînta cînd vorbea, și tocmai pentru că se înfierbînta, convingea. Oratoria sa venea din substanța convingerilor sale.

A propovăduit pe Hristos, a fost un bun și mare profesor de Teologie morală și a fost așa cum s-a mai remarcat aici, un mare luptător pentru unitatea Bisericii Transilvaniei, pentru unitatea întregii Biserici românești. A propovăduit continuitatea, suveranitatea, unitatea neamului nostru, drepturile noastre istorice asupra Transilvaniei. Devenea tunet cînd vorbea despre acestea, iar despre suferințele seculare ale poporului Transilvaniei nu contenea să amintească, spre a îndemna la fapte pentru apărarea independenței și libertății în sfîrșit dobîndite. Aduceți-vă

aminte: cînd vorbea despre acestea, dintr-odată se înfierbînta. Cuvîntul lui devenea atunci fulger. Cuvîntul lui scăpăra și inimile ascultătorilor se înfierbîntau și se luminau.

A fost cu adevărat un mare fiu al poporului românesc. Proclama întotdeauna cu putere legătura dintre românii de aici și cei de peste munți. Carpații nu ne-au despărțit niciodată. Au fost șira spinării neamului românesc. Îi plăcea să-și aducă aminte că și studiile și le-a făcut peste tot. „Eu aparțin de fapt ambelor facultăți, și celei de la Sibiu și celei de la București" — zicea. Putea să spună că aparținea de fapt la trei facultăți: și celei de la Chișinău unde a studiat, ba chiar ar fi putut să spună la patru facultăți, fiindcă și-a început studiile teologice la Oradea, unde a studiat un an.

A fost un mare om de analiză și de sinteză. A făcut studii superioare nu numai la noi în țară, ci și la Viena, trimis de mitropolitul Nicolae Bălan, urmînd cursuri de teologie și filozofie, la catolici și la protestanți. Dovada studiilor, dovada acumulărilor sale sînt cărțile pe care le-a scris și foarte multe studii care au rămas risipite prin revistele noastre teologice, opere temeinice și originale. Unele dintre ele au fost menționate de P. C. Părinte rector C. Voicu în cuvîntul său, fiindcă a le înșira ne-ar trebui foarte, foarte mult timp. Dar fără îndoială, atît cărțile, cît și studiile sale vor rămîne în istoria teologiei și în istoria culturii românești. Poate că nu toți dintre dv. știți că a fost un mare om de cultură, nu numai un teolog. Și teologia e cultură, dar dincolo de aceasta, mitropolitul Nicolae Mladin iubea literatura, arta și poezia, era în legătură cu foarte mulți scriitori și istorici, oameni de cultură români și străini și, ceva mai mult, era el însuși poet. A publicat multe poezii în reviste literare, din modestie semnate cu pseudonim.

A fost și un mare ecumenist, adică — pentru cei care nu știți ce înseamnă acest lucru — a fost unul din luptătorii pentru unirea Bisericilor lui Hristos într-una singură, așa cum a fost ea la început. A fost unul din creatorii ecumenismului local de la noi din România și, aici, în Transilvania mai ales, a fost în foarte bune legături cu toate celelalte culte. Era prezent și activ la toate conferințele interconfesionale. Așa cum a remarcat D-l Episcop Gyula Nagy în cuvîntarea sa, mitropolitul Nicolae Mladin a fost primul dr. h. c. al Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca. S-a dăruit ecumenismului, bunei înțelegeri dintre creștinii din România, dar s-a dăruit și ecumenismului pe scară universală. De multe ori a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la întîlniri intercreștine internaționale, însoțindu-l și eu la multe din aceste întîlniri și știu cît era de prețuit. De altfel, cînd am anunțat la Bari moartea sa, în momentul cînd mi-a fost comunicată telefonic, fiind acolo de față și cîte doi reprezentanți din fiecare din cele 14 Biserici Ortodoxe din lume, și 30 de reprezentanți de frunte, din toată lumea, romano-catolici, toți m-au rugat să transmit clerului și credincioșilor Transilvaniei condoleanțe și omagiile lor pentru cel care a fost mitropolitul Nicolae Mladin și pe care foarte mulți dintre ei l-au cunoscut și l-au iubit.

În istoria mitropoliților Transilvaniei, Nicolae Mladin va rămîne un mitropolit mare și generațiile viitoare, fără îndoială, îi vor studia și îi vor fructifica opera. Sînt convins că Institutul Teologic din Sibiu va păstra amintirea unui mare profesor. Voi da îndrumări ca opera sa teologică să fie studiată și, mai mult, să fie dată în cercetare sistematică unora din cei mai buni studenți, care să alcătuiască teze de licență asupra ei, mai ales asupra operei de teologie morală.

Astăzi, mitropolitul Nicolae Mladin pleacă dintre noi. Despărțirea ne întristează, oricît știm că e doar o trecere întru nădejdea învierii și a vieții de veci. Rog pe sora sa și pe nepoții aici prezenți să primească sincere condoleanțe și să fie siguri că amintirea lui va fi neștearsă în istoria mitropoliților Transilvaniei, și în istoria Bisericii Române. El pleacă dar îi rămîne opera, îi rămîne amintirea. Cu ziua de azi, cu plecarea lui, el intră în veșnicie, iar pe pămînt intră în istorie, intră în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Catedrala din Sibiu, toate bisericile Transilvaniei, îl vor pomeni mereu de acum înainte, adăugînd la numele celor pomeniți pînă acum: Andrei Șaguna, Procopie Ivacicovici, Miron Romanul, Ioan Mețianu, Nicolae Bălan, Nicolae Colan, și numele mitropolitului Nicolae Mladin. Astăzi, intră el însuși în rîndul celor mari pe care i-a venerat.

Să ne rugăm dar pentru dînsul, ca Dumnezeu să-i facă parte de mîntuire, să-i ierte greșelile ce va fi săvîrșit ca om și să-i dea lucrătorului plata sa. Să-l odihnească cu drepții și pomenirea lui să fie din neam în neam. Să zicem toți: Dumnezeu să-l ierte!"

Cu ceremonialul cuvenit, sicriul a fost așezat apoi în mormîntul de lîngă clopotnița Mănăstirii Brîncoveanu, alături de bunii săi părinți, Gheorghe și Letiția, pînă va suna clopotul învierii de obște.

Duminică, 8 iunie 1986, în cadrul predicii pe care a rostit-o în catedrala mitropolitană din Sibiu, Î. P. S. Mitropolit Antonie a omagiat personalitatea vrednicului de pomenire mitropolit Nicolae Mladin, iar după Sf. Liturghie s-a săvîrșit un parastas în amintirea sa, la care au luat parte toți credincioșii din catedrală.

Încheind această relatare apreciem că următoarele cuvinte ale P. F. Patriarh Iustin, rostite în 10 ianuarie 1982, îl exprimă cît se poate de potrivit pe cel ce a fost preotul, profesorul și mitropolitul Nicolae Mladin și anume: „Vredniciile Î. P. S. Nicolae Mladin, ca profesor de Teologie, ca îndrumător al tinerelor generații de preoți, ca scriitor de studii teologice și ca chivernisitor al treburilor eparhiale îl așează în galeria luminoasă a ierarhilor Ardealului care au cinstit scaunul mitropolitan al Ardealului".

Dumnezeu să-i facă parte de bucuria aleșilor Săi!

Arhid *Gh. Papuc*
Pr. *T. Damian*

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DIN LUNA MARTIE 1986, ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Prima conferință preoțească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a fost programată după cum urmează: În 11 III la protopopiatele Sibiu și Făgăraș, în 12 III la prot. Rupea, în 13 III la protopopiatele Brașov și Mediaș, iar în 27 martie 1986 la protopopiatele Agnita și Sf. Gheorghe, la ultimele două protopopiate conferința fiind precedată de Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite, cu care prilej mulți dintre preoți s-au și spovedit.

La unele protopopiate (Brașov de exemplu) participarea a fost unanimă.

Din încredințarea I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost prezidată de următorii delegați chiriarhali: P. C. rector C. Voicu la prot. Sibiu, P. C. prof. I. Mihălțan la protopopiatele Făgăraș, Rupea și Agnita, P. C. prof. M. Păcurariu la prot. Mediaș, P. C. prorector D. Abrudan la prot. Brașov și P. C. cons. Gh. Papuc la prot. Sf. Gheorghe.

Intitulată: „*Dragostea de vatra străbună, trăsătură de seamă a adevăratului patriotism. Respectarea legilor, cinstea și corectitudinea — trăsături esențiale ale clerului și credincioșilor Bisericii noastre*" — tema conferinței a fost tratată de toți preoții din Arhiepiscopie în caietele de conferințe. În chip special, în plenul conferinței tema a fost lucrată și susținută de următorii C. preoți ca referenți principali și coreferenți: Aurel Răduleț (Sibiu — Josefin II) și Ioan Covaci (Aciliu) — la prot. Sibiu; Ioan Mitu (Pojorta), Virgil Vasu (Cincu) și Ioan Ștefan (Ludișor) — la prot. Făgăraș; Nicolae Palmeș (Cața) și Georghe Rusu (Dacia) — la prot. Rupea; Nicolae Urdă (Dîrlos), Grigorie Gîdea (Alma) și Teodor Coman (Hoghilag) — la prot. Mediaș; Florin Stroie (Holbav), Oct. Tomuța (Poiana Mărului) și Dorin Pușcariu (Tohanul Vechi II) — la prot. Brașov; Ioan Jurca (Coveș), Ioan Rus (Ilimbav) și Ioan Lupescu (Vărd) — la prot. Agnita; Gheorghe Băilă (Dobîrlău) și Gheorghe Roman (Dobîrlău Vale) — la prot. Sf. Gheorghe.

În partea introductivă, referenții principali și coreferenții au scos în lumină realitatea complexă pe care o cuprinde noțiunea de vatră străbună sau de patrie, ceea ce foarte greu se poate prinde într-o definiție, dragostea față de această vatră reprezentînd o îndatorire cu adevărat sfîntă a tuturor fiilor ei, ceea ce fiii Bisericii noastre au arătat permanent.

În tratare, referatele și coreferatele au zăbovit asupra spațiului geografic al vetrei noastre străbune, asupra genezei poporului nostru în acest spațiu, asupra unității și continuității lui în acest spațiu, asupra luptei sale în a-și dobîndi libertatea și unitatea sa politică, asupra jertfelor nemăsurate care s-au adus de

către fiii acestor meleaguri pe altarul împlinirii idealurilor superioare ale poporului nostru.

S-a insistat apoi asupra legislației actuale a țării noastre, a cărei respectare constituie de asemenea o trăsătură a adevăratului patriotism, legislație care, între altele, interzice cu desăvîrșire naționalismul, șovinismul și alte manifestări care lezează într-un fel sau altul raporturile de armonie dintre toți fiii Patriei, manifestări care, de altfel, au fost și sînt străine firii pașnice și tolerante a poporului român.

În ultimul capitol, referenții și coreferenții au adus în atenție o seamă de temeiuri biblice și patristice privitoare la dragostea față de patrie și la slujirea obștei din care facem parte; s-a insistat de semenea asupra trăsăturilor pozitive care caracterizează pe toți fiii buni ai Bisericii noastre, preoți și credincioși deopotrivă, care trebuie să se comporte cu adevărat „ca fii ai luminii" în mijlocul obștei din care fac parte, idei care au însumat și concluziile finale ale temei.

Apreciat ca un subiect nu numai pentru minte, ci și pentru inimă, multiplele lui sensuri au fost completate în cadrul discuțiilor care au urmat la fiecare protopopiat, la ele antrenîndu-se un mare număr de preoți.

S-au arătat, între altele, negrăitele valori spirituale ale poporului nostru, încît „eu personal pot spune că nu m-aș putea muta în altă țară pentru nimic în lume" — cum a afirmat Cuv. ierom. T. Părăian de la Mănăstirea Brîncoveanu (prot. Făgăraș), ceea ce de altfel au menționat și alți preoți; s-a subliniat de asemenea importanța și îndatorirea ocrotirii P. C. N. (pr. P. Vamvulescu — Ocna Sibiului; prot. Sibiu); că dragostea de țară are ceva din dragostea pe care o datorăm mamelor noastre (pr. I. Frățilă — Buia, prot. Mediaș), că această dragoste ne-o exprimăm și față de eroii țării, care au căzut spre a apăra vatra străbună (pr. V. Voineag — Brașov). În atenție s-au adus totodată o seamă de lucrări, recente și mai vechi, care scot în lumină frumusețea pămîntului nostru străbun, ca și virtuțile poporului român (pr. I. Săsăujan — Agnita) etc.

În cuvîntările de încheiere a dezbaterilor, delegații chiriarhali, referindu-se la prima parte a temei, au reliefat legătura dintre a iubi și a cunoaște, constatînd că cu cît cunoaștem mai mult valoarea unui lucru cu atît îl iubim mai mult.

În această ordine de idei s-a scos în lumină aria de formare a poporului nostru: spațiul carpato-danubiano-pontic, care constituie vatra noastră străbună, cu sublinierea frumuseților ei naturale, ceea ce îl făcea pe V. Alecsandri să spună în poezia „Țara" versuri ca acestea:

„O, cuib al fericirilor
O, țară luminoasă ...
Comoară-a nălucirilor
Grădina mea frumoasă.

Aici cu lăcrămioarele
Bujori se aprind în horă
Aice însuși soarele
Are-ntre flori o soră".

Delegații chiriarhali au arătat apoi că această frumusețe a firii și-a pus amprenta și pe frumusețea lăuntrică a fiilor acestor meleaguri străbune, în noțiunea de patrie intrînd și bogăția spirituală a tuturor fiilor vetrei noastre străbune: omenia lor, înțelepciunea lor, creațiile folclorice și culte și, desigur, nu în ultimul rînd credința sau Legea noastră străbună.

În această privință s-a adus, între altele, și o mărturie extrem de veche, cuprinsă în una din scrierile lui Dionisie cel Mic din Dobrogea, acest călugăr străromân, care, vorbind despre străbunii noștri din vremea lui, spunea că „erau plini de căldură și minunați prin blîndețea purtării ... Credința lor, strălucind prin legătura cu fapta bună, era pentru toți pildă de viață și sinceritate ...".

Astfel de lucruri cunoscîndu-le este, desigur, cu neputință să nu ne ducă la prețuirea lor, la iubirea lor, aducîndu-se, și în acest sens, pilda voievozilor noștri, pilda lui Brîncoveanu, care a preferat să-și dea viața, el și cei patru feciori ai săi, decît să se lepede de poporul său și de Legea lui străbună, unui Kogălniceanu, unui Bălcescu, unui Badea Cârțan și a altor eroi intrați în legendă, ca „Dan căpitan de plai", a cărui omenie și dragoste de țară este exprimată în versurile:

„Ceahlăul sub furtună nu scade mușunoi,
Eu, Dan, sub vîntul soartei să cad păgîn nu voi.
Alb am trăit un secul pe plaiul strămoșesc,
Și vreau cu fața albă senin să mă sfîrșesc,

Ca dup-o viaţă lungă, ferită de ruşine
Mormîntul meu să fie curat şi alb ca mine.
Ghirai mă lasă, lasă, în ora morţii mele
Să mai sărut o dată pămîntul ţării mele".

Concluzia firească deci care se desprinde la prima parte a temei, au subliniat delegaţii chiriarhali, este aceea de a ne cunoaşte cît mai bine patria, vatra noastră străbună, de-a o reprezenta în chip corespunzător oriunde ne-am afla, de-a face cunoscute şi credincioşilor noştri, tinerelor generaţii mai ales, aceste valori, de-a le aduce mereu în atenţie adevărul permanent al zicalei din străbuni: „Fie pîinea cît de rea, tot mai bine-n ţara ta", ceea ce exprimă şi Psalmistul despre conaţionalii săi duşi în robia babiloniană: „La rîul Babilonului, acolo am şezut şi am plîns cînd mi-am adus aminte de Sion" (Ps. 136).

Dragostea de ţară însă — au subliniat de asemenea delegaţii chiriarhali — nu se arată prin vorbe, prin declaraţii, ci prin fapte, prin devotament faţă de ea, prin muncă, cinste şi corectitudine, ceea ce a cerut partea doua a temei ce s-a dezbătut.

Partea doua a temei, ne aduce, aşadar, din nou aminte că sîntem, că trebuie să fim, cler şi credincioşi deopotrivă, numai şi numai factori de zidire în mijlocul obştei în care trăim, că trebuie să fim factori de unire, nu de dezbinare în parohiile noastre, că Dumnezeu însuşi va binecuvînta rîvna şi purtarea noastră bună cu vremi cu pace, cu ani buni şi mănoşi.

Tema conferinţei din luna martie a. c. deci a fost bine primită de către preoţimea noastră, în sufletul căreia a avut un ecou pozitiv, generator de noi imbolduri spre împlinirea înaltelor îndatoriri pe care le are.

CONFERINŢA PREOŢEASCĂ ADMINISTRATIVĂ DIN LUNA APRILIE 1986, ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Prima conferinţă preoţească administrativă din anul 1986 în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat după cum urmează: în 17 aprilie a. c. în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu pentru preoţii din protopopiatele Sibiu, Mediaş şi Agnita, condusă fiind de P. C. prof. I. Floca, ajutat de d-l contabil-şef P. Eneotescu; în 17 aprilie a. c. în biserica Sf. Nicolae din Braşov pentru preoţii din protopopiatele Braşov şi Sf. Gheorghe, condusă de P. C. cons. M. Sămărghiţan ajutat de d-l revizor-contabil I. Cismaş şi în 22 aprilie 1986 la sediul protopopiatului Făgăraş pentru preoţii din protopopiatele Făgăraş şi Rupea, conferinţă prezidată de P. C. prof. I. Floca secundat de C. diacon revizor-contabil I. Drăgoi.

Menţionăm că la conferinţa de la Sibiu a participat şi Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Conferinţa a fost precedată, la toate aceste centre, de Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite, cu spovedirea şi cuminecarea multora dintre preoţi.

Intitulată: *„Respectarea de către preoţi a disciplinei în construcţii şi reparaţii potrivit legilor în vigoare"* (Decretul nr. 144/1958 şi 117/1973), tema conferinţei a fost lucrată în chip special şi susţinută de următorii C. preoţi, ca referenţi principali şi coreferenţi: Ioan Fulea (Răşinari), Radu Bot (Orlat), Liviu Guliman (Copşa Mare), Ioan Faraon (Săsăuş) şi Nicolae Luca (Richiş) — la Sibiu; Teofil Tintea (Vulcan), Ioan Bunea (Ghelinţa) şi Şerban Maximilian (Belini) — la Braşov; Vasile Susan (Sebeş), Ioan Oţetea (Comana de Jos) şi Gheorghe Popa (Iaşi) — la prot. Făgăraş.

Atît referatele cît şi coreferatele au adus în atenţie îndatorirea preoţilor şi a organelor parohiale, ca reprezentante ale obştei credincioşilor, de a se îngriji de păstrarea în cele mai bune condiţii a lăcaşurilor de cult, unele de valoare inestimabilă prin vechimea, pictura şi arhitectura lor, cît şi de casele parohiale şi celelalte construcţii ale parohiilor noastre, luînd măsurile ce se cuvin cînd acest lucru se impune, privitoare la repararea, conservarea picturii, înfrumuseţarea lor etc.

În acest sens referenţii au specificat prevederile legale în vigoare care trebuie cunoscute şi respectate atunci cînd se întreprinde o lucrare la parohiile noastre, cu arătarea metodologiei ce trebuie urmată în alcătuirea documentaţiilor, atît la construcţii, reconstrucţii şi reparaţii, cît şi la lucrările de pictură, capitol la care s-au

adus în atenție și hotărîrile Sf. Sinod privitoare la pictura bisericească, pentru ca aceasta să corespundă din toate punctele de vedere scopului pentru care se execută.

Spațiu potrivit s-a acordat totodată monumentelor și altor lucrări închinate eroilor căzuți pentru apărarea și libertatea Patriei.

Discuțiile care au urmat, au constat mai ales în solicitarea de lămuriri suplimentare legate de tema tratată, lămuriri care au fost date cu competență de delegații chiriarhali sau revizorii contabili prezenți la cele trei centre menționate.

În partea finală a dezbaterilor, delegații chiriarhali au subliniat grija specială pe care slujitorii și credincioșii Bisericii noastre trebuie s-o aibă față de obiectele și obiectivele care fac parte din patrimoniul cultural național, precum și respectarea cu strictețe a disciplinei, sub toate aspectele ei, în contrucții, reparații etc.

Luînd cuvîntul la conferința cu preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș și Agnita, ținută în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a arătat, între altele, că fiecare popor își exteriorizează însușirile lăuntrice, sintetizate în anumite caracteristici, poporul român contînd între popoarele lumii ca un popor plin de larghețe, de ospitalitate, disciplina fiind și ea una dintre caracteristicile sale.

În continuare, Înalt Prea Sfinția Sa a insistat asupra importanței pe care această frumoasă însușire o are în viața popoarelor și a oamenilor.

„Lucrînd cu disciplină și în sectorul economic-gospodăresc al parohiei — a subliniat Î. P. S. Sa — ne eliberăm pentru lucrarea noastră pastoral-misionară", pe de o parte, iar pe de altă parte, „cînd credincioșii văd că preotul este pus sub semnul întrebării din punct de vedere financiar, cu greu îi va putea pune pe ei sub disciplină spirituală, sufletească", fapt ce constituie scopul principal al lucrării preoțești. Avînd deci preotul un stil pozitiv, propriu de muncă și comportament, va impune acest stil și credincioșilor săi, credibilitatea preotului crescînd desigur atunci cînd el însuși este încadrat în disciplină.

În partea finală a cuvîntării, Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus în atenția preoților și problema navetismului, care iese din disciplina ce impune preotului să fie prezent mereu în parohie, cerînd totodată tuturor preoților noștri să intre cu toții într-o deplină disciplină preoțească, în viața personală și în toată lucrarea lor de zi cu zi, „intrarea în disciplină constituind și dovada unei bune orientări în viață", după cum a subliniat Î. P. S. Sa.

ÎNVIEREA DOMNULUI LA CENTRUL MITROPOLITAN DIN SIBIU

Marele praznic al Învierii Domnului a avut și în acest an, la Centrul mitropolitan din Sibiu ca de altfel în întreaga noastră Biserică, încărcătura de lumină și angajante înțelesuri pe care le cunoaștem și le simțim în chip diferit fiecare dintre noi, la acest lucru contribuind desigur și programul de sf. slujbe și predici din Săptămîna Mare.

Așa de pildă, la sf. slujbă de joi seara, cu citirea celor 12 pericope evanghelice, soborul preoților și diaconilor din catedrala mitropolitană din Sibiu a fost condus de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a citit una din Evanghelii. La momentul potrivit, cuvînt de învățătură a rostit P. Cuv. ierom. Casian Crăciun, duhovnic la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, care a rezumat faptele mai importante din viața Mîntuitorului petrecute în Joia Mare.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a slujit de asemenea și în Vinerea Mare, la prohodul Domnului, cu care prilej cuvînt de învățătură a rostit P. C. prof. onor. T. Bodogae, care a zăbovit cu deosebire asupra patimilor și răstignirii Mîntuitorului care au avut loc în Vinerea Mare.

Duminică, 4 mai 1986, Sf. Paști, slujba Învierii și Sf. Liturghie au fost săvîrșite de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi.

La momentul potrivit din cadrul Sf. Liturghii, C. diacon Gheorghe Cismaș a fost hirotonit preot pentru parohia Olteț, prot. Făgăraș.

La priceasnă, Înalt Prea Sfinți Sa a rostit o amplă, documentată și ziditoare cuvîntare, în care a prezentat Pastorala de Sf. Paști trimisă tuturor parohiilor din

Arhiepiscopia Sibiului, a cărei temă centrală este: „Toma, martor al Învierii". Î. P. S. Sa însă a adus în atenţia credincioşilor din catedrală şi alte multe argumente care demonstrează veridicitatea marelui eveniment al Învierii Domnului şi consecinţele lui pentru viaţa noastră pămîntească şi veşnică.

După Sf. Liturghie, în sala mare din noua clădire de la reşedinţa mitropolitană a avut loc o scurtă recepţie, la care au participat preoţii slujitori, profesori de la Institutul Teologic din Sibiu, preoţi din oraş şi alţi oaspeţi. Participanţii au făcut Î. P. S. Sale urări de sănătate şi bucurii alese, de noi şi binecuvîntate împliniri. S-au intonat troparul „Hristos a înviat" şi imnul arhieresc.

În după-amiaza zilei, vecernia Învierii a fost săvîrşită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. Potrivit rînduielilor noastre din vechime, pericopa evanghelică de la această sf. slujbă a fost citită în 12 limbi, simbol al propovăduirii Evangheliei la toate popoarele, Î. P. S. Sa citind pericopa evanghelică menţionată în limba română şi engleză.

La sfîrşitul sf. slujbe, Î. P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură, în care, plecînd de la pericopa evanghelică cu experienţa lui Toma, care a făcut proba materială a Învierii Mîntuitorului Iisus Hristos, a adus în atenţia ascultătorilor care umpleau catedrala unele argumente mai vechi şi mai noi care s-au formulat împotriva Învierii.

Î. P. S. Sa a analizat astfel, pe rînd, acuza că Apostolii ar fi furat trupul Domnului pe care şi Saul l-ar fi căutat în drumul său la Damasc, ceea ce susţinea şi preotul profesor şi scriitorul G. Galaction, afirmaţie care este infirmată, între altele, de zelul cu care Apostolii au propovăduit Învierea şi şi-au dat viaţa pentru ea. Logica sănătoasă ne spune că nimeni nu-şi dă viaţa pentru o înşelăciune.

S-a mai spus de asemenea că Apostolii s-ar fi înşelat cînd au văzut pe Domnul înviat, că ar fi văzut o fantomă, ceea ce de asemenea cade de la sine, căci ei nu puteau propovădui ceea ce n-au văzut, unii dintre Sf. Apostoli spunînd chiar că noi nu propovăduim decît „ceea ce am văzut şi mîinile noastre au pipăit", cum spune Sf. Apostol Ioan.

S-a mai spus totodată că Mîntuitorul n-ar fi murit cu adevărat, ci a fost o moarte aparentă, ceea ce de asemenea cade, deoarece Iisus-Domnul a ieşit din mormînt cu un trup transfigurat, spiritualizat, cu care a intrat la Sf. Apostoli uşile fiind încuiate.

De altfel, toate faptele şi învăţătura Mîntuitorului converg spre Înviere, ea arătîndu-ne că şi noi vom învia, Învierea Domnului reprezentînd cea mai mare sărbătoare a creştinilor.

Învierea Domnului însă, a conchis Î. P. S. Sa în partea finală a cuvîntării, ne implică profund şi viaţa noastră, ea îndatorîndu-ne să ne-o trăim nu la întîmplare, ci într-un anumit fel, legea de bază a vieţuirii noastre fiind legea iubirii, dragostea dintre noi dovedind credinţa în Înviere.

Arhid. *Gh. Papuc*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Duminică, 16 martie a. c., Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a oficiat Sf. Liturghie arhierească în catedrala arhiepiscopală. După priceasnă a predicat P. C. Sa Octavian Picu — consilier administrativ „Despre postul creştin", iar Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la biserica „Schimbarea la Faţă", cu care prilej a rostit un cuvînt de învăţătură, ascultat cu multă atenţie de credincioşii prezenţi.

Duminică, 23 martie 1986, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Liturghia arhierească în Catedrala arhiepiscopală a Clujului, hirotonind întru diacon pe doctorandul în teologie Stanciu Vasile pe seama capelei Seminarului teologic din Cluj-Napoca, cucernicia sa fiind şi profesor de muzică bisericească şi liniară la Seminarul Teologic.

Începînd de luni, 17 martie 1986 şi pînă la 25 martie inclusiv, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian a efectuat o seamă de vizite canonice şi misionare în protopopiatele Lăpuş, Baia Mare şi Sighetu Marmaţiei.

Pe lîngă aceste vizite misionare, P. S. Sa a participat la prima conferinţă a preoţilor din anul 1986 la Baia Mare şi Sighetu Marmaţiei.

La Baia Mare, după slujba Te-Deum-ului, care s-a oficiat în Catedrală, P. S. Sa a rostit o amplă meditaţie, în faţa preoţilor din acest protopopiat, avînd ca temă: „Despre postul creştin".

La fel, la Sighetu Marmaţiei, după slujba Te-Deum-ului, P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian, a prezentat în faţa preoţilor din acest protopopiat, meditaţia cu tema: „Postul şi rugăciunea — mijloace de pastoraţie".

Începînd de joi (19 martie), P. S. Sa s-a deplasat la biserica parohiei Moisei III, unde a stat pînă în data de 25 martie.

Aici, Prea Sfinţia Sa Iustinian Maramureşanul a asistat la serviciile religioase, prevăzute de tipicul bisericesc pentru prima săptămînă din postul mare.

Duminică, 23 martie a. c. din cauza mulţimii de credincioşi adunaţi la biserica mănăstirii Moisei III, Sf. Liturghie s-a oficiat afară, în foişorul destinat serviciilor divine. Prea Sfinţitul Iustinian a asistat, iar la momentul predicii din cadrul Sf. Liturghii, P. S. Sa a rostit un temeinic cuvînt de învăţătură, în faţa mulţimii de credincioşi, cu tema: „Despre cultul icoanelor".

Luni seara, în preziua praznicului Buneivestiri, Prea Sfinţitul Iustinian a oficiat, înconjurat de un distins sobor de preoţi, slujba vecerniei, împreună cu litia şi acatistul Maicii Domnului.

La sfîrşitul serviciilor religioase, P. S. Sa a vorbit credincioşilor „Despre poruncile Bisericii".

Marţi, 25 martie 1986, de praznicul Buneivestiri, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, înconjurat de un mare sobor de preoţi, de la Centrul eparhial participînd ca însoţitori ai Prea Sfinţiei Sale P. C. Sa Octavian Picu — consilier administrativ şi P. C. Sa arhid. Tira Iustin — secretar eparhial.

După priceasnă P. S. Sa a cuvîntat credincioşilor: „Despre Maica Domnului, ca model de viaţă creştină".

Maţi, 25 martie 1986, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a răspuns invitaţiei stăreţiei mănăstirii Nicula, prot. Dej, unde a săvîrşit, înconjurat fiind de un distins sobor de preoţi şi diaconi, Sf. Liturghie arhierească. De la Centrul eparhial, Înaltul nostru ierarh a fost însoţit de P. C. Sa Petru Varga — inspector eparhial şi de către diaconii Valentin Bochiş şi Radu Onac.

Sf. Liturghie s-a oficiat în biserica mănăstirii, Î. P. S. Sa rostind în faţa mulţimii de credincioşi adunaţi la marele praznic al Buneivestiri o ziditoare şi documentată predică cu tema: „Cinstirea Maicii Domnului". După-masă Înaltul nostru ierarh s-a întors la reşedinţa eparhială.

Duminică, 30 martie a. c. Î. P. S. Sa, Arhiepiscopul Teofil Herineanu, a oficiat Liturghia arhierească în catedrala eparhială a Clujului, cu care prilej a hirotonit întru preot pe diaconul Stanciu Vasile — doctorand în teologie şi profesor la Seminarul Teologic — pe seama Capelei Seminarului teologic Cluj-Napoca.

După priceasnă a predicat P. C. Sa Păr. Petru Varga — inspector eparhial, despre „Iisus Hristos, Mîntuitorul".

*

Prima conferinţă de orientare a preoţilor din luna martie 1986 în Arhiepiscopia Clujului.

În perioada 11—27 martie 1986 s-a desfăşurat în Arhiepiscopia Clujului, potrivit ordinului Cancelariei Sf. Sinod nr. 148/86, prima conferinţă de orientare a preoţilor, cu tema: *„Dragostea de vatra străbună, trăsătură de seamă a adevăratului patriotism. Respectarea legilor, cinstea şi corectitudinea — trăsături esenţiale ale clerului şi credincioşilor Bisericii noastre".*

Conferinţa a avut loc la cele 9 protopopiate din Eparhia Clujului, după următorul program:

— *Protopopiatul Turda,* marţi 11 martie 1986, fiind prezidată de la Centrul eparhial de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil;

— *Protopopiatul Lăpuş,* joi 13 martie 1986, fiind prezidată de către P. C. Sa Păr. Petru Varga — inspector eparhial;

— *Protopopiatul Cluj,* luni 17 martie 1986, fiind prezidată de către Î. P. S. Arhiepiscop Teofil;

— *Protopopiatul Dej,* marţi 18 martie 1986, fiind prezidată de către P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *Protopopiatul Baia Mare,* miercuri 19 martie 1986, fiind prezidată de către P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian;

— *Protopopiatul Sighetu Marmaţiei,* joi 20 martie 1986, fiind prezidată de către P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian;

— *Protopopiatul Huedin,* joi, 20 martie 1986, fiind prezidată de către P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan — vicar administrativ;

— *Protopopiatul Bistriţa,* miercuri 26 martie 19986, fiind prezidată de către P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan — vicar administrativ;

— *Protopopiatul Năsăud,* joi 27 martie 1986, fiind prezidată de către P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan — vicar administrativ.

Referatele principale au fost întocmite şi susţinute de către următorii preoţi: Pr. Florea Vasile, parohia Cîmpia Turzii III, prot. Turda; Pr. monah Hodea Ioan, mănăstirea Rohia, prot. Lăpuş; Pr. Braica Gheorghe, Cluj-Napoca; Pr. Moraru Ioan, parohia Hăşdate — Gherla, prot. Dej; Pr. Ioan Satmari, parohia Lăpuşel, prot. Baia Mare; Pr. Crişan Vasile, parohia Someşul Rece, prot. Huedin; Pr. Danci Vasile, parohia Sat Şugatag, prot. Sighetu Marmaţiei; Pr. Preda Gavril, parohia Unirea, prot. Bistriţa şi Pr. Dîmbu Ioan, parohia Zagra, prot. Năsăud.

Arătînd interesul deosebit pentru tratarea temei: „Dragostea faţă de vatra străbună..." pe lîngă referenţii principali şi delegaţii eparhiali şi protopopi s-au înscris la cuvînt 64 preoţi din cele 9 protopopiate.

Din toate referatele şi din luările de cuvînt a ieşit în evidenţă dragostea nestrămutată a clerului şi credincioşilor noştri faţă de glia străbună, faţă de leagănul existenţei noastre, ieri, azi şi întotdeauna.

Aşa cum se menţionează într-un referat: „Acest colţ de rai", cum îl defineşte Mioriţa, îl iubim din adîncul sufletelor noastre şi îl dorim tot mai frumos şi mai prosper. Poporului ales, Dumnezeu i-a menit un pămînt al făgăduinţei, pe care după grele încercări i l-a dăruit. Noi avem acest pămînt, îl moştenim de la cei cu al căror sînge este îmbibat. Este al nostru, pentru că în el se găsesc rămăşiţele pămînteşti ale eroilor noştri, este al nostru pentru că glasul sîngelui lor strigă mereu din el, spunîndu-ne: „iubeşte frate neamul şi moştenirea ta!" Acest strigăt ne face să tresăltăm de bucurie şi cu puteri sporite, toţi identificîndu-ne cu el, să-l înălţăm pe noi culmi de civilizaţie şi progres, iar la nevoie să-i dăruim propriile noastre vieţi, pentru a-l apăra de orice încercare de înstrăinare de înstrăinare din partea cuiva. Iar din cuvîntul unui preot reproducem cele ce urmează: „Precum sfîntă este pînza în care s-a încorporat o părticică din sfintele moaşte şi o numim „sfîntul antimis", precum sfînt este prestolul în care ierarhul cu prilejul tîrnosirii a aşezat de asemenea sfintele moaşte, sfîntă este şi glia străbună ce a fost udată cu sîngele atîtor martiri care au apărat sfînta dreptate şi sfînta libertate, sfînt este pămîntul în sînul căruia a fost aşezat ca într-o raclă trupul unui Ştefan cel Mare şi sfînt, al unui Mircea, al unui Mihai şi al celor asemenea lor ce nu pot fi număraţi.

Cînd vorbim de „vatra străbună" avem privirea îndreptată nu numai spre trecut ci vedem şi scurgerea ceasului de faţă, cu gîndul la ziua de mîine. Ceea ce au făcut înaintaşii noştri la vremea lor, azi ne face să ne mîndrim cu ei, trezind în sufletul nostru dorul de a le fi vrednici nepoţi şi strănepoţi".

Cum bine este ştiut, istoria neamului românesc din zorii existenţei sale şi pînă în prezent s-a împletit strîns şi armonic cu istoria Bisericii Ortodoxe Române, legea strămoşească a fost şi legea de neam, după cum legea de neam a fost şi rămîne legea strămoşească.

Preoţii şi credincioşii Bisericii noastre dînd ascultare preceptelor evanghelice se roagă permanent pentru ţara noastră, pentru bunăstarea ei şi depun cu toată fiinţa lor umărul la menţinerea unităţii de neam şi de credinţă, la prosperitatea Patriei şi la Pacea a toată lumea.

Prot. *Liviu Ştefan*
Vicar administrativ

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

1. *Conferința preoțească pe trimestrul I*

„Dragostea de vatra străbună, trăsătură de seamă a adevăratului patriotism. Respectarea legilor, cinstea și corectitudinea — trăsături esențiale ale clerului și credincioșilor bisericii noastre" — a fost tema primei conferințe preoțești din anul 1986.

În cadrul Eparhiei de Alba Iulia subiectul conferinței a fost prezentat preoților din cele opt protopopiate astfel: la prot. Alba Iulia în 4 martie; la prot. Aiud în 3 martie; la prot. Cîmpeni în 5 martie; la prot. Tg. Mureș în 11 martie; la prot. Luduș în 12 martie; la prot. Reghin în 13 martie; la prot. Sighișoara în 14 martie; la prot. Miercurea Ciuc în 6 martie.

P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a prezidat Conferințele de la protopopiatele Alba Iulia, Aiud, Tg. Mureș, Luduș, Reghin și Sighișoara.

Din încredințarea P. S. Sale, P. C. pr. Alex. Coman — inspector eparhial a condus lucrările la prot. Cîmpeni, iar P. C. prot. Ilarie Benchea — Aiud, la prot. Miercurea Ciuc.

Premergător conferinței, la Reghin s-a oficiat Sf. Liturghie, după care P. S. Emilian a împărțit preoților-parohi noile Sf. Antimise pentru bisericile din prot. Reghin, iar la celelalte protopopiate s-a oficiat Te-Deum după care s-a ținut și cîte o scurtă meditație adecvată subiectului de următorii PP. CC. Pr. Mihai Aslău — Blaj-Veza; Pr. Cîmpean Nicolae — Abrud; Pr. Șerban Ioan — Sărmașu; Pr. Vasile Lazăr — Ibănești; Pr. Ovidiu Dan — Sighișoara.

Tema conferinței a fost prezentată de următorii preoți:

— P. C. Pr. Donu Gh. de la parohia Cugir II — la prot. Alba Iulia și au participat la discuții 11 preoți;

— C. Pr. Crăciunescu Mihai de la Parohia Războieni — la prot. Aiud și au luat parte la discuții 8 preoți;

— P. C. Pr. Streza Nicolae de la parohia Tg. Mureș I — la prot. Tg. Mureș și au luat parte la discuții 4 preoți;

— C. Pr. Crișan Gh. de la parohia Roșia Montană — la prot. Cîmpeni și au luat parte la discuții 7 preoți;

— C. Pr. Părău Eugen de la parohia Papiu Ilarian — la prot. Luduș și au luat parte la discuții 5 preoți;

— C. Pr. Chiorean Vasile de la parohia Iernuțeni — la prot. Reghin și au luat parte la discuții 7 preoți;

— C. Pr. Pop Mihai de la parohia Crăiești — la prot. Sighișoara și au luat parte la discuții 5 preoți;

— C. Pr. Oană Gheorghe de la parohia Subcetate — la prot. Miercurea Ciuc și au luat parte la discuții 5 preoți.

Grija continuă a Statului și Bisericii noastre a fost și este înălțarea națiunii noastre pe culmi de prosperitate spirituală și materială. Preocuparea aceasta, progresul, înălțarea și întărirea vieții morale, cultivarea sentimentului de iubire de vatra străbună, neam, lege strămoșească, tradiții spirituale, adevăr, dreptate, pace, unitate sînt caracteristicile poporului nostru creștin dintru începutul existenței sale.

Referenții și preoții care au luat parte la discuții au evidențiat următoarele aspecte: Patria este o realitate complexă ce ne cuprinde pe toți ca indivizi și Biserică, implicînd trecutul plin de zbucium, prezentul cu realizările lui, viitorul cu năzuințele spre mai mult și mai bine, toate legate prin sentimentul dragostei față de patrie — vatra străbună a neamului românesc, față de componentele ei: — *spațiu geografic* — pămîntul în care-și dorm somnul pînă la slăvita Înviere părinții și moșii noștri și-n care ne vom odihni fiecare din noi, cînd ne va veni rîndul; *poporul* ce locuiește în acest spațiu geografic pe care Al. Vlahuță îl preamărea în „România Pitorească" și despre care spunea că „n-a fost pe lume un neam mai încercat ca al nostru, n-a fost popor care să fi plătit mai scump dreptul de a trăi în țara lui și în legea lui, popor care să fi împins la jertfe mai mari adînca dragoste de moșie și dorul de neatîrnare";

— *limba* căreia poetul Al. Mateevici în poezia „Limba noastră" i-a închinat un adevărat imn de slavă;

— *unitatea de sînge, credinţă* şi *tradiţii.*

Iubirea de patrie — s-a subliniat de vorbitori — nu se îndreaptă numai spre cei care au trecut ci şi spre cei de astăzi, spre oamenii acestui pămînt care şi-au putut vedea împlinite cele mai îndrăzneţe visuri, spre munca şi realizările lor mărețe.

„Dragostea de vatra străbună implică: *munca însufleţită* acolo unde ne aflăm fiecare; *minte înţeleaptă* ce pune întotdeauna mai presus de interesele sale interesele patriei şi *angajare a energiilor creative* pentru o viaţă mai bună şi pentru pace în lume" (Pr. Donu Gh.); *respectarea legilor, cinstea* şi *corectitudinea;* condamnarea formelor false de patriotism şi şovinism, cosmopolitismul, nazismul, colonialismul, naţionalismul, antisemitismul ş. a.

Noi, clerul şi credincioşii Bisericii strămoşeşti, dorim să ne mîntuim sufletul şi căutăm „mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui" dar în acelaşi timp nu ne putem sustrage de la datoriile actualităţii. De altfel sîntem cu toţii conştienţi că viaţa veşnică o dobîndim prin credinţă şi prin faptele bune pe care le săvîrşim în această viaţă. Este adevărat că nu Biserica nici slujitorii ei se ocupă de domeniul social-economic-politic ci Statul, dar Biserica şi slujitorii ei pot sprijini problemele sociale-obşteşti, pot contribui la atingerea ţelului de progres şi bunăstare a societăţii împlinind porunca Mîntuitorului de la Matei 22, 21, ascultînd de cuvîntul Sf. Ap. Pavel care zice; „Tot sufletul să se supună stăpînirilor căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu" (Rom. 13, 1—8).

„Cunoaşterea bunurilor noastre de cult aparţinînd fondului patrimonial românesc şi universal şi care duc peste veacuri dovada vechimii, a continuităţii şi dăinuirii noastre pe aceste vechi plaiuri româneşti binecuvîntate de Dumnezeu, constituie o îndatorire elementară a membrilor Bisericii străbune, iar măsurile de conservare, recondiţionare, renovare, îngrijire şi asigurarea securităţii lor, constituie dovada înaltului nostru patriotism" (P. C. Pr. Grosu Cornel — Filea).

S-a arătat de către vorbitori că susţinătoare permanentă a adevăratului patriotism, Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna şi este alături de popor slujindu-l cu aceeaşi dăruire şi în vreme de restrişte şi în vreme de bucurie, contribuind la unitatea naţională şi spirituală şi prin primele şcoli ce s-au organizat şi au funcţionat „în tinda bisericilor", unde se copiau sau se tipăreau cărţi ce au contribuit la unitatea limbii noastre româneşti, la propagarea unor idei înaintate puse în slujba neamului.

Biserica Ortodoxă Română participă activ în cel mai larg forum democratic din ţara noastră, Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, după cum arăta Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin: „Noi reprezentanţii Bisericii Ortodoxe Române am venit aici pentru a mărturisi în faţa dumneavoastră că învăţătura noastră şi tradiţia vie a Bisericii ne obligă să ne îndeplinim atît datoriile cetăţeneşti cît şi datoriile noastre religioase. Noi... slujim idealurile poporului nostru nu numai din datorie patriotică ci şi din convingere religioasă... sîntem călăuziţi pe aceeaşi cale spre viitor şi de la aceeaşi vatră aprindem cu toţii văpaia comună a dragostei noastre de patrie".

„Pe lîngă respectarea legilor Statului, clerul Bisericii străbune, — a spus P. C. Pr. Anca Ioan din Tg. Mureş — are datoria de a respecta şi legile bisericeşti", rînduielile Sf. Biserici, poruncile lăsate de Iisus Hristos şi toate împlinite cu dragoste; slujirea conştientă la Sf. Altar, răspunderea cu promptitudine la solicitările credincioşilor, respectarea programului religios, conduita morală ireproşabilă, trăire şi ţinută clericală; smerenie, demnitate, corectitudine în viaţa familială şi în societate, chivernisirea corectă a bunurilor parohiei, ascultarea de ierarhia bisericească, stabilirea în mijlocul credincioşilor din parohie, fiind întru toate exemplu pozitiv semenilor.

P. S. Episcop Emilian a apreciat buna desfăşurare a primei conferinţe preoţeşti din acest an şi seriozitatea cu care preoţii au tratat tema, îndemnînd preoţimea Eparhiei de Alba Iulia la dragostea faţă de semeni, de vatra străbună, la cinste, corectitudine, la respectarea legilor şi la muncă conştientă întru mîntuirea lor şi a sufletelor încredinţate spre păstorire.

În continuare P. S. Sa amintind că în anul acesta s-au împlinit zece ani de cînd a fost înscăunat ca prim episcop al reînfiinţatei Eparhii de Alba Iulia, a ţinut să consemneze acest deceniu de slujire pe vechiul scaun al Bălgradului prin dăruirea unor cruci pectorale următorilor preoţi care s-au distins în activitatea clericală: P. C. Pr. Oană Dragosin — Săliştea — Alba; P. C. Pr. Clonţa Ioan — Zlatna, Alba;

P. C. Pr. Donu Gheorghe — Cugir II, Alba; P. C. Pr. Galață Ioan — Cut, Alba; P. C. Pr. Teodorescu Adrian — Blaj I, Aiud; P. C. Pr. Silvășan Liviu — Stremț, Aiud; P. C. Pr. Cărpinișan Ioan — Blaj II, Aiud; P. C. Pr. Cerghizan Ioan — Ocna Mureș II, Aiud; P. C. Pr. Ancuța Daniel — Bălcaciu, Aiud; P. C. Pr. Miron Petru — Ulieș, Tg. Mureș; P. C. Pr. Tuteceanu Ioan — Cerghizel, Tg. Mureș; P. C. Pr. Tabra Dumitru — Valea Largă I, Luduș; P. C. Pr. Tinca Ilie — Tăureni, Luduș; P. C. Pr. Grosu Cornel — Filea, Reghin; P. C. Pr. Marcoci Ioasaf — Bistra Mureș, Reghin; P. C. Pr. Velcherean Valer — Băița, Reghin; P. C. Pr. Aroneasa Aron — Albești, Sighișoara.

*

II. *Primiri ecumeniste la Centrul Eparhial*

a) În ziua de 31 martie 1986, P. S. Episcop Emilian a făcut o vizită frățească Excelenței Sale Episcopului romano-catolic din Alba Iulia, Jakab Antal, cu prilejul sărbătoririi de către Biserica romano-catolică a marelui praznic al Învierii Domnului.

Cu acest prilej, Prea Sfinția Sa a urat Excelenței Sale Jakab Antal activitate rodnică în propovăduirea cuvîntului lui Iisus cel Înviat din morți, în slujirea patriei și propovăduirea păcii în lume.

Întîlnirea a avut loc în spiritul relațiilor frățești statornicite între chiriarhii celor două eparhii ce-și au sediul în Alba Iulia.

b) Miercuri 9 aprilie a. c. P. S. Episcop Emilian a primit la reședința episcopală din Alba Iulia o delegație a organizației „Caritas" din Austria și R. F. Germania, condusă de prelatul papal Wilhelm Reiser din Viena, prilej cu care s-au purtat discuții în spiritul dragostei creștine, al ecumenismului ce caracterizează Biserica noastră. Prea Sfinția Sa a prezentat oaspeților, în scurte cuvinte, istoria Alba Iuliei, a Eparhiei noastre și a oferit daruri simbolice oaspeților.

Diac. *Horea Bordeanu*

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI ORADIEI

Conferințe preoțești

Între 11—27 martie 1986 s-au desfășurat la sediile protopopești lucrările conferințelor pastoral-misionare cu preoțimea din protopopiatele respective, dezbătînd tema: *„Dragostea de vatra străbună, trăsătură de seamă a adevăratului patriotism. Respectarea legilor, cinstea și corectitudinea — trăsături esențiale ale clerului și credincioșilor Bisericii noastre"*.

Accentuînd însemnătatea deosebită a acestei atît de importante teme, Prea Sfinția Sa Dr. Vasile Coman a participat la conferințele de la Oradea, Beiuș, Marghita, Zalău și Șimleu. De la centrul eparhial au fost delegați: P. C. Pr. Liviu Ungur, secretar eparhial, la protopopiatele Oradea, Beiuș și Marghita și P. C. Pr. Dorel Rus, inspector eparhial, la protopopiatele Satu Mare, Carei, Zalău și Șimleu.

În deschiderea conferințelor, P. S. Episcop Vasile a arătat că dragostea fierbinte de patrie, de popor, cu toate strădaniile, luptele și jertfele sale pentru propășirea și libertatea acestei vetre străbune, constituie o trăsătură esențială a Bisericii noastre, a slujitorilor ei, care dintotdeauna și-au împletit activitatea sacerdotală și pastoral-misionară cu slujirea măreților idealuri naționale.

Delegații eparhiali au subliniat că patriotismul este un element al conștiinței sociale, care exprimă iubirea oamenilor față de țara în care trăiesc și muncesc, de care sînt legați prin mii de fire, față de poporul din care fac parte, față de tradițiile lui înaintate, față de limba și cultura acestuia, de spiritul de sacrificiu și deplin devotament pentru libertatea și înflorirea patriei.

A urmat prezentarea referatelor, susținute de următorii preoți: Dr. Georghe Lițiu — Oradea, Gavril Popa — Beiuș, Emil Bandui — Marghita, Constantin Lăpuște — Satu Mare, Vasile Trandafir — Carei, Ștefan Lucaci — Zalău și Gheorghe Stanciu — Șimleu.

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul un număr de 57 de preoți: 9 la Oradea, 8 la Beiuș, 6 la Marghita, 9 la Satu Mare, 13 la Carei, 6 la Zalău și 6 la Șimleu. Vorbitorii au dat glas înaltelor sentimente de adînc patriotism ce animă întreaga noastră preoțime, care, urmînd strălucitele pilde ale înaintașilor, se integrează deplin în cadrul eforturilor întregului popor pentru devenirea și prosperitatea Patriei noastre socialiste.

S-a relevat că iubirea de patrie este un act de permanentă solidaritate cu întregul popor, un act de identitate cu trecutul, prezentul și viitorul lui, un act de slujire și dăruire pentru binele patriei, care este totodată binele și fericirea neamului întreg. Patriot adevărat este acela care vede binele din jurul său și care știe să depășească interesele sale personale și să-și dăruiască cu abnegație energiile pentru binele obștesc.

Iubirea de patrie este nu numai un sentiment profund uman, ci și o poruncă divină, patria fiind un cadru firesc voit și binecuvîntat de Dumnezeu. De altfel în Sfînta Scriptură avem multe texte care întăresc și susțin conceptul de patrie și legitimitatea ei. Mîntuitorul Iisus Hristos a mărturisit adeseori iubirea față de poporul iudeu, din sînul căruia S-a născut ca om, vorbind despre patria sa: Mt. 10, 6; 15, 24; 22, 34; Luca 19, 43—44. Sf. Ap. Pavel își iubește neamul atît de mult, încît spune că pentru mîntuirea lui primește chiar să fie anatema.

În lumina Sfintei Scripturi, ca și în mărturisirile Sfinților Părinți, patria este mama noastră comună, care cere devotamentul statornic al tuturor fiilor săi, căci patriotismul nu este doar o efuziune de moment, o declarație de atașament și prețuire, ci e o muncă susținută, manifestată pe multiple planuri, pentru înaintarea ei pe noi trepte de progres și lumină în toate domeniile.

Patria cere o iubire totală, necondiționată și continuă. Așa cum spunea Arhipăstorul nostru într-un recent articol, omul „fără țară" e un om al nimănui. Patriotismul adevărat se arată și în capacitatea de a respinge orice uneltire vrăjmașă împotriva țării și neamului tău.

Trăirea în armonie cu toți oamenii, respectul datorat oricărui semen, promovarea prieteniei și păcii sînt iarăși elemente ale patriotismului.

Iubirea de patrie se dovedește și prin participarea activă la treburile obștești, prin îndeplinirea tuturor obligațiilor pe care țara le cere, ca și prin ascultarea și respectarea tuturor legilor țării, potrivit cunoscutului îndemn al Apostolului neamurilor (Romani 13, 1—2).

Clerul și credincioșii Bisericii noastre își mărturisesc cu mîndrie simțămintele de dragoste și atașament profund față de patria noastră scumpă, față de tot ce ne-au lăsat moștenire părinții și străbunii noștri, ca și față de realizările mărețe ale epocii contemporane, la care își aduc cu abnegație contribuția, privind cu încredere la viitorul luminos al României socialiste.

În încheiere Chiriarhul și delegații eparhiali au desprins cîteva concluzii firești, apreciind atmosfera însuflețită de cald și sincer patriotism în care s-au desfășurat lucrările tuturor conferințelor și care poate fi sintetizată de cunoscutele versuri ale poetului nostru național, Mihai Eminescu:

„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?
Țara mea de glorii, țara mea de dor,
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!"

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

Din viața patriei

PENTRU OM, PENTRU SĂNĂTATEA LUI

În municipiul Sibiu a fost dată recent în folosință Secția de fizioterapie și recuperare medicală II. Noua secție, subordonată spitalului județean, funcționează într-un local spațios, amenajat și dotat corespunzător cu aparatura și instrumentarul necesar. Activitatea secției se va axa în proporție de 50 la sută pe recuperarea neuromotorie a bolnavilor cu sechele după accidentele vasculare cerebrale și recuperarea osteoarticulară la politraumatizați cu fracturi de membre superioare, inferioare și coloană vertebrală. În paralel, sînt tratate și afecțiuni reumatismale. Secția dispune pentru tratament și spitalizare de 50 paturi repartizate pe trei nivele, un bazin și o baie treflată pentru chineoterapie, băi la cadă cu sare de Bazna și plante medicinale, băi cu bule de aer pentru tulburări circulatorii periferice și stări de nevroză, în general toată gama pentru hidroterapie, termoterapie, electroterapie (galvanizări, ionizări, curenți diadinamici, ultra scurte, microunde, curenți exponențiali, ultra violete, solux, băi de lumină) și o sală de cultură fizică medicală, care pe lîngă procedeele obișnuite practică acupresură și masaj reflex. De asemenea, în dotarea secției mai există un aparat Röentgen pentru radiografiile bolnavilor și un laborator pentru analize medicale. Bolnavii internați beneficiază de cele mai bune condiții de spitalizare (sală de mese, oficiu, grupuri sanitare și baie la fiecare nivel), pentru cei transportabili doar cu cărucioru1 existînd de asemenea posibilitatea deplasării la tratament, de la un nivel la altul cu ascensorul. La realizarea acestui important obiectiv din municipiul Sibiu au adus o contribuție deosebită întreprinderile „Independența", „Întreprinderea de Piese Auto" și „Electromontaj" din Sibiu.

În orașul Mediaș, județul Sibiu, a fost dat în folosință un nou obiectiv în cadrul Spitalului municipal. Noul spital cu o capacitate de 430 paturi, va funcționa cu secții de chirurgie (100 paturi) și ortopedie (20 paturi); obstetrică-ginecologie (150 paturi), pediatrie (140 paturi, din care 15—17 pentru mamele internate cu copii) și terapie intensivă (25 paturi). În secția obstetrică-ginecologie, pentru noi-născuți sînt 80 paturi, iar 10 pentru noi-născuți prematuri. Spitalul modern conceput, dincolo de aspectul său estetic exterior, asigură circuite deosebit de funcționale construcția fiind structurală, în ansamblu, pe corpuri cu comunicare între ele, primul, cu patru nivele, cuprinzînd saloanele spitalului, cel de-al doilea cuprinzînd blocurile operatorii și serviciul de reanimare-terapie intensivă. Blocurile operatorii permit circuite separate pentru intervențiile septice și aseptice. Blocul de chirurgie obstetricală beneficiază de săli de travaliu și de camere de reanimare funcționale. Saloanele, cu 3—6 paturi, dispun de mobilier nou, modern, funcțional. Primirea bolnavilor se realizează pe circuite separate pentru secțiile de pediatrie și obstetrică, pe de-o parte, și urgențele chirurgicale și medicale, pe de altă parte. Pe lîngă anexele necesare — bucătărie, spălătorie, uscătorii, în cadrul noului spital va funcționa și un club. Întreaga lucrare aparține ca proiectare Centrului de proiectări județean Sibiu. O serie de întreprinderi din municipiul Mediaș au acordat sprijin în efectuarea dotărilor acestui nou obiectiv de sănătate.

— În județul Brașov a fost dat în folosință un nou și modern edificiu de sănătate: Spitalul și policlinica din orașul Zărnești, prevăzute cu saloane, cabinete de consultații, săli de tratamente, laboratoare. Spitalul dispune de secții de interne, chirurgie, pediatrie și altele. La rîndul ei policlinica are cabinete pentru toate spe-

cialitățile de bază. Noul spital și policlinica din Zărnești se adaugă altor unități de ocrotire a sănătății publice date în folosință în ultimii ani în județ, cum sînt spitalele din orașul Victoria și Codlea, spitalul și policlinica de pediatrie din municipiul Brașov, noile dezvoltări ale spitalelor „Tractorul" și „Steagul Roșu" din Brașov, policlinicile din Brașov și Rîșnov și altele.

— În orașul Borșa, județul Maramureș, a început construcția unui modern centru de recuperare și selecție profesională destinat muncitorilor din acest important centru minier. Noua unitate va cuprinde compartimente de electro și hidroterapie ce utilizează apele minerale și mofetele de turbă din zonă, cabinete de cultură fizică medicală, individuală și colective, aerosoli și altele. Conceput în scopul profilaxiei bolilor profesionale și recuperării medicale, acest obiectiv social va contribui la reducerea morbidității și în special a celei datorate incapacității temporare de muncă.

— *Noutăți tehnice. Utilaje cu performanțe superioare.*

— Întreprinderea de reparații auto (I. R. A.) „Grivița" București a expediat beneficiarilor două noi tipuri de utilaje de transport. Este vorba de autotractorul de terminal (Ro-Ro) de 400 kN, destinat Întreprinderii de exploatare flotă maritimă „Navrom" Constanța și drezina cu platformă pentru electrificare, destinată Regionalei de căi ferate Cluj. Autotractorul destinat încărcării și descărcării navelor și manipulării containerelor de mare capacitate și a mărfurilor generale, este dotat cu un motor de 256 CP realizat de Întreprinderea de autocamioane Brașov, permițînd deplasarea cu o sarcină maximă de 16 tone. Drezina dotată cu un motor de 215 CP, realizat de Întreprinderea de autocamioane din Brașov, permite atingerea unei viteze de deplasare de 60 kilometri la oră cu o încărcătură de 16 tone. La nevoie poate tracta și o remorcă cu materiale de pînă la 30 tone forță. Nou este și faptul că platforma poate efectua cu această greutate o rotire de 380 grade.

— A fost omologată linia tehnologică de formare-turnare L. F. M. 1 dată în exploatare la Întreprinderea „Hidromecanica" Brașov, prima de acest fel realizată integral în țară. Noua linie tehnologică, proiectată de colectivul filialei din Brașov a Institutului de cercetări și proiectări București și realizat la Întreprinderea „Independența" Sibiu, are parametri tehnico-funcționali superiori. De relevat este faptul că linia are o capacitate de 60 forme pe oră și este destinată turnării pieselor în greutate de pînă la 13 kilograme. Același colectiv de cercetători și proiectanți a realizat o nouă linie de formare — turnare automată. Ambele linii tehnologice înlocuiesc importul.

— Din cele mai recente realizări ale Întreprinderii de elemente de automatizări din București face parte echipamentul miniaturizat „Numerom-530" destinat conducerii automate a mașinilor-unelte complexe. Obținut pe baza unei structuri cu microprocesoare, echipamentul asigură o gamă largă de funcțiuni de conducere și supraveghere a mașinilor-unelte de cele mai diverse tipuri. „Numerom-530" este realizat din materiale și componente fabricate în țară.

— Întreprinderea de aparate și motoare electrice din municipiul Sf. Gheorghe a produs de curînd motorul electric cu numărul un milion. În ultimul timp gama sortimentală a fost lărgită cu noi tipuri de motoare electrice care intră în dotarea frigiderelor, mașinilor de cusut electrice, ventilatoarelor etc. Motoarele electrice fabricate la Sf. Gheorghe sînt tot mai solicitate la export.

— *Noi produse ale industriei românești*

— Preocupările specialiștilor de la Întreprinderea de geamuri din Mediaș în direcția înnoirii și diversificării producției s-a materializat în obținerea unor noi produse prin care crește gradul de valorificare a geamului. Astfel, în domeniul parbrizelor pentru autovehicule, menționăm realizarea unui nou tip de lunetă spate pentru „Dacia 1300", prevăzută cu sistem de încălzire și antenă radio, ca și parbrizul cu para solar, tot pentru același autoturism. Totodată, întreprinderea medieșană a obținut omologarea internațională pentru parbrizele duplex „Dacia 1300" și duplex „Aro 243" și „Aro 244". În domeniul oglinzilor, trecerea la realizarea prin aluminizare (vapori de aluminiu în vid înaintat) a dus la o amplă diversi-

ficare a acestora, printre altele realizîndu-se toate tipurile de oglinzi retrovizoare pentru autovehicule. Noul procedeu de realizare a oglinzilor se remarcă în mod deosebit prin creşterea rezistenţei în condiţii de climat deosebit.

— La Întreprinderea de celuloză, hîrtie şi cartoane din Piatra Neamţ a fost omologat şi realizat un nou şi valoros produs. Este vorba de celuloza electrotehnică pentru cartoane utilizate în fabricarea transformatorilor electrici, sortiment care pînă acum se aducea din import. Înaltele calităţi tehnice dovedite în timpul testelor de omologare au permis trecerea imediată la producţia industrială. Şi tot o noutate de ultima oră în această unitate o constituie utilizarea polimerilor sintetici în fluxul de obţinere a celulozei şi hîrtiei.

— La Întreprinderea de tricotaje „Moldova" din Iaşi s-a trecut cu succes la imprimarea culorilor şi a nuanţelor coloristice pe tricouri prin electropluşare, procedeu tehnic modern, pus la punct de specialiştii unităţii. Noul procedeu care conferă articolelor imprimate însuşiri calitative superioare, permite diminuarea consumurilor energetice, reducerea importurilor de coloranţi şi chimicale, realizarea pe această cale a unor însemnate economii valutare.

— La întreprinderea pentru construcţii de maşini şi utilaje grele din Giurgiu a fost introdusă în fabricaţia de serie o instalaţie pentru forat puţuri de apă, montată pe autoşasiu. Beneficiarii vor avea la dispoziţie un utilaj cu o mare autonomie şi mobilitate. Instalaţia va putea fi montată pentru foraj în orice loc accesibil autocamionului. Acţionarea instalaţiei se face direct din priza motorului de la autoşasiu, iar rabatarea turlei se face hidraulic.

— Şantierul naval din Galaţi a pus la dispoziţia flotei noastre comerciale cinci nave noi. Este vorba de navele „Roman" de 15.000 tdw, cargoul multifuncţional „Posada" de 15.000 tdw, „Nicoreşti" destinată transportului de mărfuri generale, mineralierul „Baraolt" de 65.000 tdw şi mineralierul „Borcea" cu un deplasament de 65.000 tdw.

— La Întreprinderea de vagoane „Meva" Drobeta-Turnu Severin a fost fabricat un nou produs: vagonul special destinat transportului cărbunelui către termocentrale. El dispune de echipamente care asigură reducerea simţitoare a timpului de staţionare la descărcări contribuind la înlăturarea efortului fizic. Este cel de al 92-lea tip de vagon de marfă realizat la această întreprindere în cei peste 23 de ani ce au trecut de la profilarea şi specializarea întreprinderii, unitate unde pînă în prezent au fost executate mai mult de 75.000 vagoane de marfă. Nivelul calitativ ridicat şi competitivitatea vagoanelor construite aici se reflectă în faptul că 44 la sută din ele circulă pe liniile ferate din 15 ţări unde au fost exportate.

— *Manifestări culturale*

— Consiliul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Biblioteca „Astra", Asociaţia scriitorilor din Sibiu, Universitatea cultural-ştiinţifică din Sibiu au organizat joi, 20 martie, o manifestare cultural-artistică ocazionată de aniversarea a 100 de ani de la naşterea poetului George Topîrceanu. Cu acest prilej s-a organizat o expoziţie documentară din arhiva poetului (pictură, iconografie rară, manuscrise) şi un recital de poezie şi muzică.

— În luna martie a.c. Uniunea Muzicologilor şi Compozitorilor din Republica Socialistă România, Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al judeţului Sibiu şi Cenaclul Compozitorilor din Sibiu au cinstit printr-un concert vocal-instrumental, care a avut loc în sala Teatrului de Stat din Sibiu, memoria profesorului de muzică, dirijorului şi compozitorului Pr. Gheorghe Şoima. Orchestra militară a Garnizoanei Sibiu a interpretat Preludiu şi Fugă „În memoria lui Gheorghe Şoima". Şi-au mai dat concursul Reuniunea de Cîntări din Sălişte, Corul Sindicatului Învăţămînt, Corul de cameră „Cedonia" al Casei de Cultură a Sindicatelor şi Orchestra simfonică a Filarmonicii de Stat Sibiu, care au interpretat bucăţi din creaţia muzicală a sărbătoritului.

CINCIZECI DE ANI DE LA SĂVÎRŞIREA DIN VIAŢĂ A EPISCOPULUI NICOLAE IVAN (1855—1936)

În ziua de 3 februarie 1986, s-a împlinit o jumătate de veac de la trecerea în veşnicie a vrednicului de pomenire, episcopul Nicolae Ivan, cel dintîi ierarh al reînviatei ctitorii a lui Ştefan cel Mare, eparhia Vadului, Feleacului şi Clujului, cel rînduit de Providenţă „la Cluj să prefacă o simplă amintire istorică — ctitoria marelui Ştefan Voievod — în nebiruita cetate românească".

Din acest prilej aniversar, ca un semn de pioasă aducere aminte şi sfîntă pomenire, noi cei de astăzi care ne bucurăm de roadele ostenelilor episcopului Nicolae, se cuvine să zăbovim cîteva momente asupra vieţii şi mai ales activităţii celui chemat „să reînvie şi să dea contururi de strălucire străvechiului episcopat al Vadului şi Feleacului, a cărei reînfiinţare fusese pe vremuri idealul uriaşului restaurator Andrei Şaguna".

Nicolae Ivan s-a născut în satul Aciliu, jud. Sibiu, la 17 mai 1855, în familia dreptcredincioşilor creştini Maria şi Ioan Ivan, „ţărani cu frica lui Dumnezeu, oameni casnici, cruţători şi de o proverbială cinste şi onorabilitate în tot ţinutul", după cum mărturiseşte ilustrul ierarh în autobiografie. În această casă a crescut în atmosferă de puritate şi simplitate biblică, în care virtuţile şi frumoasele obiceiuri strămoşeşti au înflorit din belşug, umplînd cu mireasma lor spirituală sufletul său. Cursurile primare le-a urmat în Aciliu şi Sălişte după care s-a înscris la liceul de stat din Sibiu, pe care l-a absolvit în iunie 1874 cu calificativul „foarte bine". A urmat apoi Seminarul (Institutul) Teologic „Andreian" pe care l-a absolvit în anul 1877, de asemenea, cu calificativul „foarte bine". În toamna anului 1877, a fost ales învăţător în Sălişte, unde a funcţionat pînă în anul 1884. În octombrie 1881, învăţătorul Nicolae Ivan a fost hirotonit întru preot şi duhovnic de către mitropolitul Miron Romanul. În anul 1884 este numit în postul de spiritual al penitenciarului de stat din Aiud, de unde la 1 octombrie 1890 este chemat la centrul mitropolitan din Sibiu, în calitate de redactor responsabil al organului oficial al mitropoliei „Telegraful Român", al cărui colaborator fusese de la intrarea sa în viaţa publică. În anul 1893 este ales protopop la Alba Iulia, iar în 1895 i s-a încredinţat şi administrarea protopopiatului Orăştie.

Datorită calităţilor sale deosebite, concretizate în realizări de seamă în toate serviciile încredinţate, protopopul Nicolae Ivan este ales, în anul 1897, asesor consistorial (consilier arhiepiscopesc) al secţiei economice a Arhiepiscopiei Sibiului, unde, timp de un sfert de veac s-a dovedit a fi unul din cei mai destoinici şi mai activi colaboratori ai mitropolitului Ioan Meţianu şi ai urmaşilor lui. Numeroasele realizări economico-gospodăreşti ale Arhiepiscopiei Sibiului, din această perioadă, poartă amprenta destoiniciei şi zelului asesorului Nicolae Ivan. Monumentala catedrală mitropolitană şi localul Academiei Teologice Andreiene, astăzi sediul Institutului Teologic de Grad Universitar, fac parte din măreţele realizări ale acelei perioade, cu care Biserica ortodoxă din Transilvania se mîndreşte şi astăzi.

Împlinirea gîndului şi strădaniilor marelui mitropolit Andrei Şaguna, de a înfiinţa pentru românii ortodocşi din Transilvania două episcopii, dintre care una cu reşedinţa la Cluj, se leagă tot de numele asesorului Nicolae Ivan, care în şedinţa Consistoriului arhidiecezan din Sibiu, de la 16 februarie 1919, propune şi reuşeşte să obţină aprobarea pentru întocmirea de urgenţă a formelor necesare pentru reînfiinţarea vechii ctitorii a lui Ştefan cel Mare. Totodată, Consistoriul împuterniceşte pe întreprinzătorul asesor ca preşedinte al unui Consistoriu compus din 27 de membri care să pregătească în detaliu toate problemele organizatorice şi administrative legate de stabilirea teritoriului noii eparhii. După o muncă de doi ani, reuşeşte să întocmească toate lucrările necesare pentru înfiinţarea noii episcopii care ia fiinţă la 8 mai 1921, legea pentru înfiinţarea ei fiind publicată în Monitoriul oficial din 18 iulie 1921.

Sinodul electoral, convocat pentru alegerea noului episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului, se întruneşte la 28 septembrie 1921, sub preşedinţia mitropolitului Ardealului, Dr. Nicolae Bălan şi alege ca episcop pe asesorul Nicolae Ivan, preşedintele Consistoriului din Cluj. Alegerea a fost recunoscută de Ministerul Cultelor la 22 octombrie 1921, iar după hirotonirea întru arhiereu, în catedrala din Sibiu şi investitura oficială de la Bucureşti, episcopul Nicolae Ivan a fost înscăunat la Cluj în ziua de 6 decembrie 1921, la praznicul Sf. Ierarh Nicolae.

Astfel, la vîrsta de 66 de ani, vîrstă la care alţii se retrag din activitate, episcopul Nicolae Ivan, în plenitudinea forţelor fizice, intelectuale şi morale, îşi începe activitatea sa de întîi ierarh al reînviatei ctitorii a Domnitorilor moldoveni, împletind timp de 15 ani destinul eparhiei şi al chiriarhului ei, durîndu-i temelii de granit, organizînd-o şi conducînd-o cu rîvna-i caracteristică, cu vigoare tinerească şi cu inegalabilă vrednicie.

„Părintele episcop Ivan a inaugurat o manieră de largă comportare faţă de toată lumea — constată un periodic al vremii — ştiind să-şi păstreze o independenţă şi o neutralitate perfectă faţă de partidele politice, ba, an de an se perindă la mesele sale vestite toată intelectualitatea oraşului; preoţi şi mireni, capi de autorităţi şi instituţii, cărturari de frunte, reprezentanţii tuturor bisericilor erau invitaţii săi, pentru un schimb amical de vorbe menite să înlăture distanţele şi să topească rigidităţile ce separau atît de mult pe unii de alţii". „A păstorit nu ca figu-

rant, nu ca „slujbaș" — remarca un alt ziar al vremii — ci ca o văpaie pururea aprinsă care mistuie necontenit adversitățile și le preface în triumful cauzelor sfinte". Din această văpaie care a ars în toți cei peste 50 de ani de activitate desfășurată de Nicolae Ivan, s-au născut și impresionantele realizări pe care le-a înfăptuit în cei 15 ani de arhierie.

Dacă la venirea sa la Cluj ca președinte al Consistoriului și-a început activitatea într-o singură cameră închiriată, în care se aflau doar un birou și două scaune — cum mărturisește păr. prof. Dr. Ioan Zăgrean, unul din fiii duhovnicești ai episcopului Nicolae Ivan — la trecerea sa la cele veșnice, episcopul Vadului, Feleacului și Clujului poseda o avere de peste 10 imobile impunătoare, majoritatea achiziționate prin cumpărare, numeroase intravilane, o Academie Teologică ce avea un local corespunzător și un corp profesoral de elită, un orfelinat, un cămin preoțesc, o tipografie, o bancă de credit „Vatra" și multe altele. La toate acestea se adaugă impunătoarea reședință episcopală din Piața Victoriei, în care Centrul eparhial își desfășoară activitatea și astăzi, precum și frumoasele biserici — catedrale din Tg. Mureș, Bistrița, Turda, Huedin, Aiud, biserica Sf. Nicolae din Cluj-Napoca, construită între anii 1931—1932 și care a servit un timp ca și catedrală episcopală.

Toate acestea sînt traducerea în fapte a ceea ce episcopul Nicolae Ivan își propunea ca program de lucru în conducerea eparhiei încă de la instalarea sa la Cluj, cînd, printre altele, a spus următoarele: „Programul muncii ce nădăjduiesc cu ajutorul lui Dumnezeu să îndeplinesc în eparhia mea, dimpreună cu colaborarea bunilor credincioși este o programă care privește prin prisma dragostei către aproapele, meseriile societății de azi și nu se îndepărtează de ele numai cu vorbe de mîngîiere, ci caută să le înlăture cu devotament evanghelic. Credința noastră este că și în domeniul sufletelor ca și în cel fizic, lumina izgonește întunericul ... Vom avea preoți misionari și un institut pentru creșterea lor, vom tipări o bibliotecă religioasă, atît pentru pătura cultă cît și pentru școlari și universitari și mai ales ne vom îngriji de scoaterea țărănimii din robia întunericului. Vom organiza conferințe religioase în tot cuprinsul eparhiei; vom avea legături strînse între noi și preoțime".

Dar cea mai valoroasă operă de care episcopul Nicolae Ivan și-a legat numele și la temelia căreia și-a pus cea mai mare parte a energiei, iscusinței și strădaniei sale, este monumentala catedrală din municipiul Cluj-Napoca, construită după planurile întocmite de arhitectul George Cristinel, „o adevărată podoabă arhitecturală nu numai a Clujului, ci a întregii ortodoxii românești", zămislită în sufletul său încă din 1919, cînd a și propus un hrisov de ctitorie pentru zidirea acestui monument al românismului. Multele și nebănuitele greutăți de tot felul au făcut ca lucrările de construcție să dureze 10 ani, tîrnosirea ei făcîndu-se în ziua de 5 noiembrie 1933 de către însuși Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Miron Cristea, unul din marii prieteni ai eparhiei Clujului și ai chiriarhului ei.

Ce a însemnat pentru viața bisericească din această parte a Transilvaniei activitatea episcopului Nicolae Ivan și construirea Catedralei, realizăm mai ușor parcurgînd cîte un fragment din cuvîntările a doi distinși membri ai Adunării eparhiale a episcopiei Clujului, rostite în

ședința festivă din 4 noiembrie 1933. Cu acel prilej, prof. univ. Alexandru Lapedatu, printre altele, a spus următoarele: „Privind azi îndărăt, la opera realizată în cei 12 ani de existență a eparhiei noastre, socot că puteți fi pe deplin mulțumit că v-ați făcut datoria, așa precum desigur puțini alții, în aceleași împrejurări și cu aceleași mijloace, și-ar fi putut-o face, că talantul ce vi s-a încredințat atunci, cînd vi s-a dat har și dar apostolic, talantul acesta l-ați știut fructifica cu rîvnă și înțelepciune, întru lauda și gloria lui Dumnezeu și spre binele și fericirea credincioșilor păstoriți, că, în sfîrșit, în tot acest timp, v-ați slujit neamul și biserica cu înaltă conștiință românească și creștinească". Iar prof. univ. Ioan Lupaș a spus, printre altele: „Ajuns la punctul culminant al activității sale ierarhice, ca unul care a știut să desțelenească ogorul părăginit și să întemeieze, în scurtă vreme, o serie de așezăminte durabile, P. S. Sa își poate simți sufletul părintesc plin de secerișul bogat al celei mai meritate bucurii, știind că sub cupola și la altarul Catedralei, înălțate prin creștineasca lui osîrdie, se vor întîlni în taina rugăciunilor stăruitoare, sufletele celor adormiți în dreapta credință cu ale celor aflători în viață și cu ale celor ce vor urma după noi, să toarcă mai departe cu spor firul vieții neamului nostru pe aceste plaiuri străbune".

Vorbind despre catedrală, care a fost atît de dragă inimii sale, la Adunarea Eparhială din anul 1935, episcopul Nicolae Ivan a spus următoarele: „Mai zilele trecute, cercetîndu-mă în reședința cea nouă, un mare prieten al eparhiei, și-a îndreptat în fereastră privirea spre măreața catedrală și spre parcul care s-a deschis, înveselind tot jurul, și în bucuria lui nemărginită, mi-a spus: ce ar zice un călător plecat din Cluj în 1918 — dacă s-ar întoarce azi — și ar vedea ce ai realizat? Eu cred, că de ar fi călătorul român, i s-ar umple ochii de lacrimi de bucurie, iar de ar fi străin s-ar întoarce cu durere în țara de unde a venit".

Pe lîngă activitatea deosebit de bogată, desfășurată pe tărîm bisericesc, Nicolae Ivan nu a lipsit de la nici una din manifestările social-culturale și economice ale românilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, aducîndu-și de fiecare dată contribuția prețioasă în toate problemele de interes național și patriotic. O sumară trecere în revistă a acestor activități este grăitoare pentru completarea portretului celui despre care vorbim. Astfel, între anii 1880—1884, a fost ales de cercul electoral Săliște, membru în Consiliul județean Sibiu, între anii 1884—1890 a fost ales de cercul electoral Ighiu membru în Consiliul județean Alba, iar între anii 1890—1919 este ales din nou ca membru în Consiliul județean Sibiu, ca reprezentant al cercului electoral Săliște și în Consiliul orașului Sibiu ca reprezentant al Arhiepiscopiei. În perioada 1906—1918 a fost vicepreședinte al Partidului Național Român din Ardeal, iar între anii 1898—1919 a fost membru în comitetul de conducere al ASTREI.

Pentru ajutorarea învățătorilor, preoților și românilor ortodocși, Nicolae Ivan a întemeiat și a condus banca „Iulia" din Alba Iulia; în anul 1907 a înființat în Cluj banca „Vatra", al cărei președinte a fost pînă în anul 1921, iar în Sibiu a întemeiat și a condus pînă în anul 1921 banca „Lumina".

Nicolae Ivan a desfășurat și o frumoasă activitate publicistică în Telegraful Român, Tribuna, Gazeta Transilvaniei, Foaia Poporului și în

alte periodice ale vremii. A publicat broşurile: „O pagină din lupta noastră pentru existenţă", „Un mănunchi din păcatele sistemului prăbuşit", „Copilul de suflet", „O căsătorie la ţară", „Cantorul Ariton" şi „Monografia comunei Sălişte".

„Personalitate tăiată din blocul de granit al virtuţilor româneşti — cum îl caracteriza „Renaşterea" (organul oficial al eparhiei Clujului) după săvîrşirea sa din viaţă — Nicolae Ivan a înfruntat cu eroism vijeliile prevenind dificultăţile şi mergînd totdeauna, cu luciditate şi siguranţă, direct spre biruinţele înălţătoare. De aceea, i-a fost dat să se afirme în atîtea domenii ale vieţii noastre publice, ca un incomparabil îndrumător de naţie şi stăpînitor de vremuri". Această personalitate a episcopului Nicolae Ivan a fost recunoscută încă în timpul vieţii sale fiind distins cu toate decoraţiile şi onorurile oficiale bisericeşti şi de stat, între care şi acela de membru de onoare al Academiei Române.

Urmaşii lui de astăzi, ca un prinos de recunoştinţă pentru osteneala de o viaţă şi ca beneficiari ai roadelor acestei osteneli, cinstesc precum se cuvine memoria episcopului Nicolae Ivan, în primul rînd prin parastasul care se săvîrşeşte în fiecare an, în catedrala ctitorită de el, în prima duminică din luna februarie. Unul dintre „cei mai îndeaproape cunoscători şi mai sinceri admiratori ai vrednicului de pomenire", care este păr. prof. dr. Ioan Zăgrean, s-a îngrijit ca la „soroace potrivite" să scrie şi să publice cîte un grăitor medalion, prin care să readucă în memoria fiilor Bisericii noastre portretul spiritual al regretatului episcop dimpreună cu principalele lui realizări.

În ultimii ani, prin purtarea de grijă şi cu binecuvîntarea Î. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu, Consiliul eparhial al Arhiepiscopiei Clujului a hotărît să se întocmească o monografie care să cuprindă amănunţit toate faţetele profilului moral şi spiritual, precum şi bogăţia roadelor culese de pe urma muncii despuse de întîiul episcop al Clujului, care a fost Nicolae Ivan.

„După înscăunarea smereniei mele la cîrmuirea eparhiei Clujului — spune I. P. S. Teofil în prefaţa monografiei — am considerat ca o datorie de conştiinţă, ca urmaş în scaun, să fac paşii necesari pentru întocmirea monografiei ilustrului meu înaintaş". Cu împlinirea acestui gînd măreţ, a fost încredinţat fostul protopop al Clujului Nicolae Vasiu, care a ostenit ani de-a rîndul adunînd şi sortînd documentele, după care a închegat o lucrare într-o extensiune mult prea mare, ce nu a permis tipărirea ei; după mai mulţi ani, lucrarea a fost încredinţată din nou părintelui profesor Ioan Bunea din Cluj-Napoca, unul dintre distinşii fii duhovniceşti ai episcopului Nicolae Ivan, care, împreună cu P. S. Episcop vicar Iustinian Maramureşanul şi ajutaţi de un colectiv, din care au făcut parte pr. prof. dr. Isidor Todoran († 29 mai 1985) şi arhid. prof. dr. Ioan Zăgrean, iluştri dascăli ai teologiei ortodoxe româneşti, formaţi de acelaşi ierarh, precum şi pr. Simion Coman, pr. Octavian Picu, pr. Ioan Bizău şi arhid. Iustin Tira, şi pe baza materialului adunat, s-a redactat monografia: „Episcopul Nicolae Ivan (1855—1936), ctitorul reînviatei episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului", ieşită de sub tipar la începutul anului 1986. Prin aceasta s-a împlinit — după 50 de ani — dispoziţia testamentară a ilustrului ierarh, în care, la punctul 11 se spune: „Doresc ca

scrisorile mele particulare, aflătoare în masa de scris și în alte părți ale dulapurilor cu cărți, să se dea exclusiv Dlui Dr. Ioan Mateiu, care va binevoi a le sorta, aranja și eventual a face o biografie a mea, pe care o va da la tipar în tipografia eparhială, înființată de mine".

Această dorință s-a înfăptuit acum, la împlinirea a cincicezi de ani de la trecerea în veșnicie a vrednicului de pomenire episcopul Nicolae Ivan, ca un semn de aleasă cinstire din partea urmașilor lui de astăzi, care, împreună cu clerul și credincioșii eparhiei ctitorite de el, îi aduc un pios omagiu și prinos de recunoștință pentru că, mai mult decît toți, vlădicul Nicolae „s-a silit să se arate înaintea lui Dumnezeu lucrător cu fața curată, drept învățînd cuvîntul adevărului" (II Tim. 2, 15).

Arhid. *Iustin Tira*

EPISCOPUL ROMAN CIOROGARIU

— *50 de ani de la moarte* —

La 21 ianuarie 1936, a adormit în Domnul, în cel de al 84-lea an de viață, întîiul episcop al reînființatei episcopii ortodoxe române a Oradiei (în 1920), *Roman R. Ciorogariu*, împlinindu-se deci în această lună, ianuarie 1986, 50 de ani de la acest eveniment.

După îndemnul Sf. Ap. Pavel, în Epistola către Evrei: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare-aminte *cum și-au încheiat viața și urmați-le credința*" (13, 7), este cu totul cuviincios ca, în aceste zile, întru cinstirea memoriei acestei uriașe personalități bisericești și naționale a românilor din părțile Aradului și Bihorului, să readucem în fața noastră figura sa luminoasă și senină ca a unui adevărat patriarh biblic, să reliefăm meritele sale întru reînființarea Episcopiei ortodoxe române a Oradiei și întru ridicarea prestigiului ei, în numai 15 ani, la nivelul multor episcopii cu vechime de sute de ani, pentru ca astfel, văzînd *„cum și-a încheiat viața"*, *„să-i urmăm credința și calea!"*

Acesta este rostul rîndurilor de față și mai ales sărbătorirea acestui eveniment, organizată din inițiativa P. S. Episcop Vasile la Centrul eparhial al Oradiei.

Nu este în intenția subsemnatului și, de altfel, nici nu este cu putință ca în puținele rînduri ce urmează să se poată cuprinde, dezvoltat, dar nici măcar și numai semnalate, toate realizările acestui luminat ierarh. Acest lucru l-au făcut, cu succes, alții, într-o cuprinzătoare monografie, publicată în 1981 de Centrul eparhial, din inițiativa chiriarhului. Aci ne vom mulțumi cu menționarea și sublinierea unor aspecte din activitatea sa ca vicar consistorial și ca episcop eparhial al Oradiei.

*

Sînt bine cunoscute împrejurările tulburi și frămîntate ale anilor de la începutul secolului nostru, care au dus în 1914 la declanșarea primului război mondial, împrejurări în care *„tribunul"* și *„tribunistul"* de la Arad, arhimandritul și profesorul de teologie Roman R. Ciorogariu ajunge

în 1917 vicar al Consistoriului eparhial din Oradea, instituţie care perpetua neîntrerupt patronarea vieţii bisericeşti a românilor ortodocşi din Oradea şi Bihor de la anul 1695, de cînd scaunul episcopal al Oradiei — prin moartea sau înlăturarea forţată a episcopului Efrem Veniamin — a rămas văduvit pînă în 1920, necompletîndu-se cu titular pînă la această dată, datorită opoziţiei duşmănoase a stăpînirii străine, austro-ungare, de atunci.

Dar, odată cu terminarea primului război mondial şi cu făurirea statului naţional unitar român în graniţele sale fireşti, visul milenar al tuturor românilor, prin unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu Ţara-mamă la 1 Decembrie 1918, în marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, viaţa întregului popor român dobîndeşte noi posibilităţi de dezvoltare, sub toate aspectele: politic, economic, social, cultural, precum şi religios-bisericesc, reuşind ca, în relativ scurtă vreme, să se afirme cu tărie şi pe plan internaţional, sub toate amintitele aspecte, prin realizări de mare prestigiu.

Descătuşată acum de orice oprelişti, viaţa bisericească a românilor din toate provinciile dezrobite prin lupta eroică a soldatului român, îngemănîndu-se la viaţa bisericească din Ţara-mamă, la Biserica strămoşească ortodoxă, primeşte de la aceasta noi puteri de afirmare, căutînd noi forme de organizare, care să ducă la înflorirea şi întărirea întregului organism al Bisericii Ortodoxe Române, care — îndeosebi, în provinciile de sub stăpîniri străine — a contribuit de-a lungul secolelor, împreună cu alte aşezăminte şi factori de mare însemnătate, la menţinerea şi cultivarea limbii române unitare şi la formarea şi întărirea conştiinţei unităţii naţionale a tuturor românilor.

Statul român, apreciind acest aport preţios al Bisericii ortodoxe la îmbogăţirea patrimoniului cultural naţional, a sprijinit dezideratele Bisericii strămoşeşti, de a înfiinţa vechile şi unele chiar străvechile episcopii ortodoxe de dincoace de Carpaţi: Oradea (1920), Cluj (1921), Sighet (1937), Timişoara (1939), reparîndu-se astfel nedreptăţile ce i s-au făcut acestei Biserici şi neamului românesc de către stăpînirea străină atunci cînd aceasta le-a desfiinţat aceste instituţii atît de necesare şi fireşti, mai ales în acele vremuri.

S-a ajuns astfel să avem, alături de alte aşezăminte cultural-sociale şi economice înfiinţate de statul român, o puternică centură de cetăţi spirituale la graniţa etnică de vest a românilor, începînd de sus din Maramureş şi pînă jos în Banat, aşa cum dorea să facă şi mitropolitul Andrei Şaguna. Prin crearea acestor cetăţi spirituale se confirma o constatare istorică, şi anume aceea că fiinţa naţională a unui popor şi chiar graniţele unei ţări se apără nu numai cu cetăţi de piatră şi cu tot felul de arme ucigătoare, ci şi cu cetăţi spirituale (universităţi, şcoli de tot felul, reuniuni şi asociaţii culturale, reviste, ziare, edituri de diverse publicaţii etc.), între care socotim la un loc de seamă şi Biserica, cu toate formele ei de organizare: parohii, protopopiate, mănăstiri şi îndeosebi episcopii.

Una din aceste cetăţi spirituale a fost şi vechea episcopie ortodoxă română a Oradiei, văduvită de titularul ei cu mai bine de 200 de ani în urmă. Ea a fost acum cea dintîi reînfiinţată dintre cele amintite mai sus.

Odată cu intrarea glorioasei armate române în Oradea, la 20 aprilie 1919, în noaptea Învierii Domnului, cînd suveranitatea statului român s-a extins și asupra acestei părți de țară, a fost înlăturată orice piedică din calea reînființării episcopiei orădene.

La acea dată, în fruntea Consistoriului orădean se găsea, ca vicar, din anul 1917, arhimandritul Roman R. Ciorogariu, remarcabilă personalitate bisericească și națională a românilor din părțile Aradului și Bihorului. Născut la 6 decembrie 1852 în Pecica, jud. Arad, cobora, prin strămoși, din Țara Moților, de unde-și trăgea și dîrzenia firii sale. Activitatea lui, de pe la 1880, alături de toți ceilalți luptători români din Transilvania și Ungaria, pentru apărarea ființei naționale a poporului român și a instituțiilor sale bisericești, școlare și social-economice, mai ales în părțile vestice ale românismului, era bine cunoscută, încît își cîștigase un înalt prestigiu în rîndurile conducătorilor neamului românesc din aceste părți, precum și respectul celorlalți concetățeni.

Cu această carte de vizită, de „tribun" și „tribunist" al românismului, intră el și în vîltoarea acțiunilor de organizare a vieții social-politice și bisericești din Oradea și Bihor, în primăvara anului 1919. Îl dureau nespus de mult toate suferințele poporului român, dar — ca om al Bisericii strămoșești — îl durea în mod deosebit nedreptatea pe care timp de peste 200 de ani, conducătorii și credincioșii Bisericii ortodoxe române din Oradea și Bihor au trebuit s-o îndure, deși luptaseră cu toată ardoarea împotriva ei, dar neputînd-o învinge, pentru că opoziția stăpînirii străine de atunci era ireductibilă.

Acum, „Unchiașul" de la *Tribuna* era convins că realizarea acestui străvechi deziderat, nutrit și de el, ca și de toți înaintașii lui la conducerea Consistoriului orădean, precum și de mulțimea credincioșilor, este mai mult decît o certitudine, deoarece Constituția țării românești asigura deplina libertate tuturor cultelor. Și într-adevăr, cu prilejul primei vizite făcute în luna mai 1919 la Oradea de către șeful statului, acesta — la solicitarea lui Ciorogariu — l-a asigurat că „*Episcopia Orăzii-Mari se va reînființa mai curînd decît credeți*". Pe baza acestei asigurări, s-a întocmit un amplu și bine documentat memoriu semnat de vicarul Roman Ciorogariu și înaintat șefului statului la 15 ianuarie 1920. După ce a fost studiat cu atenție și fiind găsit just, s-a întocmit proiectul de lege pentru reînființarea Episcopiei Oradiei, care supus fiind discuțiilor din Parlamentul Țării a fost votat de Senat în unanimitate (67 voturi), la 23 iunie 1920, iar de Adunarea Deputaților la 13 august 1920, căpătînd astfel putere de lege, sancționată prin decretul regal nr. 3655 din 30 august 1920 și promulgată în Monitorul Oficial nr. 129 din 14 septembrie 1920, și care stipula: „*Vechea episcopie ortodoxă română din Oradea-Mare, în ținutul Bihorului, se restatornicește în drepturile sale de odinioară*". Decretul era contrasemnat de ministrul cultelor, Octavian Goga, vechi prieten și împreună-luptător cu Roman Ciorogariu.

După apariția acestei legi, împlinindu-se toate formele legale și canonice, sinodul electoral al noii episcopii, întrunit la 3/16 octombrie 1920 în Biserica cu Lună, l-a ales ca episcop al reînființatei episcopii a Oradiei pe arhimandritul Roman R. Ciorogariu, vicarul de pînă aci al Consisto-

riului orădean. În aceeaşi zi, sinodul episcopesc al Mitropoliei Ardealului, făcînd cercetarea canonică şi negăsind nici o piedică canonică, recomandă confirmarea în post şi hirotonirea întru arhiereu.

Deoarece fusese grav rănit în atentatul de la Senat, în 8 decembrie 1920, hirotonirea întru arhiereu s-a putut face abia la 13/26 martie 1921, în Paraclisul Sf. Mitropolii din Bucureşti, iar în 16/29 martie acelaşi an, s-a făcut investitura, cu înmînarea cîrjei arhiereşti. La 11/24 aprilie din acelaşi an, de sărbătoarea Intrării Domnului în Ierusalim, şi-a făcut şi noul episcop intrarea în Biserica cu Lună, devenită acum Catedrala episcopală, cum a fost destinată de înaintaşi, săvîrşind atunci întîia liturghie arhierească în Eparhia Oradiei.

Ultimul act pentru deplina canonicitate, întronizarea, s-a făcut abia la 19 septembrie/2 octombrie 1921, cînd deja se mutase în actuala reşedinţă, achiziţionată cu ajutorul bănesc al Ministerului Cultelor.

Este de mare importanţă să subliniem acea parte din cuvîntarea sa de la întronizare, în care s-a dovedit un adevărat vizionar, cu privire la reîntregirea Bisericii ortodoxe române din Transilvania. După ce arată grelele suferinţe prin care a trecut secole de-a rîndul Biserica strămoşească în general şi în special cea din părţile de aici, el spune: „Toate le-am îndurat şi le îndurăm sub inspiraţia idealismului, propriu Bisericii Ortodoxe Române. Acest idealism ne conduce şi la *idealul unirii bisericeşti,* [pentru] ca uniunea politică a neamului românesc să fie desăvîrşită. *Dacă nu sîntem înţeleşi astăzi, vom fi înţeleşi mîine, dar unirea bisericească trebuie să vie* (subl. ns.). Pentru acest ideal suferim şi hula şi ocara ce se aruncă asupra noastră, că este vrednic a suferi pentru un ideal atît de sfînt" (Proces-verbal din 3 oct. 1921).

După întronizare, Ciorogariu şi-a continuat munca organizatorică şi de revitalizare a vechiului Consistoriu, începută încă din 1917, cînd ajunsese ca vicar în fruntea acestui Consistoriu. Acum, ca episcop într-o ţară românească, liberă şi independentă, avea alte posibilităţi de activare, ceea ce a şi demonstrat pînă la moartea sa.

În cei 15 ani şi mai bine de arhipătorire, R. Ciorogariu a dovedit cu prisosinţă că a fost înzestrat cu înalte însuşiri de conducător (dovedite şi ca director al Institutului teologic-pedagogic din Arad), pentru că într-un timp relativ scurt şi în anii bătrîneţii (de la 68 la 84 de ani) a reuşit să obţină asemenea realizări, încît să recupereze aproape tot ce li se refuzase înaintaşilor săi. S-a dovedit a fi omul providenţial pentru reînviorarea vieţii religioase în Episcopia Oradiei.

Secretul obţinerii unor rezultate de excepţie, într-o perioadă atît de scurtă, consta, pe de o parte, în faptul că ştia să-şi aleagă colaboratorii şi subalternii, împrejurare în care, nu arareori, cînd vreo personalitate din oraş îi spunea că unul sau altul din colaboratorii săi s-au distins în vreo acţiune oarecare, bisericească sau social-patriotică, răspundea cu mîndrie şi satisfacţie: *„ştiu eu să-mi aleg oamenii"*. Pe de altă parte, aceste frumoase rezultate se datorează puternicelor relaţii ce şi le-a creat cu toţi factorii de răspundere din: ministere, judeţ, oraşe şi comune şi nu mai puţin şi de la multe centre eparhiale, reuşind în acest fel să asigure condiţii morale şi materiale din ce în ce mai bune Bisericii şi slujitorilor ei, pentru ca să-şi poată împlini cît mai cu folos îndatoririle. Însuşi

recunoaşte acest lucru cînd face bilanţul îmbucurător al primilor 10 ani de arhipăstorire, spunînd în cuvîntul de deschidere al Adunării Eparhiale din 1930: „N-aş fi putut realiza acest început, dacă nu eram înţeles şi generos sprijinit din toate părţile în năzuinţele mele de a răscumpăra cît mai mult din aşteptările îndreptate spre mine".

De asemenea, a fost mult ajutat de corporaţiile bisericeşti, Adunarea şi Consiliul Eparhial, care erau socotite de el, nu simple organe administrative, de control, ci le atribuia un rol mult mai de seamă, spunînd în cuvîntarea de deschidere a sesiunii Adunării Eparhiale din luna mai 1930: „... o adunare eparhială nu este numai un control administrativ, ci un colaborator al Bisericii învăţătoare ce o constituie ierarhia, care vă cheamă în slujba Domnului".

Acordînd o astfel de însemnătate corporaţiilor bisericeşti, a căutat şi a reuşit ca din aceste corporaţii să facă parte tot ce era mai select, mai reprezentativ, între fiii Bisericii Ortodoxe Române din Oradea şi Bihor, din toate categoriile de ocupaţii, care, la rîndul lor, l-au sprijinit şi ajutat în activitatea sa.

Din această strînsă colaborare, au apărut rînd pe rînd aşezăminte, care au contribuit la propăşirea vieţii religioase şi cultural-patriotice a preoţilor şi credincioşilor ortodocşi români din eparhie, încît după primii zece ani de reactivare a episcopiei era fericit că putea face, în faţa Adunării Eparhiale din 1930, următorul bilanţ: „Academia teologică, consacrată educaţiei clerului în spirit apostolic, şcoala de cîntăreţi, tipografia diecezană, asociaţiile preoţeşti şi mireneşti pentru consolidarea vieţii religioase şi culturale a poporului, punerea temeliei unei mănăstiri [Izbuc] şi crearea fondurilor de rezistenţă a zilei de mîine şi a fondului moral de eternă viaţă a poporului românesc".

La acestea, ar fi trebuit să fi adăugat şi alte împliniri din aceeaşi perioadă, precum: editarea organului de publicitate *Legea Românească*, al cărui prim număr a apărut la 7/20 noiembrie 1921 şi şi-a încetat apariţia în 1948. Pe parcurs, acest organ s-a dovedit a fi o adevărată revistă teologică şi de cultură generală, nu un simplu organ de publicitate a dispoziţiilor şi circularelor oficiale; s-a amenajat o *capelă (paraclis)*, în 1921, care acum, prin grija actualului ierarh, P. S. Episcop Vasile, este o adevărată capodoperă picturală; în 1922, începu constituirea *bibliotecii eparhiale*, care în 1926 se îmbogăţi cu un însemnat număr de cărţi valoroase, prin achiziţionarea de la moştenitori a bibliotecii fostului mitropolit al Ardealului, Vasile Mangra (fost vicar al Consistoriului orădean); în zilele noastre, biblioteca eparhială numără peste 20.000 volume; a luat fiinţă o *fabrică (atelier) de lumînări de ceară*, care azi, prin grija chiriarhului, este complet modernizată, într-o clădire nouă; s-a amenajat un *cămin preoţesc* cu 12 paturi, care iarăşi în ultimii ani a fost instalat într-o clădire nouă, cu două etaje, avînd tot confortul; de asemenea, s-a început în 1921 constituirea unui *muzeu eparhial*, „cu scopul ca în acela să fie adunate toate obiectele şi lucrurile vechi bisericeşti, cari stau risipite şi nefolosite pe la bisericile din vechime". Astăzi, complet reorganizat şi mult îmbogăţit, prin grija chiriarhului, este adăpostit în cinci mari săli de la reşedinţa episcopală, cuprinzînd exponate de mare valoare istorică, bisericească, naţională şi artistică din întreaga eparhie; din anul

1928 a început editarea *Calendarului diecezan* (almanah), avînd un cuprins foarte variat şi pe înţelesul tuturor, devenind pe atunci cartea cea mai căutată de credincioşii de la sate, încetîndu-şi apariţia în 1960, de cînd au început să se tipărească calendarele de perete, iar din 1984 apărînd din nou sub denumirea de *Îndrumător bisericesc*, concomitent cu calendarul de perete.

Iată o mulţime de realizări în numai zece ani de zile — *pe tărîm bisericesc* — înzestrînd episcopia cu tot ce este necesar unei dezvoltări normale continue.

Activitatea lui Ciorogariu s-a dezvoltat însă cu aceeaşi intensitate şi dăruire şi pe *tărîmul naţional, social-cultural* al poporului român, atît înainte, cît şi după Unirea cea Mare din 1918 la Alba Iulia, la care a participat şi el. De altfel, şi întreaga lui activitate bisericească este întrepătrunsă de simţămîntul naţional-patriotic, de dorinţa de luminare a poporului român şi de emancipare a lui de sub stăpînirea străină. După Unirea de la Alba Iulia, a dat în decembrie 1918 o circulară, în care îndeamnă preoţimea să arate poporului marile binefaceri ale Unirii tuturor românilor într-un singur stat naţional. Tot aici se cuprinde şi concepţia lui înaintată cu privire la dreptul popoarelor mici de a trăi în libertate şi dreptul la viaţă liberă a tuturor naţionalităţilor conlocuitoare.

În punctul 7, circulara prevede: „Întocmai astfel să se remarcheze, că noi nu rîvnim la asuprirea popoarelor streine care ar cădea sub stăpînirea românească, ci mai vîrtos vrem să le respectăm toate drepturile la limba şi vrerea lor, să trăim paşnic împreună, dezvoltîndu-ne fiecare spre fericire" (*Zile trăite*, pag. 182).

În acele zile fericite, el exclama: *„Ne alipim de sînul maicii noastre dulci, Ţara Românească!" „Sîntem în ţara noastră!"* Despre viitorul acestei ţări şi despre emanciparea socială a poporului român, scria în 1919: „Pînă nu se va industrializa şi comercializa ţara, românul tot salahorul străinului va fi, iar ţara teren de exploatare pentru duşmani" (*Zile trăite*, pag. 13). Sufletul lui va tresălta de bucurie, în cer, văzînd că în zilele noastre s-a împlinit desăvîrşit dezideratul exprimat atît de concis şi categoric de el cu 66 de ani în urmă.

Cît a fost el de implicat şi identificat cu toate năzuinţele poporului român şi ale Bisericii strămoşeşti se poate vedea din propria-i mărturisire în 1927, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 ani, cînd spunea: „Multe am văzut, peste multe am trecut, al multor lucruri mari martor am fost. Văzut-am neamul şi Biserica mea strămoşească gemînd sub jug străin. Văzut-am strădaniile supraomeneşti ale celor buni pentru mîntuirea neamului şi credinţei din lanţurile robiei. *Eu însumi mi-am pus toate puterile mele în slujba aceasta* (subl. ns.). Împreună am pătimit cu neamul meu pe Golgota, în zorii zilei am alergat şi eu să mă închin la mormîntul care închidea un neam, văzut-am zorile învierii, văzut-am învierea în toată măreţia ei".

Făcînd acest bilanţ spiritual, cu excedent incomensurabil, la o vîrstă cînd nimeni nu i-ar fi reproşat că doreşte şi puţină odihnă pămîntească întru aşteptarea celei cereşti, el totuşi n-a căutat-o, ci din contra, a spus-o răspicat: „La odihnă nu m-am gîndit nici un moment. Atîta putere simţeam în mine să fiu folositor ţării mele". Şi mai adăuga: „Mi-am propus

să fiu semănător pe pămîntul fecund al României întregite. Să semănăm de pe amvon şi unde se va cere sămînţa iubirii creştine, ca din această iubire să răsară pacea sufletelor şi munca constructivă pentru clădirea casei noi, ce Dumnezeu ne-a dat-o prin jertfa Domnului".

Şi într-adevăr şi-a respectat acest legămînt sfînt. Nu s-a odihnit, ci a muncit pînă cînd şi-a dat obştescul sfîrşit, cînd — cu sufletul împăcat — putea să spună împreună cu Sf. Ap. Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit" (II Tim. 4, 7), precum şi asemănător rugăciunii de mulţumită a bătrînului Simion (Luca 2, 29—32): „Acum slobozeşte pe robul tău, stăpîne, după cuvîntul tău, în pace, că ochii mei văzură mîntuirea Neamului meu românesc şi a Bisericii mele strămoşeşti ortodoxe, pe care le-ai gătit înaintea feţei tuturor popoarelor, lumină spre luminarea lor şi spre preamărirea Ta şi a Bisericii Tale!"

Sîntem încredinţaţi că, cu aceste cuvinte pe buze, izvorîte din adîncul inimii, şi-a încredinţat sufletul în mîinile Creatorului, atunci cînd, în ziua de 21 ianuarie 1936, cu 50 de ani în urmă, a adormit în Domnul. Îşi doarme somnul de veci sub lespezile Catedralei episcopale, a Bisericii cu Lună, alături de ctitorii Mihai Püspöki şi Mihai Cristof, biserică pe care el a rectitorit-o în cei mai bine de 18 ani de activitate în Oradea şi al cărei măreţ jubileu de 150 de ani l-a pregătit şi sărbătorit în anul 1934.

Tot în această măreaţă biserică, pe care el o considera simbol al românismului şi Ortodoxiei pentru românii din Oradea şi Bihor, rectitorită iarăşi de vrednicul său continuator de azi, P. S. Episcop Vasile, care a îmbrăcat-o într-o minunată haină picturală, tot aici chiriarhul de acum, care are un adevărat cult pentru el, i-a pregătit, cu cuvenita solemnitate şi după măreţia înfăptuirilor sale, comemorarea, cu prilejul împlinirii, la 21 ianuarie 1986, a 50 de ani de la adormirea sa în Domnul. În cadrul Sf. Liturghii din duminica de 19 ianuarie 1986, săvîrşită de P. S. Episcop Vasile cu un numeros sobor de preoţi (16) şi diaconi (3), în prezenţa credincioşilor ce au umplut biserica pînă la refuz, s-a oficiat parastas pentru odihna sufletului său. Răspunsurile au fost date de corul Catedralei, de sub conducerea P. C. preot Traian Codilă.

Într-un înflăcărat panegiric, P. C. iconom-stavrofor *Andrei Lupşa*, fost preot slujitor al Catedralei timp de aproape 50 de ani, dintre care opt sub arhipăstorirea sărbătoritului, a arătat că trebuie să învăţăm de la Roman Ciorogariu: dragostea de Biserica străbună, dragostea de Patria română, dragostea pentru unitate, înfrăţire, pace şi bună învoire, dragostea de om, de tot omul, fără nici un fel de deosebire, dragostea de muncă, de carte, de şcoală, de cultură, de progres. De asemenea ne-a învăţat spiritul de sacrificiu, prin aceea că de multe ori şi-a expus viaţa, fiind închis şi condamnat la moarte (1919), de la care a scăpat numai datorită intrării armatei române eliberatoare în Oradea, la 20 aprilie 1919, în noaptea Învierii Domnului, iar apoi a fost victimă a atentatului de la Senat, în 8 decembrie 1920, rămînînd cu mîna dreaptă frîntă pentru toată viaţa.

„Crezul şi faptele lui mari, a spus în încheiere vorbitorul, să fie pentru noi toţi făclii luminoase care să ne arate calea pe care să mergem, adevărul în care să credem, viaţa pe care să o nădăjduim".

O emoționantă și impresionantă evocare a personalității episcopului Roman Ciorogariu și a influenței pozitive pe care a avut-o activitatea sa asupra desfășurării vieții naționale, culturale și bisericești a românilor din părțile vestice ale Transilvaniei, în vederea Unirii cu Țara-Mamă, a făcut-o Prea Sfințitul Episcop Vasile în cuvîntul său după oficierea parastasului, spunînd:

La 21 ianuarie din acest an se împlinesc 50 ani de la moartea episcopului Roman R. Ciorogariu, cel dintîi episcop al reînființatei episcopii a Oradiei și, în același timp, ctitorul și organizatorul ei.

Cei 50 de ani care au trecut de la moartea lui n-au însemnat îndepărtarea personalității și a activității lui creatoare de pe firmamentul istoric al acestei eparhii și nici din conștiința urmașilor lui. Dimpotrivă. El a crescut ca un munte care se vede în întregimea lui numai dacă este privit de departe. El ne apare azi mai viu, mai impunător, în dimensiune tot mai plenară și tot mai pilduitor în tot ceea ce a făcut pentru Biserică și Neam.

Figura lui Roman Ciorogariu nu s-a estompat în vîltoarea veacului, ci a devenit, de acolo, de departe, ca un far luminos care arată calea prin care se poate sluji deopotrivă Bisericii și poporului.

Roman Ciorogariu a fost un bărbat luminat, neabătut luptător pentru libertatea și unitatea poporului român, ierarh de mare prestanță al Bisericii Ortodoxe Române, exponent al crezului național român din Ardeal, „o prezență activă, răscolitoare de energii creatoare în viața publică românească".

La alegerea lui ca membru de onoare al Academiei Române la 12 iunie 1921, prof. I. Lupaș a spus: „Timp de o jumătate de veac. Păr. R. Ciorogariu a purtat un strălucit condei de ziarist luptînd „cu cuvîntul și cu condeiul pentru apărarea intereselor românești adeseori greu primejduite de penetrația sistematică a elementelor străine".

El a întruchipat în persoana lui virtuțile omului legat de popor, ale educatorului devotat școlii, ale unui ierarh care și-a închinat viața întreagă binelui vremelnic și veșnic al credincioșilor.

La cincizeci de ani de la moartea lui, am ținut să împlinim o sfîntă datorie de a înălța rugăciuni către Atotputernicul Dumnezeu pentru odihna sufletului său în rîndurile celor drepți și să-i aducem omagiul recunoștinței noastre pentru toată jertfa care a adus-o pe altarul Bisericii și pe altarul Patriei.

Nu vom încerca aici să prezentăm activitatea lui prodigioasă pe tărîm bisericesc, cultural, național sau chiar economic. Ea a fost înfățișată, după cuviință, de către Centrul Eparhial într-o carte de peste 450 pagini.

Ne vom mărgini să înfățișăm pe scurt zestrea materială și spirituală pe care Roman Ciorogariu a lăsat-o urmașilor săi și din care se revarsă și azi ca dintr-un izvor roade binecuvîntate pentru viitorime.

Ca profesor al Preparandiei din Arad vreme de 37 ani, el a pregătit generații întregi de preoți și dascăli în spiritul iubirii de lege și credință, în dragostea de cultură și educație națională.

„Cultura, zicea el, dă viață conștiinței naționale, iar starea economică este nervul motrice al fiecărei mișcări populare. Fără această bază

nu vom putea ajunge în veci la o politică independentă, ci veșnic vom fi aserviți relațiilor externe problematice pentru noi".

Ca un vizionar peste ani el a înțeles că idealul superior și permanent al românilor era înfăptuirea unității naționale și consolidarea ei. În anul 1926 avea să scrie într-un ziar din Cluj crezul lui de viitor pentru români: „Eu cred în România liberă și independentă în sensul absolut al cuvîntului" (Uniunea personală nr. 51, 52 an 1926; cf. Prof. Dr. Vasile Popeangă: Roman Ciorogariu, pag. 52).

Activitatea sa pe tărîm național, politic l-a însoțit în toți anii, pînă la adînci bătrînețe.

El nu s-a putut despărți de datoria de a lupta pentru dreptatea și libertatea poporului său asuprit.

„N-a existat o acțiune românească, politică, socială, culturală sau bisericească înainte și după formarea statului național unitar român în care să nu se fi aflat la loc de frunte acest bărbat curajos și luminat".

„A fost unul din promotorii ideii că românii trebuie să caute în propriile lor forțe și acțiuni, resurse pentru salvarea problemelor lor culturale, sociale și naționale. Să nu mai aștepte sprijin de la cercurile imperiale" (Popeangă, op. cit., p. 36).

De aceea s-a aflat de la început în rîndurile tribuniștilor, în rîndurile „activiștilor" care luptau pentru obținerea drepturilor pe seama românilor.

Ajuns la cîrma eparhiei Oradiei, Roman Ciorogariu a luat lucrurile de la început. A aflat-o săracă, asemenea unei case care rămăsese văduvită de cîrmaci propriu peste 200 ani.

Pătruns de un spirit istoric realist, înzestrat cu o putere de muncă neînfrînată nici chiar de bomba de la senat care îi sfîrtecase brațul drept, a adus cu perseverență eparhia la o viață nouă dîndu-i o organizare nouă și făcînd din ea o ramură vie în copacul întregii Biserici Ortodoxe Române.

Rînd pe rînd au luat ființă așezămintele necesare unei bune dezvoltări a vieții bisericești din eparhie.

S-au completat multele posturi vacante de preoți. S-a înființat Academia Teologică unde a adus profesori distinși și cu zel apostolic.

A luat ființă Școala de cîntăreți bisericești, a întemeiat Mănăstirea Izbuc, a luat ființă Tipografia eparhială.

Cu ajutorul omului de adîncă simțire românească, Octavian Goga, cu care era prieten, a reușit să înzestreze eparhia cu reședința eparhială în care a luat ființă și s-a desfășurat activitatea tuturor sectoarelor la Centrul Eparhial. S-au zidit o seamă de biserici, multe din cele de lemn, mici și neîncăpătoare, au devenit mari și frumoase.

„Toate acestea nu s-ar fi putut face, spunea cu modestie Roman Ciorogariu, dacă nu eram înțeles și sprijinit din toate părțile, în năzuințele mele de a răscumpăra cît mai multe din așteptările îndreptate spre mine".

Roman Ciorogariu a lăsat nu numai o atît de vastă și bogată zestre materială, pe care urmașii săi au avut datoria să o păstreze și să o înmulțească, ci de la el a rămas și o mare și valoroasă zestre spirituală. El a lăsat pilda unei vieți închinată Bisericii Ortodoxe și poporului român.

Iubirea de neam și de credința strămoșească cuprinsă în termenul sintetic „Legea românească" face parte din testamentul lui spiritual. Bogăția culturii lui naționale, sentimentul iubirii de neam, fermecătorul său stil literar s-au întîlnit în o seamă de lucrări pe care le-a lăsat posterității ca pe o oglindă în care s-a reflectat o epocă eroică din istoria culturii și vieții românești din Transilvania. În chip deosebit cartea memorialistică, „Zile trăite" și revista „Legea românească" sînt adevărate izvoare documentare de cunoaștere a unui timp zbuciumat dar eroic din viața românilor din Transilvania.

Încercînd să rechemăm în actualitate activitatea episcopului Roman Ciorogariu rămînem uimiți de mulțimea zestrei materiale pe care a lăsat-o ca moștenire viitorimii, de mulțimea gîndurilor pe care le-a transmis prin scris și prin viu grai, de puternica lui personalitate prin care a impus un stil de viață constructivă și a fixat coordonatele contribuției Bisericii în viața poporului.

Întreagă această zestre materială și spirituală este un testament pentru generațiile viitoare în îndeplinirea marilor idealuri de înaintare în iubirea de neam și de credința strămoșească.

Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă, zicînd: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit cuvîntul lui Dumnezeu, priviți cum și-au încheiat viața și le urmați credința".

Aceste cuvinte se potrivesc momentului pe care îl evocăm astăzi. Episcopul Roman Ciorogariu a fost un înaintaș al nostru și noi sîntem beneficiari ai zestrei lui materiale și spirituale, pe care sîntem datori să o păstrăm și să o înmulțim.

El a propovăduit la timpul său Cuvîntul lui Dumnezeu, prin viu grai și prin scris. El a păstrat neschimbată credința și nădejdea în Dumnezeu, pe care le-a mărturisit cu timp și fără timp. El și-a încheiat viața ca un mucenic dăruind nu numai sufletul său, ci și o parte din trupul său, mîna lui dreaptă, pentru cauza sfîntă a unității neamului.

De aceea Dumnezeu l-a învrednicit să vadă cu ochii lui și să fie părtaș la marea sărbătoare a unirii Transilvaniei cu Țara-mamă la 1 Decembrie 1918 și să primească la 20 aprilie 1919, în ziua de Paști, armata română, intrînd biruitor în Oradea. Cuvintele cu care a întîmpinat el pe ostașii români eliberatori au intrat în antologia graiului românesc.

„Providența divină, a cuvîntat el, a revărsat asupra noastră mila sa cea cerească să serbăm ziua Sfintei Învieri, ca sfîntă zi de Înviere a neamului românesc.

Astăzi se înfăptuiește și pe acest pămînt idealul unirii. Nici o parte a românismului nu a fost expusă atît de mult pieirii ca Țara Bihorului. Astăzi își primește răsplata pentru eroismul, cu care și-a păstrat limba și legea străbună la aceste margini".

A fost cea mai însemnată și mai frumoasă zi din viața lui Roman Ciorogariu.

Iar în altă împrejurare, nu mult timp după intrarea armatei române în Oradea, vrînd să arate profundul umanitarism al poporului român, a spus: „Armata română încă vine în numele civilizației să împlinească dreptul popoarelor, promulgat de marele areopag constituit la Versailles. Ne rugăm, să fie cuprinsă în misiunea aceasta civilizatorică și ocro-

tirea elementelor de ordine a concetățenilor noștri maghiari, care au suferit împreună cu noi".

Săvîrșim slujba parastasului în Biserica cu Lună unde se află rămășițele trupului său, lîngă peretele din stînga (în subsol), și în fața bustului său (turnat în bronz, așezat azi pe solee), care va fi depus în sala-muzeu de lîngă Biserica cu Lună, care de acum se va chema „Sala Roman Ciorogariu".

Rugăm pe Dumnezeu să așeze sufletul lui în lăcașurile celor drepți și să-i fie memoria binecuvîntată și veșnică.

*

Chipul lui de ierarh luminat și de tribun, imortalizat în fresca din Biserica cu Lună, și chipul de erou al lui Horea de pe arcada iconostasului aceleiași biserici, vor rămîne pentru credincioșii noștri ca doi străjeri de veghe și de îmbărbătare ai Ortodoxismului și românismului la granița de vest a scumpei noastre Patrii!

Diacon Dr. *Teodor Savu*

Însemnări, note, comentarii

ŞTIRI ECUMENICE

Pregătiri pentru Adunarea Generală a Conferinţei Bisericilor Europene.

Pregătirile pentru a 9-a Adunare Generală a Conferinţei Bisericilor Europene, care va avea loc în septembrie 1986 la Universitatea din Stirling (Scoţia) se află într-un stadiu mulţumitor de progrese. La această Adunare, în care se dezbat probleme legate de tema „Mărire lui Dumnezeu şi pe pămînt pace" sînt aşteptaţi în jur de 400 de participanţi. O broşură cu teme pregătitoare a apărut în limbile engleză, farnceză şi germană. Ea a fost întocmită de 16 membri ai Comisiei teologice pregătitoare. O introducere generală în istoria Bisericii din ţara gazdă (Scoţia) şi o expunere succintă a importantelor momente din istoria biblică şi a studiilor legate de ea formează partea primă a broşurii. Ea mai conţine tratarea temei principale şi a celor patru subteme: 1. Gloria şi măreţia divină; 2. Măreţia divină şi unitatea Bisericii; 3. Măreţia divină şi creaţia; 4. Măreţia lui Dumnezeu şi pacea pe pămînt.

Întregul material cuprins în această broşură constituie un bun punct de plecare pentru discuţiile din cadrul acestei Adunări şi o bună informaţie pentru cei care nu sînt de faţă la dezbaterile acestei Conferinţe, dar care doresc totuşi să urmărească acest important eveniment bisericesc iniţiat de Bisericile europene, pînă vor fi difuzate rezultatele acestei întruniri.

Războaie în lume

De la sfîrşitul celui de al doilea război mondial (1945), după aprecierile Institutului politologic al Universităţii din Hamburg, s-au mai purtat 159 de războaie. Conform studiului publicat în octombrie 1985, anual se înmulţesc numărul conflictelor. Numai de la sfîrşitul anului 1984 durează 30 de războaie. Între acestea se află 22 de confruntări armate care durează de mai mult de cinci ani. După cercetările institutului amintit, din 1944 pînă în 1949 s-au purtat 9 războaie. Numărul lor începe să crească la 12 între 1950—1954, la 17 între 1955—1959, la 19 între 1960—1964, la 24 între 1965—1969, la 22 între 1970—1974, la 25 între 1975—1979, la 32 între 1980—1984. După aprecierile diferitelor institute de cercetare, în războaiele de după 1945 au murit între 25 pînă la 30 milioane de oameni.

Un Consiliu (Sinod) ecumenic împotriva confruntării nucleare

Cunoscutul savant şi militant pentru pace, Carl-Friedrich Weizsächer din R. F. G., a declarat într-o conferinţă pe care a ţinut-o în luna octombrie 1985 la Viena că numai un sinod al tuturor Bisericilor creştine poate să ia măsuri rapide pentru înlăturarea unui război nuclear. De aceea, trebuie ca un asemenea sinod să se mărginească în sens restrîns la problema păcii şi apoi să se preocupe de problemele de durată cum ar fi „dreptatea socială". El trebuie să sprijine în mod moral demersurile de limitare a înarmărilor şi de neproliferare a armelor nucleare. Pacea mondială nu poate fi asigurată pe cale tehnică ci numai politică. Weiszäcker s-a pronunţat împotriva ipotezei că războiul ar rezida în natura omului. Războiul este mai de grabă o formă specială de disputare a conflictelor, şi scopul nostru

este acela de a depăşi războiul. Pentru o confruntare atomică nu poate fi aplicată învăţătura despre „războialele drepte". El a exprimat teza sănătoasă ca toate războaiele şi toate problemele să fie rezolvate printr-o înţelegere comună; apărarea mediului înconjurător prin cercetări şi măsuri economice şi tehnice; inegalitatea printr-o nouă ordine economică mondială, iar războiul prin convenţii-obligatorii pentru toţi. Dacă omenirea a supravieţuit pînă acum, aceasta se datorează iubirii şi raţiunii care formează împreună o forţă împotriva puterii. În această direcţie îi revine Bisericii o mare importanţă. De la situaţia în care răspunde faţă de neajunsurile provocate de lume, ea trebuie să-şi asume un rol activ. Făcînd apel la Predica de pe munte, la parabole şi la cuvîntările despre judecată ale lui Iisus — care nu sînt un refugiu în lumea de apoi ci privesc realităţile zilnice —, Weizsäcker a spus: „Dacă Biserica îşi recunoaşte tradiţia originară, atunci ea are ceva să spună lumii, ceva ce nimeni nu poate să-i spună lumii".

Biserica evanghelică-lutherană unită din Germania Federală s-a pronunţat în favoarea propunerii lui Weizsäcker pentru convocarea unui Sinod ecumenic al păcii, în urma unei şedinţe care a avut loc la Hanovra. Conducerea acestei Biserici a salutat în mod deosebit intenţia de a fi invitate să participe, pe lîngă Biserica romano-catolică, şi Bisericile ortodoxe.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Geneva) a planificat pentru anul 1990 o Conferinţă mondială pentru pace, dreptate şi apărare a Creaţiei.

Intenţia este salutară. Dar poate fi oare convocat un sinod ecumenic consacrat păcii? Considerăm că este o problemă destul de dificilă ce comportă discuţii şi precizări legate de următoarele caracteristici ale unui sinod ecumenic:

1. *Natura problemelor ce cad în competenţa unui sinod ecumenic.* Problemele de care se poate ocupa un sinod ecumenic nu pot fi decît de natură religioasă. Se înscrie şi pacea între acestea? Da! Pentru că la Naşterea Mîntuitorului corul îngeresc a cîntat imnul divin al păcii: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Lc. 2, 14). Dar pacea nu este periclitată în zilele noastre de neînţelegeri religioase ci de raţiuni politice, preconizate şi susţinute de conducători de state care în cea mai mare parte nu se mărturisesc mădulare vii ale Bisericii. Aşa că Biserica nu poate determina o schimbare politică.

2. *La sinoadele ecumenice luau parte părţile aflate în conflict.* La un sinod al păcii, după cum se preconizează azi, nu pot lua parte partenerii războiului, fiindcă aceştia se consideră deasupra Bisericii şi ca atare nici n-ar putea consimţi să discute pretenţiile lor ideologice în lumina Evangheliei lui Iisus, din moment ce unele părţi nici nu vor să-L recunoască măcar ca persoană istorică, iar altele nici nu cunosc învăţătura lui Iisus.

3. *Hotărîrile sinoadelor ecumenice au avut caracter obligatoriu.* Dacă s-ar ţine un sinod ecumenic consacrat păcii şi ar întruni şi calitatea de a lua hotărîri obligatorii, oare marile puteri ar consimţi la aplicarea acestora, din moment ce ele, în Consiliul de Securitate deţin dreptul de „veto"?

O acţiune a păcii în care să fie angajate toate forţele iubitoare de pace este salutară, dar un sinod ecumenic în favoarea păcii ni se pare inadecvat fiindcă nu se încadrează în spiritul celor 7 sinoade ecumenice şi nu are calitatea de a impune pacea pe pămînt, din motivele arătate.

Propunerea lui Weizsäcker este bine intenţionată dar fără consecinţe practice din moment ce toate Bisericile creştine şi toate confesiunile religioase s-au afirmat în favoarea păcii şi împotriva războiului.

Pr. prof. S. *Şebu*

Recenzii

Ieromonah Ioanichie Bălan, CONVORBIRI DUHOVNICEȘTI, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1984, 630 p.

Prezentarea lucrării Părintelui Ioanichie Bălan, în această revistă, cu scopul de a pune în evidență, în cadrul unei recenzii, frumoasele trăsături care o definesc, ar putea fi inaugurată cu o judecată de valoare. Privită, mai întîi, din punctul de vedere al literaturii de zidire duhovnicească, atît de necesară preoților și credincioșilor noștri, însemnătatea ei este indiscutabilă. În sprijinul acestei afirmații se află interesul viu pe care această carte l-a stîrnit încă de la apariția ei, reținînd cu insistență atenția celor care au reușit să o cunoască. Conștient de opera pe care o realizează, Părintele Ioanichie Bălan, inițiatorul acestor *Convorbiri*, identifică el însuși valoarea la care ne referim, spunînd chiar în prefața cărții următoarele: „Convorbirile sînt cu atît mai lucrătoare, mai convingătoare, cu cît cei ce sfătuiesc sînt încă în viață, se roagă împreună cu noi, se luptă împreună cu noi „lupta cea bună", rabdă ispitele vieții împreună cu noi, și, prin exemplul vieții lor, ne învață și pe noi să ne rugăm, să fim răbdători în necazuri, tari în credință, și plini de nădejde în Hristos Domnul". În acest fel, prezentînd experiența și învățăturile a peste 60 de părinți duhovnicești, cartea de față formează un adevărat izvor de împliniri spirituale, pentru toți cei însetați de viața în Hristos, năzuind spre desăvîrșirea lor morală.

Tot de la început, se cuvine să remarcăm valoarea documentară pe care o prezintă această carte, conferindu-i un loc aparte în istoria literaturii spirituale monahale românești. Se știe că una din cele mai populare cărți ale monahismului răsăritean este *Patericul*, cuprinzînd relatări evlavioase din experiența nevoitorilor care au trăit în pustie sau în diferite comunități mănăstirești, precum și învățăturile lor moral-ascetice. Un model clasic al acestui gen de literatură creștină ni-l oferă *Patericul egiptean*, care a ajuns să aibă o circulație ecumenică, începînd din veacul al IV-lea și să cîștige, în veacurile următoare, admirația tuturor credincioșilor față de călugări. El a circulat și prin mănăstirile din țara noastră, în diverse traduceri, potolind setea duhovnicească a numeroșilor nevoitori întru cele sfinte, dar totodată — lucru deosebit de important — întărind și tradiția spirituală monahală autohtonă. E vorba despre tradiția locală, acumulată într-un depozit de experiență monahală tainică și transmisă pe o cale vie, de fapt unicul mod de a putea fi transmisă, de la bătrîni la ucenici și de la o generație la altă generație. După datele cunoscute pînă acum, la baza alcătuirii *Patericului egiptean* însuși a stat comunicarea vie, de la sinaxa duminicală, adică întîlnirea bătrînilor pustiei cu fiii lor sufletești, cărora le încredințau cuvinte folositoare. În mod asemănător se petrec lucrurile și la noi. A fost firesc, așadar, să existe și în tradiția spiritualității românești interes pentru viața și cuvintele părinților îmbunătățiți, iar acest interes să se mențină necontenit. E meritul Părintelui Ioanichie Bălan de a întreprinde o acțiune de acest gen și de a ajunge la un rezultat concret.

Ideea unui pateric cu material românesc s-a afirmat odată cu primele traduceri de texte religioase în limba noastră, constatîndu-se posibilitatea alcătuirii lui. Cele dintîi încercări originale, aparținînd mitropoliților moldoveni Varlaam și Veniamin Costachi, nu au ajuns pînă la noi. De aceea se poate spune că primul „Pateric românesc" este cel alcătuit de către Părintele Ioanichie Bălan și tipărit

acum şase ani, în 1980. Acest pateric, florilegiu autentic de mărturie şi învăţătură duhovnicească, privind ierarhi, părinţi şi nevoitori de neam şi grai românesc, cu peste 300 de medalioane biografice, cuprinde intervalul dintre veacul al XIV-lea şi pînă la prima jumătate a veacului nostru. Firul de aur al tradiţiei spirituale nu se întrerupe, iar şirul acestor sfinţiţi nevoitori se continuă pînă astăzi. Noua lucrare a Părintelui Ioanichie, *Convorbiri duhovniceşti*, este şi un nou „pateric românesc". Ea cuprinde o nouă recoltă a inepuizabilei tradiţii spirituale monahale româneşti. Fiind vorba despre părinţi duhovniceşti care trăiesc în acest veac cu noi, împărtăşindu-ne în mod direct sfaturile şi cuvintele-testament ale vieţii lor, mărturia pe care ne-o descoperă este cu atît mai valoroasă. De la fotografia cerului înstelat şi pînă la priveliştea directă a bolţii înflăcărate de lumina astrelor este o distanţă atît de mare. La întrebarea: „Ce este viaţa duhovnicească?", Părintele Ioanichie ar vrea să răspundă: „Veniţi şi vedeţi!". Cele 60 de dialoguri cu părinţi duhovniceşti, între care unii sînt dascăli de teologie, încorporînd toţi în mărturisirile lor o harismă sau alta a tradiţiei spirituale româneşti, sînt tot atîtea canale prin care se transmit iubitorilor de cunoştinţe şi frumuseţi spirituale, de acum înainte, idealuri de viaţă, principii de acţiune şi norme de conduită, verificate de trăire. Înscriindu-se în literatura spirituală monahală românească ca al doilea pateric cu material autohton, mărturii în care vibrează căldura întîlnirii cu Hristos, descoperind, prin intervenţia Sfîntului Duh, prezenţa Mîntuitorului în viaţa ostenitorilor întru sfinţenie din zilele noastre, lucrarea de faţă şi-a cîştigat un loc care este numai al ei.

Vrînd să fie dovada autenticei spiritualităţi patristice ce se continuă în spaţiul românesc din perioada părinţilor sciţi, vreme în care au trăit Ioan Cassianul, Dionisie Exiguul, Ioan Maxenţiu şi alţii, pînă în zilele noastre, acest „pateric în dialog" are o împărţire prin care ni se arată însăşi structura lui interioară. Cele dintîi capitole ţin de criteriul importanţei, primul privind „Zece convorbiri cu Arhimandritul Cleopa Ilie", de la Mănăstirea Sihăstria, urmat de al doilea capitol care priveşte „Convorbiri cu dascăli ai teologiei ortodoxe". Celelalte capitole, grupînd pe părinţii duhovniceşti de pe întreg cuprinsul ţării, la care se adaugă sfinţiţii nevoitori de peste hotare, ţin de criteriul spaţial al provinciilor istorice româneşti. În această împărţire, observăm o intenţie nemărturisită a celui ce a alcătuit acest pateric. Tipul de viaţă spirituală promovat de către tradiţia monahală este concret şi empiric. Nu contează teoria abstractă, cît contează viaţa trăită. Regulile după care se conduc nevoitorii, pe de altă parte, nu constau din sentinţe anonime şi impersonale, ci sînt întruchipate în modele vii. Viaţa monahală este comunitară, dar personalismul rămîne o trăsătură caracteristică a spiritualităţii ei. În acest fel se exprimă, în una din convorbiri, şi Părintele Prof. D. Stăniloae: „Spiritualitatea ortodoxă românească se distinge printr-un deosebit echilibru cuprinzător al tuturor valorilor, punînd în şi mai mare relief trăsăturile Ortodoxiei. Ea are luciditatea latinităţii şi simţul de taină al existenţei, proprii Răsăritului; valoarea persoanei şi necesitatea slujirii; rugăciunea în linişte şi inima sensibilă pentru aproapele; orientare spre Dumnezeu şi grija de om". (p. 187). Patericul este o carte de modele şi sentinţe. Modelul concret pe care ni-l prezintă în contururi limpezi Părintele Ioanichie, semnificativ pentru viaţa monahală contemporană, nu priveşte chipul călugărului ajuns la cea mai înaltă culme a contemplaţiei, ci priveşte pe duhovnicul încercat, îndrumător al iubitorilor de frumuseţi duhovniceşti şi ostenitori pe asprele căi ale nevoinţelor isihaste. Acesta nu poate fi format decît la şcoala Sfinţilor Părinţi, în tradiţia scitică a monahismului românesc, interesat deopotrivă de viaţa călugărească şi de aceea a poporului dreptcredincios. Convorbirile nu ne oferă un singur model de acest fel, ci foarte multe, impresionant chiar de multe, dintre toate însă se distinge modelul pe care îl realizează Părintele Cleopa Ilie, căruia *Convorbirile* îi acordă aproape un sfert din numărul paginilor. Al doilea loc revine „dascălilor de teologie ortodoxă". Acest lucru ne arată o altă preocupare majoră a acestei cărţi. Monahismul ortodox de la noi se află în necontenită luptă pentru apărarea dreptei credinţe, de aceea se alătură tuturor sarcinilor ce stau în faţa Sfintei noastre Biserici. A treia parte, cea mai amplă a lucrării, cuprinde materialul documentar propriu-zis, elementele narativ-biografice ale acestui pateric, învăţăturile moral-ascetice ale nevoitorilor de astăzi, sub formă de apoftegme, indicaţiile duhovnicilor şi cuvintele-testament pe care ei

ni le transmit, repartizat pe provincii, pentru a se pune în evidență tradițiile locale, cu adînci rădăcini în pămîntul patriei.

Alegînd pentru prezentarea experiențelor duhovnicești ale părinților forma întrebărilor și a răspunsurilor, alcătuitorul acestui pateric intenționează să mijlocească o transmitere vie a învățăturii religios-morale a fiecăruia. De multe ori, însă, convorbirile depășesc marginile dialogului și se constituie în capitole de sine-stătătoare, cum se întîmplă în cazul răspunsurilor date de către Părintele Cleopa și Părintele Teofil de la Sîmbăta, tratînd teme cu caracter dogmatic, moral-liturgic, pastoral, catehetic-misionar, în special cu conținut filocalic practic. Spunînd că nu sîntem de acord cu afirmația din „Introducere", în care se vorbește despre „mîntuirea prin întrebare, prin rugăciune și smerenie, nu prin poruncă și lege" (p. 8), ca și cum am fi liberi să acceptăm sau nu cele auzite, nu facem altceva decît să arătăm tocmai ceea ce se constată după citirea cărții. În nici un caz nu putem crede că convorbirile cuprinse în carte, respectînd libertatea personală a fiecăruia și invitînd la dialog, nu ar obliga în nici un fel, ci numai ar îndemna la desăvîrșire, deschizînd drumuri posibile spre mîntuire. Dimpotrivă, fără să aibă o notă moralizatoare, sentințele părinților obligă. Cuvintele pe care ei le exprimă sînt înzestrate cu forța lăuntrică a autorității divine. De aceea nici nu le rostesc fără să facă dovada că sînt întemeiate pe Scriptură și spusele Sfinților Părinți. Numai recunoscîndu-li-se autoritatea și siguranța cu care dau răspunsuri la marile probleme ale vieții și ale mîntuirii, prea cuvioși părinți precum sînt Cleopa Ilie, Paisie Olaru, Ioil Gheorghiu, Serafim Popescu, Teofil Părăian, Sofian Boghiu, Gherontie Ghenoiu și alții asumîndu-și pe deplin întreaga răspundere a celor afirmate, sînt socotiți mari și căutați duhovnici. Apreciați pentru profundele lor cunoștințe scripturistice și patristice, ei nu sînt numai duhovnici ai cunoașterii și ai cuvîntului viu, ci și sfetnici ai rugăciunii și predicatori cu fapta ai iubirii. Abia cine a izbutit să considere Evanghelia din punctul acesta înalt și să privească la Sfinții Părinți din piscul acesta al spiritului omenesc, poate să înțeleagă dintr-o dată majestatea absolută a adevărului revelat, să-l îmbrățișeze fără nici o rezervă, și astfel să devină o bună călăuză și pentru alții. Acest pateric ne arată, în general, cum de fapt viața face una cu cunoștința și invers. (Cu regret trebuie să spunem că din capitolul care îl privește pe Părintele Cleopa lipsește o parte importantă, una pe care un adevărat pateric trebuie s-o cuprindă, lipsește elementul narativ-biografic. E adevărat că acest element este cunoscut, în parte, din lucrarea Înalt Prea Sfințitului Antonie, Mitropolitul Ardealului, *„Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă"*, Sibiu, 1983, înzestrată și ea cu pagini de Pateric românesc).

Referindu-ne la tematica convorbirilor cu părinții duhovnicești, ne permitem să facem cîteva aprecieri. Unii dintre ei, cum este Părintele Cleopa și Părintele Teofil, fac veritabilă muncă de teologi. În ce-l privește pe Părintele Cleopa, de care ne ocupăm mai mult, teologia sa traduce cu fidelitate mesajul divin, așa cum a fost formulat în special de către Sfinții Părinți, în limba vremii pe care o trăim. Uneori grija de a nu-l trăda face ca acest mesaj să nu fie pe deplin accesibil gîndirii contemporane. Cu alte cuvinte, lucrurile spuse de către Sfîntul Vasile cel Mare, în veacul al IV-lea, folosindu-se de datele și cunoștințele naturale ale epocii sale, încercînd să explice creația, pot să nu-și găsească imediat un corespondent în limbajul veacului nostru (p. 17). Dar ceea ce nu ar merge într-un curs de Teologie Fundamentală, nu înseamnă că nu ar putea să se afle într-un pateric, în care sînt puse pe primul plan sensurile duhovnicești ale lucrurilor. Mai presus de orice, Părintele Cleopa urmărește să afirme adevărul mîntuirii. Înfățișînd învățătura călăuzitoare a Bisericii Ortodoxe, printr-o corectitudine doctrinară exemplară, ne dovedește că are un ochi sigur pentru identificarea devierilor de la dreapta credință, descoperindu-le ca atare în diversele rătăciri eretice și sectare (p. 160—163). Afirmațiile pe care nu ține să le fundamenteze scripturistic și patristic, cum ar fi aceea privind lucrarea harului în Biserica Romano-Catolică, (p. 30), nici nu pot fi comentate.

Convorbirile privitoare la sporirea duhovnicească prin despătimire și iluminare, realizate aproape cu toți părinții, sînt de cele mai multe ori încadrate în preocupări de ordin moral-liturgic. Om duhovnicesc nu este decît acela care a

frămîntat în sufletul său chinurile eliberării de patimi, luminile credinței și speranțele nezdruncinate ale mîntuirii, apropiindu-se de Sfintele Taine. Ideea împărtășirii cu vrednicie este centrală în spiritualitatea liturgică a părinților de la Sihăstria. Toate temele care privesc Spovedania, Sfînta Împărtășanie, duhovnicia, datoriile preoților și Sfînta Liturghie sînt tratate, mai ales de către Părintele Cleopa, în termenii unei cutremurătoare răspunderi. Sînt de remarcat cuvintele care privesc răspunderea pentru Spovedanie: „Prin această Taină, ori salvezi un suflet și te salvezi și pe tine, ori ucizi și te ucizi în veci și pe tine... puțini duhovnici se mîntuiesc" (p. 121). Din tot ceea ce spune, în legătură cu Sfintele Taine, se constată că Părintele Cleopa, ca și Părintele Arsenie Papacioc, (p. 450), ocolește primejdia de a cădea în două extreme deopotrivă de periculoase: spiritualismul dezrădăcinat și formalismul care ucide duhul (cf. II Cor. 3, 6). În acest sens, părinții pun mare preț pe înțelegerea duhovnicească a sfintelor canoane. Referindu-ne tot la Părintele Cleopa, rînduielile care privesc Sfintele Taine, ca și normele liturgice, nu sînt simple recomandări și sfaturi, lăsate la aprecierea preoților și credincioșilor, ci imperative sau sfinte canoane care acționează în chip asemănător poruncilor morale și religioase, cu care de fapt, fac o unitate. Canoanele chiar nu sînt niște legi impersonale, ci „porunci" în care este ascuns Hristos, cum ne învăța Sfîntul Marcu Ascetul. Neîmplinirea poruncilor, ca și neascultarea de canoane, este una cu căderea din har, nu în sens juridic, ci sacramental. Părintele Cleopa este mare prin felul în care vede canoanele implicate în rezolvarea problemelor de viață creștină.

O atenție cu totul deosebită este acordată în *Convorbiri* unor preocupări care ies din sfera monahismului propriu-zis, dar sînt în mod intim legate de duhovnicie, cum sînt acelea ale pregătirii pentru căsătorie și ale nunții, ale familiei și ale nașterii de prunci. Problemei avortului îi sînt consacrate multe întrebări. Încercînd să conștientizeze și să combată acest păcat, Părintele Paisie de la Sihla, un adevărat harismatic, povestește următoarea întîmplare: „A venit și o altă femeie, de departe, și am întrebat-o: „Cîți copii ai, creștină?" „Nici unul, părinte!". „Dar, cîte avorturi ai? „Patruzeci de avorturi!" „Du-te, femeie la episcop și te mărturisește și te pocăiește cît mai ai vreme, că este înfricoșată judecata lui Dumnezeu! După lepădarea de credință, cel mai mare păcat care se face în lume este uciderea de prunci" (p. 300). Deși despre Părintele Paisie se spune că este un duhovnic prețios, reușind să cîștige mai multe suflete pentru Hristos decît alții, pentru că iubește mai mult și se adresează direct inimii, se poate constata că tot el rînduiește cele mai grele canoane pentru avort (p. 291). Părintele Cleopa afirmă, principial, că față de păcatele ce se săvîrșesc în alcovul conjugal, duhovnicii trebuie să ia atitudinea dictată de canoane și de învățătura Părinților. În toate privințele, părinții duhovnici din mănăstiri se află pe linia tradiției strămoșești, care nu concepe o spiritualitate fără responsabilitate. Totuși, perspectiva monahală nu epuizează în întregime înțelegerea vieții de familie. Aducînd în discuție, în mai multe locuri (p. 23, 168), ideea înmulțirii neamului omenesc, se pune această înmulțire pe socoteala căderii în păcat, așa cum de fapt fac cei mai mulți dintre scriitorii monahi, din perioada patristică, dar nu toți, bunăoară Sfîntul Ioan Gură de Aur. Acest amănunt ne sugerează părerea că aceste minunate *Convorbiri duhovnicești* ar putea să fie continuate cu alte „convorbiri duhovnicești", ce ar putea să cumuleze tezaurul duhovnicesc al experienței preoților de mir, nu mai puțin prețios decît acela al experienței monahale.

Amintind de „dascălii de teologie", cărora *Convorbirile* le consacră un important capitol, ne referim la valorificarea moștenirii Sfinților Părinți, în teologie și în viață, în condițiile vremii în care trăim. Din acest punct de vedere, cei patru profesori ce figurează în acest „pateric", trei de la București, Păr. Prof. D. Stăniloae, Păr. Prof. I. G. Coman, Păr. Prof. C. Galeriu, și unul de la Sibiu, Păr. Prof. T. Bodogae, sînt personalități reprezentative. Introducerea în lucrare a unui capitol de teologie românească este evident semnificativă. Dialogul *Convorbirilor*, în general, dobîndește astfel imaginea unei activități asemănătoare cu a albinei sîrguitoare, care culege nectar de pe toate tărîmurile, dar ceea ce culege se contopește organic, ca mierea, într-un întreg al unei singure experiențe spirituale. Reînviind forța dătătoare de viață a cugetării patristice, dascălii noștri de teologie au înțeles să se depărteze de tendințele scolastice ale vechilor școli clericale, aflate sub diverse influențe de gîndire apuseană, și să lărgească viziunea

răsăriteană a tradiţiei spirituale din spaţiul românesc. Dînd expresie teologică conţinutului duhovnicesc pe care îl cuprinde „noul pateric românesc" şi constituind dovada înălţimii la care s-a ridicat teologia românească în ultima vreme, aceşti dascăli definesc fără echivoc adevărul mîntuirii şi indică drumul întîlnirii cu Hristos, în afara oricărei rătăciri. Indiscutabil, puţinele răspunsuri prezentate în carte nu pot defini complet şi nici nu pot epuiza personalitatea celor ce l-au dat. Cu toate acestea, ele îndeplinesc rolul unor mărturii, oglindind, în bună parte, spiritul celor ce le-au formulat.

Spiritualitatea pe care ne-o pune înaintea ochilor *Convorbirile* poartă pecetea vitalităţii religioase care a zămislit-o. Ea nu e doar un depozit de date biografice şi de apoftegme, ci un izvor de dovezi ale căutărilor lui Hristos şi ale întîlnirilor cu El. Medalioanele spirituale, schiţate cu atîta măiestrie, vorbesc prin ele însele, constituind întruchipări ale unei puteri care captează sufletul şi îl introduc în fluxul însuşi al vieţii duhovniceşti pe care ele ni-l descoperă. Din punct de vedere istoric, această spiritualitate apare ca o rezultantă şi ca o cristalizare nemuritoare a elanului ce s-a afirmat în marea mişcare monahală ce a cuprins viaţa creştină, începînd cu secolul al IV-lea, extinzîndu-se în Scythia Minor şi în Carpaţi, dar şi reînviind pe pămîntul strămoşesc odată cu isihasmul. Pilduitor prin iubire şi frumuseţe morală, Părintele nonagenar Paisie de la Sihla (p. 278—305) nu este numai tipul sihastrului consacrat, care nu poate renunţa la linişte şi la viaţa de schit, ci este şi chipul călugărului scit, descris de un Dionisie Exiguul, implicat profund în problemele existenţei, într-o perioadă în care ne plăsmuiam ca neam între catastrofele istoriei. De asemenea, Părintele Teofil de la Sîmbăta, (p. 490—548), caracterizat atît prin irezistibila lui tendinţă de a se adresa minţii pentru a-i explica, cît şi prin aceea de a se adresa sufletului pentru a-l determina, are ceva din spiritul străbun al lui Ioan Cassianul, ale cărui elaborări teologice, puternic argumentate şi subtil gîndite, au în ele o putere de comunicare hotărîtoare în direcţia vieţii. Oare întîmplător părinţi duhovniceşti ca Iachint de la Putna (p. 241—247), Pangratie de la Vorona (p. 247—251), Valerie de la Secu (p. 276—278), Ioil de la Sihăstria (p. 305—317), împreună cu alţii, ţin să mărturisească faptul că îşi datorează formarea duhovnicească slujbelor de noapte, în spiritul „privegherilor" împămîntenite la noi de către Niceta de Remesiana? Dacă spiritualitatea monahală de tradiţie românească, datorită continuităţii ei pe pămîntul străbun, ne apare astăzi ca un miracol, fără îndoială că ceva din acest miracol planează şi asupra vieţii celor înfăţişaţi în medalioanele ultimului „pateric românesc".

Operă de colaborare între autor şi interlocutori, *Convorbirile duhovniceşti* apar ca o foarte interesantă carte de literatură spirituală. Mai întîi, e vorba despre o carte concretă, care a constrîns pe alcătuitorul ei să o scrie aşa cum de fapt a scris-o, după cum l-a determinat tot pe el să pună întrebările pe care de fapt le-a pus, cu adevărată ingeniozitate. Plină de viaţă, cartea aceasta este rodul unei experienţe mature. Conţinuturile ei sînt conţinuturile vieţii, care curg după un tainic impuls lăuntric, iar nu după canalizările simetrice ale gîndirii ordonatoare. Cuvintele părinţilor, exprimînd idei şi formulînd sentinţe, adresînd sfaturi şi lansînd îndemnuri, circulă dintr-o parte în alta şi se întreţes cu datele biografice, după o structură care este aceea a sentimentului cald şi a înţelepciunii inspirate, ireductibile la un rezumat metodic. Într-o singură sentinţă sau într-un singur cuvînt se oglindeşte, uneori, întreg universul spiritual al unui părinte. În general, patericul nu este o carte demonstrativă, ci o carte în care adevărul se afirmă şi se impune prin simpla şi dumnezeiasca lui prezenţă. *Convorbirile* urmează această metodă a afirmaţiei directe şi nemijlocite, a descoperirii adevărului în existenţa personală a sfinţiţilor nevoitori. Rezumîndu-ne la cîteva exemple, ne referim numai la părinţii duhovniceşti pe care îi cunoaştem mai de-aproape. Pentru Părintele Serafim de la Sîmbăta (p. 485—490), înzestrat de Dumnezeu cu un suflet profund sensibil şi plin de bunătate, deschis pentru linişte şi pentru oameni, Sfînta Liturghie, pe care a slujit-o aproape 40 de ani, în fiecare zi, este chemarea directă la viaţa dumnezeiască, iar osteneala întru cele sfinte, prin care se proslăveşte Dumnezeu, este răspunsul direct al inimii omeneşti la această chemare. În ce-l priveşte pe Părintele Teofil, de la aceeaşi mănăstire, ucenic al Părintelui Serafim, el se absoarbe parcă în substanţa celor cinci convorbiri duhovniceşti pe care le susţine şi prin care se perpetuează în acest pateric

românesc, atît ca teolog al faptei bune, al rugăciunii și al suferinței, cît și ca duhovnic al dreptei împăcări cu Dumnezeu și al vieții creștine îndumnezeite. Unii dintre părinții duhovnicești sînt mari cărturari, precum Părintele Benedict Ghiuș de la Cernica (p. 407—411), Părintele Petroniu Tănase, viețuitor vremelnic la Schitul Prodromul din Muntele Athos (p. 569—580), adîncind nu litera, ci spiritul esențial al Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți. Alții dintre părinți sînt înzestrați cu daruri deosebite, cum este Părintele Sofian, de la Mănăstirea Antim, din București (p. 399—407), iscusit povățuitor pe calea mîntuirii prin cuvîntul care luminează mintea, prin cîntarea care încălzește inima, dar și prin măiestria zugrăvirii de icoane, apropiind pe Dumnezeu de suflet prin imagini și culoare.

Ultimul părinte duhovnicesc la care se cuvine să ne referim este Părintele Ioanichie Bălan însuși, autorul acestui „pateric românesc în dialog". Dacă fiecare dintre interlocutorii Prea Cuvioșiei Sale a constituit un univers spiritual inepuizabil, pentru a pătrunde în aceste universuri a trebuit să se ridice la înălțimea lor, iar pentru a le descrie, atîta cît le-a descris, a trebuit să le zugrăvească mai întîi în inima sa, din această încercare ieșind o adevărată carte de edificare duhovnicească. Părintele Ioanichie este monah și scrie pentru monahi, limpezimea și frumusețea stilului făcînd parcă una cu simplitatea cugetului, în sensul spiritual al cuvîntului, și cu puritatea inimii. Gîndurile însă pe care le surprinde, faptele pe care le relatează, precum și sfaturile pe care le transmite, în numele interlocutorilor, sînt tot atît de substanțial creștine și tot atît de autentic ortodoxe, încît orice credincios dreptmăritor, de orice stare și de orice vîrstă, poate găsi în ea un dumnezeiesc element de zidire spirituală. Dar Părintele Ioanichie este și un duhovnic și scrie pentru duhovnici. În acest sens, meritul autorului este îndoit. Pe de o parte, în cuvintele părinților duhovnicești aflăm chiar cuvintele Sfinților Părinți, care rămîn normative pentru toți duhovnicii Sfintei noastre Biserici, pe de altă parte, marii duhovnici, ascunși prin schituri și mănăstiri, devin de acum duhovnicii noștri, îndrumători întru cele sfinte. Originalitatea acestui îndreptar de viață creștină și de activitate pastorală constă în faptul că nu este scris din nici o tendință de originalitate și tocmai de aceea el cuprinde ce este mai de preț pentru educația religios-morală a credinciosului de astăzi, în general, ca și pentru orientarea pastoral-duhovnicească a preoțimii noastre, în special.

Într-adevăr, întocmind acest „pateric românesc în dialog", Părintele Ioanichie a compus un imn închinat lui Dumnezeu în Treime.

Pr. Prof. *Ilie Moldovan*

Ioan Zoba din Vinț, SICRIUL DE AUR, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția, Editura Minerva, București, 1984, 305 p.

Colecția „Restitutio" s-a îmbogățit cu încă un volum care cuprinde o lucrare care merită să fie cunoscută de marele public cititor, ca o valoare ce și-a adus aportul său la dezvoltarea culturii noastre și este necesar a fi studiată de către slujitorii cuvîntului din Biserica noastră deoarece SICRIUL DE AUR reprezintă în literatura noastră primul volum de predici funebre.

Sicriul de aur cuprinde 15 „propovedanii la morți scoase din Scripturile Sfinte" și a fost publicată la Sas-Sebeș în 17 septembrie 1683 din „porunca și îndemnarea măriei sale Apafi Mihaiu, craiul Ardealului". Osteneala editării acestei cărți revine lui Ioan Zoba din Vinț, dar nu numai lui: „Nevoitori la acest lucru sfînt și dumnezăiesc, mai cu de-adins: Popa Ioan din Vinț, notărașul săborului mare și protopop Gheorghie din Daia și Vasiiu din Belgrad și protopop Oprea din Arméni ctitorii sfintei Mănăstirei a Belgradului".

Ioan Zoba din Vinț semnatarul Predosloviei acestei cărți a avut un rol însemnat în Biserica din Transilvania în ultima parte a secolului al XVII-lea. El se afla în relații bune cu casa princiară, numai așa putem înțelege obținerea dreptului de a tipări cărți în limba română. Principele Mihai Apaffi îl ridică pe Ioan Zoba în anul 1664 la rangul de nobil „fidelitate fidelibusque serviciis strenui Ioannis Zoba alias Popa de Olah Alvincz" deci în urma sau pentru „fidelitatea și serviciile credincioase ale harnicului Ioan Zoba alias Popa din Vinț". Acest preot cărturar și scriitor

bisericesc a avut un rol „odios în judecarea și condamnarea Mitropolitului Sava Brancovici" (Pr. Prof. M. Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. II, p. 260). Ioan Zoba din Vinț a tradus și a tipărit felurite lucrări moralizatoare, cărți de predici și de slujbă, să amintim: Cărare pre scurt spre fapte bune îndreptătoare, 1685; Ceaslovețul, 1687; Rînduiala diaconstvelor și cu a văsglășeniilor, 1687; Poveste a 40 de mucenici și Molitvelnicul, 1689 prefațat de el și închinat Mitropolitului Varlaam al Bălgradului, acest Molitvelnic are tipărit la sfîrșit încă 16 foi care cuprind 3 predici funebre.

Sicriul de aur — după opinia competentului cercetător Anton Goția care publică acest volum — depășește caracterul strict declarat în titlu („carte de propovedanii la morți) „înscriindu-se ca un moment de referință între cărțile de învățătură ilustrate exemplar de Cazania lui Varlaam și Didahiile lui Antim Ivireanul" (cf. Studiu introductiv, p. VIII). Cercetătorul Anton Goția susține ipoteza originalității acestor predici pe temeiul că Ioan Zoba din Vinț nu notează ca la alte cărți pe care le-a tradus și publicat că ele ar fi traduceri, ci în cuvîntul explicativ adresat cititorilor scrie: „Agiutatu-ne-au Dumnezău în minunat chip și am tipărit acéste propovedanii (pîrga tipografiei)". Că textul acesta al „Sicriului de aur" ar fi original, a fost susținut și de N. Drăganu, Histoire de la littérature roumaine de la Transylvanie des origines a la fin du XVII-e siècle, Bucarest 1938, p. 49 și I. G. Sbiera, Mișcări culturale și literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504—1717, Cernăuți, 1897, p. 65. Însă cele 15 propovedanii funebre tipărite în volumul „Sicriul de aur" se pare că nu ar fi traduceri oricum, susțin: Timotei Cipariu, Principia de limbă și de scriptură... Blaj 1866, p. 106; Szabó Károly, Régi magyar könyvtár, Budapesta 1885; Gh. Adamescu, Istoria literaturii române, București 1915, p. 107; Gh. Comșa, Istoria predicii la români, București 1921, p. 52; N. Iorga, Istoria Bisericii românești, vol. I, Văleni 1908, p. 389; Gh. Țepelea ș. a. Momente din evoluția limbii române literare, București, 1973, p. 28; Ioan Gheție, „Baza dialectică a românei literare", București, 1975, p. 361, ci aceste predici sînt prelucrate probabil din limba maghiară (Pr. Prof. M. Păcurariu, op. cit., p. 90—91). Oricum sursa acestor predici este neoprotestantă, în nici una din cele 15 cuvîntări nu apare nici cea mai subtilă aluzie la vreun text din Sfînta Tradiție cel de-al doilea izvor al revelației dumnezeiești alături de Sf. Scriptură. De asemenea, nu se pomenește nimic de sfinți, Maica Domnului, cruce, Taine — aceste mari lacune din cuprinsul predicilor pot fi înțelese și din momentul istoric în care apar aceste predici, prozelitismul calvin susținut de principe era în apogeu. De reținut că aceste predici nu conțin învățături calvine care să fie puse în opoziție cu adevărul ortodox.

Acest mănunchi de predici funebre s-a scris potrivit afirmației din Predoslavie: „... după niștota (nevoia, trebuința n. n. Coresi scria „jelanie", Evanghelia cu învățătură 1581) preuților rumânești, început-am a tipări cîteva propovedanii pentru îngrupăciunea morților". În „Cuvînt cătră cetitori" se arată și se insistă asupra necesității ascultării cuvîntului dumnezeiesc, căci „Lipsă iaste drept însă de cuvîntul lui Dumnezău, ca și de lumină în casă în vrémea de noapte" și „David, în Psalom 118, stih 105: „Lumina piciorului mieu, cuvîntul tău". Cei din Ninive dacă nu ar fi ascultat de cuvîntul propovăduit de Iona proorocul și nu s-ar fi pocăit ar fi pierit. „Și în zuoa de astăzi din cuvîntul lui Dumnezeu iau mântuință, că mulți, auzind propovedaniia învățătoriului, țin minte în toate zilele vieții... Această lipsă și slăbiciune văzîndu întru neamul nostru, care, pînă într-atîta au sosit pentru neînțelesul Scripturilor, cît céle poruncite de Dumnezău mai toate au venit întru uitare, pentru care lucru am nevoit de multă vreme să rădicăm tipografie pentru luminarea neamului nostru".

Prima propovedanie este un compendiu de reflecții privind senectutea, bucuriile și tristețile acestei vîrste, cu îndemnuri la o viață echilibrată (A. Goția). Predicatorul pornește de la textul „Iată am bătrînit și nu știu zuoa morții méle" (Fac. 27, 2). Dumnezeu nu face cunoscută omului ziua morții sale pentru ca „tot omul, în toate ceasurile, să fie gata a face bine cu surumanii (sărmanii, n. n.), pînă cînd iaste viu, că după moarte nimeni nu va dobîndi vréme de-a face binele cu surumanii" (p. 19).

Propovedania a doua cuprinde „un adevărat lamento al unui suflet încercat" (A. Goția). După ce explică Psalmul 87 completîndu-l fericit cu texte din Noul Testament, răspunde la întrebarea de ce Dumnezeu îngăduie încercări, necazuri și celor buni: „Ce ocă (motiv, cauză, n. n.) poate fi? Bine vede Dumnezău că mai mult folos

iaste din dăscăliia au din școala patimelor și din răbdarea cu pace a nevoilor și a răutăților, decît din curțile polățile (palatele) dezmerdăciunilor aceștii lumi... Că dezmierdăciunile aceștii lumi, în loc de miiare dulce, adapă pe oameni cu otravă amară și veninoasă, iară școala au dascăliia patimilor otravă încă o schimbă în miiare dulce și veninul încă-l face să slujească pre sănătatea răutăților și pre ispășenie" (p. 33).

Următoarea propovedanie are aceeași temă și, pornind de la textul din Iov 19, 21, îndeamnă pe ascultători la fapte de milostenie pe care se cuvine să le facă celor bolnavi și în suferințe. În finalul predicii autorul îndeamnă la răbdare în suferințe, avînd permanent nădejdea că ne aflăm în purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

A patra predică funebră s-a scris pentru a se rosti „Cînd moare preutul înțălept al bisérecii". Finalul rugăciunii care precedă predica este semnificativ: „Rugămu-ne o, Doamne, Înălției cei sfinte ai tale cum, de acum încă pînă vom custa (trăi), dă-ne păstori buni și sufletești să poată priveghea, prin agiutoriul tău, pentru sufletele noastre, pre lauda numelui tău celui sfînt și pre întrămarea biserecii tale". Autorul îndeamnă la ascultare de preoții Bisericii ca de părinții sufletești, ca să nu ne ajungă blestemul ca pe Ham din partea lui Noe, ci să fim binecuvîntați, căci „Cine primește pe ucenicii Mei pe Mine Mă primește". Preoții sînt „slugile destoinice ale bisérícii lui Dumnezău carii poartă soliia lui către oamenii pămîntești și iară soliia oamenilor cătră Dumnezău..." (p. 51).

Propovedania a treisprezecea este un insistent cuvînt îndemnător pentru ca toți cei care ascultă cuvîntul să se străduiască să obțină mîntuirea. Mîntuirea se cîștigă cu multă străduință deoarece „nici un bine nu e mai scump și stătătoriu ca spăsenia".

În finalul predicii a patrusprezecea autorul îndeamnă la înmormîntări creștinești, cu cinste și cuviință: „Iară îngropăciunea cu cinste nu stă în facerea sicriului de argint, de aramă au de plumb, ce-a fără de nice un folos, nice nu stă în ridicarea țintirurilor pre mirarea oamenilor... nice în uspețe, în care oamenii cei bețivi, cărora le iaste pîntecele vistiariu, de-și ies afară din minte... Nu cu urlete și cu vaiete păgînești, cum au deprins unii a face, ce cu întristare cuviincioasă, cu dare de har, cu răbdare de pace, lăudînd pe Dumnezău" (p. 167).

Aproape fiecare cuvînt funebru din acest volum este precedat de o rugăciune și se încheie cu o scurtă rugăciune, aceste rugăciuni se sfîrșesc prin rostirea rugăciunii domnești. Predicile pornesc de la un text biblic comentat și explicat printr-o mulțime de citate revelate, uneori se fac mari divagații de la tema centrală și urmărirea firului cuvîntării devine aproape cu neputință. Din aceste citate biblice se extrag învățăturile concrete și apoi foloasele acestora pentru viața de fiecare zi. Aceste predici apar ca niște exegeze amănunțite — la nivelul credincioșilor — a textelor din Sf. Scriptură. Autorul predicilor se dovedește a fi un bun cunoscător al Sf. Scripturi.

Ioan Zoba din Vinț preot cu înaltă cultură se dovedește a avea cunoștințe de limba latină: întlînim mai multe maxime și cuvinte latinești. În ultima propovedanie vorbind despre acea „pornitură a inimii care nu să află într-alte féliuri de oameni, fără numai în părinți" — adică dragostea părintească o definește cu termenul grecesc „ștorghi".

Textele biblice au fost luate din Noul Testament de la Bălgrad 1648, din Psaltirea de la Bălgrad 1651 și Biblia maghiară tipărită în 1590 la Vizsoly. Autorul însoțește frecvent fragmentele biblice cu comentarii personale. Pentru o exprimare mai clară el îndreaptă chiar textele biblice din Noul Testament sau din Psaltire. Autorul cînd folosește unele cuvinte care sînt înțelese numai de unii atunci intervine cu explicații marginale sau scrierea sinonimelor în text prin aceasta contribuind ca și traducătorii Noului Testament de la Bălgrad la unificarea limbii române literare.

Sicriul de aur — acest volum de predici funebre — datorită strădaniei cercetătorului Anton Goția poate constitui o instructivă și folositoare lectură. Preoții pot valorifica multitudinea de texte biblice din aceste predici precum și unele idei pentru întocmirea unui necrolog.

Pr. *Nicolae Dura*

Ioan Vlasiu, CARTEA DE TOATE ZILELE, Cluj-Napoca, 1984, 420 p.

Cartea constituie un jurnal de zi de zi, zilele unui an, de la 30 X 1966 la 30 X 1967, scris de sculptorul și scriitorul Ioan Vlasiu.

În cele 400 de pagini ale cărții sale întîlnim „îngenunchierile și înălțările sale, credințele și necredințele, revolta și împăcarea, iubirea și ura, pe care a vrut s-o înăbușe lucrînd", imagini despre locuri și despre oamenii pe care i-a cunoscut, despre cărțile pe care le-a citit.

E interesant să cunoști concepția despre lume și viață a omului care a creat o viață întreagă lucrări de proporții. „Dacă ești pornit să faci binele, (notează autorul la pagina 36), nu da cu jumătate de măsură. Trebuie să dai mai mult decît ai ca să nu pari filistin. Să dai mereu tot, numai așa ești justificat în sensul mare al cuvîntului generos"..., și totul ți se va întoarce, ție însutit..., la judecata din urmă".

Moment emoționant îl constituie descrierea prohodirii acad. profesor Ioan Lupaș: „...Decei s-a ținut greu să nu plîngă. A vorbit Pascu, informativ și oficial, dar corect. Netea e un orator, totuși, părintele profesor Stăniloae, în perspectivă religioasă. Cinci preoți, călugări bătrîni rutinați în slujbe. În asistență — rudele, nepoți și nepoate de asemenea D-rul Spîrchez, Grigore Popa, Bucur Țincu (filozof), Oțetea cu soția și mulți Lupași —, nepoți și strănepoți".

A fost evocată viața lui pe toate planurile, preot, profesor, academician, luptător politic —, onestitatea lui, generozitatea etc.

„Conduși de un călugăr, am ales locul de veci, aproape de al pictorului Țuculescu și al scriitorului Gala Galaction, aproape de biserică, să audă veșnic liturghiile. El a fost și preot, nu numai credincios. Împrejur sînt locuri liniștite, locuri în care cerul se oglindește cuminte..." (E vorba de mănăstirea Cernica).

E un volum scris cu plăcere și cu îndemînare. În el se reflectează nu numai viața unui om ci și variatele aspecte ale epocii în care trăiește.

Nicolae Neaga

---

* (profesorul Decei).

Romulus Cioflec: PE URMELE DESTINULUI, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, cu un cuvînt înainte de Mircea Blaga.

Lucrarea pe care o semnalăm este o carte-document dintre multele, negrăit de multele de acest fel, care s-ar fi putut scrie. Autorul ei este fiul unui țăran român, din neam în neam și cîntăreț bisericesc, din Arini, localitate așezată pe malul drept al Oltului, nu departe de locul unde acesta își schimbă cursul, străbătînd Munții Perșani și îndreptîndu-se spre Rupea și Țara Făgărașului.

La apariția ei pentru prima dată, în 1943, cartea era caracterizată, între altele, ca „o încercare nouă de a reconstitui războiul (este vorba de primul război mondial, n.n.) în aspectele lui necunoscute încă, dar poate mai dramatice și mai esențiale, întrucît țin de resorturile cele mai intime ale sufletului omenesc", „o sinteză a tuturor îndurărilor unui fel de oameni care n-au cunoscut tranzacția cu nimeni, care au rămas încrîncenați lîngă brazda satelor și altarul credinței străbune. De aceea, cînd a venit valul năvalnic al dezrobirii din 1916 ei s-au aruncat cu întreg clocotul de luptă alături de dezrobitori, iar cînd împrejurările au cerut... au plecat pe drumul lung al bejeniei" (p. 5—6).

N-a fost timp de scris, căci era bietul om sub vremi, cum spune cronicarul, dar știm în bună parte, cîte dureri, morale și fizice, cîte suferințe, cîte umiliri, cîte apăsări de tot felul, cîte drame a trăit obștea cea mare a românilor din Transilvania, de la Gelu Românul pînă la marea noastră Unire din 1918.

O asemenea dramă este descrisă și în cartea: *„Pe urmele destinului"*, titlul fiind într-un fel sugestiv în ceea ce privește conținutul.

Despre ce este vorba? Prin intrarea României, în 17 august 1916, alături de Antanta în primul război mondial, se știe că un nou val de opresiuni s-a abătut asupra românilor transilvăneni din partea puterii austro-ungare, mulți intelectuali români — preoți, învățători, medici etc., fiind ridicați și întemnițați departe de vetrele

lor, de unde unii nu s-au mai întors; alții, ca un Apostol Bologa din Pădurea spînzuraților, au fost lichidați pe loc ca „trădători", iar o altă categorie a fost nevoită să ia drumul pribegiei odată cu retragerea trupelor române din teritoriul ocupat de ele în Transilvania în prima fază a războiului. Din această ultimă categorie a făcut parte și familia Cioflec din Arini — în carte Cimbrișor din Ariniș — suferințele acestei bejenii fiind descrise de unul din cei trei fii mai mari ai acestei familii, fugiți „în țară" ca atîția alții, încă înainte de începerea războiului, unul dintre ei căzînd pe front. De profesie învățător, apoi profesor, gazetar etc., autorul a debutat în literatură încă din 1907, cu volumul „Doamne, ajută-ne".

Avînd în vedere că este vorba de o bejenie care a durat aproape trei ani, pe o distanță inimaginabilă, luînd în considerare suferințele dar și tăria de caracter a eroilor cărții, socotim potrivit, pentru cititorii revistei noastre, preoți și cîntăreți bisericești deopotrivă, să însoțim cît de cît familia Cimbrișor: Costache Cimbrișor — tatăl, Uța — soția lui, Miron și Virgil, copiii mai mici, în drama lor, din care, așa cum rezultă din paginile cărții, numai Dumnezeu i-a scăpat, convingere pe care Cimbrișorii au avut-o tot timpul.

Retrăgîndu-se trupele române în fața unei armate, mai numeroasă și mai dotată, mulți români s-au retras odată cu ea, știind că, revenite, autoritățile austro-ungare nu vor cruța spînzurătorilor, cum au făcut de altfel vreme de aproape un mileniu. Cimbrișor, pe care autoritățile române îl puseseră notar în Ariniș, cu atît mai mult se aștepta la asemenea act.

„Toată ființa plîngîndu-i fără lacrimi" (p. 41), la 61 de ani ai săi, Cimbrișor își încarcă deci în grabă — fără a fi putut anunța cel puțin pe o altă fiică, Lința, mai mare, căsătorită în Ariniș — soția și cei doi copii mai mici, într-un car tras de vaci, desigur ceva haine și de-ale gurii, și pleacă peste pădurile din spatele satului la Sf. Gheorghe. Și-a continuat drumul apoi, alături de armată și alți bejenari între ei și români din zonă, maghiarizați, care nu mai știau românește decît „Tatăl nostru" și cîntările de la strană, peste Reci, Boroșneul Mare, Valea Mare, trecînd în depresiunea subcarpatică de la Întorsura Buzăului, cînd deja vacile îi dădeau semne de oboseală. Aici s-a întîlnit cu alt val de refugiați, între ei și preotul Strungă din zona Făgărașului, la care cantorul din Ariniș apelase la ajutor cînd și-au zidit biserica. La Crasna, localitate apropiată de vechea graniță pe valea Buzăului, Cimbrișor este nevoit să-și vîndă vacile și carul, continuîndu-și drumul cu o căruță a armatei pînă la Nehoiaș.

Cu gîndul întoarcerii acasă, cu greutățile inerente unei astfel de călătorii, cînd mijloacele de transport erau nesigure și supraîncărcate, iar localitățile gemeau toate de armată și refugiați, familia Cimbrișor pleacă mai departe, cu trenul la Buzău și de aici la București, de unde, aflînd că și Bucureștiul este amenințat, după o zi și o noapte, pleacă la Galați, de data aceasta și cu o altă fiică a lor, Silvia, aflată la studii în București. Aici au găsit adăpost într-un „antrețel" la un oarecare hamal Tăbăcel, gîndind că va lua sfîrșit „goana" lor, ducîndu-și zilele pe măsura cîștigului copiilor, căci de școală nu era nădejde, căci el n-a fost primit cantor la nici una din bisericile din Galați. După cîteva săptămîni, căzînd și Bucureștiul, familia Cimbrișor a plecat la Iași, nădăjduind că „dușmanul n-o să intre și în Moldova" (p. 123), ca să-i „împingă mai departe", în Iași începînd un alt calvar, fără lucru, fără adăpost potrivit, amenințați de boli, în puterea iernii etc.

După stăruințe pe la multe uși au primit o locuință într-un cartier cu căsuțe noi, unde erau numai refugiați și unde, îndată ce a venit primăvara, hărnicia și priceperea li s-a putut vedea în înfrumusețarea casei și cultivarea parcelei de pămînt pe care o aveau în preajmă, semănînd „de toate", ca la Ariniș, oprind un loc și pentru cîine, Bobei, pe care îl luaseră cu ei la plecare. În toamna care urma erau siguri că vor fi înapoi la Ariniș, mai ales la vestea că alături de puterile Antantei au intrat în război și Statele Unite ale Americii, înapoi „în casa lor, așa — cum se va găsi ea, și Cimbrișor va cînta la biserică și iar va cîștiga; Lința (fiica lor din sat, n. n.) le va da vitele ei de plug să-și samene grîul de toamnă" (p. 159).

Cînd grădina lor din Iași încă nu începuse să-și dea din plin roadele, au fost anunțați că „s-au luat măsuri ca ardelenii să fie trimiși în Rusia". Cu gîndul la Dumnezeu, cu pașapoarte în rînduială, în vagoane de marfă, au luat drumul în țară străină pe căi neștiute, lăsînd în urmă Tiraspolul, Rașdelnaia, Bîrzula și atîtea alte stații. La Bolșaia Vîsca, unii au rămas aici, iar alții refugiați au fost cazați la Hruțcaia, unde a fost dusă și familia Cimbrișor. Aici se îmbolnăvește Silvia de

febră tifoidă, sfîrşindu-şi curînd zilele dar şi refugiul, înmormîntată fiind în orăşelul Elisavetgrad.

Lăsînd-o tribut pe Silvia, familia Cimbrişor se alătură unor refugiaţi sîrbi, între ei şi români timoceni, cărora li se dăduseră două trenuri speciale, cu care, de teama aceluiaşi duşman, au plecat mai spre interiorul Rusiei prin Poltava, Harcov, spre Volga. Intervenind şi războiul civil din Rusia, au fost împinşi în continuare tot mai departe de ţara lor de baştină...

Instalaţi într-un vagon de marfă ca şi tovarăşii lor de pribegie, ca într-un fel de temniţă pe roate, cîţi putea cuprinde vagonul, cu toate trebuinţele lor, cu o sobă improvizată, ameninţaţi adesea să fie scoşi din eşalon ca nefiind sîrbi, trăind din puţinele rezerve pe care le mai aveau, din mila autorităţilor, pe unde treceau şi din ceea ce mediul înconjurător le mai oferea, peşte, ciuperci etc. în staţiile în care erau garaţi adesea cu zilele sau chiar săptămîni întregi, cu atîtea şi atîtea neajunsuri pe care le implică o asemenea călătorie, toţi aceştia — care „îşi luaseră lumea în cap şi împărţeau neodihna, şi foamea, şi bolile, şi frigul" (p. 219), au trecut peste Volga, adîncindu-se tot mai mult în nesfîrşita Siberie. La un moment dat li s-a ataşat şi un vagon alb cu destinaţia de „biserică pentru refugiaţi", în care slujeau cîţiva preoţi, aflaţi şi ei printre refugiaţii sîrbi. Şi se rugau, cum ştie omul să se roage mai ales la necaz, pentru ei şi „pentru toată lumea", căci „cînd te rogi pentru alţii e primit şi pentru tine. E mai mult decît te-ai ruga pentru tine" — observă pe drept cantorul Constantin Cimbrişor într-un anumit context. „Dacă eşti în stare să te rogi pentru străin ori pentru duşman nu mai trebuie să te rogi şi pentru tine. Dumnezeu îţi dă pentru bunătatea ta, fără să mai ceri" (p. 230), adaugă şi soţia lui, cugetare demnă de părinţii pustiului.

Astfel au trecut prin Celeabinsk, Omsk, Novo-Nicolaevsk, Bijsk, de aici înapoi la Novo-Nicolaevsk, în continuare la Krasnoiarsk pe Ienisei şi printre focurile luptelor civile, la Irkuţk aproape de lacul Baikal, avînd convingerea că merg undeva spre marginea pămîntului. „Dacă nu mă pot întoarce la Ariniş, să cînt mai departe în strană pentru slava şi pentru împărăţia Ta, ajută-mi, Doamne, să mă aşez undeva la un petic de pămînt, chiar şi în China, unde să mă şi îngroape" (p. 350) — se ruga adesea Cimbrişor în acest drum fără de sfîrşit.

Spre capătul pămîntului şi mergeau, căci după luni de călătorie de-a lungul Siberiei, cu neajunsurile şi situaţiile ei dramatice, au ajuns la Vladivostok.

Începea acum un nou episod pentru aceste biete făpturi omeneşti care nu mai aveau nici o nădejde de scăpare decît în Dumnezeu — Sfîntul.

Aici au fost îmbarcaţi într-un vapor englez „Dunera", unde aveau masa asigurată, dar dormitul pe jos de-a valma cu şobolanii, în călduri înnebunitoare, cu răul de mare, mai ales că au avut parte şi de multe furtuni, de taifunuri, de care apele pe care au plutit au fost învăluite adesea, şi în care unii pribegi vedeau sufletele zbuciumate ale celor înghiţiţi de apă mai ales în timpul războaielor, din care pricină soţia lui Cimbrişor formula rugăciuni ca acestea: „Dacă osînda le-a fost să-şi vadă aici prăbuşirea trupurilor şi să rătăcească apoi în căutare zadarnică şi în întuneric, scurtează-le, Doamne, osînda cu mila Ta cea mare şi pedepseşte lăcomia împăraţilor şi caiafelor, care i-au lăsat să se ucidă. Şi ajută, Doamne, noroadelor să se lumineze. Că ai Tăi sîntem toţi... Că împăraţii dacă i-ai lăsat în scaun, au mai mare răspundere către Tine decît noi... Iară dacă noi, păcătoşii şi nevrednicii, am fost osîndiţi să batem drumurile rusului şi chinezului şi japonezului, şi mările pe unde ei s-au încăierat... întoarce-ne Doamne, iarăşi nevătămaţi la căminele noastre, să închidem acolo ochii şi acolo să ne îngroape, lîngă părinţi şi lîngă copii, şi acolo să Te preamărim! Nu ne lăsa să murim aici, între aşa peşti şi furtuni..." (p. 408).

Se întorceau acum într-adevăr spre casă, făceau drumul spre apus, alte multe mii de km, de data aceasta pe apă, mai puţin decît cele 9 luni petrecute numai pe roate, în vagoane de marfă, trecînd prin Marea Japoniei, prin Marea Chinei, pe la gurile fluviului Iangtse, prin portul Şanghai, prin Hong Kong, prin Singapore, unde au făcut Crăciunul şi au cîntat „Naşterea ta Hristoase", prin Colombo (Ceylon), la Bombay (India) schimbînd vaporul, fiind trecuţi pe un altul mai mic numit Mutlah. De aici străbat Oceanul Indian, trec prin portul Aden, pătrund în Marea Roşie, prin Canalul Suez, apropiindu-se de Europa, „după doi ani şi jumătate..., unii după trei, după patru şi după cinci ani de cale" (p. 461). Ocolesc partea vestică a Mării Adriatice, fiind încă plină de mine, trec canalul Corint, prin portul Corfu, prin apele Albaniei şi, în sfîrşit, ajung la Raguza (Iugoslavia), ultima lor staţie pe drumul

de apă" (p. 467), unde sînt aruncați pe uscat „ca Iona din pîntecele chitului" (p. 468) și de unde începe o nouă serie de peripeții, de suferințe și umilințe.

Aici sînt preluați de armata franceză, al cărei comandant a rămas înmărmurit de drumul și suferințele acestei familii de români, care îi hrănește și protejează. Cu un tren francez ajung la Slovenski-Brol și de aici la Seghedin, unde bătrînul Cimbrișor se reîntîlnește cu cravașa honvezilor maghiari, văzîndu-l român, fiind scăpați de un ofițer francez, cu ajutorul căruia sigilați într-un vagon de marfă, și cu „Doamne ajută-ne" în gînd, „ca nu cumva zbirii să se țină după ei" (p. 486), ajung la Timișoara. Aici alt ofițer francez și cei ce erau de față rămîn muți pur și simplu, văzîndu-i pe cei ce coborau din vagonul plumbuit și privind „la șapca sîrbească a lui Miron, la șapca rusească a lui Virgil, la bunda — plapomă chinezească și căciula tocită a lui Cimbrișor..." (p. 497).

Prin Orșova, Vîrciorova, Craiova, Piatra-Olt, Podul Olt, unde, în sfîrșit, găseau „poruncă românească", și în mirarea celor ce îi cred veniți de pe altă lume, cei patru Cimbrișori ajung la Brașov. Aici „nu le mai e frig, nu le mai e teamă de nici o primejdie, nu mai sînt străini" — cum atît de potrivit remarcă autorul (p. 514).

Fiind zi de tîrg, în piața Brașovului îl întîlnesc pe un consătean de-al lor, Ghiță Colțaru, căruia nu-i venea să creadă ceea ce vedea, socotindu-i „pierduți în pustietățile răsăritului, bîntuite de război civil, de molime și de geruri rusești".

„Doamne, Doamne!... Vai, nene dascăle! Cît v-a tot plîns că sînteți morți! Ba astă-vară Lința v-o făcut și slujbele... Unii îi mai spuneau și-i spuneam și eu: Nu-s morți, Lințo. Are Dumnezeu grijă de ei...!" — sînt vorbele lui Colțaru.

„Nici Cimbrișor, nici Uța nu pot răspunde. Nu au putere, tulburați fiind și de gîndul morții lor, care putea să se întîmple... de mirare că nu se întîmplase..." (p. 517).

*

„Nu-i da, Doamne, omului cîte poate duce", este una din concluziile acestei cărți, cuvinte pe care și eroii cărții, eroi în adevăratul sens al cuvîntului, le-au frămîntat adesea în sufletele lor.

Cartea este în același timp un grăitor document privitor la multele și negrăitele suferințe suportate de românii transilvăneni din partea stăpînirilor străine de altă dată, dar și o mărturie a bărbăției cu care, pătrunsă de o vie și lucrătoare credință în Dumnezeu, obștea cea mare a poporului a înfruntat vicisitudinile istoriei.

Pătrunsă de o puternică încărcătură emoțională, „Pe urmele destinului" reprezintă totodată — în contextul actual, cînd din nou se aude zăngănit de arme și ambiții absurde se întrezăresc pe ici, pe colo — o chemare, alături de atîtea altele, la rațiune, la lumină, la cumpătare, la dragoste de oameni, la găsirea drumului care să evite noi războaie, astăzi catastrofale, aducătoare de atîtea suferințe.

Arhid. *Gh. Papuc*

Cărţi noi

NOI APARIŢII EDITORIALE

Teologie şi ecumenism — Literatură şi istorie, Cultură şi probleme ale lumii contemporane

Fericitul Augustin, *Scrieri alese*. Partea întîi *Confessiones — Mărturisiri*. Traducere şi indici de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, Introducere şi note de Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Colecţia „Părinţi şi scriitori bisericeşti", 64, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 321 p.

P. S. Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, Culegere de cuvîntări şi articole. Ediţia a II-a, Editura Episcopiei ortodoxe române a Oradiei, Oradea, 1984, 717 p.

Preot Prof. Dr. Ene Branişte, *Liturgica generală cu noţiuni de artă bisericească*, Editura Institutului biblic şi de misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 548 p.

Preot Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. II, Editura Institutului biblic şi de misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 570 p.

Die Autorität der Schrift im ökumenischen Gespräch. Herausg. von Karl Kertlege, Beiheft zur Ökumenischen Rundschau nr. 56. Verlag Otto Lembeck, Frankfurt am Main, 1985, 80 p.

Irénée de Lyon, *Contre les Hérésies. Dénonciation et réfutation de la gnose au nom menteur*, Traduction française par Adelin Rousseau, Paris Cerf, 1984, 750 p.

Emilio Castro, *Freedom in Mission. The Perspectives of the Kingdom of God. An Ecumenical Inquiry*, Genève, WCC Publications, 1985, 348 p.

Felmy K. C. *Die Deutung der Göttlichen Liturgie in der Russischen Theologie*, Berlin, De Gruyter, 1984, 507 p.

Joest W., *Dogmatik*, Band I, *Die Wirklichkeit Gottes*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprechts, 1984, 341 p.

Mantzaridis, G. J., *The Deification of Man. St. Gregory Palamas and the Orthodox Tradition*, Transl. by. L. Scherrard, Crestwood, St. Vladimir's Seminary, Press, 1984, 136 p.

Cardinal Joseph Ratzinger, *Les principes de la théologie catholique. Esquisse et matériaux*. Paris, Tequi, 1985, 448 p.

Dinamik der Hoffnung. Bericht der Studienkonsultation der Konferenz Europäischer Kirchen. Studienheft nr. 16, Genf. 1984, 145 p.

Ehe und Mischehe im ökumenischen Dialog. Herausg. von J. Lell und H. Meyer, Frankfurt am Main, 1979, 157 p.

Ökumene — Lexikon. Kirche — Religionen — Bewegungen. Herausg. von Hanfrid Krüger, Werner Löser, Walter Müller Römheld, Verlag Otto Lembeck, Frankfurt am Main, 1983, 1326 p.

*

Antonie Plămădeală, *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*. Editura Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1985, 524 p.

Marian S. Florian, *Basme populare româneşti*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 380 p.

Teodorescu G. Dem, *Poezii populare române*, 3 vol., col. Biblioteca pentru toţi, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 272+272+272 p.

Ion Biberi, *Ultime eseuri*. Editura Cartea Românească, București, 1985, 343 p.

Duiliu Zamfirescu, *Opere*, vol. VIII, Ediție de Al. Săndulescu, Editura Minerva, București, 1985, 544 p.

Lucian Blaga, *Opere filosofice*, vol. I, Editura Minerva, București, 1985, 480 p.

Eugen Todoran, *Lucian Blaga — Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara, 1985, 320 p.

Dan Berindei, *Pe urmele lui Nicolae Bălcescu*, Editura Sport — Turism, București, 1984.

Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, Editura Sport — Turism, București, 1985, 240 p.

Vasile Cărăbiș, *Badea Cârțan, Propagandist de cărți românești*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 111 p.

Galsworthy John, *Forsyte Saga*, Col. Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1985, 6 vol. 432+416+384+416+432+384 p.

W. Shakespeare, *Opere complete*, vol. IV, Ediție îngrijită de Leon D. Levițchi, Editura Univers, București, 1985, 560 p.

Gheorghe Iordache, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, vol. I, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1985, 343 p.

Nicolae Iorga, *Locul românilor în istoria universală*, Ediție îngrijită de Radu Constantinescu, Institutul de istorie N. Iorga, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 510 p.

Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice. Îngrijită de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 401 p.

Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească. Coordonatori: Cornel Irimie, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 411 p.

Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României. Septembrie 1940—octombrie 1944. Coordonatori: Mihai Fătu și Mircea Mușat, Editura politică, București, 1985, 340 p.

*

Anuar enciclopedic 1985, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 320 p.

Statele lumii de la A la Z. Coord. Mircea Malița, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 814 p.

Alex. Tănase, *Umanismul și condiția umană în civilizația contemporană*. Col. Idei contemporane, Editura politică, București, 1985, 384 p.

Vasile N. Morar, *Etica și mutațiile valorice*, Colecția „Biblioteca de etică", Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 237 p.

Gheorghe Mihai, Ștefan Papaghiuc, *Încercări asupra argumentării*, Col. Humanitas, Editura Junimea, Iași, 1985, 239 p.

D. N. Zaharia, *Paradoxul creației științifice*, Col. Humanitas, Editura Junimea, Iași, 1985, 192 p.

Viorel Sovan, Margareta Borcea, *Omul și biosfera*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 273 p.

Victor Duculescu, *Diplomația păcii*, Editura Albatros, București, 280 p.

Constantin Ene ș. a. *România — douăzeci de ani de diplomație multilaterală*, Editura politică, București, 1985, 272 p.

Probleme internaționale. Agendă 85. Editura politică, București, 1985, 532+42 p.

...---...

DIN VIAȚA PATRIEI

COMEMORĂRI

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

RECENZII

CĂRȚI NOI